ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ

ԵՒ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ

ԵՐԳԵՐ

HAGOPIAN J.
7 Bd GUIZEL - LA VISTE
13015 MARSEILLE
Tél. 60.07.61

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ

ԵՒ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ

ԵՐԳԵՐ

Պէյրութ, 1972

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄՇԱԿ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻ

Տպարան ՄՇԱԿ — ՋԱՏՐՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Փոստարկղ 3166, Պէյրութ — Լիբանան

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

●

«ՄՇԱԿ» հրատարակչատանս կողմէ տպագրուած «Յեղափոխական եւ ժողովրդային երգեր»ը, գնահատանքի արժանացած ըլլալով, կը կատարենք աւելի ընդարձակ եւ աւելի ճոխ բովանդակութեամբ, որ կը գերազանցէ նախորդները:

Երգարանս կը բաղկանայ գլխաւոր երկու բաժիններէ: Առաջին բաժնին մէջ ամփոփուած են, յեղափոխական եւ հայրենասիրական երգեր, երկրորդ բաժնին մէջ տեղ գտած են, դասական, աշուղական եւ էսբրատային երգեր:

Յեղափոխական բաժնին մէջ աւելցուցած ենք, մասնաւորաբար, «Հայդուկի Երգերից» խորագրուած յօրինուածները· Հայ Գուսան ստորագրութեամբ- հայ ժողովուրդի բանահիւսութեան մեծ վարպետ Աւետիք Իսահակեանի գործերէն, որոնք դուրս մնացած են, իր վերջին տպագրուած երկերու հատորէն: Եւ որոնք չեն երեւցած նաեւ վերջին տարիներուն տպուած երգարանները մէջ: Ունին կուռ բովանդակութիւն եւ ամուր կառուցուածք:

Մեր տրամադրութեան ներքեւ ունենալով հին հրատարակութիւնները, կարելիութեան չափով կատարած ենք երգերու բաղդատականները, ստուգելու համար անոնց յօրինումները, տուներու շարքը, եւ խորագիրները: Նկատի ունենալով որ կարգ մը երգերու յօրինումները երկար են, բաւականացած ենք այդպիսիներէն գետեղել սկիզբի տուները, որպէսզի կարենանք ուրիշ երգի մը եւս տեղ տալ:

Այս էջերուն մէջ ամփոփած ենք 260 երգեր:

Վստահ ենք, որ այս ԵՐԳԱՐԱՆԸ նաեւ պիտի ֆաջալերուի եւ ժողովրդականութիւն գտնէ, ամէնուն կողմէ:

Ե. Զ.

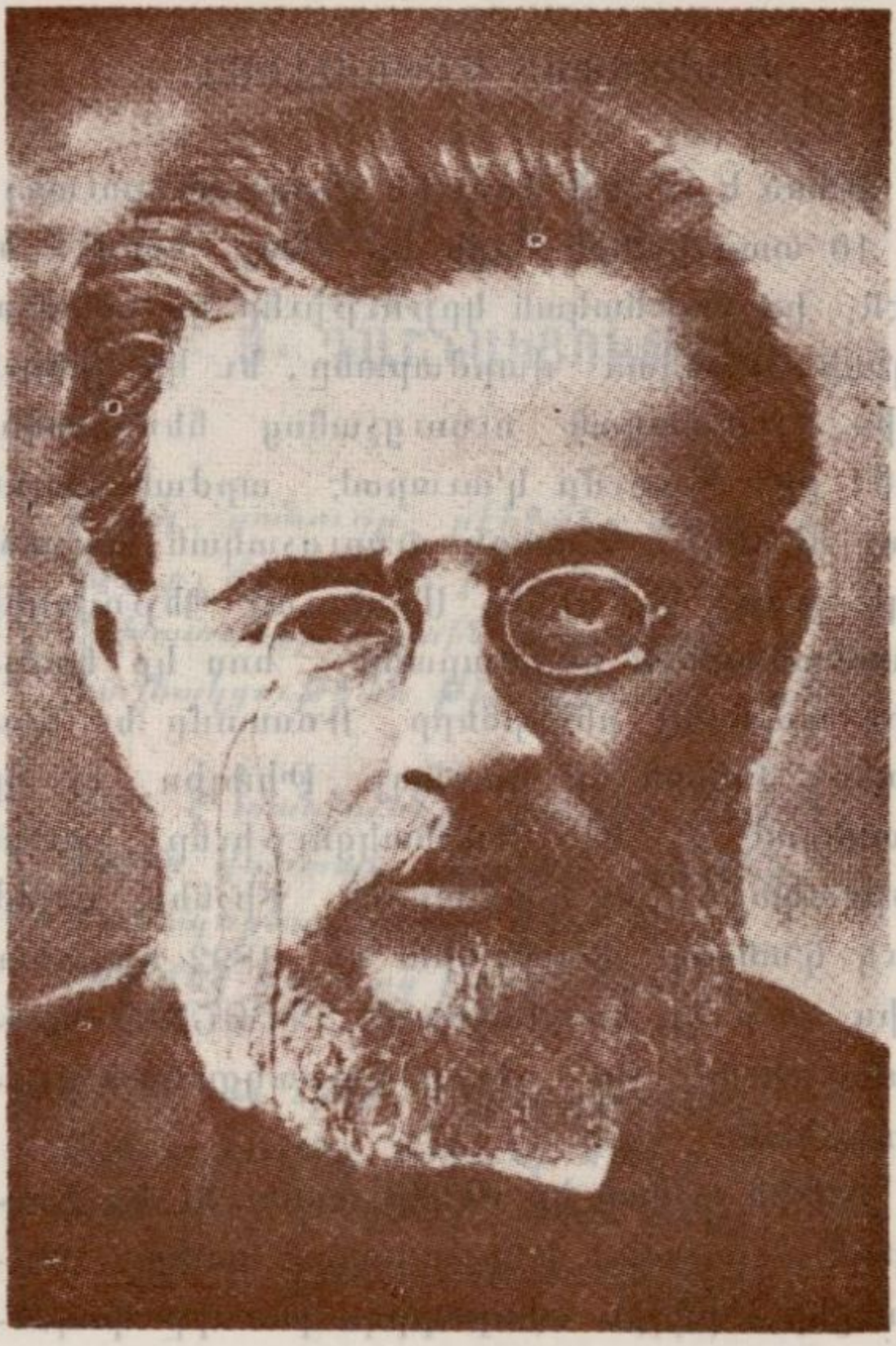

ԿՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ

ՓՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Ծնած է 1859ին Ագուլիս (Դողթան գաւառ)։ 10 տարեկանին որբ կը մնայ հօրմէն եւ մօրմէն, իր նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Ագուլիսի ծխական վարժարանը, եւ կը դրկուի Թիֆլիս, պետական ուսուցչանոց ճեմարանը, 1874ին։ Իր ուսումը կ՛աւարտէ արժանաւորով ոսկեայ մէտալի։ 5 տարի ուսուցչական պաշտօն վարելէ յետոյ կը մեկնի Մոսկուայ Պեթովսկիի գիւղատնտեսական վարժարանը, հոս կը ճանչնայ իր ապագայ ընկերները, Ռոստոմը եւ Զաւարեանը։ 1890ին կը դառնայ Թիֆլիս, եւ կը կազմակերպէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, 1891ին կը ձերբակալուի եւ կ՛աքսորուի, Քիշնեւ, ուրկէ ծածուկ կ՛անցնի Ռումանիա եւ 1892 դարձեալ Թիֆլիս, ուր կը կազմակերպէ ԴՐՕՇԱԿի հրատարակութիւնը։ Կը լծուի կուսակցական գործունէութեան։

1898ին աշնան կը մեկնի Ժընեւ եւ կը կազմակերպէ «Դրօշակ»ի խմբագրական կամզը։ 1901ին կ՛անցնի Թիֆլիս «Փոթորիկ» խումբը կազմելու, (գլուխ բերելու համար Սուլթանի մահափորձը)։ 1905ին ռումբի փորձին գոհ կ՛երթայ Վիտօշի լանջին իր սիրելի Վռամշապուհի հետ։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՔԱՅԼԵՐԳ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Մշակ, բանուոր, ընջպէր աղբէր,
Արի՛ք, միանանք, յառաջ գնանք,
Աշխատանքի դատին պաշտպան
Դաշնակցութեան թեւ թիկունք տանք:

Բա՛ւ է տանջուենք, քրտինք թափենք,
Արիւն վաստակ դատենք, դիզենք,
Շահագործող ցեցեր վատնեն,
Իսկ մեզ չոր հաց բաժին հանեն:

Դէ՜հ, սեւ օրեր, բողոք դարձէք,
Արիւն քրտինք երկունք մտէ՛ք,
Տանջանք, զրկանք, լեղու առէք,
Դաշնակցութեան ճամբայ բացէք:

ԴԱՐՁԵԱԼ ՓԱՅԼԵՑ

Դարձեալ վայրկեց Սասնոյ ղլխին
Ազատութեան դրօշակ,
Կեցցէ՛ հայրենիք դոչելով
Բարձրացըրին աղաղակ:

Թընդաց, որոտաց ձայներէց
Ողջ աշխարհը հայկական,
Խումբ–խումբ կը դան հայ զաւակներ
Հայրենիքի օդնութեան:

Գուրգէն, Վահան, Հրայր–Դժոխք,
Քաջ Անդրանիկ զեկավար,
Տալւորիկի լեռներումը
Շրջում էին անդադար:

Սարսափեցին քիւրդ ցեղերը,
Մինչ պալատը Սուլթանի,
Հրամայեց չուտ կործանել
Դիրքերը հայդուկների:

Ահա անգութ մեր թշնամին...
Սարսափելի տեսարան. —
«Ժամանակն է, վրէժ լուծել»,
Գոչեց ձայնը հայկական:

Կըրակ տեղաց հայ քաջերի
Բընակավայր դիրքերէց,
Կոտորուեցին թշնամիները,
Ահռելի պնդակներէց:

ԹԻԿՈՒՆՔԴ ԼԱՅՆ

Թիկունքդ լայն, թեւերդ ուժգին,
Կռնակդ ամուր պինդ պողպատ,
Սիրել դիտես, կռուել չիտես,
Դու անզգայ երիտասարդ:

Քոյրդ տանում են քնարդերը,
Եղբօրդ արիւնն են ծծում,
Դու անտարբեր սառն արիւնով,
Հանգստութիւն ես փնտռում:

Ամօթ քեզի, հպարտ ամօթ,
Որ դէնք չունիս քո ձեռին,
Քո եղբօրը կռուի դաշտում,
Տապալում է թշնամին:

Զեռքդ տուր ինձ, երդուենք այստեղ,
Թողնենք փառքը աշխարհի,
Գնանք, կռուինք առիւծաբար,
Յ սէր ճնշուած Հայ ազգի:

ՖԵՏԱ

Թիփի բորան մութ գիշերին,
Գըրըռում էր ֆետային,
Փամփուշտները խաչկապ կապած,
Հրացաններ ուսերին.

Ա՜խ, ֆետայիններ, ջա՛ն ֆետայիններ,
Ձեր մայրերը ձեզ ղուրբան,
Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետ
Ձեզի լինի օգնական:

Ա՜խ, ֆետայիններ, ջա՛ն ֆետայիններ,
Ձեզ հետ տարէք իմ տղէն,
Ձեզ հետ ապրի, ձեզ հետ մեռնի,
Ազգին մատաղ իմ տղէն:

Թողի՛ր դաշտը, արօր ու մաճ,
Իմ մինուճար, ադիղ լաճ,
Մի քիչ խաղա՛ մօսինի հետ,
Որ էլ չըլլանք քիւրտի խարճ:

Ա՜խ, ֆետայիններ, ջա՛ն ֆետայիններ,
Ձեր մայրերը ձեզ ղուրբան,
Դաշնակցութեան ցանած սերմեր,
Օրհնեալ ըլլան յաւիտեան:

ԹՈՄՍՈՆ – ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

ՌՈՍՏՈՄ – ՍՏԵՓԱՆ ՉՕՐԵԱՆ

Ծնած է Գողթան գաւառի Յղնա գիւղը: Իր ուսումը ստացած է Թիֆլիս, Պագու ապա Մոսկուայի Պետրովկի գիւղատնտեսական Ակադեմիան:

1890ին կը մեկնի կարին ուսուցչական պաշտօնով, բայց շուտով կը հեռացուի կառավարութեան կռդմէ: «Դրօշակ»ի սկզբնական հրատարակութեան մէջ գլխաւոր դերը կատարած է իբրեւ գրաշար եւ խմբագիր մինչեւ 1895:

Ռոստոմ կը գործէ Պարսկաստանի ու Կովկասի մէջ: 1900ին Պուլկարիա անցնելով դպրոց կը հիմնէ, ուր կ'աշխատի նաեւ իր Տիկինը:

1904ին, կը հիմնէ Դաշնակցութեան գիւղական վարժարանը: 1908ին Ռոստոմ կը մասնակցի պարսկական յեղափոխական շարժումին: 1910ին կը հրաւիրուի կարին, իբրեւ Ազգային վարժարանները Տնօրէն: 1915ին Կովկասի մէջ հայ կամաւորական խումբերու կազմակերպութեան ընդհանուր ղեկավարն էր: Ռուս բանակի նահանջի հետեւանքով, կը կազմակերպէ Պագուի դիմադրութիւնը:

Հայ վրացական պատերազմը նոր վերջացած էր, երբ ան կ'այցելէ Վրաստանի վարչապետ Ժորդանիային: Բծաւոր թիֆով վարակուած կ'իյնայ անկողին, ու կը մեռնի 1919 Յունուար 18ի գիշերը:

ՍԱՄԱԹԻՈՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

Այս գուռը դեռ անառիկ է,
Մի մխայն ժամը վեցին
Կրնայ բացուիլ, հրէշապէմ
Զար պալանին պոռացին։

Յոյսեր, յոյսեր, անվերջ յոյսեր,
Արիւնահոտ երազներ։

Ժամը վեցն էր, օգնող չկար,
Իրենք իրենց ապաւինած,
Դիւցազնի պէս մարտնչեցան,
Մինչեւ որ ռումբ չմնաց։

Յոյսեր, յոյսեր . . .

Մատնուած բայց անյաղթելի
Արտաչէսն ու Գնունին,
Վերջին պահուն կը յուսային
Թէ կու գայ անպլիացին։

Մենք Համիտը բնաւ չենք ճանչնար,
Թէեւ զարնէ վատաբար,
Թէ որ մեռնինք, մեր եաեւէն
Հարիւրներն կան հայ եղբարք։

Պիտի մեռնինք արիւն թափենք,
Ըսին անոնք քաջարար,
Բայց պիտի գայ որ օր մըն ալ
Մենք չունենանք սուրը կապար։

Ու այն ատեն ազատութեան
Սուրբ ձայնէն ներշնչուած,
Գոչեցին ու որոտացին
Իրենց յոյսը առ Աստուած։

Ո՛վ Արտաշէս, ո՛վ Գնունի,
Ձեր յիշատակը օրհնեալ լինի։

ՀԱՅԴՈՒԿ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Անդրանիկ Փաշան բիւր ընկերներով,
Զինուած պատրաստուած մօսին զէնքերով,
Անցաւ սար ու ձոր իւր տասնեակներով,
Սասուն, Ախլաթ, Վան դարձան արեան ծով։

Շրջում անվեհեր փոքրիկ խմբերով,
Ընդդէմ թշնամուն կռիւ մղելով,
Կռւում անվեհեր գողտրիկ երգերով,
Վրէժ առ վրէժ Հրայր յիշելով։

Դէ՜հ, ելէ՛ք, տղերք, ժամանակն հասաւ,
Հայդուկ Անդրանիկ մեզի կը սպասէ,
Տարօն, Մուշ գաւառ արիւն կը հոսէ,
Անդրանիկ Փաշան ձեզ կը խրախուսէ։

ԳԱՐԵԳԻՆ ՆՇԴԵՀԻ ԵՐԳԸ

Արագի ափին ծնած դու ընկեր,
Էն Արագին մենք մատաղ,
Մութ բանտերում տանջուած ընկեր,
Սուրբ տանջանքիդ մենք մատաղ:

Ուռռա՛, ուռռա՛, ուռռա՛,
Քաջ Նժդեհի սուրը չողչողայ:

Ցար վախեցաւ քեզ աքսորեց
Իր աչխարհէն չատ հեռուն,
Մեզ մօտ եկար, բարի եկար,
Նոր խոէալներ մեզ բերիր:

Ուռռա՛, ուռռա՛, ուռռա՛,
Գարեգինի սուրը չողչողայ:

Արեան դաչտում, կռուի դաչտում,
Սուրըդ չողայ, քաջ Նժդեհ,
Ուռռա՛ յառա՛չ, դու զոռացիր,
Կուծքըդ խաչով զարդարիր:

Ուռռա՛, ուռռա՛, ուռռա՛,
Քաջ Նժդեհի սուրը չողչողայ:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԴՐՕՇ

Արիւնոտ դրօշ մեծ Դաշնակցութեան,
Ծածանեց ընդդէմ բռնակալութեան,
Յոյսով լեցուեցաւ սիրտը հայութեան,
Երկիւղը պատեց Կայսեր Օսմանեան:

Մեծ մարդասպանը սաստիկ զայրացաւ,
Հայեր ջնջելու հրաման տուաւ,
Քանդել Հայաստան, ջնջել հայ անուն,
Որ չխանգարուի իր ազատութիւն:

Բայց զէնքը ձեռին՝ ոտքի կանգնեցան
Ջան ֆետայիներ, առիւծի նման,
Կռիւ կը մղէր հերոս Անդրանիկ,
Սարսափը տիրեց Օսմանեան զօրքին:

Արի՛ք Հայկազունք, գոչենք միաձայն,
Սրտագին գոչենք — կեցցէ՛ Հայաստան,
Կեցցէ՛ Հայաստան եւ ազատութիւն,
Հայրենեաց պաշտպան մեծ Դաշնակցութիւն:

Դաշնակցութիւնը յաղթեց սուլթանին,
Նո՛ր արեւ, նո՛ր կեանք պարգեւեց հայուն:
Չըմնանք հայե՛ր, օտար լուծին տակ,
Հերիք է հայուն այսքան համբերել,

Թո՛ղ չծաղրէ մեզ անգութ թշնամին,
Մինչեւ որ հասնինք մեր նպատակին:
Սիրենք միութիւն, չանենք վատութիւն,
Մի՛շտ բարձր պահենք Հ. Յ. Դ. անուն:

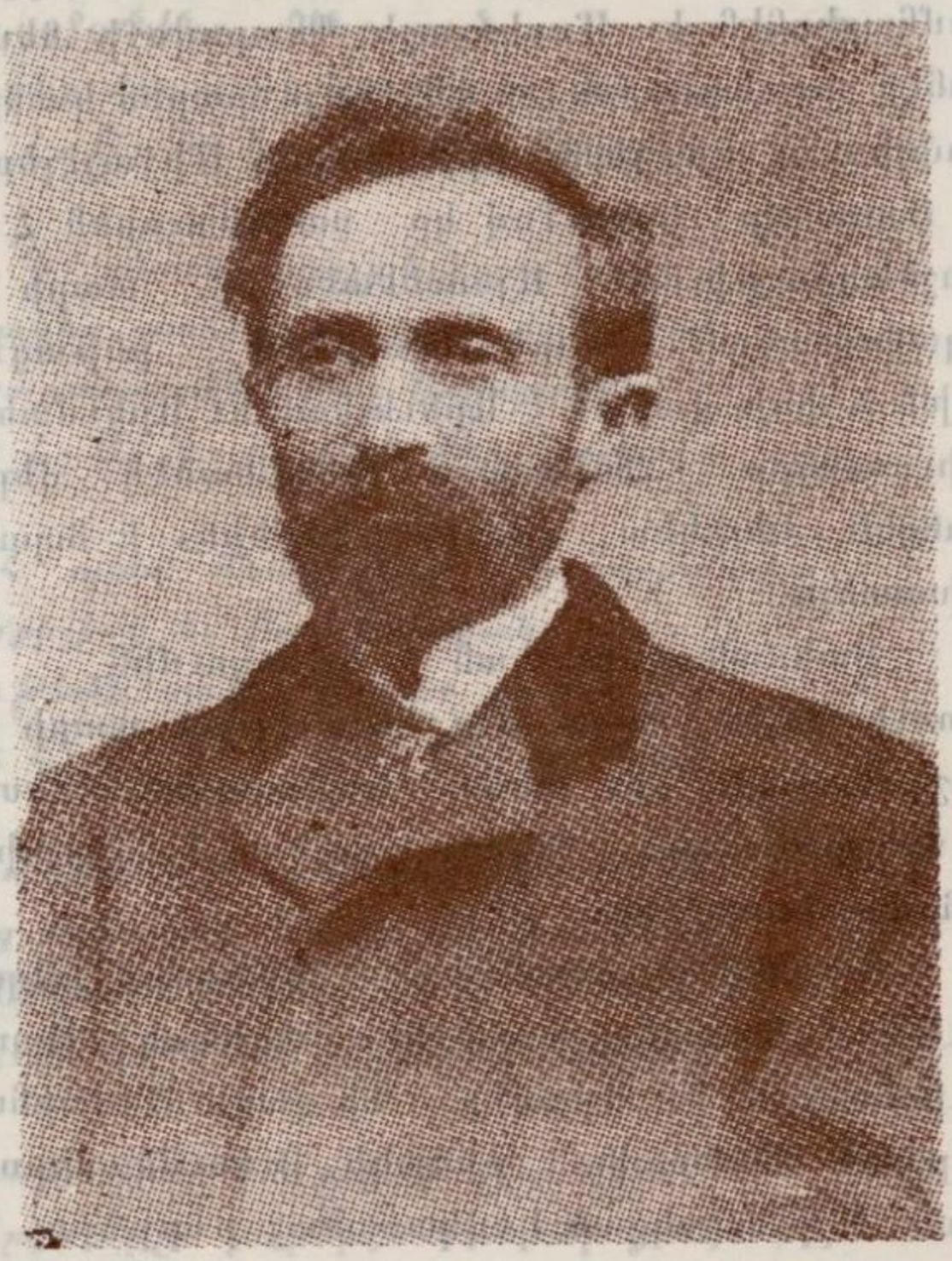

ՍԻՄՈՆ ԶԱԻԱՐԵԱՆ (ԱՆՏՈՆ)

ՍԻՄՈՆ ՋԱԻԱՐԵԱՆ (ԱՆՏՈՆ)

Ծնած է Լոռի, իգահատ գիւղը: Թիֆլիսի Գիմնազիոնէն եւ Մոսկուայի Պետրովսքի ճեմարանէն շրջանաւարտ 1890ին: Նոյն տարին կ՛անցնի Թիֆլիս ու կը գտնէ Քրիստափոր Միքայէլեանը եւ Ռոստոմը: Երկուքով կը սաղմնաւորեն Հ·Յ· Դաշնակցութիւնը: Այնուհետեւ 23 տարի իր յեղափոխական գործունէութեան ընթացքին փոխն ի փոխ վարած է Արեւելեան եւ Արեւմտեան «Բիւրօ»ները: Հայկական կոտորածէն վերջ, կ՛անցնի Կիլիկիա, «Սուրբ Գործին» ի նպաստ աշխատելու:

Սահմանադրութեան հռչակումին, կը ճեռնուի Պոլիս, ապա Մուշ ուր երկու տարի կը պաշտօնավարէ իբր տեսուչ դպրոցներու: Յետոյ կը պաշտօնավարէ Պոլսոյ Էսայեան եւ Հայրիկեան վարժարաններու մէջ:

Յայտնի գիւղատնտես: Հիմնադիր «Ագատութեան Մատենադարան»ին, խեղճանոց, Ապակեդրոնացում եւ Ծրագիր Գիւղացի Ազգաբնակութեան Տնտեսական վիճակի Ուսումնասիրութեան: Աշխատակցած կովկասահայ թերթերու եւ Ագատամարտի: Բերա, Աշխատանքի տան առջեւ յանկարծամահ 47 տարեկանին, 1913 (հ· տ): Մահէն 6 օր յետոյ ճամբը չտեսնուած յուղարկաւորութեան հանդէս: Մարմինը զմռսեալ կը փոխադրուի Թիֆլիս:

ՄԱՅԻՍ 28

Այսօր մեր ազն է, Մայիս քառնութ,
Եկէ՛ք ողջունենք, մենք պայն պունդ առ պունդ,
Ամբունք մխատեղ, երգենք ու ցնծանք,
Կեցցէ Հ. Ց. Դ. եւ ցեղն մեր Հայկայ:

Հ. Ց. Դ. անուն, պաշտելի յաւէտ,
Խորտակեց ատճիկն եւ պայն մղեց եառ՝
Սարտարապատէն, Բաշ Ապարանէն,
Կեցցէ Հ. Ց. Դ. եւ ցեղն մեր Հայկայ:

Անմահ պիտ՝ մնաք դուք՝ Սարտարապատ,
Գարաքիլիսէ եւ Բաշ Ապարան,
Հայութեան տուիք Մայիս քառնութ.
Կեցցէ Հ. Ց. Դ. եւ ցեղն մեր Հայկայ:

Մայիս քառնութ օր մեծ յաղթութեան,
Հայոց Աչխարհի Սուրբ Ազատութեան,
Մեր Անկախութեան վէմն ու հիմնաքար,
Կեցցէ Հ. Ց. Դ. եւ ցեղն մեր Հայկայ:

Եռապոյն դրօշ ծալքերով վէտ վէտ,
Բարձրէն միշտ բարձրէն ծածանի յաւէտ,
Դու խորհրդանիշ ազատ հայութեան,
Կեցցէ Հ. Ց. Դ. եւ ցեղն մեր Հայկայ:

ԵՐԳ ԱՇՈՏ ԹԱԹՈՒԼԻ

Բարձրէն ելաւ հրամանը, տուեց Թաթուլի
անունը,
Մնաք բարեաւ ադնիւ ընկերք. մօտ է
կեանքիս վախճանը,
Կարմրատոյն պատանքս, բանտի պատէն մեխել են.
Դիւտպաշտպան անդութ Ֆարմանը ղլխիս
վրան կախել են:

Թող չթաղէ ինձ օտարն, թողնէ հողի երեսին,
Թող կատարէ անդութ Ֆարման զազանական
հանդէսին:
Ես պաչտել եմ զաղափար, ուխտել եմ
պոհուել ազգիս,
Կախաղանի անդութ սարսափ, չի վոխել իմ
սուրբ վճիռս:

Բայց դուք ադնիւ ընկերներ, ձեր սրտի մէջ
դերեզման,
Թող Թաթուլին հանդերձներով, մահս յիշէք
մըշտական:
Արեւ լուսնի կարօտով, երկար տարու
տանջանքով.
Էրուաձ, վառուած իմ կեանքին, վերջ դրեց
իմ թշնամին:

ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆԻ ԵՐԳԸ

Բանտիս դռներն էին ծօթը ելքերով,
ելքերով,
Շէնքն էր մխուր, պատած երկաթ քարերով,
քարերով:
Ցանկարծ լսուաւ դռներու ձայն ճռնչմամբ,
ճռնչմամբ,
Ներս մղեցին կարպ մը ղինուոր շառաչմամբ,
շառաչմամբ:

Գիշերուընէ ինձ յայտնեցաւ բանտիս մէջ,
բանտիս մէջ,
Անթաց աչօք չը քնացայ մինչեւ վերջ,
մինչեւ վերջ:
Առաւօտեան արշալոյսը ծագեցաւ, ծագեցաւ
Մահուան եաֆթան կուրծքէս ի վար կախուեցաւ
կախուեցաւ:

Առաւօտեան առին տարին կախաղան,
կախաղան,
Շուն թուրքերն ալ ղէմը կանդնած կը խաղան,
կը խաղան:
Ո՛ւր են արդեօք, չըկան իմ մօտ անուշ հայրը,
անուշ մայրը,
Լացէ՛ք հայեր, լացէ՛ք, քալեր, ինձ համար,
ինձ համար:

Ժամացոյցս տուէք մօրըս, իմ մօրըս,
իմ մօրըս,
Մի լաէք թէ Արամ կախուած, այլ պանդուխտ է,
պանդուխտ է:
Ժամացոյցս տուէք մօրըս, վա՜խ Արամ
վա՜խ Արամ,
Հայրենիքիդ դուն զոհ գացիր, անվախ մտիր
գերեզման:
Ահա կ՚ընկնեմ սեւ գերեզման գրկել հող,
գրկել հող,
Ի յիշատակ իմ անունը մնայ թող,
մնայ թող:

ԵԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՅԻՆ ԵՐԳԸ

Գոռաց ռումբը, գոռաց հայը սուլթանին,
Թուրք խուժանը սարսափահար նահանջեց,
Խոնարհեցաւ մութ եղեռնը Դրօշակին,
Զոր հայ կտրիճն հերոսաբար վեր պարզեց:

Զարկաւ ռումբը արեան փրփուր ժայթքելով,
Ամպրոպ ու շանթ՝ իրեն առջին ամօթով,

Ոտքի ելաւ եւ նա անսասան, ահաւոր,
Կեանքի, մահի կռիւը մղել ահեղ, խոր:
Յաղթանակիդ աներկմիտ սպասէ ո՜վ կտրիճ հայ,
Գիտ՝ խոնարհի ուժը բիրտ բողոքիդ դէմ քո հսկայ:

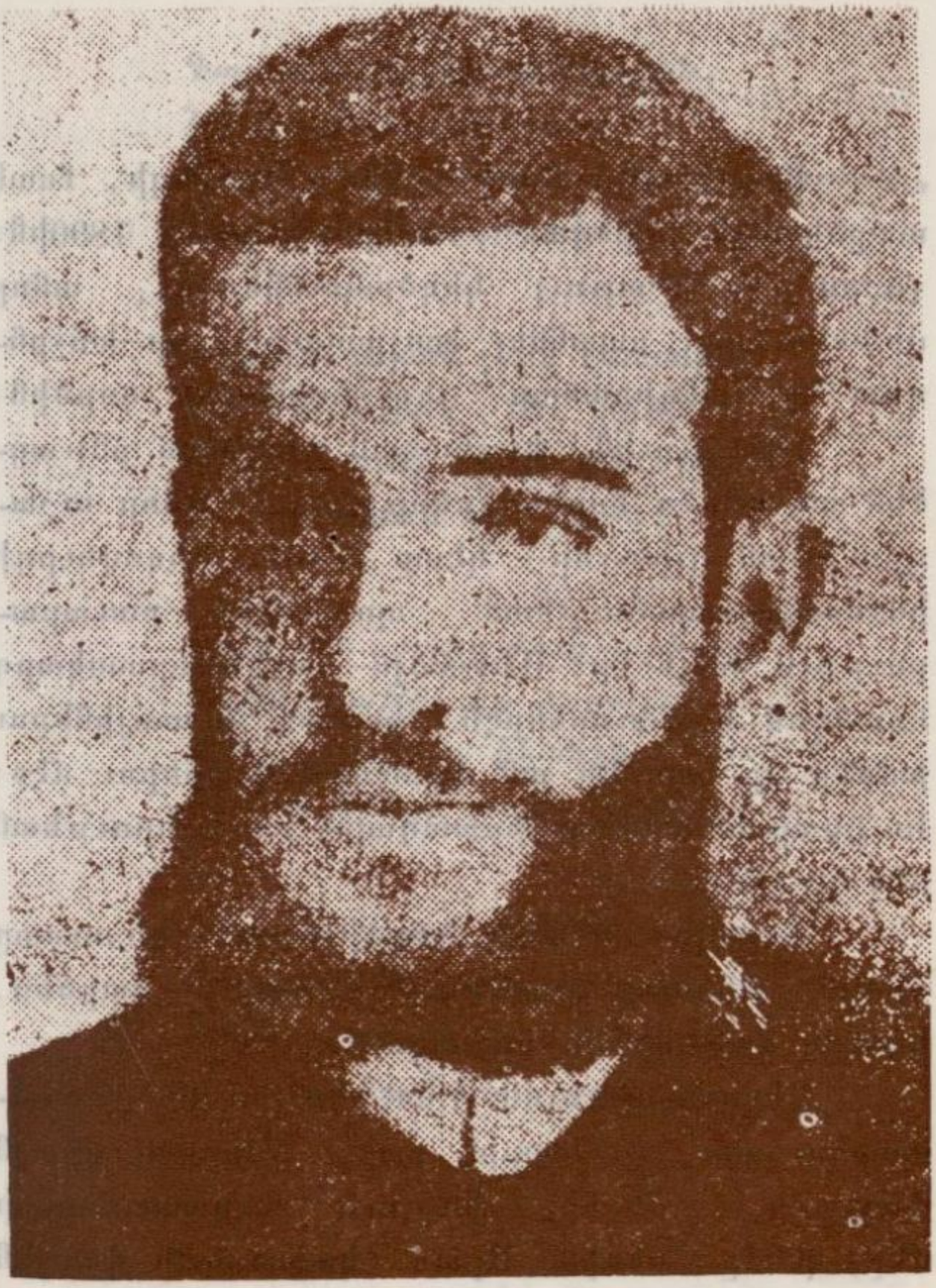

ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ

ԱՐԱՄ ԱՐԱՄԵԱՆ

Արամ Արամեան, բնիկ Կարնեցի, Քաղ. տարեկանին յարեցաւ Դաշնակցութեան 1890ին: (Աշոտ եւ Թաթուլ կեղծանուններով), ասոր վիճակուեցաւ սպանիլ Խաչատուրը, որ խոչընդոտ կը հանդիսանար յեղափոխական գործին:

1894 թուին, հայկական շարժման ընթացքին ան վճռեց նորէն երկիր մտնել: Ասոր ուշադրութեան գլխաւոր կէտը այժմ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան պահանջին բաւարարութիւն տալն էր: Միեւնոյն ատեն արտակարգ եռանդով կամաւորներէն կազմէր ան զանազան վայրերու մէջ: Եւ իրար հետ սերտ փոխադարձ յարաբերութեան մէջ կը դնէր:

Արամի նման գործիչներու կորուստը միայն անհատի կորուստ չէ, այլ··· կարծես, կռուող բանակի մը մահացումը:

Ձերբակալուելով 1896 Յուլիս 9ին, բանտարկուեցաւ, 3 տարի, բայց չմոռցաւ միայն փափաքը,– մեռնիլ փայլուն ճակատամարտի մէջ, զէնքը ձեռին: Արամ կախաղանի վրայէն գոչեց «կեցցէ՛ յեղափոխութիւն, կեցցէ՛ յեղափոխութիւն»: 1899ին:

ՊԵՏՈՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գարահիսար լերան կրծքին,
Նա էլ ընկաւ վիրաւոր,
Կուրծքը պատռած, սիրտը խոցուած,
Զար թշնամու դնդակով:

Ժէռուտ լերաւն լերկ կատարից,
Վա՛ր սլացիր, սեւ արծի՛ւ,
Թեւերդ բաց, լայն թեւերդ,
Ու չիւանուն հո՛վ արա:

Խոցուած սրտից մուղ արիւնը,
Կաթիլ-կաթիլ կը ծորայ...
Ա՛խ, չիւանու կեանքն է հոսում,
Ցաւոտ կրծքի լայն վէրքից...:

Ժէռուտ լերաւն լերկ կատարից,
Վա՛ր սլացիր, սեւ արծի՛ւ,
Թեւերդ բաց, լայն թեւերդ,
Ու չիւանուն հո՛վ արա:

ԴԺՈԽՔ–ՀՐԱՅՐԻ ԵՐԳԸ

Գերեզմանիս թող արձանին վրայ,
Գրեն, յաղթութեան թէ կոթող է սա,
Թող տեանէ Հայաստան. թող կարդան հայ քաջեր
Տեսնեն իւրեանց ընկեր
Նահատակ է պառկեր,
Ծոյն Հայաստանի:

Անձնուէր եւ քաջ Ղափարեանի պէս,
Ցուցնեն քաջութիւն քաջ Արմէնի պէս,
Գալարին աղիքներ, թափեն դաղջ արցունքներ,
Տեսնեն իւրեանց ընկեր
Նահատակ է պառկեր,
Ծոյն Հայաստանի:

Ցուսով եմ կընքած աչացս վերջին քուն,
Տեսնէ Հայաստան իւր ազատութիւն.
Իմ գերեզմանիս քով թող կայնին ու ձայնեն,
Ահա ազատութիւն,
Եւ ահա փրկութիւն,
Փաղցր Հայաստանի:

Հանդչին ոսկորներ մէջ իմ տապանին,
Տեսնեն փրկութիւն Մայր Հայաստանին,
Այնատեն թող կնքեն իմ գերեզմանիս վէմ,
Ազատ դրօշակներով,
Հայու գինուորներով,
Ֆեսայիներով:

ՍԵՐՈՒ ՓԱՇԱՅԻ ԵՐԳԸ

Ով որ քալ է ի՞նչ կը սպասէ,
Արդէն ժամանակն է թո՛ղ դայ,
Մահ –պատերազմի օրհաս է,
Ո՛վ որ անվախ, քալ է թո՛ղ դայ։

Կամ կռուելով մեռնենք անցնենք,
Կամ ղէնքով փրկութիւն առանանք.
Կռուելով փրկենք հայրենիք,
Աղնիւ մտածողը թո՛ղ դայ։

Այս հինգ դար է մեզ կը սպաննեն,
Բռնի կրօնքէ մեզ կը հանեն,
Մեր կիներ աղջիկները կը տանեն,
Պահու ունեցողը թո՛ղ դայ։

Քարէ հոգի, երկաթէ մարդ
Հալածէ թո՛ղ վառը նամարտ,
Անվախ՝ քարի տակ չոքողը,
Անսխալ խփողը թո՛ղ դայ։

Վերջապէս մենք ունինք կռիւ,
Ջէնքով պիտի մաքրենք հաշիւ.
Մեր հայրենեաց փառքն ու պատիւ,
Սերուր փաչան սիրողը թո՛ղ դայ։

ՍԵՐՈՒԻՆ ԵՒ ՍՕՍԷԻՆ ԵՐԳԸ

Գնդակ որոտայ Նոյեմբեր ամսուն,
Պաշարուած ենք մենք իմ սիրուն Սօսէ,
Վեր առ մոսինը, քաջութիւն հոս է,
Ջու սիրած Սերոբին օրհնեալ օրն այս է:

Զայն առաւ Սօսէն, Սերո՛ր չան հոս եմ,
Զինուած պատրաստուած ձայնիդ կը սպասեմ:
Ջեզի հետ կռուելու, քու կողքին մեռնելու,
Ամէն օր, ամէն ժամ պատրաստ է Սօսէն:

Իսկ քո Սերոբը, կեանքիդ հատորը,
Արիւնով նկրկեց Տալուորիկ ձորը,
Առիւծի նայուածքով նայում էր բոլորը,
Ցաղթական կռուի մէջ էր ամբողջ օրը:

Զայն առաւ Անդրանիկ, կենսատու ընկեր,
Արդեօք այս պահուս ո՞ր լեռն ես պտռկեր,
Ոսկեթել մազերով երեսդ ես ծածկեր,
Ցաղթական բազուկովդ մոսինդ ես պրկեր:

Հասէր Անդրանիկ, հասէր օգնութեան,
Սերոբ կը զոհուի ի սէր ազգութեան.
Դէ՛հ, հասէր չուտ հասէր կտրիճ խումբերով,
Սերոբ կը զոհուի իր զաւակներով:

Աղբիւր Սեռոբ

ՍԵՐՈԲ ԱՂԲԻՒՐ

Սերոբ Վարդանեան, Ախլաթ գաւառի Սոխորդ գիւղէն: 1893ին կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը, Ռումանիոյ մէջ:

1895ին 7 հոգինոց խմբով կը մտնէ Ախլաթի շրջանը, ուր կը ձեռնարկէ յեղափոխական բուռն աշխատանքի, կը կազմակերպէ շրջանը եւ կը վարէ բազմաթիւ կռիւներ: Իր կռիւներով Սերոբ Աղբիւր ժողովրդական մեծ համբաւ կը ստանայ եւ հայ ժողովուրդը կ'անմահացնէ զայն իր երգերով:

Սպաննուեցաւ 1899ին Սասնոյ մէջ, դաւաճանութեամբ:

Սերոբ Աղբիւրի անհատականութիւնը խորապէս ազդած է իր շրջանի փէտայիներուն եւ ասպետական աւանդութիւն մը ստեղծած է անոնց համար: Իր կինը՝ Սօսին, եղաւ իր զէնքի ընկերը հերոսական մարտընչումներուն:

ՕՐՕՐ – ԲԱԼԱ՛ ՋԱՆ

Դա չապիկն է այն քաջ մարդուն, բալա՛ ջան,
Որ քեզի նա հայր էր կոչում, օրօր, օրօր,
բալա՛ ջան:

Առաւօտեան ժամը եօթին, բալա՛ ջան,
Պատերազմում հայրդ սպաննուեց, օրօր, օրօր,
բալա՛ ջան:

Նա գոհ պնաց վառն սըրին, բալա՛ ջան,
Դու հայրապուրկ՝ որբ մնացիր, օրօր, օրօր,
բալա՛ ջան:

Կաթըս քեզի կ'անեմ հալա՛լ, բալա՛ ջան,
Երբ քայլի պէս կառուիլ սորվիս, օրօր, օրօր,
բալա՛ ջան:

Դէ՛հ, մեծացիր, չուտ լոյ քաշիր, բալա՛ ջան,
Վառն արիւն խմել սորվիր, օրօր, օրօր,
բալա՛ ջան:

Վրէ՛ժ, վրէ՛ժ, չար ոսոխից, բալա՛ ջան,
Ազնաւօրը քեզ կանչում է, օրօր, օրօր,
բալա՛ ջան:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ ՔԱՅԼԵՐԳԸ

Դաշնակցական խումբ պնանք մենք Սասուն,
Մեր հայ եղբայրներ մեզ են սպասում,
Անդրանիկը քաջ իւր ընկերներով,
Կ'ուզէ պատերազմ, կը սպասէ զարնան:

Մօտ է պարունը, չուտով կը բացուի.
Հայու խօսքը քաջ չուտով կը լսուի,
Հայերը անվախ հոգւով միացած,
Հրացան ուսերնին ոտքի են կանգնած:

Ամբապետները հոգւով են երդուած,
Ցեղայինք ուժով գնում են առաջ,
Առաջն է կանգնած Անդրանիկը քաջ,
Գոռում է գոչում, կ'ուզէ պատերազմ:

Հերիք, եղբայրներ, մենք չատ քնեցինք,
Բաւական չէ՞ մեզ այսքան համբերել,
Մայր Հայաստանը ձեռքէ հանեցինք,
Հիմա ուժ ունինք դարձեալ եւս կ'առնենք:

ՎԱՀԱՆԻ ԵՐԳԸ

Անտոք, Ծովասար, Գեբինն էր ուսին,
Նորէն գոռացին դէմ վատ Թիւրքերուն.
Մի օր էլ քրդախառն հայոց գիւղերը
Վահան Փաշային տալիս են ողջոյն:

Առաւօտ կանուխ երբ որ արթնցաւ
Զորս հազար զօրքերով պաշարուած տեսաւ,
Որոնց դէմ երեսուն քաջերով միայն,
Արձակ համարձակ կռուիլ սկսաւ:

Այնտեղուան Թիւրքեր վախցած գոռացին.
Եամա՜ն, ջան Փետայիք, ղուրպան ձեր ոտքին,
Խնայեցէք մեզ, պատիւ Վահանին,
Թողէք որ ապրինք ներքեւ մեր յարկին:

Թիւրքեր սարսափած ի փախուստ դարձան,
Իննսուն զոհ տուին, շատ մը հրացան,
Ծուռ ըրէք, ըսին, փախչինք ահա հասան,
Գէորգն արնահեղ, Անդրանիկ Փաշան:

ՆԵՒՐՈՒԶԻ ԵՐԳԸ

Դաշնակցութեան քաջ խմբերը Գերնա գիւղում միայն
Ամրապեան էր քաջն Նեւրուզ, բաժնեց քաջաց հրացան
Քահանային առջեւ կեցած դրօշակին երդուընցան
Շարժուեցաւ խումբը յառաջ, երկու սահմանից անցան:

Արշալոյսը նոր բացւում էր, տեսան թշնամեաց զօրքեր
Քաջ Նեւրուզը հրահանգ տուեց, յառաջ եկէք
տասնեակնե՛ր
Ամէն մէկս հազարի դէմ պիտի կռուենք, եղբայրնե՛ր·
Կարսեցի քաջ Դերենիկին ասաց, — բռնէ լաւ դիրքեր:

Դերենիկն ու Արտաշէսը, ինչպէս կորիւն եղբայրներ,
Բասէն դաշտի մէջը լցրին թշնամու շատ դիակներ·
Քաջ Սերոբը եւ իր որդիք, ինչպէս ազնիւ ճակներ
Նահատակւած քաջերն այնտեղ, մեզի մնաց վրէժներ:

Հայաստանի հողին վրայ դրօշակ ծածանուեցաւ,
Երեւան ճակատամարտ, հազարաց դէմ կռուեցաւ,
Հայ քաջերի գնդակներից թշնամիք կոտորուեցան,
Եւ ‚Միջագս կը պարծենամ‚ ունիմ փամփուշտ, հրացան:

ՏԱՐՕՆԻ ԱՌԻՄԻՆ ԻՐ ԿՈՐԻՆՆԵՐՈՎ

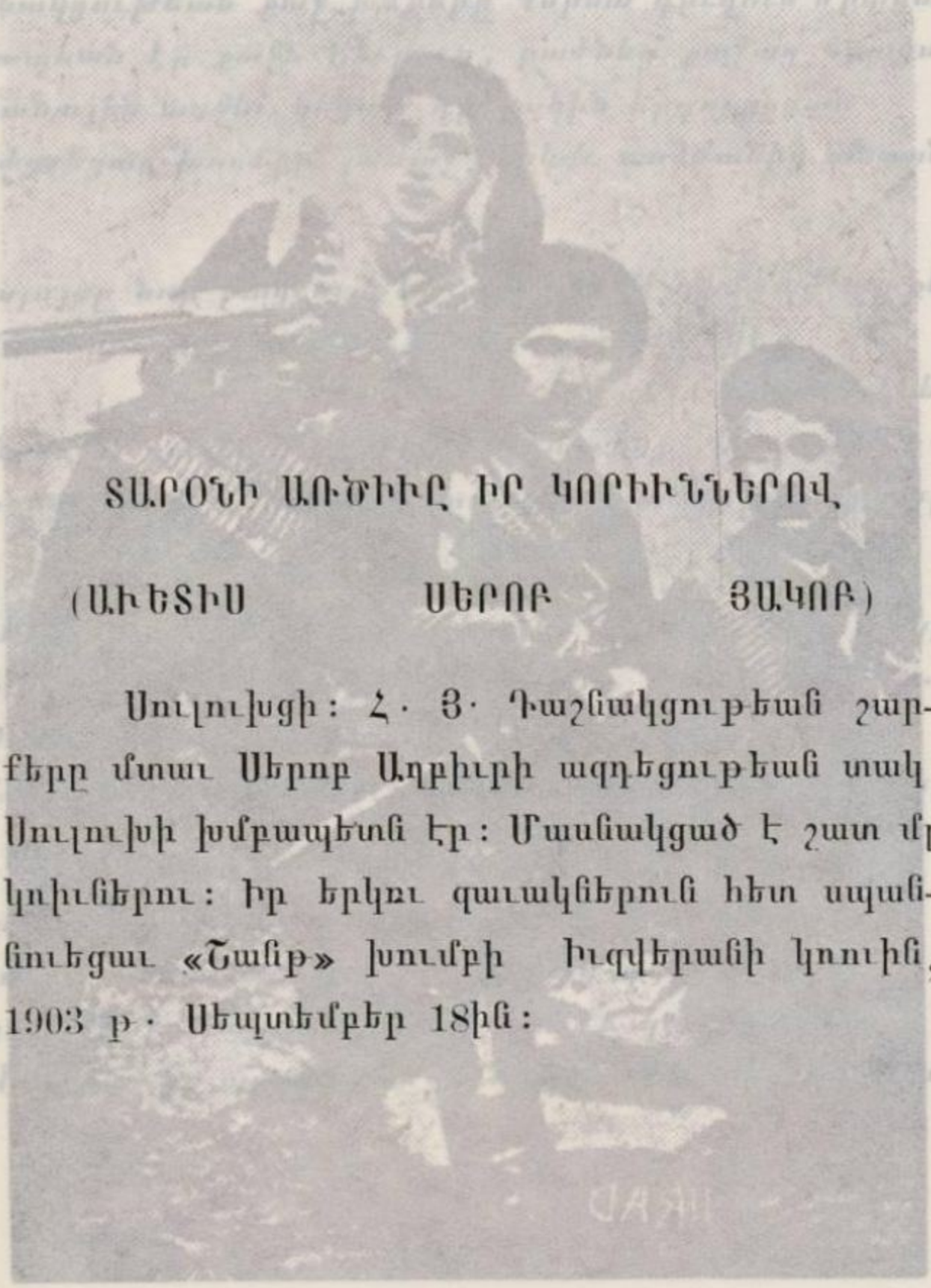

ՏԱՐՕՆԻ ԱՌԾԻԿԸ ԻՐ ԿՈՐԻՆՆԵՐՈՎ

(ԱԻԵՏԻՍ ՍԵՐՈԲ ՅԱԿՈԲ)

Սուլուխցի: Հ· Յ· Դաշնակցութեան շարքերը մտաւ Սերոբ Աղբիւրի ազդեցութեան տակ: Սուլուխի խմբապետն էր: Մասնակցած է շատ մը կռիւներու: Իր երկու զաւակներուն հետ սպանուեցաւ «Ճանիթ» խումբի Իզվերանի կռիւին, 1903 թ· Սեպտեմբեր 18ին:

Հ. Յ. Դ. ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ

(Ազատութեան Սիրոյն-ի եղանակով)

Ս. Գ. Սարաֆեան

Դաշնակցութեան քաջ զինուորներ
Բերդան, մօսին են գրկեր,
Ազատութեան սիրուն համար
Արիւն թափել են ուխտեր:

Դաշնակցութեան վեհ դրօշիր
Իր մէջ ունի անխտիր,
Ազատութիւն, արդարութիւն
Պէտք է լինի ամենուն:

Երլարդ Թէօշկի ձգնաւոր
Քուն չունէր դիշերները,
Դաշնակցութեան գաղափարը
Սարսափ ձգած էր սիրտը:

Դաշնակցութիւնը անսասան
Հնչեց փող ազատութեան,
Ազատութիւն, արդարութիւն
Առանց ցեղի խտրութեան:

Ազատութեան ջահը վառեց
Մեր հայրենիքի գլխին,
Եղբայրութեան լոյսը ծագեց
Հարեւաններուս սրտին:

ԵՐԳ ՍԱՐԳԻՍ ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆԻ

խօսք՝ Գ. Թադէոսեան

Երբ ալեկոծ ծովու վրայ
Իմ մակոյկը խորտակուի,
Ես փրփրադէզ ալեաց մէջը
Դեռ իմ յոյսը չեմ կտրի:

Բոլոր ուժովս ես համարձակ
Բազուկներըս կը շարժեմ,
Ալիքները պատռելով
Դէպի ափունքը կը թռչեմ:

Ահաւասիկ այս կռուի մէջ
Թէ ուժերս ինձ թողնեն,
Ալիքները յորձանք տալով
Դէպի անդունդ ինձ տանեն:

Այն ժամանակ դէթ ափսոսանք
Ես պտնում եմ նրա մէջ,
Որ մեռնում եմ քաջի նման,
Կռիւ տալով մինչեւ վերջ:

Ես Կուկունեան Սարգիս անուն
Աքսորման մէջ ինկած եմ,
Ազատութեան սիրոյն համար
Կեանքս ու հոգիս պոհած եմ:

ԱՐԽԱՆԵԱՆԻ ԵՐԳԸ

Ես եմ ազատ հայ պատանի,
Աչխարհս են այս լեռները,
Սուրս է միակ իմ սիրելին,
Եւ ընկերըս՝ Պերատանը:

Իմ զարդերս են զէնքերս,
Ոսկի են իմ վամփուչաները,
Անկողինս կանաչ մարգեր,
Փափուկ, մաքուր, պատուական:

Ապատանըս՝ ժայռ քարերը,
Եւ հայելիս՝ ջինջ վտակ,
Բնակարանըս՝ անտառները,
Եւ լապտերըս՝ վառ լուսնակ:

Ես պարծենալ բնաւ կարող չեմ
Որեւիցէ ուսումով,
Միայն դողտրիկ երգել գիտեմ,
Եւ զէնք չարժել սուրը սիրով:

Ամբապետ եմ մէկ հայ խումբի,
Զարդարուած լաւի պէսպով,
Յանուն ազգի կռւում եմ ես
Քաջարի ընկերներով:

ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՇԱՔԷԻՆ

Յուշարձան մ'է ժայռը ցցուն՝
Սառնայ դաշտէն սեպաձեւ,
Զարհուրելի կառափնոցն՝
Դիւցազնուհի Շաքէին:

Նէ պլխաբաց, հալածական,
Մերկ ոտքերով հեւ ի հեւ,
Հոն բարձրացաւ, ճակատն ի վար՝
Աբևն քրտինք կաթէին:

Լաճը կուլար, երկինք կողբար,
Իրրեւ մայր մը դիաուտաւ,
Սառնայ երկրին այդ անձնուրաց
Մայր ու զաւկին մահամերձ:

Նէ չի լացաւ, վերջին անդամ
Գիտեց մանկիկին հարազատ,
Իր փառքերին վերջալոյսն էր,
Երբ ալ մեռնիլ որոշեց:

Եթէ վայրկեան մ'ալ տատամսէր,
Արիւնարբու խուժանի,
Ոտիններէն չամփուրուած էր,
Սարի ճապուկն այդ անմեղ:

Որդին պրկած վար նետուեցաւ,
Ժայռերէն վար, դէպ անդունդ:

Խ Ա Ն

(*Բարսեղ Թիրեաքեան*)

Ծնած է 1867ին Տիրէ վանքը։ 1890ին կ'արձանագրուի Հնչակեան կուսակցութեան, եւ կը մասնակցի Պոլսոյ Գում Գաբուի, Պապը Ալիի ցոյցերուն։ 1896ին վռամեանի միջոցաւ կը մտնէ Հ. Յ. Դ.ի շարքերը։ Մասնակցած է Խանասորի արշաւանքին իբր յիսնապետ, եւ կռուած է Բաշգալայի կռուին ու անվնաս վերադառնալով զինք կը նշանակեն «կայծակ» ձիաւոր խմբին առաջնորդ· Երկիր պիտի մտնէին 80–85 հոգի· Երկիր անցած ատենը ընդհարումներ կ'ունենայ եւ կը զարնուի Գոմաձորի կռուին։

ԽԱՆԻ ԵՐԳԸ

Ագուլիսցի քաջ պատանի,
Մահուանդ լուրը ո՞վ թող տանի,
Քեզպէսներուն միշտ երանի,
Դուք էք յոյսը Հայաստանի:

Խունկով մոմով գամ Խանասոր,
Արցունք թափեմ ես ամէն օր,
Քեզ հարցնելով մնացի մոլոր,
Նստած կու լամ ես ամէն օր:

Յուլիս ամսուն քսանըհինգին,
Մօսին հրացան պատրաստ ձեռին,
Թուրքին ոխը պահած սրտին,
Դէպ՝ Խանասոր դիմեց ուժգին:

Արտասուքըս հեղեղ դարձաւ,
Պայծառ օրս խաւարեցաւ,
Լեռներ, ձորեր արիւն լացաւ,
Խանի պէս քաջը զոհուեցաւ:

Սուրս առնեմ ելլեմ յառաջ,
Թուրքեր ջարդեմ ես ձախ ու աջ,
Ես ալ հայ եմ պարտաճանաչ,
Ազգիս համար մեռնիմ ես քաջ:

ՋԻՆՈՒՈՐԻ ՄՕՐ ԵՐԳԸ

Խօսք՝ Պ. Վ. Նաթանեանի

Զարթի՛ր, որդեակ, յուշ բեր, վեր կաց,
Պատերազմի փողը հնչեց,
Զարթի՛ր, դուչիս ձայնն հայրենեաց
կենաց, մահու ժամը հնչեց:

Պատրաստեր եմ քո զէնքերը,
Ահա զլխիդ վերեւ կան,
Ինչպէս երբեմն քո պրքերը,
Երբ կ'երթայիր վարժարան:

Ելի՛ր, կապեմ սուրը մէջքիդ,
Ասպար կապեմ քու ուսիդ,
Եւ՝ սուրը դրօշակն հայրենիքիդ
Թող ծածանի ալ թեւիդ:

Փոխան պրքիդ ահա սուսեր,
Փոխան թղթի՝ կռուի դաշտ,
Գնա՝ մեռիր ազգիդ համար,
Թող մայր երկիրդ ապրի հաշտ:

Գըրչով ուսար ազգ, հայրենիք,
Գընա՛ սուրով վրկել զայն,
Մեր հայրենեաց վըշտաց հե՛րիք,
Զըսաւ աչխարհն համայն:

ԿՈՐԿՈՏԵԱՆԻ ԵՐԳԸ

Չէնքերս տուր, մայրիկ,
Սուսերս տուր, քոյրիկ,
Թէ չը գոհուիմ ազգիս համար,
Հապա ինչու պիս ծնար:

Ազատութեան վառ սէրը
Ինձ հանել է լեռները,
Թըշնամու դէմ կռուելու,
Հայրենիքս փրկելու:

Առաւօտ արշալոյսին,
Զորս կողմերս պատեցին
Զորս ցերեկ եւ չորս դիշեր
Անհամար թըշնամիները:

Լեռո՛ն, սուրդ քաշեցիր,
Վըրէժ առնել ուզեցիր,
Երբ որ գնդակը դիպաւ՝
«Ա՛խ, ընկերնե՛ր», գոչեցիր:

Բուն անունս է Արամեան,
Մականունս է Կորկոտեան,
Երբ որ բանտէն ազատուիմ,
Նորէն խումբեր կը կազմեմ:

ԿՏՐԻՃԻՆ ՁԱՅՆԸ

Մ. Մարտիրոսեան

Թող կորնչին տաճարները
Հայաստանի Սուրբ հողից,
Թշնամական անարգ լուծը
Ջընջուի մեր հայրենիքից:

Բաւական է որքան նրանք
Հայի արիւն ծծեցին,
Հայի ջանքով, աշխատանքով,
Պետութիւն հաստատեցին:

Հայի հացը, Հայի փողը,
Մինչեւ ե՞րբ տաճիկն ուտէ,
Իր զարշելի պիղծ բերանով
Հայութիւնը անարգէ:

Աչքի տեղ աչքեր հանել,
Ատամի տեղ՝ ատամներ.
Մեր մէկ հաւը գողացողին
Ամբողջ տունը թալանել:

Վրիժուց կայծակ թող բորբոքուի
Հայ առիւծների սրտում.
Թաղենք վատերու գլուխներ
Դիւցազուններու երկրում:

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏ
(Մուրատ Խրիմեան)

Ծնած 1874ին Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան ամէնէն հերոսական դէմքերէն մին: Անուանի փէտայի եւ հաւատաւոր յեղափոխական: 1904ին Սասունի ապստամբութեան հերոսներէն: Մասնակցեցաւ հայ-թրքական կռիւներուն, Նախիջեւան – Զանգեզուրի շրջանը: Սահմանադրութենէն յետոյ կազմակերպեց Սեբաստիոյ շրջանը: Պատերազմի տարիներուն Ֆանի մը ընկերներու հետ անօրինակ ոդիսականով մը, կրցաւ անցնիլ Կովկաս, ուր մասնակցեցաւ կամաւորական շարժման եւ պատերազմական գործողութիւններուն, թուրքերու դէմ: Սպանուեցաւ Պագուի մէջ, թրքական գրոհի մը դիմադրելու միջոցին:

Իր մասին կարդալ Մ. վարանդեանի «Մուրատ» գիրքը: Ինչպէս նաեւ Զ. Եսայեանի «Մուրատի ճամբորդութիւնը» հատորը:

ՍԱՍՈՒՆ

Օսմանական զոռ վաշտերը կատաղի,
Պաշարեցին մեր լեռները սոսկալի:
Մի վհատիր քաջ Սասուն,
Քեզ համար չէ նորութիւն,
Մեր պապերից սովորել ենք,
Մեռնիլ տղամարդի պէս,
Զոր մեզ թողին յիշատակ:

Շէնիկ, Սէմալ պաշարուած են Քիւրտերով,
Տալւորիկի անցքն է փակուած Թիւրքերով:
Զքեզ տեսնեմ քաջ Մուրատ,
Սուրդ շարժիր անվհատ,
Մեր հեռաւոր եղբայրներ
Չեն կենար միշտ անտարբեր,
Շուտով կըգան օգնութեան:

Թնդանօթի դէմ դրել ենք քաջ սրտով,
Սովի դիմադրել ենք կաթով, բանջարով:
Ի սէր Աստուծոյ դժուար է
Հպատակել ոսոխին,
Լաւ է մեռնել առանց հաց,
Քան յանձնուել վատ թուրքին,
Անգութ եւ անաստուածին:

Հայ աղջիկներ, առէք վառօդ ու կապար,
Լցէք դատարկ փամփուշտներ չարաչար:
Իսկ դուք կանայք անվհատ,
Առէք սուր եւ հրացան,
Խրախուսեցէք հայ քաջեր,
Ազատենք մեր հայրենիք
Ձեր կանացի արիւնով:

ՀԵՐՈՍ ԵՓՐԵՄԻՆ

Խօսք Միհրան Աշճեանի

Սարերու ծնունդ արծիւ յաղթապանծ,
Դուն հայ անունին պատիւ գերապանոյ,
Բռնութիւններու հզօր ախոյեան,
Ո՛վ անմահ Եփրեմ, կեցցէ՛ս յաւիտեան:
Զինուէպա՛տ Եփրեմ խաղը Գահրամաճ,
Հարի՛սը հիւրիէթը Իրանեան: (*)

Կուկունեան խումբով անցաւ Հայաստան,
Կռուեցաւ քալ քալ, մտաւ մութ գընտան,
Փշրեց, խորտակեց ժանդամ չղթաներ,
Եղաւ սուրբ դատին անճնըշէր ընկեր:
Զինուէպա՛տ Եփրեմ խաղը Գահրամաճ,

Դարձուց աչքերը՝ արեւի երկիր,
Տեսաւ Պարսկաստանն անբախտ, վշտակիր,
Պարսիկ քաղաքներ մշուշով պատած,
Իրանի զաւակ թափէր արցունք, լաց:
Զինուէպա՛տ Եփրեմ խաղը Գահրամաճ,

Ալդ ողբ ու կոծէն յուզուեցաւ մեր քալ,
Ըմբոստ ու խրոխտ ալեցաւ յառաջ
Զէնքերը ձեռքը իջաւ ասպարէզ,
Ցաղթութեան փողը հնչեցուց Արէս:
Զինուէպա՛տ Եփրեմ խաղը Գահրամաճ.

(*) Ապրի հերոս Եփրեմ խան, մշակ Իրանի ազատութեան

ՏԱԼՒՈՐԻԿԻ ՔԱՋԵՐ

Տալւորիկի զաւակ եմ խորդ,
Քաղքըցու պէս չեմ թուլամորթ,
Սարի զաւակ, քարի որդի,
Հին քաջ հայոց եմ մնացորդ:

Տալւորիկի զաւակ եմ քաջ,
Չեմ խոնարհիր վատին առաջ,
Քարուտ լերանց եմ ազատ լաճ,
Չեմ տեսներ ո՛չ արօր, ո՛չ մաճ:

Հայ աղբրտիք, ջան աղբրտիք,
Տալւորիկի զաւակ եմ քաջ,
Ազատութեան սիրոյն համար,
Եկէք դէպ՛ ինձ յառա՛ջ, յառա՛ջ:

Երբ իմ աչերս բացի յաշխարհ,
Ազատ տեսայ մեր սար ու քար,
Մինչեւ փակեմ աչքս խաւար,
Պիտ՝ չկոխէ հոս ոտք օտար:

Իմ մամ ծնաւ զիս պալու ծոց,
Ընկուզի կոճղ մ'եղաւ օրրոց,
Տըկլող ծնած՝ մէծցայ տըկլող,
Կեանքիս բաժինն է կռիւ ու բոց:

Հայ աղբրտիք, ջան աղբրտիք,
Տալւորիկի զաւակ եմ քաջ,
Ազատութեան սիրոյն համար,
Եկէք դէպ՛ ինձ յառա՛ջ, յառա՛ջ:

ԳԷՈՐԳ ԶԱՎՈՒՇԻՆ ԵՐԳԸ

Թուրքը լսեց անունդ, Զավո՛ւշ,
Դէմքդ սիրուն, լեզուդ անուշ,
Կեանքիդ մէջ հանդիստ չունեցար,
Թշնամեաց դարձուցիր ապուշ:

Սասունցի է fn ապաստան,
Վրէժն է fn դատաստան:

Հայոց համար սպարապետ,
Անդրանիկին ընկեր վարպետ,
Սասունը կանգուն պահեցիր,
Օգնող է քեզ Սուրբ Կարապետ,

Սասունցի է fn ապաստան, եւայլն.

Կոտորեցիր քանիցս վաշտ,
Թուրք արիւնով ներկեցիր դաշտ,
Անվախ հերոս՝ քուրդաց դէմ՝
Մինչեւ վերջը մնացիր անհաշտ:

Սասունցի է fn ապաստան, եւայլն.

ԳԷՈՐԳ ՋԱՎՈՒՇ

ԳԷՈՐԳ ԶԱՎՈՒՇ

Ծնած է 1870ին, Մըճդեճաց գիւղը: 1886–1888 կը մնայ Առաքելոց վանքը ուսում ստանալու համար: Առաջին գործն էր պատանեկան խմբեր կազմել, եւ ինքն էր ղեկավարը այդ պատանիներուն: Գէորգ նոր Արաքս մըն էր, եւ շուտով կը միանայ Մուրատի, Հրայրի եւ Տամատեանի որոնք կազմակերպելու եկած էին Սասուն:

Գէորգ իր մասնակցութիւնը բերած է 1891ի Սասնոյ կոիւներուն, 1893ի Տալորիկի, եւ 1894ի ապստամբութեան: Գէորգ գործած է Սերոբի, Հրայրի, Գուրգէնի, Անդրանիկի, Գալէի, Մակարի եւ ուրիշներու հետ, սպանուած է Արաքոյի մատնիչ կրպոն:

Մէկը՝ ժողովուրդի շահերուն նուիրուած, ամենաանձնազոհ փէտայիներէն, որ ոչ մէկ գինով չուզեց թողուլ ժողովուրդը եւ շարունակեց պայքարը մինչեւ իր հերոսական մահը: Հաւասարապէս սիրուած էր բիւրտ ժողովուրդէն, եւ գիտէր վախ ու յարգանք պարտադրել:

Սպանուեցաւ 1907ին Սուլուխի կռուին:

Ի ՁԷ՛Ն ՀԱՅԵՐ

Ի ՁԷ՛Ն, հայեր, ի սուր եւ ի հրացան,
Տաճկահայաստանից կոչում է մի ձայն,
Լեռնից լեռ թնդում է ահեղ հըրամանն,
Թըռէ՛ք, հայեր, թըռէ՛ք դէպի Հայաստան:
Դէպի, դէպի, դէպի Հայաստան,
Թըռէք, հայեր, թըռէք, դէպի Հայաստան:

Սրեւելք արեւմուտք, հարաւ եւ հիւսիս,
Դըղրդաց ու թնդաց քաղցըր աւետիս,
Հայկայ քաջ զաւակաց արի կրծքերից
Ազատութիւն հնչեց ամէն կողմերից:
Ամէն, ամէն, ամէն կողմերից,
Ազատութիւն հնչեց ամէն կողմերից:

Փրկութեան աւետիք առած ի բերան,
Խումբ խումբ հայեր ղէպի, դէպի Հայաստան
Դիմում են ցնծութեամբ իբրեւ հարսանիք,
Ուխտած՝ սուրը արիւնով վրկել հայրենիք:
Փրկել, փրկել, փրկել հայրենիք,
Ուխտած՝ սուրը արիւնով վրկել հայրենիք:

Տաճկահայաստանը ոտքի է կանգնում,
Արիւծաբոյ վըրէ՛ժ, վըրէ՛ժ է դոռում,
Արիւնով ներկուած են բոլոր դաշտերը,
Արիւնով ներկուած են բոլոր դեռերը:
Բոլոր, բոլոր, բոլոր դաշտերը,
Արիւնով ներկուած են բոլոր դեռերը:

Թշնամին զարհուրած փախուստ է դիմում,
Անթիւ աւար ու գանձ իր յետին թողնում,
«Ցաղթուե՛ն, յաղթուե՛ն» գոչենք միաձայն,
Թշնամին պարտուած է, կեցցէ՛ Հայաստան:
Կեցցէ՛, կեցցէ՛ կեցցէ Հայաստան
Թշնամին պարտուած է. կեցցէ՛ Հայաստան:

Ա Ն Դ Ր Ա Ն Ի Կ Ի Ն

Դաշն. Վ. Սարգիսեանի

Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ժայռ,
Թնդացնում ես երկինք երկիր տեղչալատ,
Քաջ անունդ պիտի յիշուի զարկէ զար,
Հսկայ լերինք քեզ ապաւոան, Անդրանի՛կ:

Քիւրտ ու տաճիկ երբ լսեն քո անունը,
Օձերի պէս պիտ՝ սողան իրանց բոյնը,
Երակներիդ ազնիւ քաջի արիւնը
Զը յամաքէ՛ մինչ յաւիտեան, Անդրանի՛կ:

Հայոց կուսանք զաւնեայ պսակ թող հիւսեն,
Քնքուշ ձեռամբ քո ճակատը պըսակեն,
Գոհարներով անվախ կուրծքըդ զարդարեն,
Կեցցե՛ս յաւէտ զու անապատն, Անդրանի՛կ:

Հայաստանի սոխակները քեզ համար
Թող զայլայլեն գիշեր–ցերեկ անդադար,
Անյաղթ մընաս, զու քաջ կուռւի սիրտհար,
Հայրենիքի ակը ու պաշտպան, Անդրանի՛կ:

ԿԱՄԱՒՈՐԻՆ ԵՐԳԸ

Իմ անուշ մայրիկս,
Կանչէ Թող գայ քոյրիկս,
Տայ իմ վերջին համբոյրս,
Կանչում է հայրենիքըս:

Գնում եմ կռուելու,
Օգնելու, յաղթելու յոյսով,
Դէմ դնել քայլի պէս Թշնամուդն,
Փրկել հայրենիք:

Պարպուել է սուրբ դրօշակ,
Գնանք մանենք նրա տակ,
Սերտ փաչին նմանակ
Լինենք ազնիւ նահատակ:

Ուխտել եմ, զինուել եմ,
Անձնուէր քայլի պէս կռուել,
Մեր ազատութեան դրօշներով
Փրկել խեղճ հայրենիք:

Այնտեղ ուսան է մեզ տանջում,
Այտաեղ Թուրքն է մեզ մորթում,
Համարում են մեզ մրջիւն,
Մեր ունեցածը ձեռքից խլում:

Գնում եմ կռուելու,
Օգնելու, յաղթելու յոյսով,
Դէմ դնել քայլի պէս Թշնամուդն,
Փրկել հայրենիք:

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆԻ ԵՐԳ

Սիրելի դաշոյն, ո՜վ ատրճանակ,
Մանաւանդ մաուխն կեանք ես դու մեր,
Երբ քեզ ձեռք առնէ հայդուկ ընդունակ,
Ցիր ու ցան կ'անէ թշնամու բանակ:

Դուք էք մեզի կեանք շնորհողը,
Փրկիչ ու արեւ հանդիսացողը,
Թշնամուց վրէժ սրտիս թախիծը
Լուծող թշնամիից, ցաւ փարատողը:

Ժընեւից եկած նուէր թանկագին,
Կռուող անձնուէր այն դաշնակցականին,
Ներշնչէ հոգի վեհ ազատութեան,
Այս զէնքով փրկենք ամբողջ Հայաստան:

Ժընեւից եկած մաուխն հրացան,
Դեռ քեզ կրելու չեմ եղած արժան,
Պարզ հոգւով կ'երդնում, պաղ կուրծքիս սեղմեմ
Հայդուկի վրէժը քեզնով լուծեմ:

Սուրբ Դաշնակցութեան անվեհեր անուան
Անշէջ կրակը տուիր ֆետայուն
Սրտիկն այրուած անձնուէր ֆետան,
Կը փութայ գնալ դէպի Հայաստան:

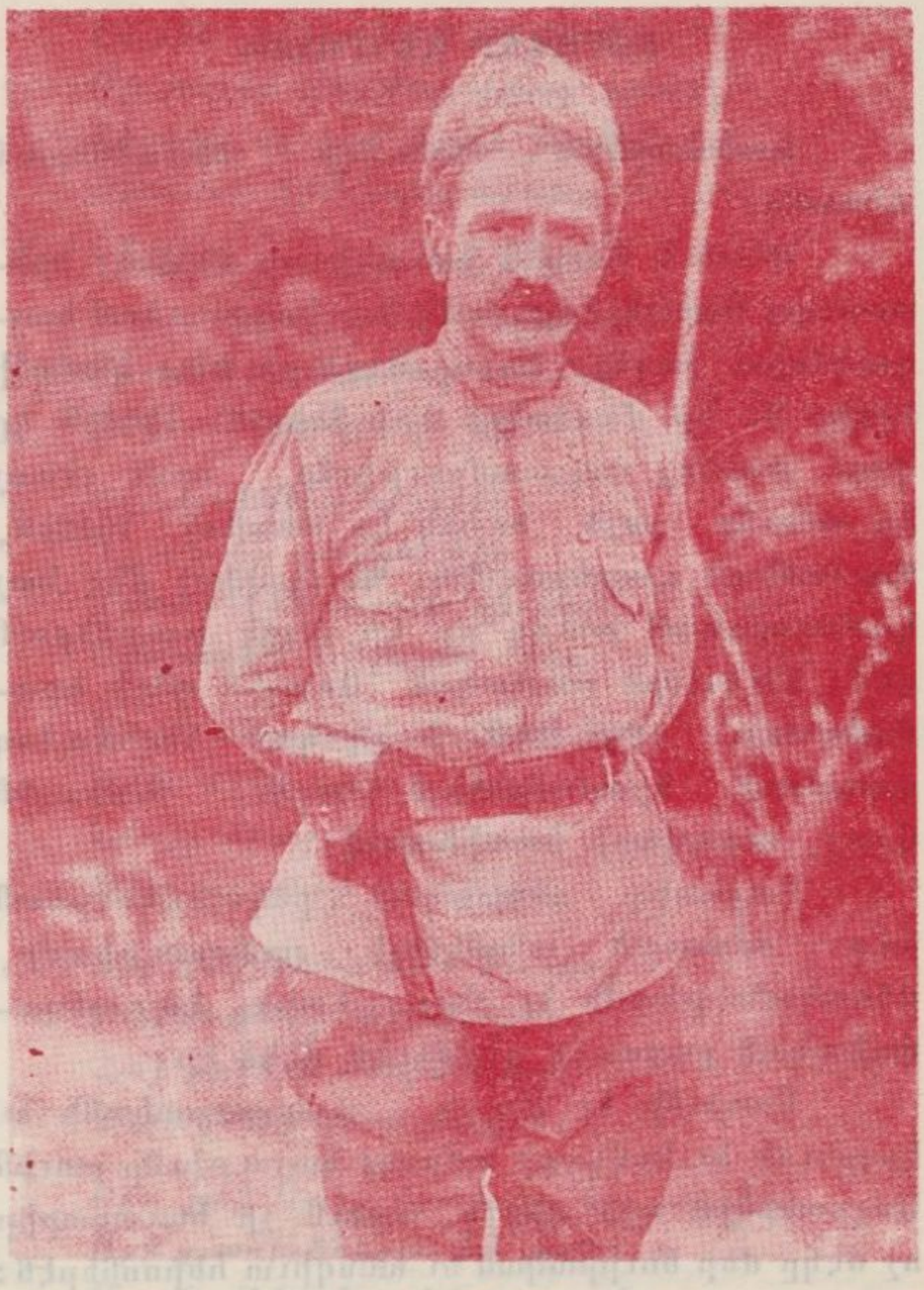

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Խաճապօրեան սերունդի տիտաններուն տիտանը:

Ծնած է Շապին Գարահիսար 1865ին: Երիտասարդ հասակին կը մտնէ Դաշնակցութեան հայդուկներու շարքը: Սերոբ–Ադբիւրի հետ կ'անցնի երկիր եւ կը մասնակցի կռիւներուն: 1904ին կը վարէ Սասնոյ ապստամբութիւնը, որմէ յետոյ իր անունը լայն հռչակ կը ստանայ: 1912ին, Պալքանեան պատերազմին, Պուլկարիոյ մէջ հայ կամաւորական խումբ մը կը վարէ թուրքերուն դէմ: 1914–16ին հայկական Առաջին գնդի հրամանատար: 1918–19ին հայկական հարուածող զօրամասի հրամանատար կարնոյ ճակատին վրայ, զօրավարի աստիճանով:

Բացառիկ ռազմական ընդունակութեան տէր· օժտուած անընկճելի յամառութեամբ, վճռականութեամբ եւ խաչութեամբ, հայ յեղափոխական բացառիկ դէմքերէն մէկն էր:

Սասունի եւ Մուշի, Վասպուրականի եւ Էրզրումի եւ Կովկասի ամբողջ հայութիւնը տուին Անդրանիկին այն դիրքը, որուն չի հաւասարիր ոչ մէկը մեր նուիրական եւ անսգիտ հերոսներէն: Մեռաւ տարագրութեան մէջ, Ֆրէզնօ:

ԽԱՆԻՆ ԵՐԳԸ

Լուսին չկար, մութ գիշեր էր,
Մի խումբ կ'երթար արագ արագ,
Տեսանք որ քալ Յանի խումբն էր,
Ջինուած էին բոլոր նրանք:

Կեանքերը ազգին նուիրած,
Կարիճ Յանը առաջ ինկած՝
Գնում էին տաճկաց սահման,
Թուչում էին կրակի նման:

Հրրայաններըը ուսերին,
Դրօշակը պարզել էին,
Գրնում էին ուրախ դուարթ,
Ազատութիւն երգում էին:

Մութ անտառից անցնում էին,
Ամէն մէկը առուծ էին,
Նժոյգ ձիաց վրայ նստած՝
Մերկ սուրերը քաշել էին:

Երբ քալ Յանը եղաւ Բասեն,
Թնդանօթներ արձակեցին,
Հայ քալերի մոսիններից,
Գնդակները դուդուացին:

Երբ քալ Յանը հրահանգ կու տար՝
Արի՛ք առուծներըս իմ քալ,
Մտան թշնամու խիտ չարքեր,
Կատրեցին ձախըն ու ալ:

Կեցցէ՛ Խանը իր խմբովը,
Սարսափ թողեց Բասենումը,
Երեք օր ու գիշեր կռուեց,
Աչքերիցը կորեց քունը:

Հայաստանի հողին վրայ
Քաջը թափեց իւր արիւնը·
Յիշենք հայեր, չը մոռանանք
Կորիւն Խանի սուրբ անունը:

ՍԻՓԱՆԱՅ ՔԱՋԵՐ

Լօ, լօ, լօ, ալէգ Սիփանայ սարի վերան,
Կորիւններ ըշտապով գալիս են մխանում·
Այնտեղ անահ որդիք, անյաղթ Սիփան լերան,
Զէնք ու գրահի են ընթանում:

Ինչո՞ւ վառւում են, գինւում,
Կատարն ի վեր ելնում անհամբեր,
Վառ արիւն է նոցա քաջ սրտի մէջ եռում:
Սուրում անցնում են ամպեր
Քանց Սիփանայ սուր քամին,
Սըլանում են դէպի վար, դաշտի մէջ է թշնամին,
Նա է վառում նոցա արեան վըրէժ անմոռաց:
Գազանաբար վատթար թշնամին
Հատու սուսերը հանել, հայ իշխանին սպանել,
Այս է վառում քաջերին:

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Ինուսից գալով հայ զինուորները քաջ,
Արեան գաչից եկած եւ պարտաճանաչ,
Հին–հին վրէժներ առնել էր նոցա պահանջ,
Քաջի պէս վազեցին թշնամու առաջ:

Մօտ թուով տասն եւ չորս եւ իրենք անվախ,
Ղեկավար Տիգրանն էր, գործում էր անվախ,
Անմահ Մուշեղ հերոս, Շապուհ եւ Մելիք,
Համապատասխ, Մարտիրոս կանգնած էին դիրք:

Թաթոն ընտրեց Մոսո, Շապուհ եւ Մխիկ,
Անուանուեցին սրանք խմբեր թուով իկ,
Խարբուխ Թաղի դիրքերումը միշտ անքուն,
Այրեցին, ջարդեցին անդութ Մուլլի տուն:

Վրաստանի չքեղ Թիֆլիս քաղաքը,
Չէր ճանաչում կանխաւ իրա որդոյը,
Երբ նրանք Մուղնու թաղում կանգնեցան,
Այն ժամանակ Հայերը ուրախացան:

Թէպէտ քաջ Մուշեղին նրանք զոհ տուին,
Բայց անդութ թշնամեաց չուտով յաղթեցին:
Կը լինեն ազատութեան զրաւական,
Նրանք պատիւ բերին Հայ Դաշնակցութեան:

ԽԱՂԱՂ ԴԱՇՏԻ ՈՐԴԻՔ

Խաղաղ դաշտի որդիք, լեռները ելեք,
Արօր, զութան մոռնանք, հրացան առնենք,
Խեղդուած մեր բողոքը յայտնենք զէնքերով
Եւ մեր արդար դատը վաթենք արիւնով:
Մեր կեանք, մեր մահ թող լինի ազատ,
Ճնշուած հայու որդիք հարազատ:

Քան թէ ամէն վայրկեան կենդանի մեռնել,
Ազատութեան վճռենք աներկիւղ գոհուել.
Փափուկ մահճում հանդիստ կեանքը վայել է
Ով որ հայրենիքում ազատ ապրում է:
Մեր կեանք մեր մահ, եւայլն.:

Բարկութեան չղթան խուլ չռռաչում է,
Ազատութեան ճնշուած ձայնը գոչում է.
Ազատ լեռներ թող մեզ լինեն ապաստան
Եւ ընդարձակ ձորեր՝ ազատ պերեզման:
Մեր կեանք մեր մահ, եւայլն.:

Առաջ գնանք, անվախ գարնենք Համիդին,
Փրկենք հայ գիւղացին, հանենք վախուկէն.
Իմաց տանք Սուլթանին՝ անխիղճ բռնաւոր,
Ծպէց հայ հերոսից համար պայծառ օր:

Յրուած խումբեր Հաճըն, Զէյթուն, Սուէտիա,
Շտապենք միանալ եւ կռմիլ դունդ հայկական.
Հայի ազատութեան կանգնել մի դրօշակ,
Կեանքի մահով կռպուած կանգնել նրա տակ:

Հրայր

ՀՐԱՅՐ – ԱՐՄԵՆԱԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ծնած է 1864ին Սասուն: Ինքնաշխատութեամբ կը դառնայ, մտաւորական, ուսուցիչ եւ հարտուղար Մշոյ շրջանին մէջ:

Սասնոյ ապստամբութեան պարագլուխներէն էր: 1894ին կ'անցնի կովկաս ու կը մտնէ նորակազմ Դաշնակցութեան շարքերը: Կ'այցելէ Ռումանիա, Եգիպտոս, եւ իր հետ կը բերէ 50 երիտասարդներ (որոնցմէ էին Սերոբ Ադբիւր, Անդրանիկ, Սեպուհ եւ ուրիշներ): Կը գործակցի Ռոստոմի եւ Արամեանի հետ:

Գուրգէնի եւ Սերոբ Ադբիւրի կորուստէն վերջ գործին պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ Հրայր: Հրայր կազմակերպելէն յետոյ Սասունը եւ Մուշը, կ'անցնի Խնուս, Պուլանըգ, Մանուգկերտ, Պիթլիս, Ախլաթ· ապահ սերտ կապերով կը միացնէ կեդրոնական Կոմիտէութեան: Կ'անցնի վան ու կը խորհրդակցի Վարդգէսի հետ, պատրաստելով ընդհանուր ապստամբութեան մը ծրագիրը: Հրայր վերադառնալով Մուշ, 1903 Աշնան, ընդհանուր պահանջին տեղի տալով լեռ կը բարձրանայ, Առաջին վճռական կուի ընթացքին Հրայր կ'իյնայ կուրծքէն վիրաւորուած, 1904, Ապրիլ 26ին:

«ԱՂԲԻՒՐ»
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳ

Խլաթի պատառ,
Սոխորդ պեղ ըսած,
Իրեն բնակիչ՝
Աղբիւր Ջան
Բարիքով լցուած:

Պօղոս – Գրիգոր՝
Թիւրքին սիրտին
Կ'ուզեն վերջացնել,
Աղբիւր Ջան,
Ամբողջ Հայաստան:

Պօղոս – Գրիգոր
Խորհուրդ կազմեցին
Թիւրք ասախկաններէ,
Աղբիւր Ջան,
Ամբողջ կանչեցին:

Սանաթ տրուեցին
Նոքէն խրկեցին
Թեղուտ ու Սոխորդ
Աղբիւր Ջան
Յանկարծ պատեցին:

Անլծած Դաւիթ
«Աղա–Ջան» կանչեց.
— կեղծութեամբ ըսաց —
Աղբիւր Ջան,
Թէ զօրք մեզ պատեց:

Անխծեալ ըլլայ
Դաւիթ մնաց տեղ.
Աւերակ դառնար
Աղբիւր ջան,
Կոչտեան բուած դեղ:

Սոխորդայ վերեւ՝
Նումրուտ մեծ սարէն
Ցուցակ տուաւ մեզ,
Աղբիւր ջան,
Զէն Մօսիններէն:

Բաղէշ վիլայէթ
Անուն Սալվի - Զոր
Մօսի կը կանչէ.
«Հողիս ջան,
Կեանքդ ազգին տուր»:

Կեցցէ՛ քաջ Աղբիւր
Եւ իմ մօսինին.
Ցխտուն եւ հինգ զօրք
Աղբիւր ջան,
Ըրաւ ցան ու ցիր:

Անունդ էր Աղբիւր
Մինչեւ ռուսաց դուռ
« — Աշոտ կը գրէր —
Աղբիւր ջան
Կտրա՛, վճիռ տուր»:

ՀՐԱՅՐ-ԴԺՈԽՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սասուն գաւառ, Սիմու լանջին,
Չկար նման Արմենակին,
Արմենակը իր խմբովը
Հաշիւ կու տար տաճկաց զօրքին:

Գէորգ Չաւուշ հաստ ու կարճ էր,
Իր մոսինը ձեռքին խարճ էր·
Իր խումբին մէջ միշտ յառաջ էր,
Քիւրդ պէկերը շատ կը տանջէր:

Տաճկաց զօրքը կը բարձրանար,
Մուրատ Փաշան կ'ուրախանար,
Կ'ասէր «Տղե՛րք, դուք բռնէք պար,
Ես կը ջարդեմ տաճկաց բանակ»:

Տաճկաց զօրքը՝ թնդանօթով,
Հայ կտրիճներ մոսիններով,
Քաջ Անդրանիկ փայլուն սուրով
Թուրք կը ջարդէր հազարներով:

Առաւօտեան արշալոյսին,
Սուրհանդակներ նամակ բերին,
Խմբապետը բարեւեցին,
Ու նամակը երկարեցին:

Չկար Փաշան Անդրանիկը,
Զարկին հերոս Արմենակը,
Տարին Սասնոյ ժամին բակը,
Եղաւ հայոց նահատակը:

ԻՍՈՅ ԿՈՐԻՒՆԻ ԵՐԳԸ

Սուրբ Կիրակի երեկոյեան,
Տէրը յիշեց իր ծառային,
Լսեց նորա աղաչանքը,
Եւ իսկոյն ոտքի հանեց:

Ա՜խ Կորիւն, ջան Կորիւն,
Մենք քու արեւուն ղուրպան,
Դու Գուրղէնին յաջորդ իշխան,
Տէր Յիսուս քեզ օգնական:

Երեք ամիս խաուշը մնացիր,
Ջորս հինգ ու բանտ քաշեցիր,
Քննութեան չի սպասեցիր,
Բայց վերջ արդար դատեցիր:

Կորիւն Մշոյ բանտը պատռեց,
Ձայն տարածեց Մուշ գաւառ,
Տըրտում սրտերը մխիթարեց,
Սէր միութեան նա ծաղեց:

Քեզի կոչենք Կորիւն, Կորիւն,
Դու ամէնուն էիր սիրուն
Քեզ ստացար բարի անուն,
Մինչեւ Եւրոպա եւ Սասուն:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

Հ Ա Մ Ա Զ Ա Ս Պ

(1873 – 1921)

Վանեցի: Համազասպ Սրուանձտեան: Յայտնի խմբապետ: Հայ–բրբական ընդհարումներու ժամանակ վարեց Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութիւնը: Երկրորդ կամաւորական գնդի հրամանատար: Բագուի հերոսամարտի փայլուն դէմքերէն մէկը: Նոր Բայազիտի զօրամասի պետ: Կացնահար սպանուեցաւ 1921թ· Փետրուարին՝ Երեւանի բանտին մէջ, բոլշեւիկներու ձեռքով:

ԵՐԳ ՍԱՍՈՒՆԻ

Ծապէ՛ արշալոյս, ծապէ՛ արուսեակ,
Ծապէ՛ մեր վրայ, չը լինի կորուստ։
Թուրքն յարձակեցաւ բազում զօրքերով,
Սասուն լեցուեցաւ լայ ու կոծերով։

Ոմանք կլսամեռ լինկած կը մարին,
Օգնութեան համար երկինք կը նային,
Ո՞վ Սասուն, Սասո՛ւն աւերակ դարձար,
Հայկապանց սիրոյն անմեղ զոհուեցար։

Օգնեցէք մեզի Արմենեան քաջեր,
Դիակներ լեցուն Սասունի դաշտեր։
Երբ օգնեն մեզի հզօր ձեռքերը,
Շուտով կը յաղթենք վատթար թուրքերը։

Ինչո՞ւ կը ննջես իմ սիրուն դառնուկ,
Արեամբ կը լոգան Սասունի մանկունք։
Հայրիկճան, հայրի՛կ, ինչո՞ւ դնացիր,
Սասունի դաշտեր արեամբ լեցուցիր։

Շատ երիտասարդք ի դուր զոհ գացին,
Անին ալ մոռցան, Սասունը լացին։
Երբեք չի մարիր վատ քիւրտին կիրքը,
Տամար Թող անցնի Սասունի պէտքը։

ՀԱՄԱԶԱՍՊԻ ԵՐԳԸ

Դաշն. Վ. Սարգիսեանի

Ծագեց արեւ ազատութեան,
Փախչ՛ք ամպեր երկնքից.
Համազասպը իր խմբովը
Կու գայ Բաղէն գաւառից:

Գալիս էին բազում զօրքով
Ադիլէօզալ Բէկովը,
Ցանկարծ լինկաւ Ասկերանը,
Հերոսները ի ուռկանը:

Թուրք խուժանը սարսափահար
Փախչում էին դէսդէկոր,
Թողնելով իրանց յետեւից
Դիակները հարիւրաւոր:

Հայերիս տէր Դաշնակցութիւն
Քաջեր ունի սրտալի.
Ամբողջ աշխարհ հռչակուեցաւ,
Համազասպը պանծալի:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

Խօսք՝ Թորոսի
Դաշն. Գ. Կառվարենց

Կարկուտ տեղաց Խանասորայ դաշտումը,
Ֆետայիններ Դաշնակցական վրիժառու գոռում են:
Սոսկաց քիւրդը՝ լեղապատառ Մազրիկցին,
Չէր երազում ջնջել ի սպառ քաջ ֆետայու գնդակից:
— Եաման, Աստուած, ֆետան եկաւ ուր փախչինք,
Ասաց որդուն կրծքին սեղմած լեղապատառ քրդուհին:
— Մի՛ վախենար, հանգիստ կեցիր, բաջի ջան,
Կանանց երբեք ձեռք տալու չէ վրէժխնդիր քաջ ֆետան:
Մի ժամուայ մէջ Մազրիկ ցեղը ջնջուեցաւ,
Խանասորայ կանաչ դաշտը կարմիր գոյնով ներկուեցաւ:
Փչի՛ր, չեփոր, դէպ՝ Արազ մենք թռչենք,
Դիրքեր բռնենք, գաթա, հալուա ձիւնի ջրով ճաշակենք:
Մերթ կռւում է, մերթ բարձրանում քաջ ֆետան,
Եզակի է պատմութեան մէջ արշաւանքի տեսարան:
Չկար Կարօն, տխուր պատեց ամէնքին.
Երանի է՛ նրա հոգուն, որ զոհ դարձաւ այդ կռուին:
Քեզ ենք յանձնում մեր քաջերը, ո՛վ պաշտելի Արազ,
Կրծքիդ մէջը ամուր պահիր անմահ զոհերն Հայերուն:
Կու գայ շուտով շղթան կորած հայ մարդը,
Մեր զոհերը ամուր պահիր գրկիդ մէջը խնկելի:
Հայե՛ր, յիշէք նուիրական այդ օրը,
Յուլիս ամսու քսանհինգին կատարեցէք մեր տօնը:

ԿԵԴՐՈՆԻՑ ԱՌՆԵՆՔ ՀՐԱՄԱՆ

Կեդրոնից առնենք հրաման,
Կռուելով մտնենք Հայաստան,
Հայու վինուր հոպուպ դուրպան,
Թող թուրքերը քեղնից դողան:

Խումբերը՝ դէպի Հայաստան,
Առնենք սուր եւ հրացան,
Երթանք մեր մայր Հայաստան,
Հերոսներվ օգնութեան:

Խումբերը մտան էրզրում,
Սարսափը տիրեց թուրքերուն,
Գացէք ըսէք սուլթաններուն,
Որ Հայաստան յանձնեն հայուն:

Խումբերը՝ դէպի Հայաստան . . .

Երզնկայէն մինչեւ Կարին,
Մաքրեցին թուրք ցեղերին,
Մէկն էր Մուրատ Սեբաստացին,
Միւսն էր Շապին – Գարահիսարցին:

Խումբերը՝ դէպի Հայաստան . . .

ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՐԳԸ

Կամաւոր հայ պինուոր ենք,
Պատերազմի կը վազենք,
Վրէժի մէջ մկրտուած,
Թուրքի արեան ծարաւ ենք:

Կեցցէ՛ բաջ Անդրանիկ եւ ընկերներ,
Կեցցէ՛ միշտ հայ կամաւոր,
Միշտ կեցցեն, միշտ կեցցե՛ն հերոսներ:

Թող թուրքերը իմանան՝
Բանակները հայկական,
Կը կոտորենք աչ ու ձախ,
Կամաւոր ենք, չունինք վախ:

Կեցցէ՛ բաջ Անդրանիկ եւայլն:

Երթանք դէպի Հայաստան,
Պարզենք դրօշն հայկական,
Որուն տեսքէն պանծալի,
Թող վատ թիւրքը սարսափի:

Կեցցէ՛ բաջ Անդրանիկ եւայլն:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ ԵՐԳԸ

Կովկասի քաջե՛ր, լամբեր կապմեցէք,
Ֆաջ Անդրանիկին օդնութեան հասէք,
Առած իր շուրջը պինուորներ ութսուն,
Մաքրէ ճանապարհ նա դէպի Սասուն:
Սուլթան սարսափած, ճարը կորուած,
Հազար ոսկի է դլխին խոստացած:

Հայ պատանիներ, չուտով չարժուեցէք,
Երթէք մի վախնաք, սուսեր չարժեցէք,
Հասել է ժամը սուրբ ապատութեան,
կենալու ժամ չէ, չուտով քալեցէք:
Սիրեցէք մխութիւն, չանեցէք վատութիւն,
Ունենանք, հայե՛ր, սուրբ ապատութիւն:

Ֆաջ Անդրանիկը անվախ, սուր առած,
Հայաստան գնալ վազուց էր ուխտած,
Այ ու ձախ ջարդել թուրք պինուորներին,
Ֆխուրդերից մատաղ բերել վանքերին:
Դէ՛հ, Շաքիր Փաչա, մտածիր հնար,
Հազար ոսկիով անես դլխիդ ճար:

Կովկասի քաջե՛ր, առիւծի ճուտեր,
Սիրէք ձեր սուսեր, առէք նիզակներ,
Հայ օրիորդներ, օրհնեալ տիկիններ,
Ծախէք ձեր զարդեր, առէք զնդակներ:
Աղքա՛տ, քո լուման տուր հայրենիքին,
Փրկելու քո խիղճ կարօտ ընկերին:

ԿԱՐՕ – Արիստակէս Զօրեան

Կ Ա Ր Օ – Արիստակէս Զօրեան

1871 – 1897

Ռոստոմի եղբայրը: Տարուած յեղափոխական գաղափարներով՝ կը թողու դպրոցը եւ կը մտնէ «Կովկաս» արհեստանոցը գիւղագործութիւն սորվելու համար. միաժամանակ կը վարէ Թիֆլիսի Դաշնակցութեան գիւղապահեստները: Ապա անցաւ Թաւրիզ ուր մասնակցեցաւ Դաշնակցութեան գէնիի արհեստանոցի հիմնադրութեան եւ տարիներ շարունակ զբաղեցաւ գէնիի հայթայթման գործով: Մասնակցեցաւ Խանասորի արշաւանիին եւ սպանուեցաւ Նահանջի ատեն:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՔԱՅԼԵՐԳ

Խօսք՝ Մ. Ե.-ի

Կռուեցէ՛ք տղերք, կռուեցէք քաջ քաջ,
Անվեհեր կանգնած թշնամուն առաջ.
Ցանկալի է մեզ միշտ ազնիւ մահը,
Հեռու մեզանից ոսոխին ահը:
Յառաջ խիզախենք իբրեւ նահատակ,
Ի զուր թող չանցնի մեզնից մի գնդակ,

Մեզ տօնախմբեն մեր նախնի քաջեր,
Մեզի կը սպասեն մեր հէք եղբայրներ:
Ազատ չծնանք, գէթ մեռնինք ազատ,
Մեր սիրտն ու հոգին պահենք անարատ.
Այս անգամին ալ ցոյց տանք թշնամուն,
Թէ ի՛նչ է հայու ուժն ու քաջութիւն:

Ահա քիւրտերը փախչին սարսափած,
Ահա դիակներ արեամբ շաղախուած.
Կրակ տեղացէ՛ք, անդադար կրա՛կ,
Փառք Դաշնակցութեան, առատ է գնդակ.
Օ՛ն, կռուինք, տղերք, մինչեւ շունչ վերջին,
Արժանի լինենք փառաց պսակին:

Մեռնինք յուսալով, մերն է ապագան,
Մեռնինք, բայց կեցցէ՛, կեցցէ՛, Հայաստան.
Այսպէս յորդորեց ու ինկաւ արին,
Թողլով մեզ անուն յիշատակ բարին.
Ահեղ կռուի մէջ մի փոքրիկ հերոս,
Անմոռանալի կտրիճ Մարտիրոս:

ՄՈՒՐԱՏԻ ԵՐԳԸ

Հայաստանէն եկած պինուրը,
Պատմէ ինծի հայրենիքէդ,
Անդրանիկի պինուրները,
Վրէժ լուծո՞ւմ են քիւրտերէդ:

Ուրախ եղիր դու հայ տղայ,
Ունիս պաշտպան քաջ Անդրանիկ,
Մուրատի պէս հատու ծաղիկ,
Էլ ի՞նչ է ուզում հայրենիք:

Վիթխարի պէս կտրիճ Սեպուհ,
Պողպատի պէս բազուկները,
Կայծակի պէս կտրիճները,
Էլ ի՞նչ են ուզում հայերը:

Գէորգ Զաւուշ եւ Հրայրը,
Սարսափ ձգեց Քիւրտիստանը,
Կատորեցաւ ողջ բանակը,
Ազատուած չէ Հայաստանը:

ԻՇԽԱՆ – ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ

ԻՇԽԱՆ - ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ

Ծնած է 1865ին, Լոռի: Թիֆլիսի Ներսէսեան դպրոցի ընթացաւարտ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չհիմնուած, 1889ին, անցաւ Թրքահայաստան, ուսումնասիրելու համար երկիրը: 1890ին ուսուցիչ Տրապիզոնի մէջ Ս. Զաւարեանի եւ Յ. Եուսուֆեանի հետ: Ապա մինչեւ 1897ը գործեց Ատրպատականի շրջանը Տաշրեան, Տաշօ, Երուանդ անուններով:

Հրամանատար Խանասորի արշաւող խմբին: Արշաւանքէն յետոյ՝ աքսոր Վոլոդգա: Ապա յեղափոխական գործիչ Երեւան եւ Թիֆլիս: Մէկ քանի տարի բանտարկութիւն լէժինի գործով:

1915–16ին 7րդ կամաւորական գնդի հրամանատար: 1919–20ին Հայաստանի խորհրդարանի անդամ: 1920–21ին Թեհրանի դեսպան:

Մեռաւ տարագրութեան մէջ, Ֆրանսա, Փարիզ:

ԿՈՉ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ

Հայ երիտասարդ, չուտ չտապեցէք,
Րոպէն չատ թանկ է, յառաջ քալեցէք,
Օտարք հայերիս կ'ասեն վախկոտ են,
Քաջութեան դրօշ չուտով պարզեցէք:

Մէթէ մենք քաջ վարդանի ցեղից չե՞նք,
Մէկըս հազարի դէմ միշտ կռուենք,
Մի ժամանակ մենք չղթայուած էինք,
Հիմա ազատ ենք եւ ունինք չատ դէնք:

Օգնութեան հասան քաջ Յանն ու Մուրատ,
Ճիշդ հայու զաւակ, ծնունդ անարատ,
Մոկացի Գրիգոր եւ երկու Արշակ
Գնդակ թափում են կարկուտից արագ:

Քաջ Թումանեանցը, որտորդ Գէորգը
Կազմել պատրաստել են իրենց խմբերը,
Եւ Դաշնակցութեան Դրօշակի ահից
Սարսափահար փախչում են քրդերը:

ՀԵՐՈՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ

Հերոս մռնչեց, Սուլթան դողդոջաց,
Վիլհեմի աչքից արտասուք ցոլաց,
Սուրըդ Թշնամու կրծքին չողչողաց,
Հայոց զեկավար, հերոս Անդրանիկ:

Քեզ համար պէտք է կառուցենք մաղթանք
Անգութ Թըշնամուն ցոյց տուող տանջանք,
Դուն պէտք է լինես մեր փառք ու պարծանք,
Քաջ զործակատար, հերոս Անդրանիկ:

Պարզէ ղրօշակ, տեանէ Եւրոպա,
Թող բացատրանչէ կեցցէ՛ Հայաստան,
Կեցցե՛ս դուն յաւէտ, հերոս հայկական,
Հայոց զեկավար, հերո՛ս Անդրանիկ:

Դուն պէտք է վրկես ամբողջ Հայաստան,
Կարնի եւ Սասուն, մայրաքաղաք Վան,
Տիգրանակերտից մինչեւ Շաւարշան,
Տիրես մեզ համար հերո՛ս Անդրանիկ:

ԳԷՈՐԳ ԶԱՎՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հազար լինն հարիւր եօթ թուականին,
Զքնաղ Մայիսի քառնեւեօթին,
Տօն է բազմաչխատ՝ մահուան Գէորգին,
Սառնոյ հարազատ մեծանուն քաջին:

Թնդաց սրտերը տառնեակ քաջերուն,
Կռուեցան անվերջ մինչեւ իրիկուն,
Իսկ երբ պիշերեց՝ Գէորգը չալկած,
Գիւղէն դուրս ելան եւ պայլին սրտմած:

Ձամբան ազաչեց քաջն մահամերձ,
Հանգիստ ձգէ՛ք զիս, մի ընէք չնչահեղձ,
Դրէք զիս այտաեղ, ծածկէք խոտերով,
Գայէք, ընկերնե՛ր, դուք գայէք բարով:

Վերջին բարեւներս տարէք հայ ազգին,
Վերջին համբոյրներս՝ որդիս Վաղդէսին.
Լայնի ընկերներ, մօտեցան կարդով,
Համբուրեցին զինք ու անցան խմբով:

Նայեց բոլորին, ա՛լ չկար ընկեր,
Ընկած կռուի դաշտ առատապէր անտէր,
Համբուրեց հողը քաղցր հայրենեաց,
Փակեց աչքերը ներքեւն աստեղաց:

ԳԱՐԵԳԻՆԸ

Հայաստանի վառքն ու պարծանք
Գարեգին էր — Կարնեցին,
Թևերը՝ հասած, թիկունքը՝ լայն,
Ինքը՝ կորիւն առիւծի:

Խումբով ելաւ Գարա–Բողազ
Թշնամու դէմ կռուելու՝
Մի քալ հերոս վիրաւորուած
Գարեգինը — Կարնեցին:

Կուրծքէն չորս պնդակ ստացաւ,
Վէրք ունեցաւ ահագին,
Կրկին հրացան էր պարպում
Այն քալչն — հերոս Գարեգին:

Պարտաւոր եմք, պէտք է յիշենք
Զեզ նման վեհ քալերին,
Որ թափեցիք ձեր արիւնը
Հայաստանի Սուրբ հողին:

ՎԱՐԴԱՆ ՇԱՀՊԱԶ, ՖԻՏԱՅԻ

ՎԱՐԴԱՆ ՇԱՀՊԱԶ

Ծնած է Տիվրիկ։ 90ական թ· կը մտնէ Հ·Յ· Դաշնակցութեան շարքերը։ Պաւիֆ Օթօման մտնող-ներէն մէկն էր։ 1903ին մասնակցած էր պատգա-մաւորական ժողովին Պուլկարիա։ Կին մը ունէր որ 20 տարի տեսած չէր, եւ որդի ունէր որուն չէր ճանչնար։ Եղած է գինուգործ թաւրիզ։ Տէրո-րի ենթարկել տուած է վարդգէսը մատնողը։ Եղած է վաստակաւոր եւ հաւատարիմ Դաշնակ-ցական։ Մեռաւ Պէյրութ 1959ին։

ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ ՍԻՐՈՑ ՀԱՄԱՐ

Հայրենեաց սիրոյ համար
Ամբեր պատրաստուել են քալ,
Հրացաններըը ուսերին,
Փամփուշտներըը ձախ ու ալ:

Հնազանդ կարգով չարուած,
Իրանք առիւծի պէս քալ,
Ամբապետը հրահանգ տուեց
Գնալ մինչ յառաջ յառաջ:

Ամբապետը Նեւրուզն էր,
Օգնականը չաո քալ էր,
Ազճօն առաջ կանգնած էր,
Պատերազմի կը սպասէր:

Ոսկեզօծ բաշլուղներով,
Լապի չորեր թանկագին,
Գընում էին դէպի Սասուն
Օգնելու Անդրանիկին:

Համխոիէ ալայիճ
Հրովարտակ բաժնեցին,
Թնդանօթով, զէնքերով
Դէպի Սասուն գնացին:

ԿՈՌԻ ԵՐԹ

Հայ եղբայրներ, ղէ՛հ, դունդ ի դունդ,
Արեան դաշտը մենք նետուինք,
Սուրը ձեռին, հուրը կրծքին,
Սառած սրտեր բորբոքին:

Արեւելքից լոյս է ծագում
Եւ Հայաստան ուժգին ցնցւում,

Օ՛ն, օ՛ն յառաջ,
Օ՛ն ի մարտ, օ՛ն, ի հրապայր,
Մեր արիւնով, մեր արիւնով
Ճամբայ բանանք հա՛յ եղբարք, ջան եղբարք:

Թշնամուն ղէմ մենք ալանանք
Հեղեղի պէս, փոթորիկի պէս.
Նրա արիւնով լեռներ ներկենք,
Պինդ ղխակով դաշտեր պատենք:

Թող դնդակի տարափ թափի,
Թող մեզ անարդ մահը լափի,
Թո՛ղ վերջապէս տեսնէ վաթան
Պարզած ղրօշակին Ազատութեան:

ԿԱՐՕՏ

Հայաստանից եկած զինուոր,
Սիրական, իմ սրտի՛ս հատոր,
Քեզ կը սպասէի օրէ օր,
Էգուցուայ ճամբէքիդ մատաղ:

Կը գաս քաջերի երկիրէն,
Խօսի՛ր Մոկաց Նսթերէն,
Պատմիր Գիսակի գործերէն,
Շողշողուն զէնքերի՛դ մատաղ:

Սերոբ Փաշի գերեզմանը,
Դու տեսա՞ր իմ սիրականը
Թափառեցար Հայաստանը,
Էգուցուայ ճամբէքիդ մատաղ:

Վանայ ծըփան ծովէն կու գաս,
Անդրանիկի քովէն կու գաս,
Վարագայ սէգ սարէն կու գաս,
Շողշողուն զէնքերիդ մատաղ…

ՎԱՆԵՑԻ ԿՏՐԻՉ

Հալիւ լրացաւ քսան մէկ տարիս,
Աղուամազ բուսաւ երես ծնօտիս,
Թչերէս կարմիր վարդեր կը կաթի,
Ջիղերս ամուր՝ ասես երկաթի:

Տուէք ինձ սարեր՝ սարեր կործանեմ,
Ծառը արմատով գետինէն կը հանեմ,
Սուր ակռաներով երկաթ կը ծամեմ,
Մէջս այդքան ուժ, ասէ՛ք ի՞նչ անեմ:

Ինչ պէս բիւրեղով լի է Հայաստան,
— Նրա Սուրբ Հոգին ըլլիմ ես զուրգան —
Մարմինը ուժեղ է առոյգ է Հայկին,
Այլ, ախտա՛ս, թմրած է անոր հոգին:

Թէ մի օր զարթնի նրա վեհ հոգին,
Նա պարզ կը ցուցնէ հեթանոս ազգին. —
Ով էր երկուսէն սարուկ եւ կամ տէր...
Ա՛խ, ե՛րբ պիտ՝ թնդաք, խեղճ Հայի սրտեր:

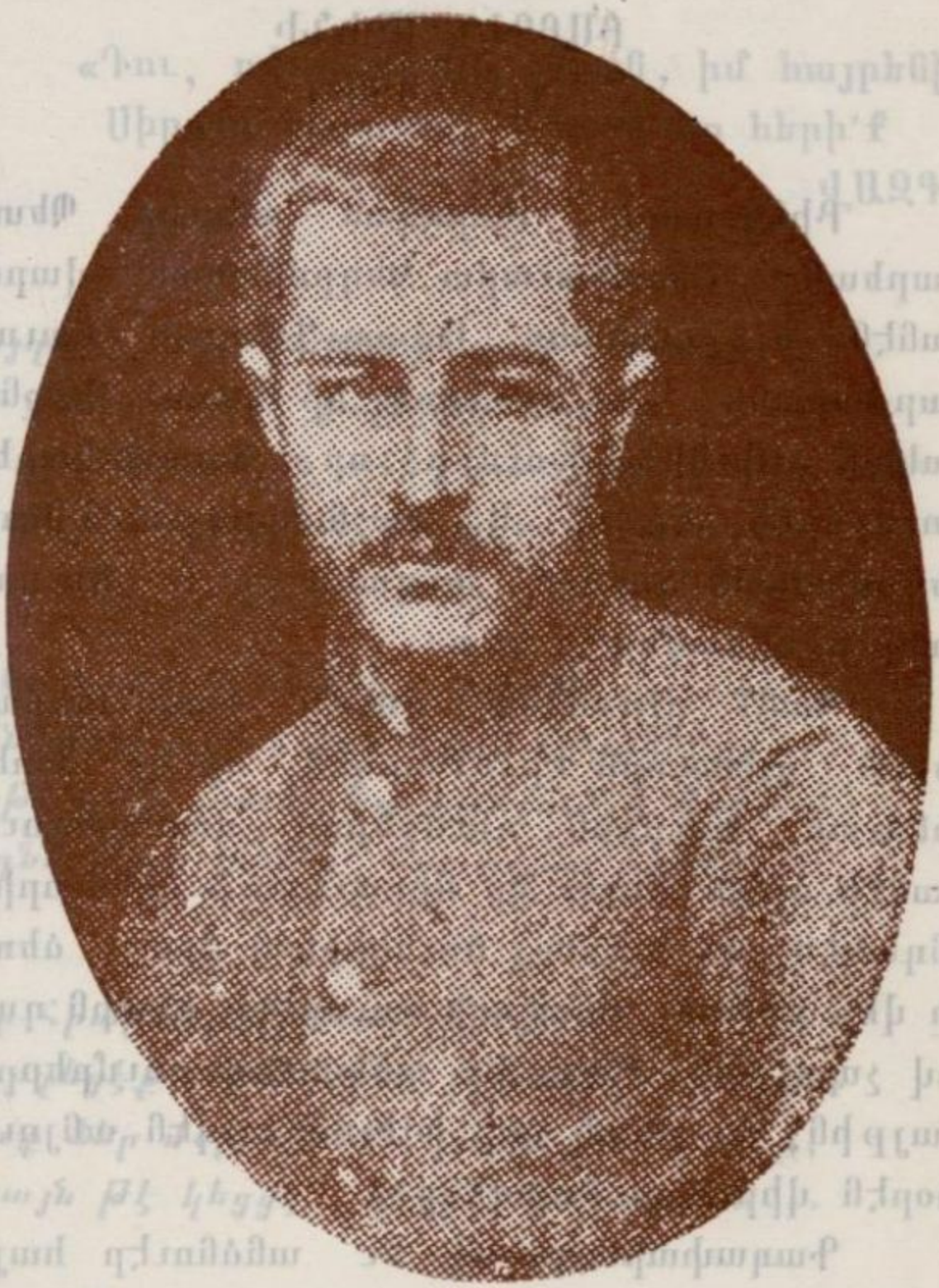

ԲԱՐԳԷՆ ՍԻՒՆԻ
(1879–1896)

ԲԱԲԳԷՆ ՍԻՒՆԻ
(1879–1896)

Բիւկեանցի: Իսկական անունը Պետրոս Փարեան: Շրջանաւարտ կեդրոնական վարժարանէն եւ ուսանող Ագապ-Գապուի նաւային վարժարանի: Դեռ ուսանող՝ կը կազմէ Դաշնակցական «Սիւնիք» խումբը, որ Պոլսոյ կարեւոր խումբերէն էր: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ կեդրոնական գործօն անդամն էր Յ. Եուսուֆեանի եւ Վռամեանի հետ:

Պանիֆ Օթօմանի գործի կազմակերպողներէն գլխաւորն էր: Բաբգէն, որ կը հետեւէր գինուած խումբին, ռումբերով զօտեպնդուած, պանիֆի դրան առջեւ կը վիրաւորուի գինուորի մը գնդակէն, եւ կ'իյնայ ծունկերուն վրայ, ձեռքերը վեր բռնած, որպէսզի ռումբերը գետին դպչելով չպայթին: Բայց իր անկումով ռումբերը կը պայթին, եւ միակ զոհ իսլելով արդէն անյուսալիօրէն վիրաւոր Բաբգէնը:

Գաղափարապաշտի եւ անձնուէր հայրենասէրի ու յեղափոխականի տիպար մըն էր Բաբգէն Սիւնի:

ՎԱԶԳԷՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Խօսք՝ Պետրոս Սամուէլի

«Դու, ով ցանկալի Վան, իմ հայրենիք,
Սիրոյդ կարօտով մաշւիմ ես հերի՛ք
ՎԱԶԳԷՆ

Հայդուկ, մի՛ վախենար քրդի գնդակից,
Նա մահաբեր չէ քաջերիդ համար,
Քո «ջանֆիդայի» ահեղ անունից
Թիւրքը սոսկում է ինչպէս դիւահար։

Առէք հրացան ու ելէք հանդէս.
Տանջանքի մէջ է ձեր մայր հայրենիք։
Միթէ չէ՞ք լսում, նա կանչում է ձեզ.—
«Օգնութիւն արի՛ք, հարազատ որդիք»..

Ձեր հրացանը վրէժով լցրէք,
Ջարդեցէք թշնամուն, թշնամուն դաժան.
Դուք ձեր մօր սիրուն զարկէք ու ընկէք,
Միայն թէ կեցցէ՛, կեցցէ՛ Հայաստան...

ՍՈՒԼՈՒԽՅԻ ՍԵՐՈԲԻ ԵՐԳԸ

Սերոբ ելաւ Սուլուխ դիւղէն,
Ինքն եւ իր երկու տղէն,
Թուրքերը լսեն կը կատաղեն,
Ապրի Սերոբ իր զոյգ տղէն:
Դէ, հաւաքուէք հայ զաւակներ,
Զեզ նուիրեմ փառաց պսակ:

Առիւծ ելաւ ձագերն իր հետ,
Տէր օգնական երեքին հետ,
Զարդեն քիւրտեր, լեցնեն Մուրատ դետ,
Զեզ թող օգնի Սուրբ Կարապետ:
Դէ, հաւաքուէք հայ զաւակներ,
Զեզ նուիրեմ փառաց պսակ:

Լուրը հասաւ Մշու Փաշին,
Փաշէն կանչեց իր Պինպաշին,
Աչխարհ չորս կողմ թել կը քաշին,
Կու գայ Սուլուխ Սերոբ Փաշին:
Դէ, հաւաքուէք հայ զաւակներ,
Զեզ նուիրեմ փառաց պսակ:

ՍՊԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՆ
(Սարգիս Մեհրապեան)

ՍՊԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՆ

(Սարգիս Մեհրապեան)

Ղարափաղցի: Եղած է գործակիցը Քրիս-տափորի, Ռոտոմի, Զաւարեանի, Յ. Դաւթեանի հետ, Աշխատած է Պետոյի, վագգէնի, Իշխանի, Դումանի եւ սեւ ֆարեցի Սագոյի հետ 1897ին: Եղած է Խանասորի արշաւանքին ընդհանուր հարամանատար, 1915ին երկրորդ կամաւորական գնդի օգնական հրամանատար: Մեռաւ Երեւան 1943ի Յունուար, 2ին:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

Պաշարեցին Խանասորը
Դաշնակցութեան քաջ հայդուկները,
Վատ Շէրիֆի բիւր վրաններ:
Կեցցէ՛, կեցցէ՛, հայ քաջ հերոսներ,
Կարիճներ, որ ջարդեցին չուն քիւրտեր:

Յարձակեցան քրդաց վրան,
Սարսափեցաւ Շէրիֆ աղան,
Կին ու աղջիկ, փոքրիկ տղաք:
Կեցցէ՛, կեցցէ՛, հայ քաջ հերոսներ,

Առաւօտեան արշալոյսին,
Հայ քաջերը պէնք վերցուցին,
Դաշտ ու ձորեր դիակ լեցուցին:
Կեցցէ՛, կեցցէ՛, հայ քաջ հերոսներ,

Վրանների բարակ սիւներ,
Այրում էին հայ հերոսներ,
Սեւ կապեցին քրդաց մայրեր:
Կեցցէ՛, կեցցէ՛, հայ քաջ հերոսներ,

Սպարապետ, քաջն Վարդան,
Հրաման տուր քալենք դէպի Վան,
Կործաննենք գահը բռնութեան:

Կեցցէ՛, կեցցէ՛, հայ քաջ հերոսներ, եւայլն:

ԲԱԲԳԷՆ ՍԻՒՆԻՒ ՄԱՀԸ

Պանք Օթոման պրաւած է
Դաշնակցական կոմիտէն,
Ներս մէջը լեցուցած է
Պայթիչ, խորտակիչ ռումբով:

Ամէն հայ քալ ապաւում էր
Այն սիրելի տոպէին,
Թէ ե՞րբ պիտի նետուի ռումբը
Որ խորտակուի թշնամին:

Ահա ինկաւ պատուհանէն,
Մի կլորիկ դումպարա,
Հոն սարսեցաւ Սուլթան Համիտ
Եւ իր վատ Իպլիք Փաշան:

Երբ այս լուրը Համիտ լսեց
Քովը կանչեց Նազըմը,
Գնա՛ ըսաւ, հանդարտեցո՛ւր,
Այդ խռովեալ հայերը:

Պանք Օթոման պետեղուած է
Բաբդէն Սիւնի յարկին տակ.
Հոն զոհուեցաւ Բաբդէն Սիւնի
Դաշնակցական վեհ հոգին:

Սորա անունը սարսեցուց
Հարիւր հազար միւսլիման,
Սոցա Սուլթան Համիտ կոչուած
Անգութ ազգին խալիֆան:

Բեռի

Ք Ե Ռ Ի

Կարնեցի: Յայտնի է նաեւ Քաւթար Արշակ
անուանով: Հին յեղափոխական մարտիկ, գոր-
ծակցած էր Ա. Արամեանին հետ: Ան իր մասնակ-
ցութիւնը բերած էր բոլոր մեծ շարժումներուն
Սասունի ապստամբութեան, հայ-քրէական
կռիւներ, հայ-թաթարական հերոսամարտ-
Պարսկական յեղափոխութեան ճակատամարտնե-
րուն եւն: Եփրեմի մահէն ետք ստանձնեց հայկա-
կան ուժերու հրամանատարութիւնը Պարսկաս-
տանի մէջ: Մեծ պատերազմը յայտարարուելու
նշանակութեան չորրորդ գունդի հրամանատար,
աչքի ինկաւ իր խիզախ զինուորականութիւնով եւ
հերոսական հաջութիւններով: Ռէվանտուզի
մէջ փրկեց ռուսական եւ հայկական պաշարուած
ուժերը, իր յանդուգն յարձակումով, կտրելով
պաշարման շղթան, եւ գոհուելով իբր հերո-
կոուի դաշտին վրայ:

Ամէնէն պարզն էր, համեստը եւ խիստը եւ
ամէնէն սիրուածը հայ խմբապետներուն մէջ:

ՔԵՌԻԻՆ ԵՐԳԸ

Չորրորդ գունդի հրամանատար քաջ Քեռի,
Ինքդ արի եւ գործերդ միշտ բարի,
Սրտաճմլիկ լուրըդ առինք ցաւալի,
Քաջաց քաջը փեսա Քեռի պանծալի:

Անգութ մահը քեզ մեզանից բաժանեց,
Մեր սրտերում անբուժելի վէրք բացեց,
Մի՞թէ չար գնդակը քեզի որոնեց.
Գաղափարդ եւ յոյսերդ խորտակեց:

Թող լռեն սոխակներ է՛լ չը ճլվըլան,
Սլացէք կռունկներ դէպի Հայաստան,
Լուր տարածեցէք ամէն տեղ հայութեան,
Հայոց պաշտպան Քեռին մտաւ գերեզման:

Դու ամէն տեղ վազում էիր օգնութեան,
Քեզ ազդում չէր ո՛չ սուր, ո՛չ թուր, ո՛չ գնդակ.
Ամէնքին անխտիր էիր դու պաշտպան,
Կոչմանդ արժանի հերոս Քեռի Խան:

Մահդ Դաշնակցութեան մեծ ցաւ պատճառեց,
Եւ ընտանիքիդ ալ սիրտը խռովեց,
Համարեայ թէ ամբողջ Կովկասը ցնցուեց,
Քեզ համար մարդիկ լացին ողբացին:

Ռըվանդուզի կռիւն էր շատ ահաւոր,
Թշնամի զօրքերն էին շատ բիւրաւոր,
Տանըլինը տանըվեց Մայիս տասնըհինգին,
Հայոց առիւծն ինկաւ վրէժը կրծքին:

Միջագ

ՁԱՅՆ ՏՈՒՐ, Ո՛Վ ՖԵՏԱ

Ձայն տուր, ո՛վ ֆետա, ինչո՞ւ ես լռում,
Լուռ ու մունջ նստած, երկար մտածում,
Աւա՜ղ, երկար մտածում,
Տխուր, երկար մտածում:

Շարժեցէք տղերք սուրեր շողշողան,
Թափեցէք կրակ թշնամեաց գլխուն,
Գազան թշնամեաց գլխուն,
Դաժան թշնամեաց գլխուն:

Թափենք մեր արիւն իբրեւ ախոյեան,
Լինի առաջնորդ մեր ազատութեան,
Սիրուն մեր ազատութեան,
Անուշ մեր ազատութեան:

Շտապեցէք, ընկե՛րք, խմբուիլ միատեղ,
Մետաքսէ դրօշակ ծածանի այնտեղ,
Թող միշտ ծածանի այնտեղ,
Սիրուն ծածանի այնտեղ:

Պարզեցէք դրօշ վեհ Դաշնակցութեան,
Լինի առաջնորդ մեզ ազատութեան,
Սիրուն մեր ազատութեան,
Անուշ մեր ազատութեան:
Քանի այսպէս է հայը խղճալի,
Զինուած պիտ՝ լինի ամբողջ ֆետայի,
Սիրուն ամբողջ ֆետայի,
Կտրիճ ամբողջ ֆետայի:

ԿԱՐՆԱՅ ՇԱՐԱԿՈՒՄԸ

Զայն մը հնչեց Էրզրումի հայոց լեռներէն,
Թունդ թունդ ելան հայոց արտեր ղէնքի չաչխունէն:
Հայ գիւղացին գարուց ի վեր սուր, ղէնք չէ տեսած,
Դաշտը թողուց, սուր, հրացան բահի տեղն առաւ:
Քնքուշ կեանքը ծանր է թւում հայ օրիորդին,
Ձէնքը ձեռին յորդորում է հայոց քաջերին:
Հայ տիկինը սոխակում է ամուսնուն դնալ,
Պատերազմի դաշտին վրայ վէրք տալ, առնալ:
Հայ ծերուկը ցուպը ձեռին լալով խնդրում է,
Հայրենիքի պատուէրն տեսնել ու մեռնել:
Անմխութիւն տունը քանդող հայոց խեղճ ազգին,
Հրաժարեցաւ, տեղի տուաւ միութեան ձայնին:
Լսեց թուրքը ու առեցաւ արիւնը վատին,
Չէր երազել հային տեսնել նա այդ վիճակին:
Եւրոպային լուրը հասաւ չարժան հայ գեղջկին,
Ուրախական ոգևոյն տուաւ հայրենասէրին:
Ցնծա՛, մայր մեր, ո՛վ Հայաստան, որդիքդ
մխացան,
Ութ դարերու սուգ ու թախիծ քեղնից վերացան:
Ուսումն ու լոյս պատուէրն արդ քեզ են ընկեր:
Սուր, հրացան, եռանդ ոգոյ պաշտպան անվեհեր:
Ուրախացաւ Մայր Հայաստան, ելաւ կանգնեցաւ,
Հին գարերու սուգ, տառապանք մի քիչ մեղմացաւ:

ԵՐԳ ԿԱՄԱՒՈՐԱՑ

Ձմեռն անցկացաւ պարուն է արդէն,
Ծաղկունք բացուեցան պլպուլք թող երգեն,
Հայոց քաջերի ժամն է հարսանեաց
Ահեղ պատերազմի ձայնը որոտաց:

Զէնքի չարժումէն թնդում է երկիր,
Հերոս հայրենեաց օղնութեան հասէք:

Այսքան դարերի ծանր չղթաներ այժմ,
Պիտ՝ փշրեն հայ կամաւորներ, իսկ դուք
Դաւաճանք ուր պիտի վախչիք,
Որ հայ կամաւորի սուրէն ազատիք:
Ծաղկեցան այդիք, ծաղկեցան դաշտեր,
Վրէժ պոռայեն անմահ հայ քաջեր,

Զէնքի չարժումէն...

Ժայռեր դողդողան քաջեր պատառեն, չուն
Թուրք ու Քիւրդ ուր պիտի վախչիք:

Զէնքի չարժումէն...

Պետրոս Սերեմճեան

ՊԵՏՐՈՍ ՍԷՐԷՄՃԵԱՆ

Պուլկարացի Պետո: Պուլկար բանակի սպայ: Մասնակցած է Խանասորի արշաւանքին եւ վանի կռիւներուն: Ձերմ ջատագով հայ-մականեդոնական գործակցութեան: Կախուեցաւ 1901 թ· Նոյեմբեր 7ին, Էտիրնէի մէջ:

ՊԵՏՐՈՍ ՍԵՐԵՄՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վէրքերով լի Ջան Ֆիտայ եմ,
Թափառական տուն չունիմ,
Եարխս փոխան գէնքս եմ պրկել,
Մի տեղ հանգիստ քուն չունիմ:

Արնոտ երկրի սուգ ու չիւան,
Ինձ դուրս կանչեց վիակ կեանքից,
Տանջուած հայրենիքի սէրը
Զը վախեցուց վտանգից:

Սառնոյ լեռներ Գողգոթայ են,
Շատ բարձր են, խիստ դժուար,
Կեանքի խաչը ես չալակած
Այնտեղ տարի չատ յօժար:

Ես խաչուեցայ. Ջան Ֆիտայի
Ակղուռնքը սուրբ մնայ,
Թող իմ արեան կաթիլներով,
Հայ գինուորը զօրանայ:

Մակեդոնական մխիթին
Իմ խաչովս կընքուեց
Եղբայրական սիրոյ գէնքով
Գաղան Սուլթանն խորտակուեց:

Ահա հանգիստ հող կը մտնեմ,
Ցույսըս դո՛ւք էք, ընկերնե՛ր,
Շարունակէք մեր սուրբ գործը,
Դաշնակցութեան վեհ քայլեր:

Կախաղանից երբ որ քամին
Ինձ տարուբերէ ճօճալէն,
Ցիշէք Պետրոս Սերեմճեանին
Թշնամուց վրէժ պոռալէն:

ՂԱՐԻՊ ՄՇԵՑԻՆ

խօսք՝ Շուշ. կուրդիևեան

Ղարիպ ապրէր, արի՛ մեր տուն,
Բուք բորանին ո՞ւր կ'երթաս,
Հերի՛ք այդքան թափառելով,
Սեւ դարդերըդ քամուն տաս:

Անտուն ապրէր, արի՛ մեր տուն,
Էս էլ հայի օջախ է,
Իմ պաղ ջուրըս, սեւ-չոր հայըս,
Քեզ պէս ապօր հալալ է:

Մշա՛կ ապրէր, արի՛ մեր տուն,
Դարդ ու ցաւըդ ինձ պատմէ,
Լայ-լայի տանք էս մեծ ոօնին,
Սիրտըս լայի կարօտ է:

ՄԵՆՔ ԱՆԿԵՂԾ ԶԻՆՈՒՈՐ ԵՆՔ

Դաշն. Գ. Կառվարենց

Մենք անկեղծ զինուոր ենք, տառաձին վիճակ,
Ուխտել ենք ծառայել երկար ժամանակ.
Պարսկաստանի խորքից եկել է նամակ,
Գնում ենք բարով, կ՚ուշանանք տարով,
Արիւն, սուր ու հուր, պատերազմի դաշտ
Կը սպասեն մեզի:

Դուշմանը մեզ տուեց ջան ֆետա անուն,
Այդ անուան համաձայն տեսաւ զօրութիւն,
Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնութիւն,
Ուխտել ենք կռուիլ, այդ սիրով մեռնիլ,
Համոզուած ենք որ միայն զէնքով կայ
Հայոց փրկութիւն:

Ստամբոլը պիտի լինի արեան ծով,
Ամէն կողմից կռիւ կը սկսի շուտով.
Կոտրից Բաշկալա անցնենք հեշտ կերպով,
Աջից Վարդանը, ձախից Իշխանը,
Գրաւենք Աղբակ, տարածենք սարսափ,
Փա՛ռք Դաշնակցութեան:

Բաշկալա գաւառում, այն պատերազմին,
Աւելի մեծ սարսափ տուեց Սուլթանին,
Քաջ Զէյթունը յաղթեց վատ չար գազանին,
Կեցցէ՛ Զէյթունը, խրոխտ Սասունը,
Դաշնակցութիւնը
Բախտաւոր օրեր, պարծանք հայ ազգին:

ՀԵՐՈՍ ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԸ

Մայր Հայաստանն է կուլայ սգաւոր,
Թշուառ, ոտնակոխ, այսքան դար է որ
Արիւնով ներկուած լեռներ դաշտ ու ձոր,
Թոքերնիս դիպաւ ցաւեր հիւծաւոր:

Նորէ նոր գարուն բացուի վարդագոյն,
Թընդայ Մուշ–Տարօն, Նեմրութ եւ Սասուն,
Ոտքի է կանգնած վեհ Դաշնակցութիւն,
Սարսափը տիրեց անգութ Օսմանցուն:

Դէ՛հ, ելէք, եղբարք, ժամանակն հաս է,
Հրայր, Անդրանիկ մեզի կը սպասեն,
Տարօն–Մուշ գաւառ արիւն կը հոսէ,
Մայր Հայաստանն է մեզ կը խրախուսէ:

Ջահուեցաւ վեհ Հրայր, Սուրբ անունն անմահ,
Կեցցէ՛ Անդրանիկ, Գէորգ Թիկնապահ,
Եղբա՛յր, վրէժ ենք լուծում մենք հիմա,
Հռչակի հաղորդը կարդայ Եւրոպա:

Շրջում էր Գէորգ պզտիկ խումբերով,
Ընդդէմ թշնամուն կռիւ մղելով,
Անվեհեր կռւում քաջըր երգերով
Վրէժ առ վրէժ Հրայր յիշելով:

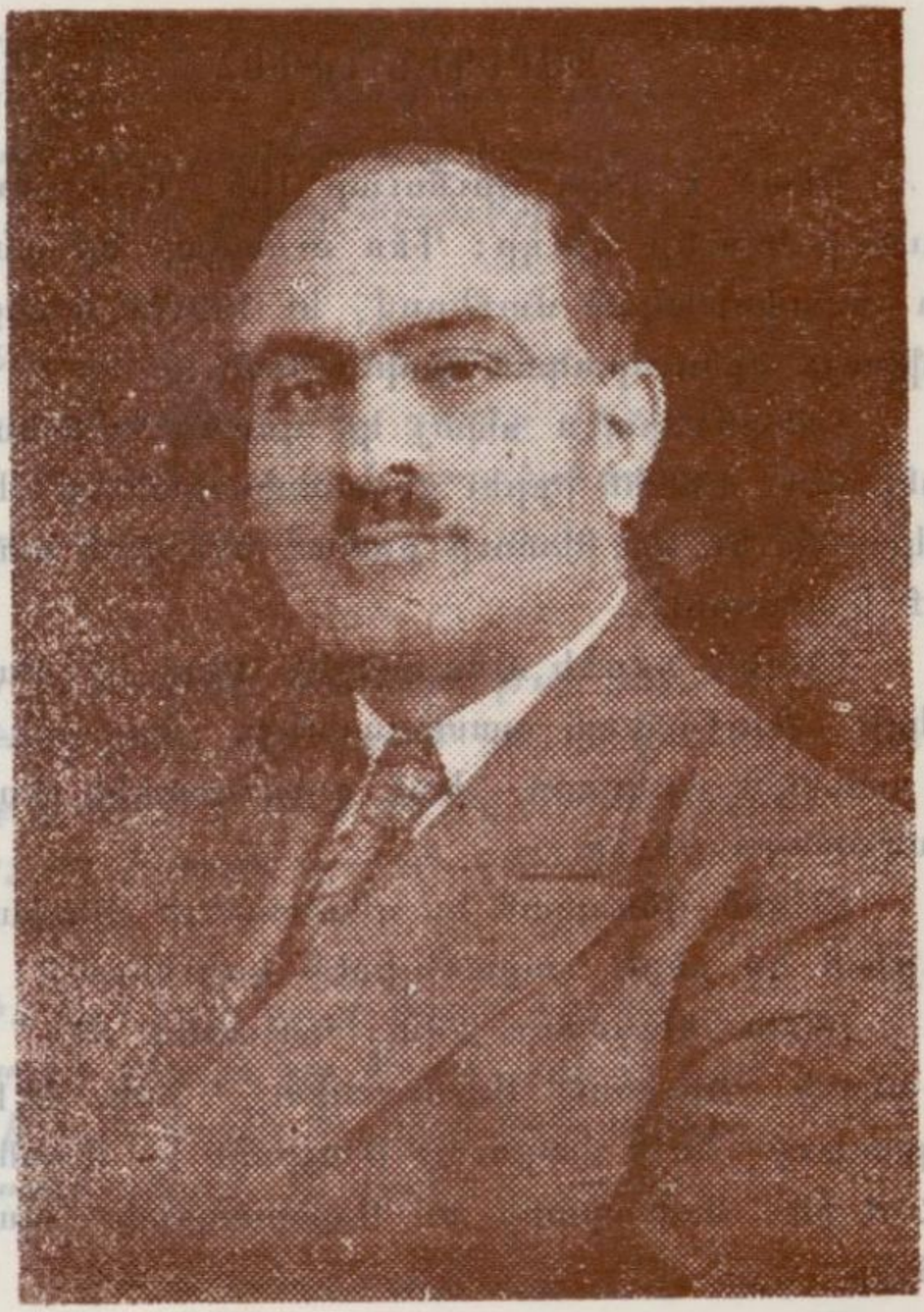

ՋՕՐ· ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀ

Ծնած է 1888 Յունուար 1ին: Նախիջեւան գաւառի Կղուխք գիւղը: Դեռ ուսանող՝ կը տարուի յեղափոխական մտքերով, եւ 1907ին կ՛անցնի Սօֆիայի գիւուրական վարժարանը:

1908ին արդէն սպայ կը գործէ Պարսկաստանի մէջ: 1909ին իբրեւ յեղափոխական կը ձերբակալուի եւ կը նետուի բանտ, եւ երեք տարի ետք կ՛ազատուի:

1912ին Նժդեհ Անդրանիկի հետ կը մասնակցի Պալքանեան պատերազմին, իսկ 1914ին կը ստանձնէ երկրորդ հայ գումարտակի փոխհրամատարութիւնը:

1918ին վճռական եւ գլխաւոր մասնակցութիւն կը բերէ Ղարաբիլիսէի կռիւներուն:

1920ի Օգոստոս 25ին: Կաւարտի մէջ կը հռչակուի Սիւնեաց Սպարապետ, իսկ 1921ին դիկտատոր, նոյն տարուայ Մայիսին կը ստանայ Հ.Հ.Զ.ին նախարարի եւ Սպարապետի պաշտօնները:

Մեռաւ 1958ին հեռաւոր Սիպերիոյ մէջ:

ՄԵՆՔ ՊԷՏՔ Է ԿՈՒՆԵՆՔ

Մենք պէտք է կռուենք եւ ոչ լոյ լինենք,
Ազգին կորուստը գէնքով եւ խլենք.
Այսքան դար լոյինք, ո՞վ է լսողը,
Մեզ ի՞նչ չահ բերեց արցունքի ծովը:

Այլ եւս չլանք եւ ոչ լոյ լինենք,
Կրակուած սրտով մեր դրծքը վարենք.
Անվեհեր քաջին այս է պատկանում,
Միշտ ազատ կռուել կռուի լոյն դաշտում:

Մոլի եւ երկչոտ թշնամին թող լայ,
Երբ հայ քաջի դէմ կռուի դուրս կու գայ.
Մենք վախեցող չենք մահից, տանջանքից,
Եւ ոչ ալ թուրքի դաժան դնդակից:

Անէծք այն հօրն որ չի մղում որդուն,
Որ ազգի սիրոյն նա թափէ արիւն.
Ամօ՛թ այն հային եւ բիւր նախատինք,
Որ ազգի սիրոյն չի դրծում բարիք:

ԿՈՒԿՈՒՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

Մնաք բարեաւ սուր Հրացան,
Մնաք բարեաւ ընկերներ,
Անցան օրեր ազատութեան,
Եկան բանտ ու կապանքներ:

Երբ ես վառուած սեւերութեամբ,
Դէպ պարչելի բռնութիւն.
Թռչում էի կատաղութեամբ,
Տալ եղբարցս օգնութիւն:

Այնժամ անյաղթ սիրտս լի էր,
Մաքուր եւ սուրբ իղձերով,
Կեանքիս գնով նա ուզում էր,
Տալ խեղճ հային սէր գորով:

Բայց թշնամին ինձ թակարդեց,
Պղծեց սէրս սրբալից.
Անպարտութեան դրօշմ դրեց,
Գործի վրայ սխրալից:

Բայց ծանր չեն կապանքներս՝
Մութ բանտը չէ վիս տանջող.
Ո՛հ այլեւս թշնամու դէմ,
Զեմ անյողդողդ մարտնչող:

Սակայն նորէն եթէ ազատ,
Վիճակուած է ինձ լինել,
Այն ժամ սուրը ձեռքս առած,
Կ'իջնեմ նորից մարտնչել:

ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳԸ

(Մեծիմ անկեղծ գինուորի եղանակով)

Յաղթող քաջ գինուորներ կու գան քայլերգով
Եռագոյն մեծ դրօշակ փողփողի վայրկով,
Օրիորդներ սիրուն բռնեն ապա պար,
Ուրախ են ամէնք, սրտով չնորհակալ:

Մեծ ոօն է այսօր.
Հայն է անսասան,
կեցցէ՛ Հայաստան.

Հեռացաւ խոր ձմեռ, ահա պերճ գարուն
Կորան պիղծ բռնութեան, ազատ է հայ տուն,
Ամայի դաշտ, երկիր ծաղկով զարդարուն,
Կործան գիւղ աւե՛ր, կանգնած հաստատուն,

Ինկած քաջերու
Զաւակներ արի,
Կ՛երգեն ցնծալի:

Մասիս ու Սիփան ձիւնով չորչորուն,
Իրար համբոյր կու տան լի սիրով զեղուն.
Աղբիւրներ բիւրաւոր, բիւրակը ծաղկուտ,
Օրհնենք կը տեղայ, ոչ պնդակ-կարկուտ:

Ցնծա՛ Հայաստան
Քաջ վաստակական
կեցցէ՛ Հայաստան.

ՀԱՅԴՈՒԿՆԵՐԸ ՎԱՆԱՅ ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

Ուշ գիշերին ծովն է խաղաղ,
Ջրեր վճիտ ու յատակ,
Ջինջ է երկինք մխաղաղած,
Աստեղազարդ, կապուտակ:

Պարզ հորիզոն մէկ էլ յանկարծ
Սեւ ամպերով մռայլուեց,
Քամի բզդաւ, քամի անսանձ,
Եւ ծովակն այլայլուեց:

Կուրծքն ուռած ու վրնիրան,
Ալիքներն ահագին,
Սուզ ու հառաչ, զոռ ու զոչիւն
Թռան ծոյկից ծովակին:

— Սիրո՛ւն ծովակ, ասա՛ զու մեզ,
Էլ ի՞նչ նորից յուզեցիր,
Այն ի՞նչ բօթ էր, որ բերեց քեզ
Քամին մոլար, անձանձիր:

Արեւո՞ք ոչքեր ու հառաչանք
Երգեց նա քո ականջին
Կոյսի մրմունջ, մօր հեծեծանք,
Թէ՞ ճիչ անմեղ մանկիկին...

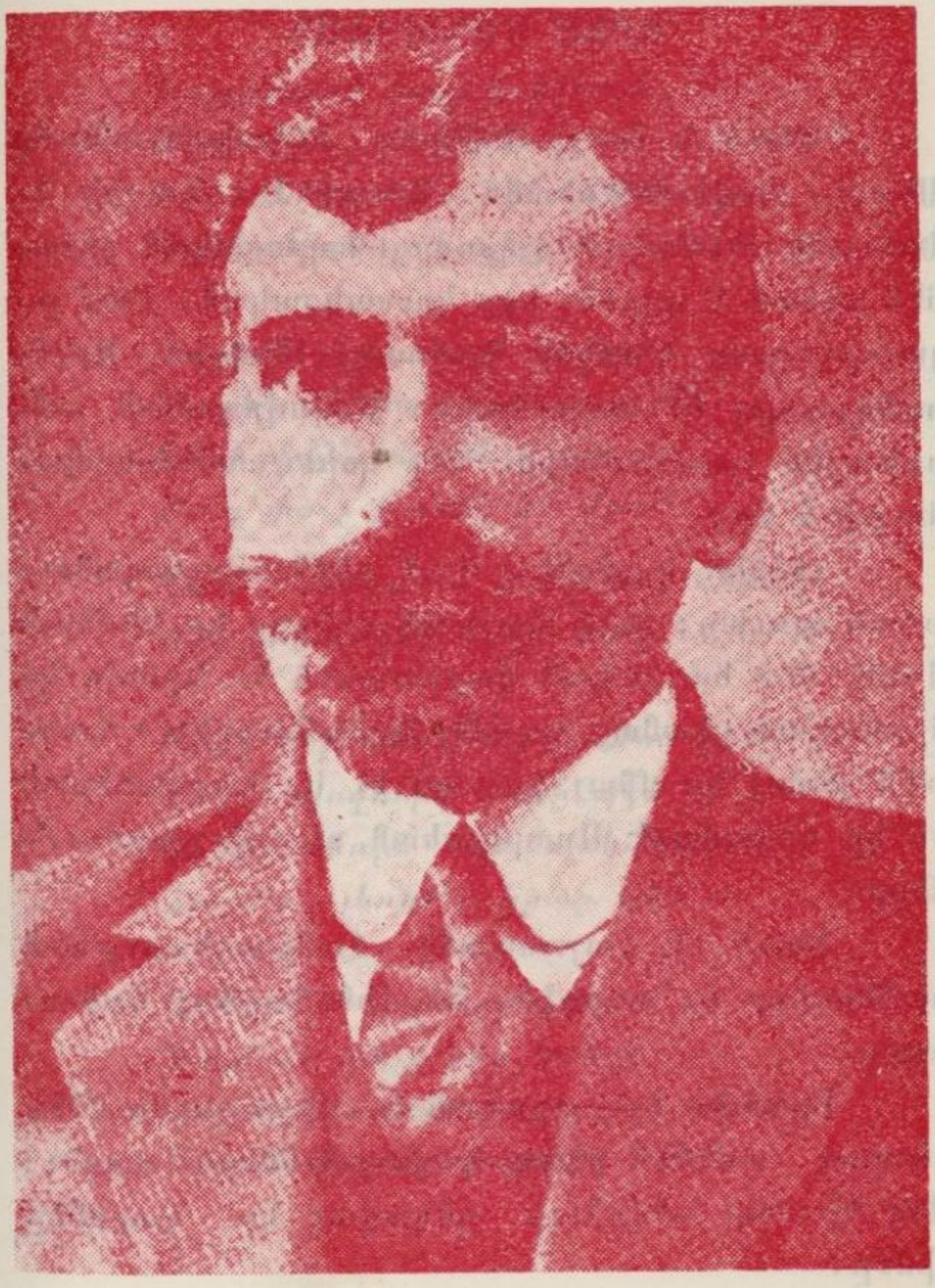

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ծնած է Շուշի 1879ին: Իսկական անունը Սերգէյ Յովհաննիսեան: Ուսած է Շուշիի եւ Երեւանի Թեմական դպրոցը: Դպրոցական շրջանէն սկսած է գործել իբր կուսակցական: 1902 թ· յաջորդաբար կ՛անցնի Գանձակ, Թիֆլիս, Ալէքսանդրապոլ եւ ապա Կարս: Ժողովրդական ամբոխային շարժումներու մէջ զօրեղ անհատականութիւն մը:

1915ին կ՛անցնի Վան իբրեւ պաշտպանութեան գլուխը: 1915 Մայիսին սկիզբը կը հիմնուի Վանի մէջ հայկական վարչութիւն եւ Արամը կը նշանակուի Վանայ շրջանի ընդհանրապետ: Գաղթէն յետոյ կը մնայ Երեւան եւ կը կազմակերպէ եւ կը ղեկավարէ Արարատեան դաշտի շարժումները:

Եղած է Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիրը եւ առաջին Ներքին Գործոց նախարարը:

Իրատես էր, դրական եւ միշտ լուծումներ հնարող, ամէնէն բարդ կացութիւններու առջեւ: Այդ էր ար անվիճելի ղեկավար կը դարձնէր զինքը:

Մեռած է բծաւոր տիֆէ, Երեւանի մէջ:

ԳՈՒՐԳԷՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գըլգըլալով ջուր է իջնում
Մշոյ մշուշ սարերէն.
Ծիծեռնները ծո՛ւ– ծո՛ւ եկան
Գարնան գալը երգելէն:

Գարուն չկայ հայի համար,
Ծաղիկ ծիծեռ մեզ պէտք չեն.
Գերեզմանս հողին հաւատար,
Թո՛ղ վուշ բուսնի իմ վրան...

Գնա՛, ծիծեռ... Թո՛ղ ինձ մենակ,
Վէրքը սրտիս՝ հողի տակ...

Բայց երբ տեսնես Թշնամու դէմ,
Հայ ժողովուրդ սարի պէս
Ջէնքը ձեռին հպարտ կանգնած,
Հայե՛ր, լեռնե՛ր իրար պէս —

Ա՛խ, այն օրը արի՛, ծլա՛,
Գարնան գալը նոր կանչէ. —
Հայո՛ց գարնան, որ բո՛ւր արեւ
Սիրտս խորէն զօրանջէ...

Հայ Գուսան

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՑ

Երբ ես մեծացայ, տղամարդ դարձայ,
Ու սիրտս ընդգաց սիրով վառ–վառման,
Ուզեցայ սիրել աղջիկ սեւաչեայ,
Բայց դու դիրկս ընկար, անգին հրացան:

Ու քոյ–կարօտով, դրկեցի ես քեզ
Սղմեցի կրծքիս, անգին հրացա՛ն.
Իմ սրտի տէրը–հարենացուս դարձար,
Անհեռդ ընկերս, իմ սէր հրացան...

Երբ թշնամու դէմ կուի եմ վազում,
Դո՛ւ՝ կրծքիս սղմած՝ անբաժան հետս ես.
Դո՛ւ ես մէչտ սրտիս մըրիկը յայտնում,
Քեզնով եմ ինչում, որոտում վրէժ...

Եւ երբ դաղըզած գլուխս դնեմ
Կրուի դաչտերում, կ'ուզեմ որ փորեն
Քեզնով լինճ մի փոս կրուի ընկերներ
Քեզ հետս թաղեն, իմ հա՛րս, իմ ընկե՛ր...

Հայ Գուսան

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՑ

Ճամբէս արուն հետք թողեր կ'երթայ. —
Արունոտ ճամբէս մեր թշնամու դէմ.
Խէթ – օձը առջեւս ընկեր ու կ'երթայ,
Ու ապառաւները հետս ճամբորդ են:

Չխ ախուր–արտում կ'երթայ անգուման.
Ա՛խ, նա լաւ գիտէ, որ յետ չեմ դառնայ.
Դարդս թաղելու, ցրւելու կ'երթամ
Դարդս–վրէժս, ու է՛լ յետ չեմ գայ...

Է՜հ, մնաք բարե՛ւ, մեր գա՛չտ ու սարե՛ր,
Ուր քօլ ու քարդ մեր արնով ներկւաւ
Ինձ էլ չես տեսնի, իմ խե՛ղճ, ագի՛զ մէ՛ր,
Ու դերեզմանս էլ չես գտնի բնաւ:

Կարմիր օրերի անգին ընկերնե՛ր,
Իմ տեղս պահէ՛ք, երբ գաք իրար քով.
Ա՛խ, եարխս ասէք, որ ես էլ չկամ,
Որ լա՛յ, վրէս լա՛յ անուշ աչքերով...

Հայ Գուսան

ՍԵՐՈՒԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ոսկէ դպաթը բարձր Նէմրութայ
Վա՛ռ–վա՛ռ կը չողայ մէջ վանայ ծովուն.
Ակիզ անունդ, քաջ Սերոբ–Փաշա,
Ամասատով փէլուն մէջ մեր սրտերուն.
Թո՛ղ արարքներուդ արժանի դովքն էլ՝
Հեղճուկ դուսանիս անզարդ երգերում
Ջինջ աղբիւրի պէս ղլայ ղլղլայ...

Նէմրութայ սարը հազար ակն ունի՝
Հազարն էլ Մըշու դաչտն ի վայր կ'երթայ —
Մենակ Սերոբի աղբիւրը սրտի
Հեղճ ժողովուրդի սրտի մէջ կ'երթայ —
Ազատ օրերի, դալար օրերի
Ծարաւ ժողովրդի սրտի մէջ կ'երթայ...

Նէմրութայ սարը քառասուն ժէռ ունի՝
Քառասունի դլխին մարմար քարափ կայ, —
Էն քարափի վրայ արծիւն է նստեր —
Ժէռերի արքան իր պահին վրայ —
Ու կատուի մէջ մի սիրտ է բռներ,
Եւ դիլ կը կանչէ, չորս դին ձէն կու տայ
Սարերի արքան ամպերի վրայ...
— Էյ, ականջ արէ՛ք, հովե՛ր ու հաւքե՛ր,
Կարիճ Սերոբի սիրտն է կոտկտ մէջ, —
Սիրտը, որ ձեղնէն բարձրանայ կը թռնէր:

Հայ Գուսան

ՋՕՐԱՎԱՐ ՍՄԲԱՏ
(Սմբատ Բարոյեան)

ՋՕՐԱՎԱՐ ՍՄԲԱՏ

(Սմբատ Բարոյեան)

Ծնած է Մուշ քաղաքը: Փոքր տարիքէն արձանագրուած Հ. Յ. Դ.ի «Վարդանեանց» խումբին, Մասնակցած է 1904ի Սասնոյ ապստամբութեան եւ Առաքելոց վանքի կռուին: Տերօրի կ'ենդարկէ Նազարը, որ Խալիլի լրտեսն էր: Սմբատ եղած է հայ-թաթարական կռիւներու եւ հայ կամաւորական գնդերու ժամանակ, Անդրանիկի միակ օգնականը: Նոյնպէս եղած է, կարսի, Ալէքսանդրապոլի, Զուլֆայի, Փիստ գիւղի, Ագուտ-վագուտ գիւղի եւ շատ մը կռիւներու մէջ:

Մեռաւ 1956 Մարտ 16ին Երեւան:

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՑ

Հազա՜ր բարով, հպարտ սարե՛ր,
Թեւ եմ առեր, ձեզ կու գամ.
Արծիւների ձէնն եմ լսեր —
Արիւծներին դէմ կու գամ...

Իմ հայրենի՜ք, կապուտ սարե՛ր,
Թշնամու շարք ձեր բոլո՜ր.
Դա՛շտ, անապա՛տ, արնոտ գետե՜ր,
Արազը խոր ու ոլո՜ր...

Հազար ձէնով, հազար սրտով
Արիւծների հետ կու գամ,
Հողի՛դ մեռնիմ հազար սրտով.
Իմ հայրենի՛ք, մէրիկ ջա՜ն...

Բարով ձեզի, դար ու դուրան,
Բարձրիկ սարեր ու քարե՛ր,
Հազա՜ր բարով, հով ու դուման,
Ծովակ, ծմակ ու ձորե՜ր...

Հայ Գուսան

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՑ

Ապիպ մէ՛րիկ, քեզի թողի,
Դարդ ունէի, դուրս ընկայ,
Սուրբ վաթանիս ժողովրդի
Ձէնը կանչեց, դուրս ընկայ:

Դումա՛ն սարեր, դարդլու սրտեր,
Դարդ ու դուման մեր վաթան,
Ա՛խ, գլուխս քու ուղուրին
Ա՛խ, մեր անուշ, մէր–վաթան...

Էյ, Սէս–Մասիս, ձեզի մեռնեմ,
Իմ Սէս–Մասիս, ջա՛ն տղերք.
Դուք տասի չափ–հազարի չափ,
Ձեզի մեռնեմ, ջա՛ն տղերք:

Առուծի պէս առուն կու գայ
Բաշը տուած քարերին,
Առուծի պէս, հայ–ախպրտանք,
Վո՛ւհ, վրայ տանք դուշմընին:

Մէկ սէրտ դառնանք, բիւր սուր դառնանք,
Զարդենք, փչրենք դուշմընին,
Ջա՛ն, տղե՛րք ջան, գարկենք–գարկէնք,
Մէր–վաթանի ուղուրին...

Հայ Գուսան

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՑ

Սալնոյ ձորերում, կուի ձորերում
Հայդուկն է ընկեր խոր վէրքը սրտին.—
Վէրքը վարդի պէս բայուսած կարմրուն,
Ու ձեռքն է պչեր կոտրած հրացանին:

Արնոտ դաշտերում ծղրիտն է ծղրում,
Հայդուկն է ընկեր մահուան խոր քնով,
Հայդուկը հոգում երազ է տեսնում, —
Հայրենի աշխարհն ազա՛տ, ապահո՛վ...

Տեսնում է... արտում հովն է չնչչնկում,
Փայլուն գերանդին գնգում է անո՛ւշ.
Ու վոցխ են քաշում սիրուն աղջկունք՝
Հայդուկի վրայ երգելով անո՛ւշ...

Սալնոյ ձորերով ամպեր են անցնում,
Հայդուկի վրայ արծիւն է գալիս.
Ա՛խ, սեւ աչերը արծիւն է հանում,
Հայդուկի վրայ ամպերն են լալիս...

Հայ Գուսան

ԱՒԵՏԻՔ ՄԱԼՈՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Էն արծիւն էր Թռա՛ւ, գնա՞ց
Մեր վրայով, մեր մէջով.
Ա՛խ, էն մեր սէրտ, մեր ապիկն էր՝
Գնաց սարով, սար–ձարդով:

Էնոր դարդը, ա՛խ, մեր դարդն էր՝
— Ու մեր սրտից էն գնաց.
Էնոր դարդը խեղճի դարդն էր,
— Խեղճի սրտից էն գնաց:

Ու գնացի՛ր, ո՛ւր գնացիր,
Մենակ, մենակ գնացիր...

Հետո՛ւ տեղեր, արնոտ տեղե՛ր,
Ոխը սրտիդ. հոգիդ Ջա՛ն.
Ընկար մենակ ու անընկեր
Դուման դաշտեր Աւօ Ջա՛ն:

Ընկերներիդ, ա՛խ, քեզ մոռցան
Կեանքի ճամբով գնացին,
Քու սուրբ սրտի ոխը մոռցան,
Գերեզմանդ կոխուցին:

Հայ Գուսան

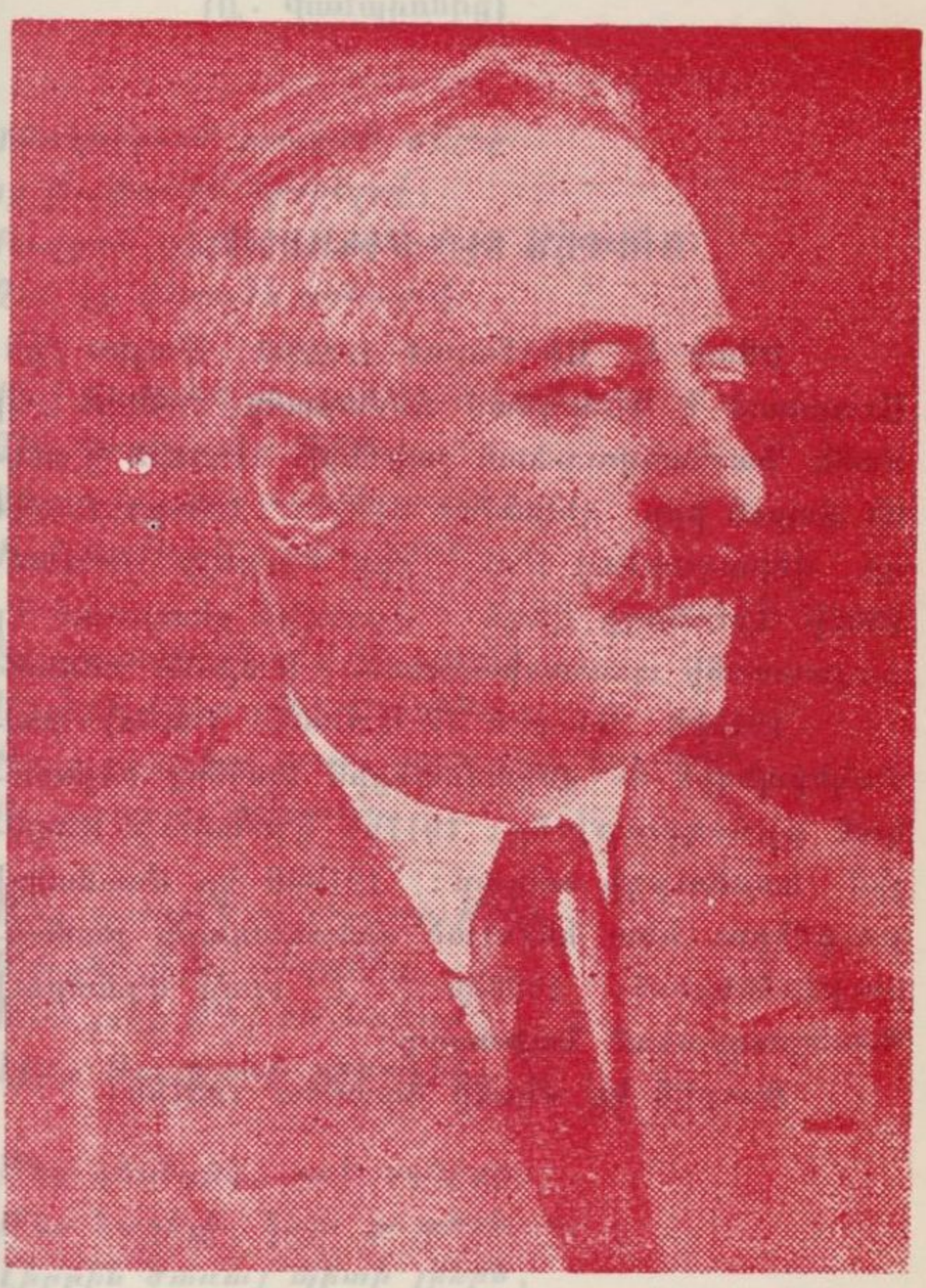

ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ծնած է Ալէքսանդրիա 1882ին Մայիս 7ին: Աւարտած է Գէորգեան ճեմարանը, 1899ին կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը, 1904ին կ'անցնի Տաթօն իբր դեկավար մինչեւ 1908ը: 1912ին կը վերադառնայ Մուշ իբր Բիւրոյի անդամ: 1907ի Վիէննայի Ընդհ. ժողովին ընտրուած էր Հայաստանի պատասխանատու Մարմնի անդամ:

1915ին Ռուբէն եւ վահան (Կոմս) կազմակերպեցին ու դեկավարեցին Սասնոյ հերոսական դիմադրութիւնը: 1917ին կ'ընտրուի Ազգային Խորհուրդի անդամ: 1918ին կը մասնակցի թուրքերու հետ կնքուած զինադադարի բանակցութիւններուն: 1920ին Հ. Հ. օրով կ'ընտրուի Պատերազմական Նախարար:

Ռուբէն կը մեռնի Ֆրանսա 1951ին:

ՔԱՂՑԱԾ ԳԱՅԼԵՐ

(Ա. Կամպիոնից)

Ծմակներում քաղցած գէլեր
Կը թափառին որոնելով,
Քաղցած գէլեր — քիւրդ ու թիւրքեր,
Ձոհ կը փնտռեն ոռնալով:

Քաջ հովիւնե՛ր, զարթուն կեցէք,
Ձեր հօտերը կը ջնջեն.
Ձեր աչքը ձեր հօտին պահէք,
Քաջ հովիւնե՛ր, կարիճնե՛ր:

Էս գազաններն ո՞վ են արանք
Մեղնէն եկեր ի՞նչ կ'ուզեն,
Թուր ցոյց կու տան, սուր ցոյց կու տան,
Ու լրտեսել կ'խօսեն:

Մեր պատիւն ու ազատութիւն
Կ'ուզեն խլել մեզանից,
Ահա լսէք ի՞նչ են հաչում
Լերը Սուլթանի բերանից:

Մեր պեղեցիկ, քաջ տղերքը,
Մեր նազելի, կոյս քոյրերն —
Լերըին ծառայ պիտի լինին,
Էն լերը չանը հարէմներ:

Բայց մեր հողի աղաւնութեան
Կաղնին չուզեց խոնարհուել.
Ու նրանք էլ կատղած եկան,
Կ'ուզեն կաղնին խորտակել:

Դո՛ւրս այստեղից, դուրս թշնամիք,
Էլ մենք ձեղնից ահ չունինք.
Մեռնելու չէ մեր հայրենիք,
Արուն թափել մենք պիտենք:

Դո՛ւք, լրբե՛րդ, պինուաճ ղէնքով,
Իսկ մեր ձեռքին գերանդին,
Բայց կ'ջարդենք մենք ամէնքիդ,
Չէք դիմանայ մեր ուժին:

Ժէռ–լեռ քարեր կը պատռտենք
Մեր անատիկ լեռներէն.
Ու ձեր գլխին մենք կ'թափենք,
Ձեզի մէկ –մէկ կը փշրենք:

Դո՛ւրս մեր երկրից, դո՛ւրս լակոտնե՛ր,
Էլ մենք ձեղնից ահ չունինք,
Մեռնելու չէ մեր հայրենիք,
Արուն թափել մենք պիտենք...

Ազատ փոխադրութիւն Հայ–Գուսանի

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՑ

Է՛յ, ջա՛ն–հայրենիք, ի՞նչքան սիրուն ես,
Սարերդ կորած երկնի մուխի մէջ,
Ջրերդ՝ անո՛ւշ, հովերդ՝ անո՛ւշ,
Մենակ բալէքդ արուն–ծուխի մէջ:

Քու հողին մեռնեմ, անդի՛ն հայրենիք,
Ակա, քիչ է, թէ որ մի կեանքով մեռնեմ.
Երնէ՞կ ունենամ հազար ու մի կեանք,
Հազարն էլ սրտանց քեզ մատաղ անեմ:

Ու հազար կեանքով քու դարդին մեռնեմ,
Բալէքիդ մատա՛ղ, մատաղ քու սիրուն.
Մենակ մի կեանքը թո՛ղ ինծի պահեմ.—
Էն էլ քու վառքի դուխը երգելուն, —

— Որ արտուտի պէս վե՛ր ու վե՛ր ճախրեմ
Նոր օրուայ ծէգիդ, ապի՛ղ հայրենիք,
Ու անո՛ւշ երգեմ, բարձր ու դի՛լ դուխեմ
Կանանչ արեւդ, ազա՛տ հայրենիք...

Հայ Գուսան

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՑ

Վհոհ ազատութեան սէրը չէ մեռնակ,
Որ ինձ մղում է կռուի վառ հանդէս, —
Հրեշէն ոխն է, վրէժն՝ անյաւտակ,
Որ սիրտս է այրում ժահր թոյների պէս...

Ա՛խ, եթէ լինի կայծակ-հրաբուխ
Մոայլ Տաւրոսի ճակատիս վիժած,
Պիտի փշրէի, չանթէի պիտի
Թշնամու կուրծքը չա՛ր, արիւնախանձ...

Բայց հոգուս խորքում օձեր են ղեռում, —
Վրէժի խիճ՛ը — սեւ կծի՛կ- կծի՛կ.
— Ու ո՛ւմն է սիրտս, եւ պիտի պայթի,
Թշնամու գլխուն նա՛ պիտի պայթի...

Հայ Գուսան

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐԻՑ

Ինձ տեղ տուէք Սիփան սարե՛ր,
Բռնաւորի լուծն եմ թողեր.
Ազատութիւնա՝ արնով գնած,
Պահէք ձեր ծոցն, ազատ սարե՛ր:

Մասից ազա՛տ, Մասից բա՛րձր ես,
Աչխարհից թանկ, ազատութի՛ւն.
Կեանքի սէրն ես, կեանքի տէրն ես,
Արծըւի պէս բա՛րձր ես թռնում:

Ազատ օրում, ազատ հովում.
Արծըւի պէս ազատ կ'ըլնիմ.
Բաց թեւերս թափ-ծափ տալով
Ախպրտանցս քով կը թռնեմ:

Հա՛յ ախպրտանք. ձեր ժանդ չղթան
Իմ երկաթէ սուր կտուցով.
Ես կը կըտցեմ, կը քըծըծեմ,
Մէկտեղ կ'երկենք ազատ կրծքով. —

— «Ազատութի՛ւն, ազատութի՛ւն,
Կեանքի արեւ ազատութիւն,
Մասից ազա՛տ, արծըւից ազա՛տ,
Աչխարհի տէ՛ր ազատութիւն,

— «Արծըւի պէս բա՛րձր ես թռնում,
Մասից բարձր ազատութիւն.
Դու, կեանքից վե՛ր, դու լո՛յս-արեւ
Ազատութի՛ւն, ազատութի՛ւն»...

Հայ Գուսան

ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳ

Խօսք՝ Գ. Կառվարեանց
Երաժշտ. Բ. Կանաչեան

Յառա՛ջ, նահատակ ցեղի անմահներ,
Վեց դարու անմոռ վրէժի զրահներ,
Կատարն հայրենի լերանց հեռապոյն՝
Երթանք լոթողել դրօշակն եռապոյն:

Հսկայ նուիրման
Տորմի՛դ հերթաբեր,
Կառաւո՛ր բանակ,
Յառա՛ջ անսասան,
Յառա՛ջ անդեղեր,
Դէպի յաղթանակ:

Վատին սեւ արիւն մեր հողն ոռոգեց,
Տարապէր հայն իր կեանքը նորոգեց,
Երէկ չզթայուած, այսօր՝ ինքնավար,
Յարեալ վեհօրէն դամբանէն խաւար:

Հսկայ նուիրման

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳ

խօսք՝ Մ. Նալպանտեան

Ազատ Աստուած այն օրից,
Երբ հաճեցաւ չունչ փչել,
Իմ հոգանութ չինուածքին
Կենդանութիւն պարգեւել:

Ես անբարբառ մի մանուկ՝
Երկու ձեռքս պարզեցի,
Եւ իմ անզօր թեւերով
Ազատութիւն գրկեցի:

Մինչ գիշերը անհանգիստ,
Օրօրոցում կապկապած,
Լալիս էին անդադար,
Մօրս քունը խանգարած:

Ինդրում էի նրանից՝
Բազուկներս արձակել.
Ես այն օրից ուխտեցի
Ազատութիւնը սիրել:

Թոթով լեզուիս մինչ կապերն
Արձակուեցան, բացուեցան,
Մինչ ծնողքս իմ ձայնիս
Ինդացին ու բերկրեցան:

ՊԵՏՈՆ

Պ Ե Տ Օ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

1890 թ. մտաւ Հ. Յ. Դ.ի շարքերը: Վասպուրականի շրջանի գործիչ եւ ուսուցիչ: Ոստիկաններէ հեռու մնալու համար եկեղեցիներու դռները նստելով «ողորմութիւն» կը խնդրէր: 1893 թ. կ'անցնի Կովկաս: Մասնակցեցաւ 1896թ. Վանի պատմական ինքնապաշտպանութեան: Նահատակուեցաւ Պարսից սահմանագլուխը:

Ի Զ Է Ն

Ազատութեան այն վառ սէրը
Թունդ արտասց իմ սրտում,
Իմ հայրենեաց Սուրբ անունը
Ինձ պատերազմ է կանչում:

Ելէ՛ք, ելէ՛ք Հայկազունք,
Ելէ՛ք Հայկայ զաւակունք,
Ելէ՛ք, ելէ՛ք, հայ եղբարք,
Առէք ձեր սուրն ու ցիզակ:

Ահա՛, եղբարք, հա՛յ եղբայրներ,
Առէք, ղրահ, սուր, զէնքեր,
Մահը դաշտում չաւարչանայ
Մեզ հրաւէր կը կարդայ:

Ելէ՛ք, ելէ՛ք Հայկազունք եւայլն...:

Ա՛խ, հայրենիք, սուրբ անունըդ
Անչէջ վառի իմ սրտում,
Մեր հայ եղբարց չիրխմները
Իրանց գիրկն են կաչում:

Ելէ՛ք, ելէ՛ք Հայկազունք եւայլն...:

Այս օրերը մեր քաջ կեանքին
Նուիրական թող լինին,
Թող չմոռնանք հայու անուն,
Նա սիրում է ազատութիւն:

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ազատութեան սիրոյն համար
Շատ արիւններ թափուեցան,
Անմեղ հայեր ու զաւակներ
Եկան այստեղ թաղուեցան:

Ահա եղբայրք ես ալ կ'երթամ
Ազգիս համար մեռնելու,
Ազատութեան սիրոյն համար
Ամբողջ կեանքս զոհելու:

Գերեզմանիս հողին վրայ
Թափէ արցունք իմ մայրիկ,
Սրսիռէ ծաղիկ բուրումնաւէտ
Նահատակ եմ ես յաւէտ:

Ահա այսօր հայ եղբայրներ
Կու գան այստեղ ողբալու,
Նահատակաց հողին վրայ
Ազի արցունք թափելու:

Ո՛վ եղբայրներ, դուք ալ ելէք
Գերեզմանի խորերէն,
Ուրախացէք ու ցնծացէք
Ազատութեան զոչերէն:

ՈՂԲ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

Խօսք՝ Ս. Ժամկոչեանի

Ա՛խ, վասպուրական, տխուր Հայաստան,
Անթիւ հերոսներ քեզ մէջ ժողվեցան
Ահեղ կռուի մէջ այնքան դիմացան,
Ի սէր ազգութեան նահատակուեցան:

Ա՛խ բաւ է հայեր, մինչ ա՛յսպէս պերի,
Թողնել հայրենիք դիմել օտարի.
Օտար սիրում է մեզ լըրեւ հիւրի,
Եւ մեր հացն ու ջուր դարձնում է աղի:

Ա՛խ բաւ է հայեր, ձեր անմիութիւն,
Պատիւ չի բերեր մեր հայ ազգութեան,
Պէտք է շուտ դանել միութեան դարման,
Որով ազատենք մեր մայր Հայաստան:

Պէտք է միանայ ամբողջ Հայաստան,
Թող տեսնէ Եւրոպ ու Ամերիկան,
Պէտք է մենք լուծենք վրէժ հայկական,
Քանի այսպէս է Թուրքի դատաստան:

Վան փոքրիկ քաղաք իւր դաւառներով,
Լեցուեցաւ դիակ հարիւր հազարով,
Ներկուեցան դաշտեր հայու արիւնով,
Զայն տուին երկինք ամպերն աստղերով:

Տեսէք թուրք ազգը ինչքան անամօթ,
Ֆաշեց մեր վրայ գօրք ու թնդանօթ
Բայց երբ չողչողաց հայկազեան սուսեր,
Խաւարը պատեց թշնամեաց սրտեր:

Ելէ՛ք ընկերներ առնենք հրացան,
Անգութ թուրքերը նոր կատաղեցան.
Մեր հայ եղբայրներ չըջապատուեցան
Եւ մեր տուները հրոյ ճարակ դարձան:

ԼԵՌՆԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻ

Խօսք՝ Վ. Աբամունու
Երաժշ. Ա. Միրաքգուլեան

Ա՛խ, ինչքա՛ն, ինչքա՛ն կարօտեալ եմ ձեզ,
Սիրասանձ լեռներ հայոց աշխարհի,
Վաղել եմ, հոգնել ձեր լանջերում ես,
Իմ լեռնե՛ր, լեռնե՛ր, լեռնե՛ր հայրենի:

Ձեր գագաթներից ամպերն են սահել
Ինչպէս ձորն լինող հոսը գառների,
Կ'ուզէի հիմա ձեր գրկում լինել,
Ձեզ փարուել նորից, լեռներ հայրենի:

Ձմրուխտա՛յ լեռներ, սիրտս ձեզ թողի
Ու ինձ հետ տարա բոյրը վարդերի,
Իմ երակներում ուժն է մայր հողի,
Իմ լեռներ, լեռներ, լեռնե՛ր հայրենի:

ՀՐԱԺԵՇՏ ՍԻՐԵԼԵԱՅ

Ահա՛ կ'երթամ, սիրելի մայր,
Ազգիս համար մեռնելու,
Քաջ ընկերօքս ես մխասին,
Անպուճ թուրքեր ջարդելու։

Մի լար, մայր իմ, մո՛ղբար, մայր իմ,
Վերադարձիս սպասէ,
Ազգիս հայոց ազատութեան
Տիւ եւ գիշեր աղօթէ։

Ահա՛ կ'երթամ, սիրելի քոյր,
Նպատակըս է բարի,
Ջենք դիմանար, մենք դերի ենք
Իբր վեց հարիւր տարի։

Մի լար, մայր իմ, մո՛ղբար, մայր իմ,

Ահա՛ կ'երթամ, սիրելի հայր,
Մնաս բարեաւ դու հիմա,
Այսքան ճնշման տակ լինկած է,
Հայը լինչպէ՞ս դիմանայ։

Ահա՛ կ'երթամ, սիրելի կին,
Քու արտասունք չը հոսէ,
Պատերազմի դաշտին վրայ
Իմ ընկերը կը սպասէ։

Ով բարեկամք եւ ազգականք,
Թողէք մեղմ որ երթանք,
Պատերազմի դաշտին վրայ
Վէրքեր տանք ու ստանանք:

ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսք՝ Գ. Սարեան
Երաժշ. Ա. Սարեան

Ամէն հայի սըրտի համար
Ուրախութիւն իմ Հայաստան,
Ճամբաներում հեռու, խաւար
Դու լոյսի սիւն իմ Հայաստան:

Զաւակներիդ ճախորդ օրին՝
Դու մխիթար, իմ Հայաստան,
Դէպի քո գիրկ եւ դարձողին
Հարազատ տուն, իմ Հայաստան:

Դարեր եկան ու գնացին,
Դու աննկուն, իմ Հայաստան,
Մեր Արարատ սարի պէս հին
Դու մխիթ կանգուն իմ Հայաստան

Արարատեան մեր աշխարհում
Դու էլ մի սիւն, իմ Հայաստան,
Ամէն հայի սըրտում կանգնած
Անխորտակ տուն իմ Հայաստան:

ԲԱ՛ՄԲ ՈՐՈՏԱՆ

Խօսք՝ Ղ. Ալիշանի

Բա՛մբ, որոտան բարձուստ բամբիւնք
յԱյրարատեան դաշտն ի վայր,
Արի արանց արիւնք յեռանդն առատանան ի
հրաղայր.
Հրաւէր հայրենեաց հնչակի ՚նդհանուր,
Հովիք Հայկազանց բորբոքին ի հուր.
Որք երկնաւորին պսակին էք կարօտ,
Որք երկնաւորին փառաց երկնայորդ.

Հայ՚օ՛ն արի արանց մանկունք,
Հայրենավրէժքըդ Հայկազունք,
Հայ՚օ՛ն ի դէն դունդադունդ
Յեռեալ ի պար թունդ ի թունդ.
Ի դէն, ի վրէ՛ժ, օ՛ն անդր յառաջ,
Ի դէ՛ն, ի վրէ՛ժ, մի՛ ձախ մի՛ յաջ,

Օ՛ն անդր յառաջ,
Մի՛ ձախ մի՛ յաջ,
Օ՛ն անդր յառաջ,
Յառա՛ջ, յառա՛ջ,
Հայ՚օ՛ն յառաջ:

ԿԱԶ ԱՐԱԲՈՑԻ ԵՐԳԸ

Գլուղ տանի քիւրդ Աբոյին,
Ըսպաննեը է ջոջ Աբոյին.
Իլլաճ մայիը Արաբոյին,
Զարթի՛ր, լաւօ, մըռնիմ քըզի:

Զուր ես մնում էլու դռնեը,
Երթամ գտնեմ զիմ խեղճ գառնեը.
Սուքեմ զիմ բաղչայի ծառնեը
Զարթի՛ր, լաւօ, մըռնիմ քըզի:

Դէն երիշկէ գալողն ո՞րն է,
Գաջ Արաբօ բախտաւորն է,
Կարմիր երիցանց զինուորն է,
Զարթի՛ր, լաւօ, մըռնիմ քըզի:

Խեղճ Մշեցին մնաց լալով,
Հեռու երկիրներ ման գալով
Մեռաւ թուրքի պարտքը տալով,
Զարթի՛ր, լաւօ, մըռնիմ քըզի:

Ոտքի կայնէք կտրիճ Խերան,
Զօրքով գնա՛ առաջ ուրան,
Սալաթ մէյրու բաժին դուրսան,
Զարթի՛ր, լաւօ, մըռնիմ քըզի:

Սէֆիլ-չիւար, մնացած հայեր,
Եղած անտէր–բնաւեր հաւքեր.
Տէ՛ր դու փրկէ, պահէ արքուն,
Զարթիր, լաւօ, օգնէ՛ հայուն:

ԽՈՒԺԱՆ ԱՍԿԵԱՐ

Խուժան ասկեար զօրք է ժողուեր
Եկեր Մշոյ դաշտն է պատել
Սուլթան կ'ուզէ ջնջել մզի
Զարթիր լաօ, մռնիմ քզի։

Խեղճ մշեցին մեռաւ լալով,
Օտար երկիրներ ման դալով,
Մեռաւ թուրքի հարկը տալով,
Զարթիր լաօ, մռնիմ քզի։

Ինչ անիծեմ թուրք ասկեարին,
Որ սպաննեց ջոջ Աբոյին,
Մեր յոյս թողեց օրօրոցին,
Զարթիր լաօ, մեռնիմ քզի։

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐԻ ԵՐԳԸ

Մայր ծնողին պէս ես նայում Արարատիցը,
Հայաստանի հողին մեռնեմ սրտիս խորքիցը,
Բաժակները եկէք լեռնք կենաց հայերի,
Անդրանիկի, Սերոբ Փաշի, Հայկ Բժշկեանցի։

Այն հայը որ ապրն ուրանայ եւ այլազգ դառնայ,
Մահուան օրից հայ արցունքին նա չարժանանայ,
Բաժակները եկէք լեռնք կենաց հայերի,
Անդրանիկի, Սերոբ Փաշի, Հայկ Բժշկեանցի։

ԿՈՒՆՆԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Բարով եկար սիրուն կռունկ,
Ի՞նչ լուր բերիր հայրենիքէս,
Ասիր ինձ հետ ազատօրէն,
Կեանքս կը նուիրեմ ես քեզ:

Տեսար իմ հայրենեաց տունը,
Գեղեցիկ պարտատուած բոյնը,
Նորա սիրուն տանջուում եմ
Աչերիցս կարաւ քունը:

Ազատ տեսա՞ր մեր լեռները,
Հաղորդեցի՞ր դու իմ սէրը,
Այն լեռներու պաշտպանողը,
Արծուի, կորիւնի նետերը:

Տեսա՞ր մեր փոքրիկ բուրաստան,
Վարդ մեխակ, շուշաններ շատ կան,
Եղեմական դրախտավայր,
Նա կոչւում է Մայր–Հայաստան:

Այնտեղ ունիս եղբայր ու քոյր,
Միջապ, ի՞նչ կը սպասես ի դուր,
Արի առնեմ իմ թեւերուն,
Գնանք այնտեղ ուրախացուր:

ԳՈՎՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Խօսք՝ Եղիշէ Չարենցի

Ես իմ անուշ Հայաստանի
արեւահամ բառն եմ սիրում,
Մեր հին սաղմ ողբանուագ,
լացակումած լարն եմ սիրում
Արնանման ծաղիկների
ու վարդերի բոյրը վառման,
Ու նայիրեան աղջիկների
հեզաճկուն պարն եմ սիրում:

Սիրում եմ ես երկինքը մուգ,
ջրերը ջինջ, լիճը լուսէ,
Արեւն ամրան ու ձմեռուան
վիշապաձայն բուքը վսեմ,
Մթում կորած խրճիթների
էն հիւրընկալ պատերը սեւ,
Ու հնամեայ քաղաքների
հազարամեայ քարն եմ սիրում:

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ա

խօսք՝ Ն. Ռուսինեանի

Երբոր բացուին դռներն յուսոյ
Եւ մեր երկրէն փախ տայ ձըմեռ,
Զըքնաղ երկիրն մեր Արմենիոյ
Երբ փայլի իւր քաղցրիկ օրեր,
Երբոր ծիծառն իւր բոյն դառնայ,
Երբոր ծառերն հագնին տերեւ՝
Ցանկամ տեսնել դիմ Կիլիկիա,
Աչխարհ՝ որ ինձ եառուր արեւ:

Տեսի դաշտերըն Սուրիոյ,
Լեառն Լիբանան եւ իւր մայրեր,
Տեսի դերկիրն Իտալիոյ,
Վենետիկ եւ իւր կռնտոլներ,
Կըզգի նման չիք մեր Կիպրեայ,
Եւ ոչ մէկ վայր է արդարեւ
Գեղեցիկ քան դիմ Կիլիկիա,
Աչխարհ՝ որ ինձ եառուր արեւ:

Հասակ մը կայ մեր կենաց մէջ,
Ուր ամենայն իղձ կ'աւարտի.
Հասակ մը ուր հոգին ի տենչ՝
Ցիշատակայ իւր կարօտի.
Ցորժամ քնարն իմ ցրտանայ,
Սիրոյն տալով վերջին բարեւ՝
Երթամ ննջել յիմ Կիլիկիա,
Աչխարհ՝ որ ինձ եառուր արեւ:

ԶԷՅԹՈՒՆՑԻՔ

Զէյթունցի ենք մենք քաջազունք,
Տաճիկներէն վրէժ առնենք.
Մեր մայրերէն սուրր կաթի տեղ,
Կաթիլ կաթիլ արիւն քամենք:

Կեցցէ՛ Զէյթուն, ապրի՛ Զէյթուն,
Թող չըտեսնէ ստրկութիւն,
Քանի ունի ձեզ պէս որդիք,
Կեցցէ՛ Զէյթուն, ապրի՛ Զէյթուն:

Քանի թմբինք, բաւ է եղբա՛րք,
Շրջենք աչերս աջ ու ահեակ,
Շատ ստրուկներ եղան ազատ
Միայն մենք ենք հլու հպատակ:

Արիւնածարաւ զէյթունցիներ,
Զէնքեր ունինք դիմենք յառաջ
Հերիք մինչ այժմ գլուխ ծռած,
Բռնաւորին գերի ըլլանք:

Ամբողջ հինգ դար գերի ենք մենք,
Մենք մեր չղթայք պատրաստեր ենք,
Ինչո՞ւ այժմ մենք չըստիպենք,
Մեր գերողին կրելու ան:

Զէյթունցի ենք, մեր սփոփանք
Է պատերազմ եւ արշաւանք,
Գնդակ, վառօդ, սուր, հրացան,
Խաղալիքն են մեզ յաւիտեան:

ԳՈՂԹՆԻ ՔՆԱՐՔ

խօսք՝ Գ. Վ. Սրուանձտեանի

Թէ հայրենեաց պսակատիրը
Գողթնի քնարք լռել են,
Երկնից թող դան անմահ հոգիք,
Հայոց քայլեր պսակել:

Մասեաց գագաթն թող դան բաղմին,
Երկնից դուռք, դուռք հրեշտակներ,
Աստուած իջեր ի Հայաստան,
Հայոց արիւնն հոտոտել:

Փախէք ամպեր Շաւարշանէն,
Ալ մի ցօղէք ձեր ցօղեր,
Շաւարշանը ոտոտուած է
Հայոց քաջաց արիւնէն:

Եւ կը ծլին եւ կը ծնին
Այս դաշտին մէջ ոչ խոտ՝ վարդ,
Այլ Վարդանայ լինկած երկիր
Պիտի ծաղկի սուրբ հաւատ:

Քանդակագործ քալ Եղիշէն
Գրիչ ի ձեռն գայ յԱրտագ,
Զափէ, ձեւէ գրէ, գրոշմէ
կեանք, մահ, հաւատք Վարդանայ:

ՄԱՐՏԻԿԻ ԵՐԳԸ

խօսք՝ Գ. Սարեանի

Թուչէի մաքով առուն,
Ուր իմ մայրն է արթուն.
Տեսնէի այն առուն
Կարօտով ես անհուն,
Ուր ամէն մի գարուն
Ջըրերով վարարուն
Կարկաչում էր սարերում:

Թեքուէի աղբիւրին,
Կարօտած պաղ ջրին,
Լինէի հանդերում
Մեր կանաչ մարգերում,
Ուր ծաղկունք են բուրում,
Ուր մանուկ օրերում
Հոմն էր ինձ միչտ համբուրում:

Հայրենիքս իմ սրտում,
Թէ չընկնեմ ես մարտում,
Ա՛խ իմ մայր Թանկագին,
Տուն կը գամ ես կրկին,
Կ՚ըսփոփեմ քո հոգին
Համբոյրով սրտագին,
Կը սեղմեմ քեզ իմ կրծքին:

ԵՂԲԱՅՐ ԵՆՔ ՄԵՆՔ

Խօսք՝ Մ. Պէշիկթաշլեանի

Ի բիւր ձայնից բնութեան շքեղ՝
Թէ երգք թռչին սիրողաբար,
Մատունք կուսին ամենադեղ,
Թէ որ դարնեն փափուկ քընար,
Չունին ձայն մի այնքան սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Տո՛ւր ինձ քու ձեռքդ, եղբայր եմք մենք,
Որ մըրըրկաւ էինք զատուած,
Բախտին ամէն ոխ չար ու նենգ,
Եւ մի համբոյր ցըրուին ի բաց:
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Խօսք՝ Ս. Գրիգորեանցի
Երաժշ. Ա. Այվազեանցի

Ծագկի՛ր, ապա՛ս իմ հայրենիք,
Երջանկութեան դու իմ բեւեռ,
Հպարտ ենք մենք ու երջանիկ
Գարնան չնչով քո բարեբեր:

Ի՞նչ ապառ է մարդը չնչում
Քո այս խաղաղ երկնքի տակ,
Որքա՜ն յուզանք եւ նեբչնչում
Եւ խնդութեան ծովեր անտակ:

Դու արեւ ես ճամբին խաւար,
Ես պինուարը քո խանդավառ,
Քեզ կը հակեմ քեղնով արբած՝
Լուսաբացկդ մինչ լուսաբաց:

Ծագկի՛ր, ապա՛ս իմ հայրենիք,
Երջանկութեան դու իմ բեւեռ,
Հպարտ ենք մենք ու երջանիկ
Գարնան չնչով քո բարեբեր:

ԱՏԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

Կոտորածն անպուճ, հայերը թաղ լան,
Անապատ դարձաւ չքեղ Ատանան,
Կրակն ու սուրը եւ անխիղճ թալան
Ռուբէնի տունը ա՜խ, ըրաւ վերան։

Ալ մի՛ տար լոյսդ պայծառ արեգակ,
Լուսին, չուրջ կապէ դուն սուգի մանեակ,
Անցաւ մեր երկրէն հարուտի խորշակ,
Զորցուց, թոռմեցուց ծառ ծաղիկ համակ։

Բոպէ մը չանցաւ, ու հայոց խեղճեր,
Ինկած սուրին տակ խուժանին ահեղ,
Ժամեր ու պպրոցք բոցի մէջ կորան,
Բլուրատուր հայեր անխնայ մեռան։

Անզգայ անօրէն վատը որբ թողուց,
Զաւակը մօրմէն, հարսը իր սկեսէն,
Ճչվատան անզգամ, Ատիլը գճուճ,
Կերան, կշտացան հայու արիւնէն։

Պարապ էր աւա՜ղ, հարուստ Ատանան,
Մոխիր է դարձեր ամբողջ Կիլիկիան,
Մխայն ապրեցաւ Հաճընը սիրուն,
Ինչո՞ւ չի չարժիր ապառաժ Զէյթուն։

Երեք օր գիշեր կրակը մէջէն,
Թշնամւոյն սուրը, գնդակը դրսէն,
Զնջեցին հայը երկրին երեսէն,
Արիւն կը վազէ մեր ջինջ դեռերէն։

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐ

Հայ ազգութեան ազատութիւն,
Պիտի գնենք մեր արիւնով.
Եւ մեր խլուած հող, իրաւունք,
Մենք յետ բերենք կարմիր մահով:
Հայոց մայրե՛ր քաջ զօրական
Ծնէ՛ք դուք, վասն ազատութեան:

Մեր հայրենեաց տխրած ճակատ,
Արդ կը ժպտի ուրախ զուարթ.
Զի հայ զաւակ ուխտեց յօժար,
Զոհ տալ իր կեանք անոր համար:
Հայոց մայրե՛ր, վասն հայրենեաց,
Զոյգ, զոյգ ծնէք որդիներ քաջ:

Հայ աղջիկնե՛ր, ձեր քաջ եղբարց.
Նուրբ վիրակապ նահատակաց
Հիւսէք մազեր ձեր գեղեցիկ,
Եւ արցունքով օծէք մեղմիկ:
Հայոց կուսանք, ձեր հայրենեաց
Փրկիչ, տուէք կեանք ձեր քաջ եղբարց:

Մեր տաճարներ երկնանըման,
Պալատ, ամրոց արքայական.
Աւեր, քանդեալ հողաբլուր,
Հիւծեն, մնջեն, աղեկտուր:
Հայոց մայրե՛ր հայ մեծութեանց
Կանգնող սնուցէք ձեր որդիք քաջ:

Չէ՛, հայն երկար պիտի չըլռէ,
Անարպանաց սա բռնութեան.
Իր վառ պահած արիւն կը պոհէ,
Փշրել չղթան սոսկութեան:
Հայոց մայրե՛ր, հայ մեծուբեան
Սնուցէք ազատ որդիներ ձեզ:

Մ. Թ.

ԱՌԱՋ ՄԱՍԻՍ ՍԱՐԸ ՄԵՐՆ ԷՐ

Հայաստանից մեզ հանում են,
Խօսէք Հայաստանի լեռներ,
Մայրը որդուց բաժանում են,
Խօսէք Հայաստանի լեռներ:

Ասէ՛ք լեռներ, խօսէք լեռներ
Առաջ Մասիս սարը մերն էր:

Ես յիշում եմ այն օրերը,
Պապս լծում էր արօրը,
Ու վարում էր պաչան ու ձորը,
Խօսէք Հայաստանի լեռներ:

Ասէ՛ք լեռներ...

Ո՞ւր է Մուշը, ո՞ւր է Վանը,
Ո՞ւր է հայոց Արտահանը,
Ո՞ւր է հայոց պաչան ու ձորը,
Խօսէ՛ք Հայաստանի լեռներ:

Ասէ՛ք լեռներ...

ՀԱՅ ԱՊՐԻՆՔ

Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան մէջը,
Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը,
Հայ անուամբ զմեզ կ՚ողջունեն երկինք,–

Եղբա՛րք, Հայ ապրինք:

Հայ ապրինք. մեր հայրն է այն դիւցազուն,
Որ զԱզատութիւն ստրկեցուց մարդուն,
Որ մեզ վեհ անուն մը տուաւ բաժինք,–

Եղբա՛րք, Հայ ապրինք:

Մեր աշխարհն է Սուրբ–Մեր հողուն վրան,
Ատաւած է քալեր, հանելով Ադամ,
Մեր լեզուն ատեղծեր, խօսեր է նախ Ինք,

Եղբա՛րք, Հայ ապրինք:

Հայն ու մարդկութիւն՝ նոյն ունին օրրան,
Երկիր փրկութեան է մեր Հայաստան,
Կըօծնէց նախկին սեղան են Մասիք.–

Եղբա՛րք, Հայ ապրինք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսք՝ Յ. Միրզա-Վանանդեցի
Դաշն. Կոմիտաս Վարդապետ

Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր,
Դու մարդկային ցեղին օրրան,
Դու եւ բնիկ իմ հայրենիք,
Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն:

Ի վեհ անունդ սիրտ իմ, ո՜հ յոյժ
Ոգեւորի ի նոր խրախոյս
Եւ անձկայրեաց ի քեզ յուսամ,
Ի քեզ, ի քեզ, յո՛յս իմ միայն,
Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն:

Հայաստան անուն փարելի,
Ի քեզ հանգիստ Նոյեան տապան
Եգիտ եւ քեւ ապրեցաւ Նոյ,
Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն:

Գետք քաջառաջք ոգենաբուղխք
Զհողդ բարի առնեն յուռթի,
Քեւ ապրիմ ես, քեւ միշտ ցնծամ,
Քեւ, քեւ պանծամ փառք իմ միայն,
Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն:

ԱՔՍՈՐԻ ԵՐԳԵՐ

Հալածուած ենք Հայաստանի լեռներէն,
Ո՛վ չի վախնար հուրով սուրով մեռնելէն.
Դար ու սարեր անցանք դաշտեր չունեցանք,
Դիակներէն անցանք արցունք չունեցանք:

Արեւին տակ մեռնիլն, Աստուա՛ծ իմ, վատ է,
Պատ մը ջուրի մեր չքմունքը կարօտ է...
Մանուկները կուրծքերուն վրայ մորթեցին,
Հորերուն մէջ ողջ մայրերը լեցուցին...

Ո՛ւր է մայրիկ, ո՛ւր է իմին հայրիկը,
Ջե՛ս պիտեր որ վատ է թուրքին դանակը:
Ո՛ւր է մայրիկ, ո՛ւր է անոր դիակը,
Արցունքն իջաւ մինչեւ արտիս յատակը:

Կոյս աղջիկները իրարու ձեռք բռնեցին,
Իրենք զիրենք Եփրատ գետը նետեցին.
Երկ՝ օր վերջն ալ խեղճ մայրերուն պիտցուցին,
Խեղճ մայրերն ալ անմխիթար մնացին:

Մոխիր դարձան այն պատուական տուները,
Արիւններով ներկուեցան քարերը:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻՆ

Խօսք՝ Հ. Ճաճիկեան

Հայրի՛կ, Հայրի՛կ, քո հայրենիք
Վասպուրական մեր աշխարհ,
Վարդի փոխան քեզ փուշ բերաւ,
Ցաւերդ դարան բիւր հազար:

Մայիսն եկաւ սոխակներով,
Վարդի թըփիկ որոնեց,
Փոխան թըփի փըշեր գտաւ,
Լալահառաչ ձայն հանեց:

Հայրիկն ասաց. «Իմ Հայրենեաց
Փուշն անուշ է քան զվարդ,
Եւ այն փշոց մէջը գտնեալ
Կ'որոնեմ ես սիրուն վարդ»:

Այն սայրատուր փշերն ամէն,
Փունջ կապեցէք շար ի շար,
Թողէք զլխիս պսակ կապեն,
Որուն ճակատս է յօժար»:

Հայրի՛կ, Հայրի՛կ, քու Սուրբ ճակատ
Սրբուն արցունք են, ո՛հ, միշտ,
Փթթեալ վարդից կարմիր թերթեր,
Կը պսակեն վառօք գարդ:

Որքան ատոր գաւեր լարեն
Սեւակուինչ ազգասներ,
Չէ կարելի արծիւն իւր բարձր
Դիրքէցն յերկիր վար բերել:

ԱՐԴԱՐ ԶԱՅՐՈՅԹ

խօսք՝ Տիգրան Չուխաճեան

Հերի՛ք որդեակք, այսքան տարուան տառապանք,
Հերի՛ք դաժան անգութ քիւրտի ոտն ինկանք,
Քանի խոնարհ գլուխ տուինք պայլերին,
Ա՛յնքան ծանր բեռներ դրին մեր վզին:

Հերի՛ք, ելլենք, ցոյց տանք թէ մենք հարազատ,
Հայ քաջերի արիւնից ենք եւ ազատ,
Թէեւ չունինք ո՛չ սուր, ո՛չ թուր, ոչ նիզակ,
Մեր բահերն էլ կ՚անեն նրանց չանսատակ:

Ինչո՞վ են նրանք մեզ տիրելու արժանի,
Նրանք մարդ չեն, այլ գազաններ վայրենի,
Մերն է ձիրքը, մերն է ուսում ու հանճար,
Մերն է հողը, մենք ենք նրա տէրն արդար:
Հերի՛ք, ելլենք ցոյց տանք, եւայլն…:

Նրանց են մեր կոյս աղջիկունքը, հարսունքը,
Նրանց են մեր ճակտի քրտնաց արդիւնքը,
Նրանց սուրի ծայրն է կարծես մեր հոգին,
Նրանց ղամփը մեզնից շատ է թանկագին:
Հերի՛ք, ելլենք ցոյց տանք, եւայլն…:

Մենք եղբայրներ ունինք հեռու տեղերում,
Նրանք մեր վրայ լուիկ արցունք են թափում,
Չեն խնայել թեւ ու թիկունք, կը հասնին,
Շուտով կու գան կը միանան Սուրբ գործին:
Հերի՛ք, ելլենք ցոյց տանք, եւայլն…:

ՎԱՐԴԱՆԻ ԵՐԳԸ

Գամառ-Քաթիպա

Հիմի է՞լ լռենք, եղբարք, հիմի է՞լ,
Երբ մեր թշնամին իր սուրն է դրել,
Իր օրհասական սուրը մեր կրծքին,
Ականջ չի դնում մեր լաց ու կոծին։
Ասացէ՛ք, եղբարք, հայեր, ի՞նչ անենք,
Հիմի է՞լ լռենք։

Հիմի է՞լ լռենք, երբ մեր թշնամին,
Դաւով, հրապուրքով տիրեց մեր երկրին,
Ջնջեց աշխարհից հայկայ անունը,
Հիմքից կործանեց Թորգոմայ տունը,
Խլեց մեզանից թագ, ե՛ւ խօսք, ե՛ւ զէնք,
Հիմի է՞լ լռենք։

Հիմի է՞լ լռենք, երբ մեր թշնամին,
Խլեց մեր սուրը — պաշտպան մեր անձին,
Մըշակի ձեռքիցն էլ խոփը խլեց,
Այդ սուր ու խոփից մեր շղթան կռեց։
Վա՜յ մեզ, շղթայով կապուած գերի ենք,
Հիմի է՞լ լռենք։

ՔԱՅԼԵՐԳ ՄԱՐՏԱԿԱՆ

Յառաջ ընթանանք, եղբայնե՛ր,
Մարտի հրաւէր կարդալով,
Հայրենեաց ազատութիւնը
Գրենենք մեր Սուրբ արիւնով:

Բաւ է որքան տառապեցանք,
Բաւ է որքան մենք լացինք,
Այսուհետեւ մարտի դաշտը,
Կռիւ տալով պիտ՝ մեռնինք:

ՔԱՅԼԵ՛ՆՔ

Յուսահատել մեղք է, ընկեր,
Արիացի՛ր, ոգի առ. —
Նայի՛ր, փայլեց հեռուն լապտեր...
Մենք է՛լ կառնենք չուտ դադար:

Արիացի՛ր, սիրտ ա՛ռ, ընկեր,
Շարունակենք մեր ուղին, —
Լսի՛ր, կարծեմ, թէ զանգակներ
Ղօղանջեցին սարերին...

Ահա բացւեց աղօթարան...
Վստահ, ընկեր, առաջ քայլենք...
Զինուոր ենք մենք արդարութեան
Եւ անխորձ տեղ կը հասնինք:

Դարդ Վաթանի

ՀԱՌԱՋԱՆՔ

Նպատակիս հասնիմ միայն,
Թող ինս հանեն կախաղան,
Կախաղանէն խեղդուկ ձայնով,
Պիտի դոչեմ, ա՛խ, Հայաստան:

Ա՛խ, Հայաստան, սիրտս ու հոգիս
Քեզ նուիրեմ ընդունէ,
Թէ կարելի, Թող ես մեռնեմ,
Հայրենիքըս, դուն ապրէ:

Անոր սիրոյն բանտն ալ դրուիմ,
Պատատ է ան ինձ համար,
Ձեռքերս, ոտքերս չղթայ զարնեն,
Երջանկութիւն է ան ալ:

Թէ մինչեւ խակ աքսորուիմ ալ,
Թափառական ընէ ինս բախտ,
Հայաստանի սիրոյն համար,
Փշոտ վայրեր կ'ելլան դրախտ:

Ա՛խ, Հայաստան, դուն սիրուն մայր,
Մինչ ե՛րբ այսպէս քու որդիք,
Քեզնէ հեռու պիտի հառաչեն,
Երբ դու այստեղ անտէր մնաս:

Ե՛րբ պիտի գայ իմ Թագաւոր
Որ ես հանիմ իմ ուխտին,
Դրօշակները ծածան ծածան,
Ականակուռ Թագը դլխին:

Ա՛խ, Հայաստան, աչքդ պարճուր
Քեզ վնաբուղ որբերուն,
Պէս պէս ցաւօք կը տանջուին,
Դարման եղիր հայ քաջերուն:

Վախնամ, մեռնեմ ես այս ցաւով
Ու իջնեմ սեւ գերեզման,
Գերեզմանէն մեռած ձայնով
Պիտի գոռամ, վա՛խ, Հայաստան:

ԵԱՐԱԼԻ ԲԼԲՈՒԼ

Նպաստակիս դէթ մի մասը կատարուէը,
Եարալի բլբուլ եմ,
Հայրենիքիս ազատութիւնը տեսնեմ ու մեռնեմ,
Եար արի՛, տուն արի՛, չուտ արի՛, բլբուլ եմ,
Սարերի գիւղն եմ:

Ա՛խ իմ գարդս չատացել է չեմ կարող,
Եարալի բլբուլ եմ.
Գարդի ձեռքից ո՛ր կուրն ընկնեմ ազատուեմ,
Տուն արի՛, չուտ արի՛, եարալի բլբուլ եմ,
Սարերի գիւղն եմ:

Ա՛խ անբախտ հայդուկիս, Տէր իմ, դու խղճա,
Եարալի բլբուլ եմ.
Մի՛ թողնիր քուրդի գնդակով դուր գնամ կորչեմ,
Եար արի՛, տուն արի՛, չուտ արի՛, բլբուլ եմ,
Սարերի գիւղն եմ:

ԳԱՐՈՒՆ

խօսք՝ Մ. Պէշիկթաշլեան
երաժշտ. Տ. Զուխաճեանի

Ո՜հ, ինչ անուշ եւ ի՛նչպէս զով,
Առաւօտուց փըչեց հովիկ,
Ծաղկանց վրայ դուրդուրալով,
Եւ մաղերուն կուգին փափկիկ.
Բայց չես հովիկ իմ հայրենեաց,
Գընա, անցի՛ր սրտէս ի բաց:

Ո՛հ, ի՛նչ աղու եւ սրտապին,
Ծառոց մէջէն երկես, թռչնիկ,
Սիրոյ ժամերն ի անտառին
Զմայլեցան ի քո ձայնիկ.
Բայց չես թռչնիկ իմ հայրենեաց,
Գընա՛, երգէ՛ սրտէս ի բաց:

Ո՛հ, ի՛նչ մրմունջ հանես վտակ,
Ականակիտ եւ հանդարտիկ,
Քո հայելւոյդ մէջ անապակ,
Նային գիրենք վարդն ու աղջիկ.
Բայց չես վտակ իմ հայրենեաց,
Գընա՛, հոսէ սըրտէս ի բաց:

Թէպէտ թռչիկն ու համն հայոց,
Աւերակաց թռչին վերայ,
Թէպէտ պղտոր վտակն հայոց,
Նոճիներուն մէջ կը սողայ,
Նոքա հառաչք են հայրենեաց,
Նոքա չերթան սրտէս ի բաց:

ԱՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ո՛վ հայրենիք. երբ կը տեսնեմ քեզի լաւ,
Ուրախ զուարթ ապահովուած առանց ցաւ,
Երբ կը տանաս քաղաքական մեծ համբաւ,
Որ դու հազնիս արքայական նոր հալաւ,
Զը մեռնէի մէկ տեսնէի անդրաւ,
Քո թշնամուն կայքը լինէր քեզ դրաւ:

Մէկ տեսնէի կարին նաւած հայ իշխան,
Հայ տառերով գրէր հայոց հրամանն,
Տիգրանակերտ, Մուշ, Պայազիտ գէպի վանն,
Ուղարկէին հայոց զօրքեր պահապան.
Քիւրտ եւ Քիւրք զլուխ ծռած հայութեան,
Ձանձրէին թէ սա՛ է ազգ մ'իրաւ:

ՍԱՍՈՒՆ

Սասուն գաւառ, հին Հայաստան,
Համբաւդ լսեց աշխարհ համայն,
Երիտասարդ են քաջազուն,
Հայոց պարծանք միայն Սասուն։

Սասուն պարարտ հովիտներով,
Պարծի ընդմիշտ իւր քաջերով,
Որք թ'եւ ուտեն կըլկըլ կորեկ,
Խաղան ընդ սուր գիշեր, ցորեկ։

Սասուն գաւառ, անտառներով
Պատսպարած բարձր լեռներով
Դիմադրեց միշտ քուրդ զօրքերուն,
Հայոց մատաղ եղաւ Սասուն։

Սասուն երկիր լեռներու մէջ,
Ալ որբացաւ իւր ելեւէջ,
Քարոտ, լեռնոտ ու խորտ ու բորտ,
Սասուն բուրէ այժմ արեան հոտ։

Սասուն երկիր յոյժ բարելի,
Լեռներ, դաշտեր ծաղկօք են լի,
Թէեւ Թահսին քանդեց Սասուն,
Բիւր Հայք բաղձան սեւ հողերուն։

Սասուն կոտրել ետ հրաման,
Գազանատիպ Համիտ Սուլթան
Կանայք, մանկունք եւ արք ընկան,
Իբր քաւչարար զոհ հայկական։

ՔԱՅԼԵՐԳ ՍԱՍՆՈՅ

Պերճ Մուշլու

Սասուն ելաւ ապստամբեց,
Աշխարհի մէջ հանեց թունդ,
Ամերիկա, Եւրոպ ցնցեց,
Քաջաց բանակ գունդագունդ։

Հայոց սրտեր թրթռացին,
Հայու ձայնը որոտաց,
Կորիւնք յառաջ շուտ խաղացին,
Ազատութիւնը թնդաց։

Ախ, Սասունցիք, քաջ Սասունցիք,
Ձեր արիւնին մենք ղուրպան,
Միութեան սուրբ սերմեր ծըլլին,
Ազատութեան մենք ղուրպան։

Թուրքը լսեց եւ կատաղեց,
Զօրքեր հանեց բիւրաւոր,
Յիսուն հազար քիւրտեր կանչեց,
Արիւնարբու զօրաւոր։

Եւ Սասունը պաշարեցին,
Այն վայրենի գնդերը,
Թնդանօթներ որոտացին,
Քարքանդ ըրին գիւղերը։

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Աշոտ Գրաշի

Սարերդ ծաղկել, ձորերդ ծաղկել,
Ձմրուխտ գարունքի չորեր են հագել,
Գարնան ճամբով ես գնում երջանիկ,
Անուշ հայրենիք, քնքուշ հայրենիք:

Վարդերդ գարնան շուրթերով վառման,
Խօսում են քեզ հետ սիրով անսահման,
Բեզմով ենք մխայն զուարթ, երջանիկ,
Անուշ հայրենիք, քնքուշ հայրենիք:

Արտերդ լիքն են ցորենի բերքով,
Լոյս արտոյտների հայրենի երգով,
Բերքով երջանիկ, երգով երջանիկ,
Անուշ հայրենիք, քնքուշ հայրենիք:

Ես էլ մի հասկ եմ քո կեանքի արտում,
Սիրտս մի արտոյտ քեզ գովք է կարդում,
Բեզմով է մխայն, որդիդ երջանիկ,
Անուշ հայրենիք, քնքուշ հայրենիք:

ԿՈՅՐ ԱՇՈՒՂԸ

Ա. Ահարոնեան

Սեւ խաւարը իմ ընկերս է անբաժան,
Ես չդիտեմ, ինչ ասել է պայծառ օր,
Բայց այսօրուայ խաւարն է խոր, հոգեհան,
Դիակները փսխում են ահաւոր
Եւ պատմում են իրենց յաւերն անպատում,
Որից Աստուած դուչէ դողայ երկնքում:

Հին դարերից յաւեր չալկած յամրօրէն,
Հառաչելով անցանք արեան ծովերով,
Համբերութեան դասեր առիք լեռներէն...
Քնէ՛ք այժմ բոցով, յաւով, վէրքերով,
Եւ պատմեցէք յաւերն անպատում,
Որից Աստուած դուչէ դողայ երկնքում:

Տառապանքի, սուգ ու սեւի ինձ ընկեր
Մարդ չմնաց իմ արիւնոտ վաթսանում,
Լուռ են չուրջս լեռներ, ձորեր, ձիրխաններ,
Լոկ քամին է կողկողալին մրմնջում...
Դո՛ւք պատմեցէք ձեր յաւերն անպատում,
Որից Աստուած դուչէ դողայ երկնքում...

Ոռնա՛ քամի, հաղար ու մի ձայներով,
Թո՛ղ սարսռան լեռներ, ձորեր, անդունդներ,
Անցի՛ր մէկ–մէկ դիակների վրայով,
Լիցի՛ր վէրքեր ու հաւքիր հառաչներ...
Կոյր աշուղը, մրրկաչունչ խօլ քամին,
Կը պատմեն ձեր տառապանքներն աշխարհին:

ՅՆԾԱ՛, ԵՐԿԻՐ

Խօսք՝ Սարմեցի
Երաժշտ. Ա. Հ.

Յնծա՛, երկիր, արեւ անմար,
Շեփոր, թմբուկ, հնչէ՛ք ուժգին,
Ջահել ու ծեր, մանուկ ու մայր,
Ողջոյն տուէք մեր բանակին,

Մեր բանակին,
Մեր պարծանքին,
Մեր յաղթական
Հայրենիքին:

Մեր հողը՝ սուրբ մեր դրօշն արդար,
Բանակը մեր՝ յաւէտ անպարտ,
Առնենք պրիչ, առնենք քնար,
Յանկանք կեանքի անհուն եռանդ,

Մեր բանակին,
Մեր պարծանքին,
Մեր յաղթական
Հայրենիքին:

Շողա՛, արեւ, բացուի՛ր, դարուն,
Աղջիկ, տղայ, հանդէս եկէք,
Թող գետ դառնայ խինդի առուն,
Հազար ձայնով արեւ մաղթենք

Մեր բանակին,
Մեր պարծանքին,
Մեր յաղթական
Հայրենիքին:

ՔԱՅԼԵՐԳ ԶԷՅԹՈՒՆԻ

Քանի՞ թմբլինք, բաւ է եղբարք,
Շրջենք աչեր ալ ու ահեակ,
Շատ ստրուկներ եղան ազատ,
Մխայն մենք մնանք հնազանդ:

Զէյթունցի ենք, մեր զբօսանքն
Է պատերազմ եւ արշաւանք,
Սուր, թուր, գնդակ եւ հրացան
Մեր խաղալիկն են յաւիտեան:

Զէյթունցի ենք, քաջեր ունինք,
Ոսոխներէն մենք վախ չունինք,
Մեր զբօսանքն է պատերազմ,
Պատերազմնեը ու արշաւանք:

Կեցցէ՛ Զէյթուն, ապրի՛ Զէյթուն,
Թող չտեսնէ ստրկութիւն,
Քանի ունի մեզ պէս քաջեր,
Կեցցէ՛ Զէյթուն, ապրի՛ Զէյթուն:

ԵՐԵՒԱՆ – ԷՐԵԲՈՒՆԻ

Խօսք՝ Պարոյր Սեւակի
Երաժշտ. Է. Յովհաննիսեան

Երեւան դարձած իմ Էրեբունի,
Դու մեր նոր Դուին, մեր նոր Անի,
Մեր փոքրիկ հողի դու մեծ երդանք,
Մեր դարէ կարօտ, մեր քարէ նազանք:

Երեւան դարձած իմ Էրեբունի,
Դարեր ես անցել, բայց մնացել ես պատանի,
Քո Մասիս հօրով, քո Արաքս մօրով,
Մեծանաս դարով, Երեւան:

Մենք արեան կանչեր ունենք մեր սրտում,
Անվատար տենչեր ունենք դեռ չատ:
Մեր կանչն առանց քեզ՝ ի զուր կը կորչի,
Առանց քեզ մեր տենչն էլ կը սառչի:

Կեանքում ամէն սէր լինում է տարբեր,
Իսկ մենք բոլորս ենք քեզմով հարբել,
Տաք է սէրը մեր՝ չէկ քարերիդ պէս,
Հին է սէրը մեր՝ ձիդ դարերիդ պէս:

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Խօսք՝ Պարոյր Սեւակի
Երաժշտ. Է. Ցովհաննիսեան

Երբ չի մնում ելք ու ճար,
Ձենթերն են դառնում հնար:
Այսպէս ծագեց, արեգակեց
Սարդարապատի մարտը մեծ:

Զանգեր, ղօղանջէք,
Սրբատան քաջերին կանչէք
Այս արդար պատից:
Սերունդնե՛ր, դուք ձեզ ճանաչէք
Սարդարապատից:

Աւարայրից ջանք առանք,
Այստեղ մի պահ կանգ առանք,
Որ չունչ առած՝ չունչերնիս տանք
Սարդարապատի պատի տակ:

Բայց մենք չընկանք, մենք միշտ կանք,
Մենք չհանդանք դեռ կը գանք,
Երբ տան զանգը, ահազանգը,
Որ մեր հոգու պարտքը տանք:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԱՄՊԻՑ ԿՈՐԱՒ ԼՈՒՍՆԿԱՆ

Խօսք՝ Յ. Շիրազի
Երժ. Վ. Պալեանի

Ամպից կորաւ լուսընկան,
Արտեր, մտէք քուն,
Արտով կ՚անցնի իմ ճամբան,
Կ՚երթամ եարիս տուն:

Սէրս գաղտնի թող մնայ,
Սէրս եարիս պէս,
Ճամբէն պիտի չիմանայ,
Թէ ուր կ՚երթամ ես:

Մենակ եարս կ՚իմանայ,
Թէ ուր կ՚երթամ ես,
Մէկ էլ ծովակն իմ Վանայ՝
Մօրս աչքին պէս:

Սէրս գաղտնի թող մնայ,
Սէրս՝ եարիս պէս,
Ճամբէն պիտի չիմանայ,
Թէ ուր կ՚երթամ ես:

Ա Յ Վ Ա Ր Դ

Խօսք՝ Ա. Ծատուրեանի
Երաժշտ. Ա. Սպենդիարեանի

Ա՛յ վարդ, լսիր աղաչանքիս,
Թոյլ տուր Թիֆլից քեզ քաղեմ
Եւ քեզանով սիրած կոյսիս
Ջքնաղ կուրծքը զարդարեմ։

Մի՛ վախենար, նրա կրծքին
Չես թառամի, քնքուշ վարդ,
Այնտեղ մատաղ կրծքի տակին,
Կեանքի աղբիւր կայ առատ...

Ա՛յ վարդ, պատմիր նրան յուշիկ
Իմ հուր տենչանքն ու յոյսեր,
Թող բուրմունքով քո անուշիկ
Նրա սրտում զարթնի սէր։

Մի՛ վախենար, նրա կրծքին
Չես թառամի, քնքուշ վարդ,
Այնտեղ՝ մատաղ կրծքի տակին,
Կեանքի աղբիւր կայ առատ...

ԱՍՈՒՄ ԵՆ ԹԷ ՄՈՌԱՑԵԼ ԵՍ

խօսք՝ Սիլվա Կապուտիկեանի

երաժշտ. Խաչատուր Աւետիսեանի

Այնպէս անվո՛յթ, այնպէս հանդի՛ստ
Անցնում ես իմ տան մօտով
Մինչ ես ուրիշ տներում իսկ
Քեզ եմ փնտռում կարօտով:

Ասում են թէ մոռացել ես
Չեմ հաւատում իմ անդին,
Պարզապէս դու հեռացել ես,
Մօտս թողել քո հոգին:

Եւ այնպէս հեշտ, այնպէս խնդուն
Մտնում ես ինձ աշխարհին
Ինձ թողնում ես որպէս երդում,
Անունդ իմ շուրթերին:

Ասում են թէ ինձ դաւել ես,
Չեմ հաւատում իմ անդին,
Պարզապէս դու խռովել ես,
Ու տանջում ես իմ հոգին:

Անցնում ես դու ու չես նայում
Ինչ ես կանգնած մոլորուն
Քեզ աչքերիս մէջ եմ թողնում
Ու տանում եմ հետս տուն:

Ասում են թէ սէրը սուտ է,
Չեմ հաւատում իմ անդին,
Առանց սիրոյ տունս ցուրտ է,
Արի, չունչ տուր կրակին:

ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԸ

խօսք՝ Սարմէնի

Աչխարհում սիրել եմ քեզ,
Իմ անգին, իմ լուսերես,
Մինչեւ երբ, ախ մինչեւ երբ,
Իմ սիրտը պիտի վառես:

Դու ես իմ սէրն անմար,
Ապրում եմ ես, քեզ համար,
Հոգիս տարի կը տպասեմ,
Միայն թէ դուս անուշ եար:

Մեր ձեռքից կ'անցնեն կ'երթան,
Օրերը ջահելութեան,
Սէր անենք, անգին ընկեր,
Ժամն է մեր ուրախութեան:

Դու ես իմ սէրն անմար...

Էհյլիւ սիրոյ նման,
Իմ սէրն է կրակ վառման,
Առանց սէր, դառարկ սրտով,
Չեմ ապրի ոչ մի վայրկեան:

Դու ես իմ սէրն անմար...

ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ԳԵՏԸ

Երաժշտ. Արտ. Խաչատուրեանի

Արագ, Արագ, հէյ Ջան Արագ,
Հէյ Բինգեօլից բխող Արագ,
Ալիքներով քո թխավարս,
Ուր ես վազում Թաւիով արագ:

Արարատեան դաշտն եմ գնում,
Դալար արտեր ինձ են մնում,
Գնամ գարնան լուր տամ նրանց,
Արար-վարար ջուր տամ նրանց:

Ուր ես գնում դու վազէ-վազ,
Գարնան Արագ, ել մանն Արագ
Դաշտով քաշած ջրանցքներով,
Ուր ես գնում դու երգերով:

Քուռ անունով քոյրիկ ունեմ,
Գնում եմ ես նրան վառեմ,
Կարօտ ունեմ, կարօտ առնեմ,
Երգս նրան երգին խառնեմ:

ԿԱՓԱՒԻ ԳՈՎԸ

Խօսք՝ Յ. Թումանեան
Դաշ. Կոմիտաս վարդապետ

Արեւ բացուեց թուխ ամպերէն,
կաքաւ թըռաւ կանանչ սարէն,
կանանչ սարէն, սարի ծէրէն,
Բարեւ բերաւ ծաղիկներէն:

Սիրունի՛կ, սիրունիկ,
Սիրունի՛կ, նախշուն կաքաւիկ:

Քու բուն հիւսած ծաղիկներով,
Շուշան, նարկիզ, նունուֆարով,
Քու տեղ լըցած ցօղ ու չաղով,
Քընես–կ'ելնես երգ ու տաղով:

Սիրունի՛կ, սիրունիկ, ելլն...

Քու թեւ վախուկ ու խատուտիկ,
Պըղտի կտուց, կարմիր տոտիկ,
Կարմիր կարմիր տոտիկներով,
Կը չորրաս ճուտիկներով:

Սիրունի՛կ, սիրունիկ, ելլն...

Երբ կը կայնիս մամռոտ քարին,
Սաղմոս կ'ասես ծաղիկներին,
Սարեր ձորեր ղըւարթ կ'անես,
Դարդի ծուխն սիրտ կը հանես:

Սիրունի՛կ, սիրունիկ, ելլն...

Լ Ո Ր Ի Կ

Երաժշտ. Անտոն Մայիլեանի

Արեւի շողին տակ տեսայ,
կանաչ կարմիր էր հագել,
Ձէն տուի ես ձէնըս չառաւ,
Ա՜խ լորիկ էր, լորիկ էր,
Թըռաւ գընաց լորիկ էր:

Լէ՛, լէ՛, լէ՛ լէ՛,
Սիրո՛ւն լորիկ,
Իմ սրտի լորիկ,
Լէ՛, լէ՛, լէ՛ լէ՛,
Կանաչ լորիկ,
Անուշ իմ լորիկ:

Լորիկն իմ՝ չէն էր գընաց,
Թողուց սիրտս մութ աւեր,
Որի համար արքուած, կապուած,
Ա՜խ լորիկ էր, լորիկ էր,
Թըռաւ գընաց լորիկ էր:

Լէ՛, լէ՛, լէ՛ լէ՛,
Սիրո՛ւն լորիկ,
Իմ սրտի լորիկ,
Լէ՛, լէ՛, լէ՛ լէ՛,
Կանաչ լորիկ,
Անուշ իմ լորիկ:

Ի Մ Ե Ր Գ Ը

Գանձեր ունեմ անսահման անծէր,
Ես հարուստ եմ, ջան, ես հարուստ,
Ծով բարութիւն, հնարք ու սէր,
Ճոխ պարզեւ եմ առել վերուստ:

Անգին հանքը իմ գանձերի,
Սըրտիկս է չէն ու ապառ,
Ինչքան էլ որ բաշխեմ ձըրի,
Սէրն անվերջ է ու անհատ:

Եար նա նա նայ, ջան նա նա նայ,
Եար նա նա նա նայ, եար նա նա նայ,
Ջան նա նայ, եար նա նա նա նայ:

Երկիւղ չունեմ, ահ չունեմ ես,
Գողից, չարից, չար փորձանքից,
Աչխարհքով մին ահա էսպէս՝
Շաղ եմ տալիս իմ բարձունքից:

Ես հարուստ եմ, ես բախտաւոր,
Իմ ծննդեան պայծառ օրէն,
Էլ աչխարհ չեմ պալու, հօ՛ նոր,
Իր տուածն եմ տալիս իրեն:

Եար նա նա նայ...

ԻՄ ԱՆՈՒՇ ՏԱՒԻԴ

Խօսք՝ Վ. Յարութիւնեանի
Երաժշտ. Խ. Աւետիսեանի

Գիշեր ու զօր դու հնչում ես,
Իմ անուշ տաւիղ,
Աչես աղբիւր կարկաչում ես,
Իմ անուշ տաւիղ:
Մերթ լալիս ես, մերթ ծիծաղում
Դու անխօս, անբառ,
Սրտիս ձայնով զօրանչում ես,
Իմ անուշ տաւիղ:

Ով որ լսում է նուագդ,
Սէր է երազում,
Նորից գալիս է մեր բակը,
Սիրտը լինճ պարզում:
Բայց ուրիշն է իմ փափաքը,
Տենչն իմ սիրասուն,
Աւե տպին եմ ես անրջում,
Իմ անուշ տաւիղ:
Նա սիրոյ երգս լսեց
Ու անսէր մնաց,
Սիրտ ունէր, բայց, չյուզուեց
Ու անցաւ դնաց:

Հնչի՛ր, տաւիղ, թող այս գիշեր
Երգդ վարարի,
Սրտիս տենչանքն ու կարօտը
Պատմի աշխարհին:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ

Խօսք՝ Մ. Մեծարենց
Երաժշ. Հ. Գէորգեանի

Գիշերն անուշ է, գիշերն հեշտագին,
Հաշիշով օծուն ու բալասանով,
Լուսնիղէն ճամբէն կ'անցնիմ ես գինով,
Գիշերն անուշ է, գիշերն հեշտագին:

Համբոյրներ կու գան հովէն ու ծովէն,
Համբոյր՝ լոյսէն որ չորս դիս կը ծաղկի,
Այս գիշեր տօն է, հոգւոյս՝ Կիրակի,
Համբոյրներ կու գան, հովէն ու ծովէն:

Բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի,
Շրթունքս են ծարաւ, միակ համբոյրին.
Ցնծագին գիշեր է, լոյս ու լուսին,
Բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի:

ՄԻԱՅՆ ԹԷ ՄԱՅՐՍ ՉԻՄԱՆԱՅ

Իմ այրող վշտից սիրտս է մաշել,
Կեանքս է մաշել, էլ ինչ մնաց,
Լամ ու արցունքս աղի ծով դառնայ,
Միայն թէ մայրս վիշտս չիմանայ:

Ախ գլուխս առնեմ ընկնեմ սարէ-սար,
Զարկեմ քարէ-քար, զարկեմ քարէ-քար,
Սիրտս գայլերին թող բաժին դառնայ,
Միայն թէ մայրս մահս չիմանայ:

ԳՆԱ՛ ԲԼԲՈՒԼ

Գնա՛ բլբուլ, մեր աշխարհից,
Էլ դու էստեղ մի՛ երգիր.
Մեր օրը սեւ, մեր կեանքը ցաւ,
Էլ էս երկրում մի՛ երգիր:

Տանջուած սիրտը անուշ երգից
Քըրքըրւում է, խորանում,
Սրտի վիշտը, քո երգերից՝
Փըչրւում է, լեռնանում:

Գնա, բլբուլ, մեր աշխարհից,
Գնա՛ երգիր այլ երկրում,
Ասա՛ էնտեղ, որ մեր վարդից՝
Արեան թարմ հոտ է բուրում:

Որ ողբաձայն մրմնջացող
Վտակների հոսանքին՝
Միանում են արեան շիթեր,
Առաջ չարժւում մոլեգին.

Որ ծաղկազարդ հովիտներից
Մահուան ցուրտ հով է փչում,
Որ մեր երկրում կանաչ դաշտերն
Իսկոյն կարմիր են ներկւում:

ԴՈՒ ՆՈՐԻՑ ԵԿԵԼ ԵՍ

Խօսք՝ Դեւի
Երաժշտ· Ն· Գալաւնտէրեան

Դու նորից եկել ես ինչ անեմ,
Ես այնպէս սիրել եմ քո հոգին,
Գերել ես հայեացքով քո անեզր
Ու կապել քո սիրոյ համայքին:
Քեզ երկար, շատ երկար եմ սիրել,
Ու թաքուն արտասուել քեզ համար,
Դու նորից եկել ես,— քեզ սիրե՞մ,
Քեզ սիրե՞մ, քեզ սիրե՞մ, ինչ անեմ,
Աչքերս դեռ թաց են մինչ հիմա:
Զգիտես ինչ անես, ո՞ւմ սիրես,
Դու խեղճ ես, խեղճ աղջիկ մի լուսէ
Ես էլ քեզ խեղճին պէս եմ սիրել,
Բայց քեզնից երբեք սէր չեմ տեսել:
Դու խեղճ ես, խեղճ աղջիկ, բայց հիմա
Դու նորից եկել ես, ինչ անեմ,
Ես էլ խեղճ եմ դառել ակամայ,
Քեզ նորից սիրել եմ, ինչ անեմ,
Աչքերս թաց են մինչ հիմա:
Քեզ սիրե՞մ, քեզ սիրե՞մ, ինչ անեմ,
Աչքերս դեռ թաց են մինչ հիմա:

ԴՈՒ ԵՍ ԻՄ ՍՐՏԻ ՍԷՐԸ

Մշակ. Կ. Զաքարեան

Դուն ելեր ես սարը սէյրան,
Կը նմանիս չոլի ջէյրան,
Ջահել աղէն քեզի հէյրան,
Կայնի սէյր անեմ, սէյր անեմ,
Քեզի հէյրան եմ, հէյրան եմ:
Դուն ես իմ սրտի սէրը,
Դուն ես իմ դեղն ու ճարը:

Դուն ման կու գաս վերի, վերի,
Կրակն ընկել սիրտըս կ'էրի,
Ջահել աղէն էրիր գերի,
Քեզ կանչում եմ, էսդին արի,
Խնայիր ինձ, մի չարչարիր:
Դուն ես իմ սրտի սէրը,
Դուն ես իմ դեղն ու ճարը:

Դուն կայնել ես, լուացք կ'անես,
Սպիտակ կըռներդ բաց կ'անես,
Ինձ տեսնելիս սուտ լաց կ'անես,
Հոգիս ի ջուր կը վրդովես,
Հերիք է հալ ու մաշ կ'անես:
Դուն ես իմ սրտի սէրը,
Դուն ես իմդեղն ու ճարը:

ՀԱՅԵՐՈՒՍ ԹՈՒՓԸ

Գամառ–Քաթիպա

Դուն խելօք հաչուով վաճառական ես,
Մխիթք, փող ու ապրանք կ'ասեն շատ ունես,
Բայց թէ փողէդ չահ չունի Հայաստան՝
Թըքել ենք քո՛ւ ալ, փողիդ ալ վրան:

Քաջ ես լսել ենք, ինքդ մեծաւոր,
Անուն յաղթողի ունիս փառաւոր,
Բայց թէ թըրէդ չահ չունի Հայաստան՝
Թըքել ենք քո՛ւ ալ, թըրիդ ալ վրան:

Ի վերուստ քանքար քեզի տուած է,
Հեղինակ անունդ աշխարհ փռուած է,
Բայց թէ դըրչէդ չահ չունի Հայաստան՝
Թըքել ենք քո՛ւ ալ, դըրչիդ ալ վրան:

Հեռատես մըտքով դուն պարպարեցար,
Հըզօր իշխանի սիրելին դարձար.
Բայց թէ մըտքէդ չահ չունի Հայաստան՝
Թըքել ենք քո՛ւ ալ, մըտքիդ ալ վրան:

Բանուկ ու ճարտար դուն ունիս ձեռքեր,
Շատ կը յօրինես թանկագին բաներ,
Բայց թէ ձեռքէդ չահ չունի Հայաստան՝
Թըքել ենք քո՛ւ ալ, ձեռքիդ ալ վրան:

Երկինք չնորհեցին քեզ լեզու ճարտար,
Քարոզչի ատացար հըռչակ ու հանճար,
Բայց թէ լեզուէդ չահ չունի Հայաստան՝
Թըքել ենք քո՛ւ ալ, ուսմանդ ալ վրան:

Կու տամ քեզ պատիւ, կ՚ունենաս դու յարդ,
Ու կը դնեմ քեզ աղնիւ մարդոց կարդ՝
Երբ օրօրանէդ մինչեւ գերեզման,
Ձըլտումըդ լինի փըրկել Հայաստան:

ԱՂԲԻՒՐԻ ՄՕՏ

Ես ծարաւ էլ, աղբիւր, ջուր տուիր,
Քո պաղ ջրի հետ սրտիս հուր տուիր,
Թէ չեմ հասնելու ես իմ մուրադին,
Սիրոյ կրակն ինձ ինչո՞ւ դուր տուիր:

Երբ տխրել եմ ես, չամբին եմ նայել,
Երբ լաց եմ եղել, ամպին եմ նայել,
Տեսքիդ կարօտով աղբիւրի ափին
Թեքուել եմ ու քու ճամբին եմ նայել:

ԵՂՍՕ ՋԱՆ

Մշակ· Թ· Ալթունեան

Խումբ

Եղսօն նըսաեր, կով կը կթէ,
Յակօն եկէ, դուռ կը տըփէ·
Եղսօն կ'ուզէ չաա բան կ'ուզէ,
Առանց խոսոում դուռ չի բանայ,
Յակօն կ'ըսէ, «կուսամ» կ'ըսէ·
Ինչ որ ետրիս սիրտն ուզենայ,
Հօ, հօ, հօ, հօ, հօ հօ Եղսօ ջան:

Եղսօ

Գօտիկ կ'ուզեմ սապաֆ չարած,
Մաշիկ կ'ուզեմ ոսկով կարած:

Խումբ

Կոտրուկ մէջքին գօտիկ կ'ուզէ,
Փոթուկ ոտին մաշիկ կ'ուզէ:

Յակօ

Աչքիս վրայ, գլխամ, աոնեմ,
Քո կարօտից մի թող մեռնեմ:

Խումբ

Ուզէ Եղսօ, էլի ուզէ,
Աաա, էլ ինչ քեղ կը սազէ:

Եղսօ

Մատնոց կ'ուզեմ, գոհար չարեմ,
Ակնոց կ'ուզեմ, նամակ գրեմ:

Խումբ

Գերան մատին մատանոց կ'ուզէ,
Բարդան քթին ակնոց կ'ուզէ:

Յակօ

Աման, էլ ի՞նչ կ'ուզես առնեմ,
Սիրուն եղաօ չարըդ տանեմ:

Խումբ

Ուզէ, եղաօ, էլի ուզէ,
Աման էլ ի՞նչ քեզ կը սազէ,
Հօ, հօ, հօ, հօ, հօ հօ եղաօ ջան:
Հօ, հօ, հօ, հօ, հօ հօ եղաօ ջան:

Եղաօ

Ջարդեր կ'ուզեմ վըղիս կախան,
Սիրտըդ կ'ուզեմ հետը խաղամ:

Խումբ

Երկար վզին զարդեր կ'ուզէ,
Համ սիրտ կ'ուզէ, համ աչք կ'ուզէ:

Յակօ

Էդ ի՞նչ ասիր, իմ եղաօ ջան,
Քո էդ եղնիկ բոյիդ զուրբան:

Խումբ

Դէ գուռը բաց, այ տընաւեր,
Տես, ինչ է քեզ բերել նըւէր,
Եղաօն ուզեց, չաւ բան ուզեց,
Յակօն ըսաւ «կուտամ» ըսաւ.
Եղաօն ոչինչ ձեռք չբերեց,
Իր մուրացին Յակօն հասաւ:

ԱՐԴԵՕՔ Ո՞ՒՐ ԵՍ

Խօսք՝ Վ. Տէրեանի
Երաժշտ. Ն. Գալէնտէրեանի

Ես չգիտեմ ուր են տանում հեռաւոր
Ուղիների ժպտաւէններն անհամար,
Ես նստում եմ ճամբի վրայ ամէն օր
Եւ սպօթում եւ թախծում եմ քեղ համար:

Օճանաման ոլորումով հեռախոյս,
Ինձ կանչում են ուղիները բիւրաւոր
Արդեօք ո՞ւր ես, արդեօք ո՞ւր ես
Խորհրդաւոր արշալոյս,
Արդեօք ո՞ւր ես, արդեօք ո՞ւր ես,
Հանդիպումի պայծառ օր:

Եւ իմ մոլոր ուղիներում ո՞վ գիտէ,
Գուցէ մի օր դու երեւաս լուսերես,
Գուցէ ժպտաս քո խօսքերով արծաթէ,
Եւ մութ սրտիս նոր խնդութեան լոյս բերես:

Օճանաման ոլորումով հեռախոյս,
Ինձ կանչում են ուղիները բիւրաւոր
Արդեօք ո՞ւր ես, արդեօք ո՞ւր ես
Խորհրդաւոր արշալոյս,
Արդեօք ո՞ւր ես, արդեօք ո՞ւր ես,
Հանդիպումի պայծառ օր:

ԲԻՆԿԷՕԼ

խօսք՝ Ա. Խահակեանի
երաժշտ. ժողովրդական

Երբ բայց եղան գարնան կանաչ դռները,
Քնար դառան աղբիւրները բինկէօլի,
Շարուեչարան անցան զուգուած ուղտերը,
Եարս էլ գնաց հայլաները բինկէօլի:

Անկին եարիս լոյս երեսին կարօտ եմ,
Նազուկ մէջքին, ծոլ–ծամերին կարօտ եմ,
Քաղցր լեզուին, անուշ հառին կարօտ եմ,
Սեւ աչքերով էն եղնիկին բինկէօլի:

Պա՛ղ-պա՛ղ ջրեր, պապակ չուրթս չի բացուի,
Ծուխ–ծուխ ծաղկունք, լացող աչքս չի բացուի.
Դեռ չտեսած եարիս, սիրտս չի բացուի,
Ինձ լո՞նչ, աւա՛ղ, բլբուլները բինկէօլի:

Մոլորուել եմ, ճամբաներին ծանօթ չեմ,
Բիւր լճերին, դետ ու քարին ծանօթ չեմ.
Ես պանդուխտ եմ, էս տեղերին ծանօթ չեմ,
Քուրիկ, ասա, ո՞րն է ճամբան բինկէօլի:

ԵՐԳԻՐ ԻՆՁ ՀԱՄԱՐ

Խօսք՝ Յ. Դուկասեանցի
Երաժշտ. Ալ. Յարութիւնեանցի

Երկիր, անդին, երկիր,
Ձկայ այսպէս երկիր,
Վարդեր են բացուել նազով,
Անուշ երազով:
Նայիր ահա, հայրենական հողն է,
Մեր սիրելի
Մեր չէն ու լի,
Հողն է ծաղկավառ,
Իմ սիրտն է չողում անմար,
Երկիր ինձ համար:
Հոգիս կը տամ լիր,
Ձկայ այսպէս երկիր,
Մեզ կեանքն է կանչում վառ-վառ,
Երկիր սիրավառ:
Նայիր ահա, հայրենական հողն է,
Մեր սիրելի,
Մեր չէն ու լի,
Հողն է ծաղկավառ,
Իմ սիրտն է չողում անմառ,
Երկիր ինձ համար:

ԽԱՆ ԲԱԶԻ

Մշակում Թ. Ալթունեան

Երթանք կալը, բռնենք պարը,
Խան բալի,
Թող չիմանայ քո պիժ տալը,
Խան բալի,
Դու խորոտ ես, քանց քո տալը,
Խան բալի,
Ուսիդ չալը, ծնկիդ ծալը,
Խան բալի,
Երթանք կալը ցոյց տուր խալը,
Խան բալի,
Դու խորոտ ես, քանց քո տալը,
Խան բալի,
Երթանք բաղը, բռնենք խաղը,
Խան բալի,
Ֆաղենք բարը, թողնենք թաղը,
Խան բալի,
Դու խորոտ ես քանց քո տալը,
Խան բալի,
Երթանք ձորը, բռնենք լոռը,
Խան բալի,
Փէչքէչ տանենք քո ախպօրը,
Խան բալի,
Դու խորոտ ես, քանց քո տալը,
Խան բալի,

ՀԱՐՍԻ ԳԱՆԳԱՏԸ

Խօսք՝ Վ. Յարութիւնեանի
Երաժշտ. Խ. Աւետիսեանի

Էս ինչ օրն եմ ընկել,
Ինչ տուն հարս եմ եկել,
Գլխուս հապար տէր կայ,
Կրծքիս ջուխտ ծծկեր կայ:

Կեսուր ունիմ խանում-խաթուն,
Ոչ օդնում է, ոչ աշխատում,
Զորս տալ ունիմ՝ չորս ավարայ
Զորսն էլ նստած հոգուս վրայ,

Մեծին աչեմ,
Փոքրին աչեմ,
Ջանս մաշեմ,
Սեւ օր քաշեմ,
Ալեմ, թափեմ,
Կարեմ, կապեմ,
Լուսամ, կարեմ,
Մուխս մարեմ:

Էս ինչ օրն եմ ընկել,
Ինչ տուն հարս եմ եկել,

Տեղըս միշտ ծըմակ է,
Հայըս միշտ ցամաք է։
Կեսրայր մ'ունիմ՝ իշխան–աղա,
Գիշեր ու ցօր լամէ, խաղայ,
Ձորս տեքը ունիմ, չորս թուք ու մուր,
Դրկիցներուն հետ հուր ու սուր։

Էս ինչ օրն եմ ընկել,
Ինչ տուն հարս եմ եկել.
Գլխուս հաղար տէր կայ,
Հաղար արժող սէր կայ։

Մի մարդ ունիմ լոթի–փոթի,
Շորերը խառ, փորն անօթի,
Ամ որ մի հատ աչքով էնէ՝
Սիրտը տեղէն դուրս կը հանէ։

Բեղերը սուր,
Աչքերը հուր,
Սիրտը զուլալ,
Ձմրուխտ ու լալ։
Նրա սիրուն՝
Ձմեռ–պարուն
Մեծին կ'աշեմ,
Փոքրին կ'աշեմ,
Ախ չեմ քաշէ։

Ա՛յ ԻՄ ԱՆԳԻՆ

Ինչո՞ւ իմ այգին ընկար,
Ինչո՞ւ իմ աչքին ընկար,
Առանց դուռը բանալու
Ինչո՞ւ իմ հոգին ընկար:
Ախ ինչ անեմ, ինչ անեմ,
Ճարը պիտեմ, ճար չունեմ,
Ոչ իմ հոգուց դուրս ես պալիս,
Ոչ քո հոգում ինձ տեղ տալիս:
Ա՛յ իմ անսիրտ, ա՛յ իմ անսիրտ, իմ անգին:
Ինչո՞ւ ինձ հետ չես խօսում,
Բայց պալիս ես երազումս,
Զրուցում ես մինչեւ լոյս,
Սիրում, սիրում ու յուզում:
Ախ ինչ անեմ, ինչ անեմ,
Ճարը պիտեմ, ճար չունեմ,
Կամ մօտս արի, հետս խօսի,
Կամ էլ մի պայ իմ երազին,
Ա՛յ իմ անսիրտ, ա՛յ իմ անսիրտ, իմ անգին:
Զեռք չատերն են խնդրում,
Ինչո՞ւ մէկին չես ընտրում,
Թէ ինձ համար ես պահել,
Էլ ինչ ես սիրտս կոտորում:
Ախ ինչ անեմ, ինչ անեմ,
Ճարը պիտեմ, ճար չունեմ,
Ոչ ուրիշին խօսք ես տալիս,
Ոչ էլ մեր տուն հարս ես պալիս,
Ա՛յ իմ անսիրտ, ա՛յ իմ անսիրտ, իմ անգին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսք՝ Յովհ. Դուկասեանի
Երաժշ.՝ Ա. Այվազեանի

Իմ երկրի վրայ չոզում է
Սարը Արարատ,
Եւ խաղողը մեր ժպտում է
Քաղցր, ոսկեհատ:
Փայփլում է մեր Սեւանը,
Լոյս տալիս անվերջ,
Ու ծաղկում է Երեւանը՝
Իմ քաղաքը պերճ:

Թնդա՛ զուարթ, իմ երգ վարսր,
Անցի՛ր աշխարհն արար,
Դու իմ սրտից թեւեր առար.
Շողա՛, գալար իմ բուրաստան,
Ծաղկած իմ այգեստան,
Արեւաչող իմ Հայաստան:

Քաջագործ են ջահելները,
Մեր զարուն են թանկ,
Իմաստուն են ահելները,
Փառք են ու պարծանք:
Ալվան վարդ են աղջիկները,
Սէրն է իմ վկայ,
Ով տեսնի հուր աչիկները,
Էլ հանգիստ չկայ:

Թնդա՛ զուարթ եւայլն...

ՎԱԽԵՆԱՄ ՔՆԵՄ

Լուսնակն իջաւ սարի տակ,
Կաքաւը թռաւ արտերս ե՞րբ եմ հնձելու,
Քունն անուշ է ծառի տակ,
Վախենամ քնեմ, խոր քնով ընկնեմ,
Արտերս մնան հնձելու:

Արտերը ծով ցորենով,
Կաքաւը թռաւ արտերս ե՞րբ եմ հնձելու,
Քեզ չեմ տեսնում օրերով,
Վախենամ քնեմ, խոր քնով ընկնեմ,
Արտերս մնան հնձելու:

Գնանք արտը քաղ անենք,
Կաքաւը թռաւ արտերս ե՞րբ եմ հնձելու,
Մազերիդ հետ խաղ անեմ,
Վախենամ քնեմ, խոր քնով ընկնեմ,
Արտերս մնան հնձելու:

ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՔԸ

Խօսք՝ Ռ. Պատկանեանի
Երաժշտ. Պ. Աֆրիկեանի

Մայր–Արաքսի ափերով
Քայլամոլոր գընում եմ,
Հի՜ն հի՜ն դարուց յիշատակ
Ալեաց մէջը պըտրում եմ:

Բայց նոքա միշտ յեղյեղուկ
Պղտոր ջրով եղերքին
Դարի՛ւ դարի՛ւ խփելով
Փախչում էին լալագին:

— «Արա՛քս, ինչո՞ւ ձկանց հետ
Պար չես բռնում մանկական,
Դու դեռ ծովը չը հասած
Սըգաւոր ես ինձ նըման:

Ինչո՞ւ արցունք ցայտում են
Քու սէգ հըպարտ աչերից,
Ինչո՞ւ արագ փախչում ես
Այդ հարազատ ափերից:

Մի՛ պղտորի յատակդ,
Հանդարտ հոսէ խայտալով,
Մանկութիւնդ քո կարճ է,
Շուտ կը հասնես դէպի ծով:

Վարդի թփեր թող բանին
Քու հիւրընկալ ափի մօտ,
Սոխակները նոյա մէջ
Երգեն մինչեւ առաւօտ:

ԿԵՆԱՑ ԵՐԳ

Խօսք Գ. Սարեանցի

Համենք, հայրենի՛ք,
Կենացդ երգով.
Լինես երջանիկ,
Քաջ լինես հոգով:

կրկ. Լարի թըմբըլը, լա՛-լա՛, հա՛–հա՛–հա՛,
Կրծքիդ բիւր զարնան
Ծաղիկներ բուրեն,
Ու հովերը դան,
Դէմքդ համբուրեն:
Լարի թըմբըլը, լա՛-լա՛, հա՛–հա՛–հա՛,
Խաղաղ, բազմաբերք
Լինի քո տարին,
Խնդութիւն ու երգ
Փռես աշխարհին:
Լարի թըմբըլը, լա՛-լա՛, հա՛–հա՛–հա՛,

Ծիծեռնակ

խօսք՝ Գ. Դոդոխեանի

Ծիծեռնա՛կ, ծիծեռնա՛կ,
Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
Դէպի ո՞ւր, լինձ ասա,
Թռչում ես այդպէս արագ։

Ահա, թռի՛ր, ծիծեռնակ,
Ծնած տեղս Աշտարակ,
Անդ չինիր քո բոյնը
Հայրենի կտուրի տակ։

Անդ հեռու ալեւոր
Հայր ունիմ սպասուր,
Որ միակ իր որդուն
Սպասում է օրէ օր։

Երբ տեսնես դու նրան,
Ինձնից շատ բարեւ արա,
Ասա, թող նստի լայ
Իր անբախտ որդու վրայ։

Դու պատմիր, թէ ինչպէս
Աստ անտէր ու խեղճ եմ ես,
Միշտ լալով, ողբալով՝
Կեանքս մաշուել, եղել է կէս։

Դե՛հ, սիրո՛ւն ծիծեռնակ,
Հեռացի՛ր, թռի՛ր արագ
Դէպի հայոց երկիրը՝
Ծնած տեղս Աշտարակ։

ԿՌՈՒՆԿ

Վերագրուած՝ Ն. Քուչակի

Կռունկ, ո՞ւստի կու գաս, ծառայ եմ ձայնիդ,
Կռունկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:
Մի՛ վազեր, երամիդ շուտով կը հասնիս.
Կռունկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Թողել եմ ու եկել մըլքերս ու այգիս,
Քանի որ ա՜խ կ'անեմ, կու քաղուի հոգիս,
Կռունկ, պահ մի կացիր՝ ձայնիկդ ի հոգիս,
Կռունկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Քեզ խապար հարցնողին չես տանիր տալատ,
Ձայնիկդ անուշ կու գայ քան ըղջրի տոլապ,
Կռունկ, Պաղտատ իջնուս կամ թէ ի Հալապ,
Կռունկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Սըրտերնիս կամեցաւ եկանք գընացանք,
Այս սուտ աստուրին տէրտերն իմացանք,
Աղուհացկեր մարդկանց կարօտ մնացանք,
Կռունկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Աշունն է մօտեցել գնալու ես թէտալը,
Երամ ես ժողվել հազարներ ու բիւր,
Ինձ պատասխան չտուիր, եար գնացիր.
Կռունկ, մեր աշխարհէն գընա՛ հեռացի՜ր:

ՍԱՐՒՈՐԻ ԱՂՋԻԿ

Կեցել է լեռն, սարւորը թարլան,
Մեղմ օրօրւում են արտերը գարնան:
Կուրծքերը թըրջեն արծաթէ շաղով,
Եար, քո սիրածն եմ, սիրուն ջան,
երգերով, տաղով:
Քո սէրը երգեն, քաղցրիկ,
սարւորի աղջիկ, զուարթ, երջանիկ:

Երգերով սրտի, տաղերդ առնեմ,
Քո սիրուն տեսքիդ խալերը առնեմ,
Կապոյտ երկնքի ցօղերը իջած,
Քո թուխ մազերիդ սիրուն ջան,
շաղերդ առնեմ:
Քո սէրը երգեն, քաղցրիկ,
սարւորի աղջիկ, զուարթ, երջանիկ:

Ցորենով լիքն են արտերը բերքի,
Մեղմ օրօրւում են հասկերը բերքի,
Ամէն սրտի մէջ, ամէն սրտի մէջ,
Թնդում են ուրախ, երջնիկ,
սարւորի աղջիկ:
Քո սէրը երգեն, քաղցրիկ,
սարւորի աղջիկ, զուարթ, երջանիկ:

Մ Ա Յ Ր Ի Կ Ի Ս

խօսք՝ Ա. Իսահակեանի

Հայրենիքէս հեռացել եմ,
Խեղճ պանդուխտ եմ, տուն չունեմ,
Ազիզ մօրմէս բաժանուել եմ,
Ցըխուր-տրտում քուն չունեմ:

Սարէն կուգաք, նաշխուն հաւքեր,
Ախ, իմ մօրս տեսել չէ՞ք.
Ծուխէն կուգաք մարմանդ հովեր,
Ախըր բարեւ բերել չէ՞ք:

Հաւք ու հաւեր եկան կըշտիս,
Անձէն դիպան ու անցան.
Պապակ սրտիս, վիւխաք սըրտիս
Անիսա դիպան ու անցան:

Ախ, քո տեսքին, անուշ լեզուին
Կարօտցել եմ, մայրիկ ջան,
Երնէկ, երնէկ, երազ լինեմ,
Թըռնիմ մօտըդ, մայրիկ ջան:

Երբ քունըդ պայ, լուռ դիշերուայ,
Հովիդ գըրկեմ, համբոյր տամ,
Սըրտիդ կըպնեմ վառ կարօտով,
Լամ ու խնդամ, մայրիկ ջան:

ՀՈՎԵՐ ԻՆՁՆԻՑ ԲԱՐԵԻ ՏԱՐԻՔ

խօսք՝ Գ. Սարեան
երաժշտ. Ա. Սաքեան

Մեներգ
Հովեր ինձնից բարեւ տարէք,
Համբոյր տարէք բոլորին,
Երկրի հեռու սահմաններում,
Հայրենիքի զինուորին:

Խումբ
Ծաղիկների բոյրեր տարէք,
Ու հով տարէք չոգ օրին,
Հեռու հեռու երկրներում,
Շէկ արտերի հնձուորին:

Մեներգ
Եւ իմ սիրտը տարէք, հովեր,
Աշխատանքի զինուորին,
Նոր աշխարհը կառուցողին,
Մեր հարատաւ բանուորին:

Խումբ
Տարէք, հովեր, անուշ հովեր,
Ուրախութեան այս օրին,
Հոգիս տարէք, սիրտս տարէք,
Ա՛ռ, բոլորին, բոլորին:

ՀՈՎԵՐՆ ԱՌԱՆ

Խօսք՝ Աւ․ Իսահակեան
Դաշ․ Գ․ Կառվարենց

Հովերն առան սար ու դարեր,
Ամպերն եկան, մութն ընկաւ,
Անդին մէրիկ հերի՛ք յուսաս,
Քո շողշողուն աստղն ընկաւ:
Լա՛ց մէրիկջան, որ էլ չե՛մ գայ,
Վէրքը սրտիս՝ տուն չեմ գայ:

Կաթիլ-կաթիլ ամպն է ցօղում
Սեւ ու պղտոր երկնքէն,
Մաղիկ-մաղիկ վէրքս է ծորում
Իմ անդիման, սեւ սրտէն:
Լա՛ց մէրիկջան, որ էլ չե՛մ գայ:
Վէրքըս խորն է, ճար չըկայ:

Անգութ կեանքում վէրք ստացայ
Սրտանց սիրած ընկերէս,
Անխիղճ կեանքում վէրք ստացայ
Անուշ սիրած քուրիկէս…

Լա՛ց մէրիկջան, որ էլ չե՛մ գայ,
Աղիդ բալէդ էլ չըկա՛յ…

ՀԱՐՍ ԵՄ ԳՆՈՒՄ

Հարս եմ գնում, տանից հեռանում,
Տասընեօթ տարեկան, նանի՛ ջան,
Սիրոյ տիրանում:

Ինձ բերել ես, սիրել, պուրպուրել,
Ամակը ծով արել, նանի՛ ջան,
Իմ եարին տուել:

Անուշ կաթըդ հալալ լինճ արա,
Օրհնանքըդ թող լինի, նանի՛ ջան,
Մինչա էլ լինճ վըրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԾՈՎ ԳԻՆԻՆ

Հայաստանի ծով գինին
Ձեր կենացը թող լինի,
Բացուեց կեանքը մեր ազատ
Հայրենիքում հարազատ:

Բարձրացնենք բաժակները հերոսների կենացը,
Երկար լինի մեր այս կեանքը անուշ մնայ մեր հացը
Վիշտ չտեսնի ոչ մի մարդ մեր մայրերի աչերում
Այսպէս խաղաղ-ուրախ կեանքը միշտ էլ լինի
աշխարհում:

Խաղաղութիւն սիրողը,
Թող պաշտպանի մեր հողը
Ողջ աշխարհն է մեզ երգում
Խաղաղութիւն է ուզում:

ՁՄԵՌՆ ԱՆՑԱՒ

Խօսք՝ Ալ· Իսահակեանի

Ձմեռն անցաւ, եկաւ գարուն,
Հալաւ բարձրիկ սարերու ձուն,
Ճամբայ բացաւ գարիբներուն։
Իմ գարիբէն խաբար չի գայ·
Աչքս ճամբին դադար չըկայ։

Ղարիպ երկիր ամպ ու մշուշ,
Իմ գարիբի սիրտն է քնքուշ,
Ոտ կը փոխէ՝ քըռա ու փուշ...
Հերիք մնա՛ս, դարձիր վաթան,
Իմ ախպէ՛ր ջան, աղիզ եար ջան։

Ջուր է պըծել, կու սարէն,
Սարէն ձորէն...։ Իմ աչերէն...
Մի՛ նորագիր սրտիս եարէն։
Դարձի վաթան հողն անուշ է,
Հողն անուշ է, ջուրն անուշ է...

ԴՈՒ ԻՄ ՀՊԱՐՏ ՀԱՅ ԱՂՋԻԿ

խօսք՝ Գ. Բոբեանի
երաժշտ. Գ. Արմէնեանի

Ճամբի մէջին կանգնել եմ,
Կանգնել եմ մոլորուել եմ,
Շորորալէն դու անցար,
Անցար էլ ետ չդարձար,

Արի, արի նազով աղջիկ,
Եղնիկ դու մեր սարերի,
Ախ լզուր, լզուր մի տանջիր,
Դու իմ հպարտ հայ աղջիկ:

Ոչ գնում ես, ոչ գալիս,
Ոչ էլ բարեւ ես տալիս,
Բայց աչքերիդ սեւ ծովում,
Ում պատկերն է չողչողում,

Արի, արի նազով աղջիկ...

Գիշեր է զով լուսնկայ,
Այս աստղերը մեզ վկայ,
Ուր էլ գնաս ետ կը դաս,
Իմն ես, իմն էլ կը մնաս,

Արի, արի նազով աղջիկ...

ԵՐԿՈՒ ՔՈՅՐԵՐ

Աղջիկ.— Ճամբիդ վառեմ վարդի թեր
Մի տան ծառից երկու ծիրան մի պոկի.
Թէ սիրտ չունիս էլ ինչ սէր՝
Երկու քոյրեր երկուսս էլ մի բոյի:

Տղայ.— Բարակ առուն պուլալ ջուր,
Ես ինչ անեմ դու աստեղիր, անհոգի.
Սիրտըդ սիրող տըղին տուր,
Երկու ջիւան երկուսս էլ մի առյի:

Աղջիկ.— Ջահել տըղայ սիրաւոր.
Մի տան ծառից երկու ծիրան մի պոկի.
Ինձ մի ձգէ դռնէ դուռ,
Երկու ջէյրան երկուսս էլ մի բոյի:

Տղայ.— Առուն կ'երթայ բարակ ջուր,
Ես ինչ անեմ դու աստեղիր, անհոգի.
Ինձ մի դարձնի մեղաւոր
Երկու ջէյրան երկուսս էլ մի բոյի:

Աղջիկ.— Կայնի մեր դրան դիմաց
Մի տան ծառից երկու ծիրան մի պոկի.
Աչքով ունքով տուր իմաց,
Երկու արեւ երկուսս էլ մի բոյի:

Տղայ.— Քամին տանի ծամըդ խաս
Ես ինչ անեմ դու ատեցիր, անհոգի.
Աչքով ամէն բախչէն դաս
Երկու խղիթ երկուսս էլ մի սոյի:

Միասին.— Մեր տան վրայ չող լինի,
Մի տան ծառից երկու ծիրան մի պոկի.
Սէրը սրտանց թող լինի.
Զորս ջահել ենք բոլորս էլ մի բոյի:

ԵՐԳ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Լռեց: Ամպերը եկան ծածկեցին
Երկինքն, ու լուսինն աչքէս խլեցին:
Մնացի մենակ, հոգիս վրդոված,
Ձեռներըս ծոցիս, գլուխս քարշ առած:
Եւ այնուհետեւ ամէն իրիկուն,
Մնում եմ լուսնի խաղաղ ծագելուն.
Նրա տխրամած դէմքը նայելիս,
Յիշում եմ թշուառ վիճակը ազգիս:
Ա՛խ, ցոլա՛, փայլէ՛, տխրադէմ լուսին,
Գուցէ քո փայլից փայլ տաս եւ Հային:
Պատմէ չատերուն Վարդանի մահը,
Կամ ի՛նչպէս կորաւ հայ ազգին գահը,
Կամ ի՛նչ վեհ սիրով սիրում էր Վարդան
Մայրենի հողը, - աշխարհն Հայաստան:

Գամառ Քաթիպա

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻՆԵՈՒ ԽՄԲԵՐԳԸ

(«Կարինէ» կատակ օփերայէն)

Խօսք՝ Թ. Նալեանի
Երաժշտ. Տիգրան Չուխաճեանի

Մենք ֆալ վարպանի տոհմէն ենք, չենք վախի,
Մանր–մունը փորձանքներից, չենք վախչի.
Մենք դեռ փոքրուց՝ միշտ սիրել ենք քաջութիւն,
Ինչ որ էլ լինի՝ չենք հանդուրժի պարտութիւն:

Ուրեմն յառաջ, զարկենք թմբուկ յաղթական,
Տանք թշնամուն՝ մենք ծեծ ու ջարդ պատուական,
Թող իմանան, մենք չենք դառնայ խաղալիք,
Այնպէս պիտ ծեծենք, որ յիշեն հօր հարսանիք:

Մեր պապերն եղել են քաջերից քաջը,
Անարդել են կայծակների չառաչը.
Մենք էլ նրանց զաւակներն ենք հարազատ,
Էլ ուրիշ ժառանգ չկա՛յ, չկա՛յ՝ մեղնից զատ:

Ուրեմն յառաջ, զարկենք թմբուկ յաղթական,
Տանք թշնամուն՝ մենք ծեծ ու ջարդ պատուական,
Թող իմանան, մենք չենք դառնայ խաղալիք,
Այնպէս պիտ ծեծենք, որ յիշեն հօր հարսանիք:

ՄԻ ՍԻՐՏ ՈՒՆԵՄ

Խօսք՝ Տ. Տէրունու
Երաժշտ. Գ. Ղազարեանի

Մի սիրտ ունեմ քնքուշ, բարի,
Մի սիրտ ունեմ վառ սիրով լի,
Երնէ՛կ նրան, ով կը սիրի,
Երնէկ նրան, ով կը տիրի:

Հոգիս կարծես մի նուրբ թիթեռ,
Թռչում է վեր՝ դէպի եթեր:
Երնէ՛կ նրան, ով կը հասնի.
Երնէ՛կ նրան, ով կը տեսնի:

Ես սիրում եմ թռչել վերեւ,
Միշտ դէպի վեր, դէպի արեւ,
Երնէ՛կ նրան, ում կը տանեմ
Ինձ հետ դէպի փայլուն արեւ...

Այն արեւի բոցերի մէջ
Կ'ուզեմ այրել սիրտս անչէջ,
Երնէ՛կ նրան, նրան, ոի՛ր որ ինձ պէս,
Գիտէ տանջուել սիրով այսպէս:

ՋԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Մի փոքրիկ հող տալու տվին
Թագաւորի ղալա է ինձի,
Մի կտոր հաց թոնրի շրթին
Իշխանական ճաշ է ինձի,
Աղբիւրներից ջրերը ջինջ
Անմահական դեղ է ինձի,
Որտեղ էլ որ ոտս դնեմ
Բոլը մայրական գիրկ է ինձի:

Զով գետիկը Նորքի փէշին
Ծաղիկների բոյրով լցուած,
Պաղ ու պաղջին էն խնկաբոյր
Եդեմական հոտով լցուած,
Համայնական քո արտերում
Զուարթական ջերմով լցուած,
Կարօտակէզ սրտիս համար
Թագաւորի թագ է ինձի:

Աբովեանով կ՚անցնեմ զուարթ,
Գրողների Տունը գնամ,
Քո վերելքի հզօր ճամբով
Սիրայօժար սիրով գնամ,
Ջան հայրենիք նուաճումիդ
Արեւափայլ հուրով գնամ,
Թէ մեռնիմ էլ չեմ ափսոսայ
Հողդ գրկած փառք է ինձի:

Մ Ո Ռ Ա Ն Ա Լ

խօսք՝ վ. Տէրեանի

Մոռանա՛լ, մոռանա՛լ, ամէն ինչ,
Ամենին մոռանալ,
Զըմիրել, չըխորհել, չափսոսալ -
Հեռանա՛լ...

Այս տանջող, այս ճնշող ցաւի մէջ,
Գիշերում այս անչող
Արիեօք կա՛յ իրիկուայ
Մոռացման ոսկէ չող...

Մի վայրկեան ամենից հեռանալ,
Հեռանալ, ամենին մոռանալ:
Խաւարում, ցաւերում քարանալ
Մէն – մեայն...

Մոռանա՛լ, մոռանա՛լ ամէն ինչ,
Ամենին մոռանալ.
Զըմիրել, չըտեսնչալ, չըկանչել,
Հեռանա՛լ...

ՏՂԱՅ ՋԱՆ ՋՈՒՐՆ ԱՆՑՈՒՐ

Ժողովրդական

Աղջիկ — Մնացեր եմ ջրի եզրին,
Ինչ կ'ըլլի տղայ ջան, ջուրն անցուր:

Տղայ — Մընացել ես ջրի եզրին,
Ինչ կու տաս աղջի ջան, ջուրն անցնեմ:

Աղջիկ — Գլխիս լաջակն քեղ կու տամ,
Ինչ կ'ըլլի տղայ ջան, ջուրն անցուր:

Տղայ — Գլխիդ լաջակն ես ինչ անեմ,
Ինչ կու տաս աղջի ջան, ջուրն անցնեմ:

Աղջիկ — Վզիս վզնոցն քեզի կու տամ,
Ինչ կ'ըլլի տղայ ջան, ջուրն անցուր:

Տղայ — Վզիդ վզնոցն ես ինչ անեմ,
Ինչ կու տաս աղջի ջան, ջուրն անցնեմ:

Աղջիկ — Մէջքիս գօտին քեզի կու տամ,
Ինչ կ'ըլլի տղայ ջան, ջուրն անցուր:

Տղայ — Մէջքիդ գօտին քեզի մնայ,
Ինչ կու տաս աղջի ջան, ջուրն անցնեմ:

Աղջիկ Հօրս նախիրն քեզի կու տամ,
Ի՞նչ կ'ըլլի տղայ ջան, ջուրն անցուր:

Տղայ Հօրդ նախիրն ես ինչ անեմ,
Ի՞նչ կու տաս աղջի ջան, ջուրն անցնեմ:

Աղջիկ Ամնիս հոգիս քեզի կու տամ,
Դէ արի, տղայ ջան, ջուրն անցուր:

Տղայ Ամնիս հոգիդ սրտումս ըլլի,
Դէ արի, աղջի ջան, ջուրն անցնեմ:

ՄՆԱՔ ԲԱՐՈՎ

Մնաք բարով իմ հայր Սիփան,
Եւ դու իմ մայր Վանայ ծով,
Ուր էլ գնամ ձեզ յաւիտեան,
Ձեմ մոռանայ իմ լացով:

Մնաս բարով եւ դու իմ սէր,
Բայց Թող հայրդ իմանայ,
Ինչ էլ լինի ես կը գամ դեռ,
Քաջն անմուրաղ չի մնայ:

ԿԱՐԳԱ ՁԻՍ

Նանի՛, բաբո՛, կարգա՛ ղիս,
Գյուլի կռունկ երկեն վիզ,
Թուճար մարդու մի՛ տար ղիս.
Կ՚երթայ չուկայ, մոռնայ ղիս:

Նանի՛, բաբո՛, կարգա՛ ղիս,
Գյուլի կռունկ երկեն վիզ,
Դերձակ մարդու մի տար ղիս.
Կ՚առնա ասեղ, խչտայ ղիս,

Նանի՛, բաբո՛, կարգա՛ ղիս,
Գյուլի կռունկ երկեն վիզ,
Վարժապետի մի տար ղիս.
Կ՚երթայ դպրոց, մոռնայ ղիս:

Նանի՛, բաբո՛, կարգա՛ ղիս,
Գյուլի կռունկ երկեն վիզ,
Սպանդարի մի՛ տար ղիս.
Կ՚երթայ խարանիս, մոռնայ ղիս:

Նանի՛, բաբո՛, կարգա՛ ղիս,
Գյուլի կռունկ երկեն վիզ,
Շալճի մարդու դու տուր ղիս.
Թալայ մքուք՝ դրկայ ղիս:

ՊԼՊՈՒԼՆ ԱՒԱՐԱՅՐԻ

Խօսք՝ Ղ. Ալիշանի
Երաժշտ. Մ. Եկմալեանի

Ո՛վ դու բարեկամ այրած սրտերու,
Խօսնա՛կ գիշերոյ, հոգեակ վարդերու,
Երգէ՛, պլպուլիկդ, երգէ՛ ի սարէդ,
Զանմահ քաջն հայոց երգէ հոգւոյս հետ։

Թաղէի վանուց ձէնիկդ ինձ դիպաւ,
Սրտիկս, որ խաչն էր կիպ, թունդ առաւ.
Ի խաչին թեւին թռայ ու հասայ,
Գտայ զքեզ ի դաշտ քաջին Վարդանայ։

Պլպո՛ւլ, քեզ համար մեր հարքն ասացին,
Թէ չէ հաւ՝ պլպուլ մեր Աւարայրին,
Եղիշէի հոգեակն է քաղցրախօսիկ,
Որ զՎարդան ի վարդն տեսնէ կարմրիկ։

Զմեռն հանապազ կու գնայ կայ ի լաց,
Գարունն Արտազ գայ ի թուփ վարենեաց,
Երգել ու կանչել Եղիշէին ձայն,
Թէ պատասխանիկ մ՚արդեօք տա՞յ Վարդան։

ԳԱՐՈՒՆ

Խօսք՝ Մ. Պէշիկթաշլեան
Երաժշտ. Տ. Չուխաճեանի

Ո՛հ, ինչ անուշ եւ ի՛նչպէս դով,
Առաւօտից փըչես հովիկ,
Ծաղկանց վրայ դուրգուրալով,
Եւ մազերուն կուսին փափկիկ,
Բայց չես հովիկ իմ հայրենեաց,
Գընա, անցի՛ր սրտէս ի բաց:

Ո՛հ, ինչ աղու եւ սրտագին,
Ծառոց մէջէն երգես, թռչնիկ,
Սիրոյ ժամերն ի անտառին
Զմայլեցան ի քո ձայնիկ.
Բայց չես թռչնիկ իմ հայրենեաց,
Գընա՛, երգէ՛ սրտէս ի բաց:

Ո՛հ, ի՛նչ մրմունջ հանես վտակ,
Ականակիտ եւ հանդարտիկ,
Քո հայելույդ մէջ անապակ,
Նային գիրենք վարդն ու աղջիկ.
Բայց չես վտակ իմ հայրենեաց,
Գընա՛, հոսէ սըրտէս ի բաց:

Թէպէտ թռչնիկն ու հովն հայոց,
Աւերակաց թռչին վերայ,

Թէպէտ պղտոր վտակն հայոց,
Նոճիներուն մէջ կը սողայ,
Նոքա հառաչք են հայրենեաց,
Նոքա չերթան սրտէս ի բաց:

ՆՈՒՊԱՐ ՆՈՒՊԱՐ

Ժողովրդական

Նուպարի պոյը չինար է.
Աչքերը նուշ ու խումար է,
Երեք օրուայ լուանի նման,
Ունքերը կեռ ու կամար է:

Արեւ ցոլայ սարի քարին,
Նուպար կ'երթայ հանդը վերին
Ով որ տեսնի իմ Նուպարին,
Չի մոռանայ ամբողջ տարին:

Նուպարը կ'երթայ օրօր չորոր,
Նուպարի եարն կայնէ բոլոր,
Ա՛խ կը քաշէ գիշեր բոլոր,
Կը պըտըտի գիւղի բոլոր:

Ո՞Վ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ ԴՈՒ ԼԵԶՈՒ

Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու,
Ո՛վ հեչա բարբառ մայրական,
Քաղցրահընչիւն բառերուդ
Նման արդեօք այլ տեղ կա՞ն:
Դու որ նախ ինձ հընչեցիր
Նախ սիրոյ, ո՜հ, հեչա խօսքեր,
Այն նախ ըզքեզ թօթովելս
Դեռ իմ մըտքէն չէ ելեր:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու,
Կեա՛նց անսասան, կեա՛նց յաւէտ,
Կեա՛նց մինչ լեզուք Հայկաբժան,
Կեա՛նց ծաղկալից, ծաղկաւէտ:

Ի՞նչ գառն վիշտ է սըրտիս
Երբ օտար տեղ ու լեզու՝
Բըռնի իրեն պիս կը քաշէ,
Սրտէս արիւն կը հեղու:
Ո՜հ, գայն օտարն ես սիրել
Բնաւ չեմ կարող ի սրտէ,
Չէ՛, այն չէ քաղցըր իմ լեզու,
Որ սիրով պիս ի՛ողջունէ:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու...

ՈՐՔԱՆ ՅԱՆԿԱՑԱՅ

Որքան յանկացայ ես ալ վարդ քաղեմ
Որ իր թվի տակ փշեր չունենայ,
Որքան յանկացայ ես մէկին սիրել,
Որ իր կրծքի տակ սիրած չունենայ:

Վարդն առանց փշի ինձ չհանդիպեց
Որին մօտեցայ ձեռքս ծակծկեց,
Մէկին սիրեցի ու ինձ մոռացաւ
Ու ինձնէց բացի ուրիշի պնաց:

Որքան յանկացայ ես մէկին սիրել
Որ իր կրծքի տակ սիրած չունենայ:

ՈՎ ԴՈՒ ԳԵՂԵՑԻԿ

Ով դու դեղեցիկ, ինչո՞ւ մօտեցար,
Սրտիս պաղոնիքը, ինչո՞ւ իմացար,
Մի անմեղ սիրով ես քեզ սիրեցի,
Իսկ դու անիրաւ դաւաճանեցիր:

Ա՜խ, եթէ տեսնեմ, քեզ օրիս մի օր,
Դուն ման ես գալիս, ախուր ու մոլոր,
Ընկեր կը դառնամ ես քո վշտերին
Մենակ չեմ թողնի իմ կարօտեալին:

ՍԱՅԼՈՐԴ

Որքան լաւ օրերս դնացին,
Որքան համբոյրներ, գիրկ ու աչք,
Ինչ բոց հայեացքներ հրածին,
Ինչ բորբոք կրծքեր, գիրկ ու աչք:

Սայլորդ, մի՛ քշիր ձիերին,
Էլ տեղ չունեմ ուր չտապեմ,
Չունեմ մէկը որ ինձ սիրի,
Սայլորդ, մի՛ քշիր ձիերին:

Անցան գարնան աչքս ու արեւ,
Ամրան գիշերները լուսնի,
Աչնան տխրադին մնաս բարեւ,
Ձմրան աչքս ամիսուի, մէկուսի:

Սայլորդ մի՛ քշիր...

Ա՛հ, գառն է հիմա, ծերացած,
Նայիլ լուռ հանդչող կրակին,
Յիշել լաւ օրերս անցած,
Յիշել սիրած աղջիկ ու կին:

Սայլորդ մի՛ քշիր...

ՈՐՍԿԱՆ ԱԽՊԵՐ

— Որսկան ախպե՛ր, սարէն կու գաս,
Սարի մարալ կը վնտռես,
Աման եարար, դուն չտեսա՞ր
Իմ մարալը, իմ բալէս:

— Դարդի ձեռքէն սարերն ընկաւ
Իմ արեւս, իմ բալէս,
Գլուխն առաւ ձորերն ընկաւ
Իմ ծաղիկը, իմ լալէս:

— Տեսայ, քուրի՛կ նախշուն բալէդ
Կարմիր-կանաչ է կապեր,
Սիրած եարի համբոյրի տեղ
Սրտին վարդեր են ծլեր:

— Որսկան ախպե՛ր, ասա՛, եարար,
Ո՞վ է հարսը իմ բալիս,
Ո՞վ է դրկում չոր գլուխը
Իմ մարալիս, իմ լալիս:

— Տեսայ քուրի՛կ, դարդոտ բալէդ
Քարն է դրեր բարճի տեղ.
Անուշ քընով տաք դընդակն է
Կրծքում դրեր եարի տեղ:

— Սարի մարմանդ հովն է չոյում
Ճակատի փունջը մարալիդ,
Ծաղիկներն են վրան սրդում
Ախիլ բալիդ, խե՜ղճ լալիդ...:

Ո՞Վ ՍԻՐՈՒՆ, ՍԻՐՈՒՆ

Ո՛վ սիրուն, սիրո՛ւն, երբ որ ես կրկին
Հանդիպում եմ քեզ իմ ճանապարհին,
Նորից այրում են յուշերս անմար,
Նորից կոչում են է՛ւ քուն, է՛ւ զաղար:

Ո՛վ սիրուն, սիրո՛ւն, ինչո՞ւ մօտեցար
Սրտիս զաղտնիքը ինչո՞ւ իմացար,
Մի անմեղ սիրով ես քեզ սիրեցի,
Բայց դու, անիրաւ, ինչո՞ւ լքեցիր:

Ա՜խ, եթէ տեսնեմ օրերից մի օր.
Դու ման ես գալիս տխուր ու մոլոր,
Ընկերը կը դառնամ ես քո վշտերին,
Մենակ չեմ թողնի իմ կարօտ եարին:

ՍԱՐԵՐԻ ԱՂՋԻԿ

Յ. Սարիատեան

Սիրուն աղջիկ սարերում, էտ կաքաւի քայլերով,
Երկար ճամբով ուր կ'երթաս օր ցերեկուան արեւով,

Նարայ, նարայ, նարայ ջան, նարայ նարայ աղջիկ ջան,
Նարայ, նարայ, նարայ ջան, նարայ սիրուն եարս ջան:

Աբի պնանք մեր պարտէզ, նստինք վարդի հովերին,
Բայց ինձ սիրտդ սիրահէզ, նստիմ աչերիդ ծովերին,

Ես անարեւ ծաղիկ չեմ, սարի լանջին եմ բուսած.
Գընա ես քու եարը չեմ, նոր մուրազի եմ հասած:

ՊԱՐԶԻ՛Ր ԱՂԲԻՒՐ

Պարզի՛ր, աղբիւր, քըրդի աղջին ջուր տանեմ,
Պարզի՛ր, պարզի՛ր, բէկի աղջին ջուր տանեմ:

Աղբի՛ւր, գիտե՞ս, քիւրդը մեզի ի՞նչ կ՚անէ,
Կը կողոպտէ, կը հալածէ, կը սպաննէ:

Աչքըս բացի՝ սուգ ու շիւան ես տեսայ,
Նամէրդ քիւրդին, ո՜հ, զոհ գընաց իմ փեսայ:

Կար ժամանակ որ մենք էլ ազատ էինք,
Մեր սեփական թագաւորներն ունէինք:

Գահ ու փառքից, ազատ կեանքից զըրկուեցինք,
Արիւնարբու թշնամու ձեռք մատնուեցինք:

Աղբի՛ւր, հիմա սեւն է պատեր մեր աշխարհ,
Զուլո՜ւմ, զո՜ւլում, ջարդ ու սարսափ
ու խաւար:

Դէ՛հ շուտ պարզի՛ր, բէկի աղջին ջուր տանեմ,
Պարզի՛ր, պարզի՛ր, Խան Մուրադին ջուր տանեմ:

ԶԱՂԱՑՍ ՊԱՏԻԿ–ՊԱՏԻԿ

Մշակում Ա. Ալթունեան

Զաղացըս պատիկ-պատիկ,
Աչքերը նըրան հատիկ,
Ամէն քեզի տեսնելիս,
Համ Համբարձում, համ Զատիկ:

Զաղացըս մանի–մանի,
Անուշ քունս կը տանի,
Իմ եարը հանդուստ, չոլուստ,
Իմ քունը ո՞նց կը տանի:

Զաղացըս ման եմ տուել,
Սիրել եմ Ջան եմ տուել,
Եօթը տարի սիրուհիուն,
Մէկ օր պայման եմ տուել:

ԽՆԶՈՅԻ ԵՐԳ

Սարմէն

Սեղանն է առատ,
Դիմացն՝ Արարատ,
Հընչում են երգեր
Ուրախ ու զուարթ,

Լեցնենք ընկերներ,
Բաժակները լի.
Թող հայոց դինի
Մեզ անուշ լինի:

Փառք տանք մայր հողին,
Արեւի չողին,
Գինին պարզեւող
Հայոց խաղողին:

Լեցնենք ընկերներ...

Փառք տանք նոր կեանքին,
Հողի մշակին,
Որ միշտ կանաչին
Մեր դաշտն ու այգին:

Գովենք զարկ զար,
Աչխատանքն արդար,
Հայոց աչխարհի
Արեւը պայծառ:

ՍԵՒ ՄՈՒԹ ԱՄՊԵՐ

խօսք՝ Ա. Իսահակեանի
Երաժշտ. ժողովրդական

Սեւամութ ամպեր ճակատիդ կիզուան
Դուման հադար, Ալագեազ,
Սրտումս արեւ էլ չի ծագկում,
Սիրտս էլ դուման Ալագեա՛զ:

Ջառ վէշերդ անցայ, տեսայ,
Առանց զարդի սիրտ չկար,
Ա՛խ, իմանաս, Ջա՛ն Ալագեազ,
Իմ զարդից պէս զարդ չկար...

— Է՛յ, մանթաշի նախշո՛ւն հաւքեր,
Իմ զարդս որ ձերն էղներ,
Ձեր էդ զառ-վառ, խաս-փեստուրներ
Կը սեւնային քանց գիշեր:

— Է՛յ, Մանթաշի մարմա՛նդ հովեր,
Իմ զարդս որ ձերն էղներ,
Ձեր ծաղկանուշ բուրմունքն անուշ
Թոյն ու տօթի կը փոխուէր:

— Հէյ վա՛խ... կտրան իմ թեւերս,
Ընկայ գիրկդ, Ալագեա՛զ,
Ա՛խ, մեծ սրտիդ սեղմեմ սիրտս,
Լամ, արուն լամ, Ալագեազ:

ՍԻՐԵՑԻ ԵԱՐՍ ՏԱՐԱՆ

Խօսք՝ Ա. Իսահակեանի
Երաժշտ. Ժողովրդական

Սիրեցի, եարս տարան,
Եարս տուին ու տարան։
— Էս ի՞նչ գուլում աշխարհ է,
Պոկեցին սիրտս, տարան։

Ցաւըս խորն է, ճար չը կայ,
Ճար կայ, ճար անող չըկայ,
— Էս ի՞նչ գուլում աշխարհ է,
Սրտացաւ ընկեր չկայ։

Լաւ օրերս գնացին,
Ախտա՛ս ասին, գնացին։
— Էս ի՞նչ գուլում աշխարհ է,
Սեւ դարդերս մնացին...

ԹՈՆՈՅԻ ՊԱՐ

Կոմիտաս Վարդապետ

Սօ՛նա եա՛ր, Սօ՛նա եա՛ր,
Սօ՛ա սիրուն, Սօ՛նա եա՛ր,

Տղայ
Վարդավառը գալիս ա,
Սօ՛նա եա՛ր, Սօ՛նա եա՛ր,
Ծաղիկը ցընծալիս ա,
Սօ՛նա եա՛ր, Սօ՛նա եա՛ր,
Այ գիւղում կանչող աղջիկ.
Սօնա՛ եար, Սօնա՛ եա՛ր,
Ձէնըդ ծըվըլալիս ա:
Սօ՛ա սիրուն, Սօ՛նա եա՛ր,

Աղջիկ
Կանաչ տեղը՝ բաղում եմ,
Պարի մէջին խաղում եմ.
Կաքաւի պէս սորալով,
Տըղաներին գաղում եմ:

Տղայ
Կարմիր գինին թասումը,
Ես եմ քո հաւասումը,
Ե՞րբ կը տաքնան աղջկերք.
— Վարդավառի պասումը:

Աղջիկ
Հա՛յ, տա՛ նա, տա՛ նա,
Կարմիր գինին թասին ա,
Տղէք ո՞ւր կը կոտորուին.
— Հորթաթողի պասին ա։

Տղայ
Սիրո՛ւն աղջիկ, նազ ունիս,
Ծահ-դատայի սազ ունիս,
Հողեմ չահ-դատի դըլուխ,
Դու իմ հոգում հազ ունիս։

ԱՆՏՈՒՆԻ

Կոմիտաս Վարդապետ

Սիրտըս նման է էն փըլած տըներ.—
Կոտրեր գերաններ, խախտեր է սըներ,
Բուն պիտի դընեն մէջ վայրի հաւքեր,
Երթամ՝ ձիդ թալեմ էն ելման գետեր,
Ընիմ ձկներու ձագերացըն կեր։
Ա՜յ, տօ լա՜ճ անտուներ։

Սեւ ծով մ՚եմ տեսել. սպիտակն է բոլոր
Ալին կը զարկէր, չէր խառնի յիրար
Էն ո՞րն է տեսել մէկ ծովն երկթուոր.—
Անտունի սիրտն է պղտոր ու մոլոր՝
Ա՜խ, իսկի մի՝ ընիք սըրտիկ սեւաւոր։
Ա՜յ, տօ լա՜ճ անտուներ։

ՎԱՐԴ ԿՕՇԻԿՍ

Վարդ կօշիկս, վարդ կօշիկըս,
Վարդից դեղեցիկ մաշիկըս։

Աղջիկ
Մեր տան մէջ քընող տըղայ,
Կարմիր խնձոր բաշխող տըղայ,
Վարդ կօշիկըս դանող տղայ,
Տըղա՛յ, ղրկէ վարդ կօշիկըս։
Վարդ կօշիկըս, վարդ կօշիկըս,
Վարդից դեղեցիկ մաշիկըս։

Տղայ
Ձեր տան մէջը քընել չեմ ես,
Կարմիր խնձոր բաշխել չեմ ես,
Վարդ կօշիկըդ գըտել չեմ ես,
Իմ մօտըս չէ վարդ կօշիկըդ։
Վարդ կօշիկըդ, վարդ կօշիկըդ,
Վարդից դեղեցիկ մաշիկըդ։

Աղջիկ
Լաւ օրըս եղաւ ա՛խ ու վա՛խ,
Կորուցի կօշիկըս, աւա՛ղ,
Հայէ տղայ, հոգուդ մատաղ,
Տըղա՛յ ղրկէ վարդ կօշիկըս։

Տղայ

Որ մօտս չէ՝ ուրկից ճարեմ,
Ամնիւ աղջիկ, հոգիդ սիրեմ,
Եթէ դանեմ յետ կ՚ուզարկեմ,
Իմ մօտըս չէ վարդ կօշիկըդ։

Աղջիկ

Մի մնար ինծի պարտական,
Աղջիկ եմ տառնըչորս տարեկան,
Ես կը լինեմ քեզ սիրական,
Տըղա՛յ, դրկէ վարդ կօշիկըս։

Տղայ

Ինչո՞ւ մընամ քեզ պարտական,
Կամխա՝ տամ հազար դահեկան,
Եթէ կ՚ընկնս ինձ սիրեկան,
Ես կը ճարեմ վարդ կօշիկըդ։

ՍԵԻ ԱՉԵՐ

խօսք՝ Ա. Իսահակեան
երաժշտ. Ա. Տիգրանեան

Սեւ աչերէն չատ վախեցիր,
Էն մութ անծեր գիշեր է.
Մութըն ա՛հ է, չարքեր չա՛տ կան, —
Սեւ աչերը մի սիրէ:

Տես՝ իմ սիրտըս արուն-ծով է,
Էն չարքերը զարկեցին.
Էն օրուանէն դադար չունեմ, —
Սեւ աչերը մի սիրէ:

ԳԱՐԱԻԱՆ

խօսք՝ Ա. Իսահակեան

Օտար, ամայի ճամբէքի վրայ,
Իմ դարաւանն, է մեղմ զօդանչում,
Կանգնիր դարաւան, լինծի կը թուայ)
Թէ հայրենիքէս, լինճ մարդ կը կանչէ:)կրկ.

Գնա, դարաւան, լինճ հետդ քա՛շ տուր,
Օտար ամայի ճամբէքի վրայ,
Ուր տեղ կը յոգնիս գլուխդ վար դիր,)
Ժիր քարերի հետ, փշերի վրայ:)կրկ.

ՍԻՐԵԼԻՍ

Խօսք՝ Ս. Վարդանեանի
Երաժշտ. Ա. Մանդակունեանի

Գիտեմ սիրում ես ինձ ու լալիս ես Թաքուն, սիրելիս,
Հեռու, հեռումա,
Աստղ նրա պրկում, բայց դեռ ինձ ես պրկում, սիրելիս,
Ինչու ասա ինչու,
Թէ երգում ես տխուր, ես եմ պատիս քեզ հիւր, սիրելիս,
Հեռու, հեռուից,
Միայն երազ երգով, ախ երազի հեւքով, սիրելիս,
Ինչու, ասա ինչու:

Գիշերը երկար է առանց քեզ,
Իմ սէրը տկար է առանց քեզ,
Վառ սէրդ, վարսերդ,
Աչերդ, կանչերդ,
Այրում են ինձ, մարում հոգիս...

Չէ որ քո աչերը, չէ որ քո կանչերը սիրելիս,
Հեռուից, հեռու,
Ինձ մոլոր կանչում են, ինձ անլուր տանջում են,
Ինչու, ասա ինչու: *սիրելիս,*

Ինչու սէրը Թաքուն մեր արտում ենք պահում, սիրելիս,
Հեռու, հեռումա,
Ինչու ուրիշի հետ քո բախտին ես դաւում, սիրելիս,
Ինչու, ասա ինչու:

Ցիշիր քո երդումը երբ հովը երդում էր սիրելիս,
Հեռու, հեռումա,
Ցիշիր իմ համբույրը, որ սրտի արիւն էր, սիրելիս,
Ինչու, ասա ինչու:

Աչխարհը դառարկ է առանց քեզ,
կեանքը չար կառակ է առանց քեզ,
իմ սէրը մորմոք է,
իմ երգը բողոք է,
Առանց կրակ, մարող կրակ...

Ինչու կեանքը այդպէս, մեզ բաժանեց տարաւ, սիրելիս,
Հեռու, հեռու,
Ու մեր այրող սիրոյն երկինքն է ծարաւ, սիրելիս,
Ինչու, ասա ինչու:
Ինչո՛ւ, ինչու:

ՄԻ ԱՐԵՒ ՈՒ ԴՈՒ

Խօսք՝ Ա. Կիրակոսեանի
Երաժշտ. Ռ. Ամիրխանեանի

Բարկ մի արեւ քո չուրթերին է լուռ իջել,
Սէր ու յոյզեր քո հայացքի մէջ փնջուել,
Մի արեւ ու դու ոնց երկինքը
Այնքան պարզ ու ջինջ ինչպէս բիւրեղ:

Որ դաչտերից այնքան դու բոյր ես քաղել,
Որ դաչտերից այնքան դու ցօղ ես փնջել,
Մի արեւ ու դու ոնց երկինքը,
Այնքան պարզ ու ջինջ, ինչպէս երկինք:

ԵԱՐ, ԱՐԻ ԵԱՐ

Գուսան Ռազմիկ

Վառ պատկերդ սրտիս մէջն է,
Այրում է ինչպէս կրակ,
Ճախրում ես դուն աչքիս առաջ,
Ոնց մի Թուխտուն տատրակ:

Ջուլալ աղբիւրի նման է,
Քո աչերը սեւորակ,
Սոխակի պէս անուշ ձայնով,
Կանչում ես եար, արի եար:

Լուսնակ գիշեր շաղով արի,
Դու մեր դրան բարով արի,
Եար արի...
Կամ թէ մնայ շողովարի,
Մեր սիրավառ ջահով արի,
Եար արի...

Սոխակը սիրել է վարդին,
Ազուան ի՞նչ ասի,
Գեղեցկադէմ սիրամարգի,
Հնդու հաւն ի՞նչ ասի:

Ջուրը ցամաք սիրող պապիս,
Քարանձաւն ի՞նչ ասի,
Քո տեսածին ես ի՞նչ ասեմ,
Կանչում եմ եար, արի եար:

Լուսնակ գիշեր...

Դու ռամկիկի սրտի վարդն ես,
Որպէս պարնան մանուշակ,
Հերիք այրես ու խռովես,
Ինչպէս ամրան արեգակ:

Աչնան տեղացող անձրեւից,
Գանձ յորդառատ մի վտակ,
Ձմրան ձիւնի փաթիլ յստակ,
Կանչում եմ եար, արի եար:

Լուանակ պիչեր...

ԿԱՐՕՏ, Ա՛Հ ԿԱՐՕՏ

Դեռ վարդ թօշմած տերեւի նման,
Ընկեր եմ անտէր, անտեղ, անպիտան,
Ջահել հասակով սիրեցի նրան
Բայց անդութ մարդիկ խլեցին տարան:

Տարա՛ն, ախ տարան, օրերս սեւ արան,
Էս անտուն աշխարհը չի մնաց ինձի,
Ջահել հասակով սիրեցի նրան,
Բայց անդութ մարդիկ խլեցին տարան:

Կարօ՛տ, ախ կարօտ, ջիկևարս է եարուտ,
Թոյլ տուէք անցնիմ երթամ եարիս մօտ,
Ճամբաս երկար է փշոտ ու քարոտ,
Թերեւս տեսնեմ, չի մեռնիմ կարօտ:

ԵՐԵԻԱՆԻ ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ

Երաժշտ. Ա. Բաբաջանեանի

Երեւանի սիրուն աղջիկ,
Ունքերդ կամար,
Հաստատ պիտեմ, որ սէր ունես
Պահած ինձ համար:

Գինին ձեռիս, անուշ տաղով,
Քեզ եմ ես կանչում.
Արի նապով, արի խաղով,
Ինչ ես ինձ տանջում:

Աչուդ դարձած՝ քեզ եմ կանչում,
Արի սէր անեմ,
Քեզ իմ սիրոյ ծաղկայց այդում
Սիրտիս սէր անեմ:

Գինին ձեռիս, անուշ տաղով,...

Ինձ պէս եար ունես
Ոսկէ զարդ ունես,
Երեւանի սիրուն աղջիկ,
Էլ ինչ զարդ ունես,

Ինձ պէս անուշիկ,
Ջաել եար ունես,
Երեւանի սիրուն աղջիկ,
Անգին քար ունես:

Ի Ղ Զ

Երաժշտ. Գ. Ալէմշահի

Կ'ուզէի որ սիրտս ըլլար,
Ազուոր ծաղիկ անթառամ,
Զեղուն հիւթով երկնահամ,

Եւ դուն մեղու օդապար,
Բաժակիս մէջ հեշտալիր,
Կեանքս յաւիտեան ծըծէիր:

Հալէր, հալէր իմ հոգին
Եւ ըլլար ծով կապուտակ,
Ջրերով քաղցր ու յստակ:

Եւ դուն կարապ տարփագին,
Թեւերովդ լուսածիր,
Ծոցս յաւիտեան պատռէիր:

ՏԸԼԷ ԵԱՄԱՆ

Տըլէ եաման, արեւն առեր, վանայ ծովին,
Տըլէ եաման, ես քեզ սիրի աչնան հովին,
Եաման, եաման, հէ՛յ:

Տըլէ եաման, վարդ բայուեյաւ, քաղել չըկայ,
Տըլէ եամն, եարս բարակ էր, սեղմել չըկայ,
Եաման, եաման, հէ՛յ:

Տըլէ եաման, լուսինն ելաւ, էս պիշերին,
Տըլէ եաման, եարըս տեսայ, կէս պիշերին,
Եաման, եաման, հէ՛յ։

Տըլէ եաման, սրի երթանք սարն ի ախյրան,
Տըլէ եաման, քէ տանողի տընիկ վերան,
Եաման, եաման, հէ՛յ։

Տըլէ եաման, եարս պզտիկ է, սիրել չըկայ,
Տըլէ եման, շատ խոտոտ է պաղել չըկայ,
Եաման, եաման, հէ՛յ։

Ի Մ Մ Ա Յ Ր Ի Կ

Խօսք՝Գ. Էմինի
Երաժշտ. Ալ. Աճէմեանի

Իմ մայրիկ, իմ անգին,
Գիտեմ, շատ ես լացել.
Քեզ լքել եմ յաճախ,
Քեզանից հեռացել։

Հիմա նոր եմ, իմ անգին,
Հասկանալ քեզ ջանում,
Երբ մանուկն իմ աւազ
Նոյն խաղն է անում։

Իմ մայրիկ, իմ անգին,
Ես քեզ քիչ եմ սիրել,
Երբ գարունն ես կեանքիդ
Իմ ոտքի տակ դրել։

Հիմա նոր եմ, իմ անգին
Խոստանում քեզ պարոն,
Երբ ճմեռը աւարտ
Քեզ տանում է, տանում:

ԵՐԱՆԻԹԷ

խօսք՝ Աշոտ Գրաշիի
Երաժշտ. Ալ. Աճէմեան

Երանի թէ իմ սիրուն,
Հեռուներից տուն դար,
Երանի թէ իմ պարոնը,
Կռունկի հետ բոյն դար:

Ինչո՞ւ թռաւ նա հեռացաւ
Ինչո՞ւ սէրս մոռացաւ
Աչքունքներս խոր ծով արիր
Սիրտս վառեցիր:

Երանի թէ իմ աչքի լոյս,
Քեզնից բարի լուր առնեմ,
Մէթէ հանգաւ աստղը կեանքիս,
Մէթէ սէրս պիտ մարեմ:

Ինչո՞ւ թռաւ նա հեռացաւ
Ինչո՞ւ սէրս մոռացաւ
Աչքունքներս խոր ծով արիր
Սէրս մարեցիր:

ԱՂՋԻ ԱՆԱՍՏՈՒԱԾ

Խօսք՝ Յովհ. Թումանեանի
Երաժշտ. Ա. Տիգրանեանի

— Աղջի՛, անաստուա՛ծ, նըստիր մըրմնում,
Ի՞նչ ես դուրս գալիս, խելքամաղ անում,
Աչուգ ես չինել, չեմ հանգստանում,
Խաղեր կապելով,
Ձոլեր չափելով,
Ոչխարըս անտէր,
Ընկել եմ հանդեր:

Ամա՜ն, էրեցիր սիրտըս քո սիրով,
Ոտըս կապեցիր թել-թել մազերով,
Էլ չեմ դիմանայ, կը փախցնեմ զոռով:
Ա՛յ սարի աղջիկ,
Ա՛յ սիրուն աղջիկ,
Ա՜յ դու կարմրաթուշ
Թուխամազ Անուշ:

Քու հէրն ու մէրը թէ որ ինձ չը տան,
Արիւն կը թափեմ ես պետի նըման,
Սարերը կ'ընկնեմ, կորչեմ անգիւման,

Ա՛յ սեւ աչերով,
Ա՛յ ծով աչքերով,
Ունքերըդ կամար,
Աղջիկ, քեզ համար:

Ո Ւ Ռ Ի Ն

Ասում են՝ ուռին
Աղջիկ էր ինձ պէս,
Մընում էր եարին,
Ու չեկաւ նա տես:

Խեղճը դողալով՝
Անյոյս կըռացաւ,
Դարդից չորացաւ,
Ուռենի դարձաւ:

Ջըրերի վրայ
Գըլուխը կախած՝
Դեռ դողում է նա
Ու լալիս կամաց:

Ու ամբողջ տարին
Մի մխիթ է անում
Թէ եարը եարին
Ո՞նց է մոռանում...

ԱՄՊԻ ՏԱԿԻՑ

Խօսք՝ Ցովհ. Թումանեանի
Երաժշտ. Ա. Տիգրանեանի

Ամպի տակից ջուր է գալիս,
Դօշ է տալի, փըրփըրում,
Էն ո՞ւմ հարն է նըստած լալի,
Հօնգուր-հօնգուր էն սարում:

Ա՛յ պաղ ջըրեր, գուլալ ջըրեր,
Որ գալիս էք սարերից,
Գալիս՝ անցնում հանդ ու չոլեր,
Եարս էլ խըմից էդ ջըրից:

Եարաբ խըմե՞ց, եարաբ հովացա՞ւ
Վառւած սիրտը էն եարի,
Եարաբ հովացա՞ւ եարաբ անցա՞ւ
Այրող ցաւը ջիգեարի:

— Աղջի՛, քու եարն եկաւ անցաւ,
Վառւած, տարւած քո սիրով,
Էրւած ջիգեարն եկաւ անցաւ,
Ջը հովացաւ պաղ ջըրով:

Ամպի տակից ջուր է գալի,
Դօշ է տալի, փըրփըրում,
Ա՛խ, իմ ազիզ եարն է լալի
Հօնգուր–հօնգուր էն սարում:

ԱՂՋԻ ԲԱԽՏԱԻՈՐ

խօսք՝ Յովի. Թումանեանի
երաժշտ. Ա. Տիգրանեան

Աղջի բախտաւո՛ր,
Երնէ՞կ քու սէրին,
Քու սարի սովոր
Սեւ-սեւ աչերին:

Համբարձում, եայլա,
Եայլա Ջան, եայլա,
Սէր-օրեր եայլա,
Եայլա Ջան, եայլա,

Մեռնեմ գարունքիդ,
Ծաղկած գարուն ես,
Սարի պէս՝ մէջքիդ
Կանգնած եար ունիս:

Համբարձում, եայլա,
Եայլա Ջան, եայլա,
Սէր-օրեր եայլա,
Եայլա Ջան, եայլա,

ԲԱՐՁՐ ՍԱՐԵՐ

Բարձր սարեր, այ սարեր,
Ձէն եմ տալիս «վա՛յ» սարեր,
Դուք էլ ինձ հետ ձէն տըւէք,
Իմ դարդերին, թայ սարե՛ր:

Որս եմ՝ բուքէս ձեղ արած,
Ձեր ձորերին ձեղ արած,
Կ՚ուզեմ կորչեմ անվնասան,
Էս աշխարհից բէզարած:

Կորչեմ բէզար դառարկուն,
Քար սարէ–սար դառարկուն,
Մեռնեմ պըրծնեմ էս օրից,
Բալքի առնեմ դադար, քուն:

Ա՛խ, կը մեռնեմ, համա նա
Վա՛յ թէ յանկարծ իմանայ,
Ես կ՚ազատուեմ էս ցաւից,
Աչքը լալով նա մընայ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԵԿԱՒ

Խօսք՝ Յովհ. Թումանեանի
Երաժշտ. Ա. Տիգրանեանի

Համբարձում եկաւ, ծաղկունքը ալւան
Զուգուել են հանդեր նախշուն, գորգերով.
Փունջ-փունջ աղջիկներ սարերը ելան,
Վիճակ հանելու, աշխոյժ երգերով:

Համբարձում եայլա,
Եայլա ջան, եայլա,
Լաւ օրեր, եայլա,
Եայլա ջան, եայլա:

Երգ ու բոյր խառնած,
Թեւ–թեւի տուած,
Զուգւում են լեռներ,
Ծաղիկի հետ խաղում,
Ինչպէս թիթեռներ:

Համբարձում եայլա,
Եայլա ջան, եայլա,
Լաւ օրեր, եայլա,
Եայլա ջան, եայլա:

ՎԱՀ, ՎԱՀ, ՄՈՍԻ ՋԱՆ

Խօսք՝ Յովհ. Թումանեանի
Երաժշտ. Ա. Տիգրանեանի

Վա՜յ, վա՜յ, Մոսի Ջան, ինձ մի՛ սպանիր,
Սըրանից յետոյ չե՛մ սիրել նըրան...
Վախենում եմ ես... դամէդ տեղը դիր...
Սիրտըս դողում է տեղեւի նըման...

— Դէ՛ իմ անունով երդւիր, անըզգա՛մ,
Որ էլ Սարոյին դու չես սիրելու,
Թէ չէ՝ տեսնո՞ւմ ես խանչալը հանած՝
Մինչեւ դաստակը սիրտդ եմ խըրելու:

— Քո ոտի հողն եմ, Մո՛սի Ջան, Մո՛սի,
Դու քո եսիրին երդո՞ւմ ես տալիս...
Ես էլ Սարոյին չեմ սիրում ասի,
Տեսնո՞ւմ ես՝ չոքած ի՞նչպէս եմ լալիս...

— Դու խաբո՞ւմ ես ինձ, սուտլի՛կ, խաբեբա՛յ,
Ջե՞մ սիրում ասիր, էն ի՞նչ է հապա,
Էն ի՞նչ է հապա, ո՛ր տեղն ենք մտնում՝
Հեկեկում ես դու դիշերուայ մըթում,
Էն ի՞նչ է հապա, որ դու երազում
«Սարօ Ջան, Սարօ, Սարօ՛» ես ասում...

— Մո՛սի Ջան, Մո՛սի, դլխովըդ չուռ դամ,
Ինձ մի՛ սպանիր, ինձ թող էս անգամ,
Էլ չեմ սիրի ես,երբ դու չես ուզում,
Էլ չեմ կանչի ես նըրան երազում...
Ինձ մի՛ սպանիր, դամէդ տար հեռու...
Քո քոյրը չե՞մ ես... իմ Մոսին չե՞ս դու...

ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ Ի՞ՆՉ ԵՍ ԼԱԼԻՍ

Խօսք՝ Յովի. Թումանեանի
Երաժշտ. Ա. Տիգրանեանի

*Սիրուն աղջիկ, ի՞նչ ես լալիս
Էդպէս մենակ ու մոլոր,
Ի՞նչ ես լալիս ու մանը գալիս
Էս ձորերում ամէն օր:*

*Թէ լալիս ես՝ վարդ ես ուզում,
Մայիս կը գայ, մի քիչ կաց,
Թէ լալիս ես՝ եարդ ես ուզում,
Ա՛խ, նա գընա՛ց, նա գընա՛ց...*

*Արտասուելով, լալով էդպէս
Ետ չես գարձնի էլ գերիդ,
Ինչո՞ւ ի գուր հանգչընում ես
Ջահել կրակն աչքերիդ:*

*Ներա անբախտ հոգի վըրայ
Պաղ ջուր ածա աղբիւրի,
Դու էլ կընա նոր աչեր արա,
Էսպէս է կարգն աշխարհի:*

ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԵՍ ՔՈՒ ՂԻՄԵԹԸՆ ՉԻՄ ԳԻԴԻ

Սայաթ - Նովա

Ես քու ղիմէթըն չիմ գիդի՝
Ջավահիր քարին նըմանիս,
Տէսնողին Մէջլում կու շինիս՝
Լէյլու դիդարի նըմանիս։

Աշխարհումս իմըն դո՛ւն իս,
Բէմուրվաթ իս, մուրվաթ չ՚ունիս.
Պըռոշնէրիդ նաբաթ ունիս, –
Ղանդու շաքարի նըման իս։

Դաղա ըլիր՝ թարիփիդ սաէ,–
Ակռէքըդ ծաղուծ ալմաս է,
Ռանգըդ փըռանգի ատլաս է,–
Ջար ղալամքարի նըման իս։

Մաղէրըդ նըման ռեհանի,
Դուն ուրիշ խիալ մի՛ անի,
Ռահմ արա՛, հօքիս մի՛ հանի,–
Մուրվաթօվ եարի նըման իս։

Վո՞ւնց դիմանամ էսչափ չարին՝
Աչկէմէս կաթում է արին.
Սայա՛թ–Նովա, նազլու եարին
Գընած նօքարի նըման իս։

ԲԼԲՈՒԼԻ ՀԻԴ ԼԱՑ ԻՍ ԷԼԻ

Սայաթ – Նովա

Բլբուլի հիդ լաց իս էլի,
Վարթի նըման թաց իս էլի
Վարթաջըրօվ թաց իս էլի,–
Թաց իս էլի.
Ջ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.
Ֆիզ նման, քիզ նման.–
Դո՛ւն իս աննման:

Սիրուննութինդ էլավ արբաբ,
Մադիր ունիս՝ սիմ ու չարբաբ,
Ֆի սազ դու քայ դուշդու դարբաբ.–
Դուշդու դարբաբ,
Ջ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.
Ֆիզ նման, քիզ նման.–
Դո՛ւն իս աննման:

Էրէսդդ է շամա ու դամար.
Ջանըս դուս կու դայ քիզ համար.
Մ'իչկնդ ունիս օսկէ քամար.–
Օսկէ քամար,
Ջ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.
Ֆիզ նման, քիզ նման.–
Դո՛ւն իս աննման:

Հաքիդ դարըն՝ ալ իս արի.
Բլբուլի հիդ լալ իս արի.

Բարակ էրէսիդ խալ իս արի,–
Խալ իս արի.
Չ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.
Քիզ նման, քիզ նման.–
Դո'ւն իս աննման:
Դարդըս ասիմ՝ կուլան սարեր.
Էս ի՞նչ բան էր, վուր դուն արիր.–
Սայաթ-Նովուն՝ ջունուն արիր,–
Ջունուն արիր.
Չ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.
Քիզ նման, քիզ նման.–
Դո'ւն իս աննման:

ԳԱՐԷՆ ԷՐՎԱԾ

Սայաթ – Նովա

Փահրադըն մեռած, Շիրին ասաց դարէն էրված իմ
Բացվիլ է վարթըն, մօտ չէ թողնում չարէն էրված իմ,
Բըլբուլըն ասաց վարթիս խաթրէն խարէն էրված իմ,
Տան ու մէկ ամիս մունջ իմ կացի, տարէն էրված իմ.
Աստված կու սիրիս դար մի' հաղնի, դարէն էրված իմ,
Մէջլումի նըման ման իմ գալի, եարէն էրված իմ:
Չըկայ փաչայի խաղինումըն մայ քիզի լայիդ.
Հալաչին գործի թիրմանումըն չալ քիզի լայիդ.
Ոսկէ մատնումըդ դուն դրիլ իս լալ քիզի լայիդ
Հագիլ իս ատլաս, ռանգըրնէ գուլգազ ալ քիզի լայիդ.
Աստված կը սիրես դար մի' հաղնի, դարէն էրված իմ.
Մէջլումի նըման ման իմ գալի, եարէն դրված իմ:

ԱՌԱՆՑ ՔԻԶ ԻՆՉ ԿՈՆԻՄ

Սայաթ–Նովա

Առանց քիզ ինչ կոնիմ աշխարհն ու սարը,
Չեռնեմես վեր կոծիմ չանգիրըն մեմեկ.
Չունքի ուշկ ու միտկըս իրար չազեցիր՝
Փահմես կու հեռացնիմ հանգիրըն մեմեկ:

Մե դուդունըն էրկու դաղին ինչ անէ,
Մի նօքարըն էրկու աղին ինչ անէ.
Մե բաղմանչին էրկու բաղին ինչ անէ.
Փեյվանդ դուզէ թաղա տընդիրըն մեմեկ:

Ղուրթ ին ասէ վիր ուսուաքար դաղիրըն.
«Բաղ չինեցի, վարթըն քաղից վաղիրըն».
Ջափեն յիս քաշեցի, սափեն յադիրըն.
Բաղխին էկաւ միզ, էս բանդիրըն մեմեկ:

Առանց քիզ ինչ կոնիմ աշխարհս մալըն.
Չի՛մ անի քալապըն, չի՛մ անի զալըն,
Կու հադնիմ մազեղէն, կու հադնիմ չալըն,
Կ'երթամ ու ման դու քամ վանքիրըն մեմեկ:

Բլբլամ մե մարթ ասէ դա, վուր ինձ խրատէ,
Գո՛պալ, քու էչեմէն սիրտըս ապատէ.
Կանց եօթն իմաստասիրացն չատ է
Էս քու Սայաթ–Նովու բանդիրըն մեմեկ:

ԱՇԽԱՐՀՈՒՄՍ ԱԽ ՉԻՄ ՔԱՇԻ

Սայաթ–Նովա

Աշխարհումս ախ չիմ քաշի, քանի վուր ջա՛ն իս ինձ ամա.
Անմահական ջըրով լիքըն ոսկէ փընջան իս ինձ ամա.
Նըստիմ, վըրես շըվաք անիս զարար վըրան իս ինձ ամա.
Սուչս իմացի՛, էնենց սըղանէ Սուլթան ու Խան իս ինձ ամա:

Մէջքըտ սալրու չինարի պէս, ասնդըտ Փըռանգի տալաս է,
Լիզուտ շաքար, պըռոշըտ ղանդ, ակռեքըտ մարքարիտ ալմաս է.
Օսկու մէչըն մինա արած, աչկիրըտ ակնակապ թաս է.
Պատուական անգին ջավայիր, Բադեշախն իս ինձ ամա.

Ի՞նչ կ՚ուզի մէկ հիդըս խօսիս՝ թէ վուր Սայաթ-Նովու եար իս.
Ծուխկըտ աշխարհըս բըռնիլ է՝ արեգակի դէմըն փար իս.
Հուտով հիլ, միխակ, դարչին, վարթ, մանիշակ, սուսամբար իս.
Կարմըրագուն՝ դաշտի ծաղիկ, հովտաց շուշան իս ինձ ամա:

Ք Ա Մ Ա Ն Չ Ա

Սայաթ-Նովա

Ամէն սազի մէջըն գոված դուն թամամ թասն իս քամանչա,
Նաքազ մարդ քիզ չի կանայ տենի, դու նրա պասն իս քամանչա,
Ղասատ արա էն լաւ օրերուն էդիվըն հասնիս քամանչա,
Քիզ ինձնից ո՞վ կանայ խըլի՝ աշուղի բաս իս, քամանչա,

Անդամըդ էրծաթէն պիտի գըլուխդ ջավահիր քարած,
Կութըդ շիրմայէմէն պիտի փուրըդ սադափով նախշ արած
Սիմըդ օսկէն քաշած պիտի, էրկաթըն փանջարա արած,
Օչ ով գիմէթըդ չի գիդի՝ լալ ու ալմասն իս, քամանչա,

Ծիպուտըդ վարագնած պիտի՝ թահր ունենայ հազար ռանգով,
Ցարըդ ռաշի կութէն պիտի վուր դուն խօսիս քաղցր հանգով,
Շատին զարթուն կու լուսացնիս, շատին կու քընէցնիս բանգով,
Անուշահամ գինով լիքըն, դուն օսկէ թասն իս, քամանչա։

Ածողիդ էրկու կու շինիս, առաջ չայի խալըս դ'ուզիս,
Կու մէձըրվիս այիվնումըն պարապ վախտի բաժա դ'ուզիս,
Եփ վեր գու գաս մէջլիսումըն քաղցր զօղ ու սաֆա դ'ուզիս,
Բուլբուլըդ զօղալնիր շարած մէջլիսի կէսն իս քամանչա.

Շատ տըխուր սիրտ կու խնդացնիս, կու կըտրիս հիւանդ դուշըն
Եփ քաղցր ձայնըդ վիր կօնիս՝ բաց կու լի հիդըդ խաղօղն,
Խալխին էս իլթիմազն արա աւին «ապրի քո ածօղն,
Քանի սաղ է Սայաթ-Նովէն, շատ բան կու տեսնիս, քամանչա։

ՈՒՍՏԻ ԿՈՒ ԳԱՍ

Սայաթ–Նովա

Ուստի՛ պու քաս, ղարիբ բըլբուլ,
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս իմ լալու.
Դու վարթ պըտուէ, յի՛ս դողալին,–
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս իմ լալու.

Արի՛, բըլբուլ, խօ՛սի բարըն,
Օխնըվի քու էկած սարըն.
Ջի վարթին էրկից, ինձ իմ եարին,–
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս իմ լալու.

Ման իմ գալի դիդարի հիդ,
Վունց ղարիբ բըլբուլ խարի հիդ.
Դու վարթի հիդ, յես եարի հիդ.–
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս իմ լալու.

Սալբուլի նըման կանաչ իմ,
Ե՛կ, խօսի, ձայնիտ ճանանչ իմ,
Դու վա՞րթ կանչէ, յես եա՞ր կանչիմ,
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս իմ լալու.

Ղա՛րիբ բըլբուլ՝ ձայնըտ մալում,
Ցիս ու դուն էրվենք մե հալում.
Սայաթ–Նովեն ասաց՝ գա՛լում,–
Դու մի՛ լաց լի, յի՛ս իմ լալու.

ԴՈՒ ԷՆ ԳԸԼԽԷՆ

Սայաթ–Նովա

Դուն է՛ն գըլխէն իմաստուն իս, խիլքըտ յիմարին բաժ մի՛ անի,
Էրազումըն տեսածի հիդ մեզի հեսաբ մի՛ անի,
Ցիս խոմ էն գըլխէն էրած իմ, նուրմէկանց քարար մի՛ անի,
Թէ վուր գիդիմ բեզարիլ իս, ուրիշին ասրար մի՛ անի։

Զը կա քիզ պէս հուքմի հէքիմ դուն Ռոստամի Զալ Թաքավուր.
Ասկըդ ասկերումըն գոված համ դուն իս գոզալ Թաքավուր.
Թէ էանց էլ սուչ ունենամ, գըլուխս արա տալ, Թաքավուր.
Մըտիկ արա քու Ստեղծողին նահախ ախդ ղաղար մի անի՛:

Եարալուն հեքիմն էնգուր պուղէ դի՛ղ տալու է, ցա՛ւ, տալու չէ.
Քանի պուղէ արրար ըլի գուլըն ադին դաւ տալու չէ.
Դու քու սիրտըն խատակ պահէ, լաղի խօսկըն ավատըլու չէ,
Աստուած սէրն կանչողի պէս գըռնեմետ ջուղաբ մի՛ անի:

Ամէն մարթ չի կանա խըմի՝ իմ ջուրըն ուրիշ ջըրէն է.
Ամէն մարթ չի՛ կանա կարթա՝ իմ գիրըն ուրիշ գըրէն է.
Բունիաթըս ասադ չիմանաս քարափ է, քարուկըրէն է՝
Սելավի պէս, ասանց ցամքիլ, դուն չուտով խարար մի՛ անի:

Քանի պուղէ քամին տանէ ծովեմէն ասադ չի պակսի.
Թեզուզ ըլիմ, թեզուզ չըլիմ մէջլիսներումն սազ չի պակսի.
Թէ կու պակսիմ, քիզ կու պակսիմ աշխարհիս մէ մազ չի պակսի,
Սայաթ-Նովու գերեզմանըն Հինդ, Հաբաշ, Արաբ մի՛ անի:

ՄԻ ԽՕՍՔ ՈՒՆԻՄ

Սայաթ - Նովա

Մի խօսք ունիմ իլթիմազով, անգաճ արա ո՛վ աչքի լուս.
Սըրտումըս ինթիզար ունիմ, քու տիսըն բարով, ա՛չքի լուս,
Աջար քիզ ի՞նչ գեթ իմ արի կենում իս խըռով, ա՛չկի լուս.
Աշխարհըս աշխարհով կըշտացաւ, յիս քիզանից սով, ա՛չկի լուս:

Մաղա՞մ օչով եար չի սիրի, էս ի՞նչ, էս ի՞նչ բան ա.
Էշխեմենդ ջունո՛ն իմ էլի, ման գալի եանա-եանա.
Իս դարդըն օչ-ով չը քաշէ, վուր մէ դանդին չի՛ դիմանա.
Սիրտըս լուրի պէս խորովեցիր էշխիդ կըրակով, ա՛չքի լուս:

Դոստիրըս դուշմանչինիցիր, լաղիրուն ի՞նչպէս դոստ անիմ,
Անցկացած օրըն չիմ տեսնում, քանի դուզէ վուր դոստ անիմ.
Աստուած վըկայ, խիստ դըժար է, դըլուխըս ի՞նչպէս դուս տանիմ՝
Ցիս մէ փուքըր նավի նըման, քու էշխըն է ծով, ա՛չկի լուս:

Գուզիմ բէրանըս բաց անիմ, գովքըտ անիմ Թարիփի պէս.
Տաս տարի է ման իմ գալիս փադիշահի չարխիփի պէս.
Օխտըն տարի էլ ման գու գամ սարըն ձէնիս Ղարիբի պէս՝
Բուլթա Շահնամըս դուն իս, էլ չունիմ օչով, ա՛չկի լուս:

Թեգուզ հազար դարդ ունենամ, յիս սրտումըս ա՛հ չիմ անի.
Իմ հուքմի -հեքիմըն դուն իս, յիս էլ ուրիշ Շահ չիմ անի.
Սայաթ-Նովէն ասաց. գա՛լում, յիս էն մահին մահ չիմ անի՝
Հէնչափ ըլի՝ դուն վըրես լաս, մաղըտ չաղ տալով, ա՛չկի լուս:

ՄԷՋԼՈՒՄԻ ՊԷՍ ԿՈՐԱՒ ԵԱՐԸ

Սայաթ – Նովա

Մէջլումի պէս կորաւ եարս,
Լէյլի ջան, ման իմ պալի, եանա, եանա,
Էրվեցաւ խունի ջիգեարըս
Արնի պէս աչքս է լալի, եանա, եանա, եանա, եանա:

Բլբուլի նման լացիլ իմ,
Աչքերս արնով թացիլ իմ, եանա, եանա.
Էշխէմէդ հիւանդացիլ իմ,
Պառկած իմ գըժար հալի եանա, եանա, եանա, եանա:

Էշխէմէդ պառիլ իմ երկիդ,
Հալուեցայ, մաշուեցայ քեզիդ, եանա, եանա.
Ոահմ արա, մի խօսի մեզիդ,
Բեմաւրաթ ձէն իմ տալի եանա, եանա, եանա, եանա:

Էրուում իմ, կանչում իմ, ա՛ման.
Ծուցըդ բաղ, ունքիրըդ քաման, եանա, եանա.
Աչխարհիս մէջըն քիզ նըման
Չիմ տեսած, ման իմ պալի եանա, եանա, եանա, եանա:

Մանուշակ բայ արած հովին,
Կարմիր վարդ ծաղիկ հոտոտվին, եանա, եանա.
Շատ մի լացնի Սայաթ Նովին,
Աչքէ լուս, կըսկըծալի, եանա, եանա, եանա եանա:

ՔԱՆԻ, ՎՈՒՐ ՋԱՆ ԻՄ

Սայաթ–Նովա

Քանի վուր ջան իմ, եա՛ր, քի ղուրբա՛ն իմ, սրա ի՞նչ անիմ՝
Արտասուք անիմ, շատ հոդուց հանիմ,- եա՛ր, ղաղէդ տանիմ։
Ասիր. «Ջեյրան իմ». Թո՛ւղ քի սե՛յրանիմ. եա՛ր, մըտիկ անիմ։
Մուտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եա՛ր, իլթիմազով։

Մազիրըտ գաստա, պուռչըտ վըստա, հեյրանի վախտ է.
Եկ գնանք չոլը, վուր հասնինք գոլըն. ջեյրանի վախտ է։
Բլբուլըն վարթին ու վարթըն բազին, սեյրանի վախտ է.
Մուտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եա՛ր, իլթիմազով։

Շուտ գանք հանդամօվ, յիրդնային նամով թուխըն բացուխ է.
Նայ կանչինք հանդով, լալէքն ռանդով, վարթըն բացվիլ է.
Սուսան սըմբուլով, գարխը բըլբուլով բաղըն լըցվիլ է.
Մուտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եա՛ր, իլթիմազով։

Գաուխան չինած, նըման նըմանած Լեյլու դիդարին.
Ցա՛ր, ուչկըս գընաց՝ մազիրըտ մընաց վրա մուհաջարին։
Բաղըն գարթարած, բլբուլըն քընած վարթի սաջարին.–
Մուտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եա՛ր, իլթիմազով։

Հաքիլ իս սալաս, Թուրլու գար ու խաս սալուս գալ բուլուն.
Զեռիտ ունես, Թաս, լըցնիս ինձի տաս, ղուրբան իմ քուլուն։
Թաք գու բաղչեն գաս՝ անիս մանէ մաս քու Սայաթ-Նովուն.
Մուտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եա՛ր, իլթիմազով։

ՊԱՏԿԻՐՔԸՏ ՂԱԼԱՄՈՎ ՔԱՇԱԾ

Սայաթ–Նովա

Պատկերքըդ, ղալամով քաշած, թաՀրըտ ռանգէ ռանգ իս անում.
Էրեսիտ խալըն ծածկում է մազերըտ խափանդ իս անում.
Բացվիլ իս կարմիր վարթի պէս, բըլբուլի Հիդ Հանդ իս անում.
Ակռեքըտ օսկումըն շարած, պըռոշըտ մաՀան իս անում:

Էրեսըտ նուր լուսնի նըման քանի կենհա, կու բոլորվի,
Դաստամազըտ նման չի ուզի առանց Հուսիլ կու օլըրվի.
Ինդու Համա քու տեսնողըն իր ճամփեմեն կու մոլըրվի.
Եվ մըտնում իս մեջլիսումըն, շանդ շուխի-շաբանդ իս անում:

Էրէսըդ տէսնէլու գուգան քաղաք քաղկով, դիղ դիղի պէս.
Մեռնօղըն քիզմէն կու առնէ անմաՀական դիղ, դիղի պէս.
Նիփ տիզեմես ժաժ իս գալի, շըլխըրխկու-մ իս ջիղջիղի պէս՝
Ի՞նչ կոնիս սանթուր քամանչին զուզըտ չոնգուր, չանդ իս անում:

Ծուցիտ մեջըն վարթ, մանիշակ, սընբուլ ու սուսան իս չինի.
Քու տերըն բաղըն ի՞նչ կոնէ քու Հուտըն ռեՀան իս չինի.
Քամի մեջըն անց է կենում մազերըտ էլքան իս չինի.
ԱշխարՀքըն ծով, դուն մեջըն նաւ — ման իս գալի, լանդ իս անում:

Տասնամեկտ մեկըն չէն սաւ, թեզուզ աշխարՀըս քիզ գովին.
Նովափար ծաղիկ ծովային, մանիշակ բաց արած Հովին.
Բաս քու էշխիդ վո՞նց դիմանամ, ջուրըն տանէ Սայաթ-Նովին,
Թէ տեսնողըն մէկ էլ տեսավ դիվանա — գաբանդ իս անում:

ՉԻՆ ԱՍՈՒՄ

Սայաթ – Նովա

Չինա ասում թէ լաց իս էլի
Բարով տեսայ, իմ սիրեկան,
Վարդի նման բաց իս էլի,
Ախերով, խարերով,
Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

Արի, մէ դարդըս իմացի,
Էշխէմէդ համան իմ լացի,
Օրըս էսպէս անց է կացի,
Դարերով, դարերով,
Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

Եվի կու հադնիս ալ ու ատլաս,
Տեսնողին կու չինիս մաս մաս,
Դօշիդ պիտի լալ ու ալմաս,
Շարերով, չարերով,
Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

Ես քիզ դուխի խաղի մէջըն,
Շամամներըդ թաղի մէջըն,
Ման իս դալի բաղի մէջըն,
Եարերով, եարերով,
Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

Սայաթ Նովէն վո՞ւնց դընջանայ,
Աչկիրըդ օսկէ փընջան ա,
Դուշմանի լեղուն մընջանայ,
Զարերով, չարերով,
Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

ԹԷԳՈՒԶ ՔՈՒ ՔԱՇԸՆ

Սայաթ-Նովա

Թէգուզ քու քաշըն տան մարգարիտ բրօյի-բրօյի.
Թէգուզ քու քաշըն ալմաս տան բրօյի բրօյի,
Եա՛ր, չի՛մ տայ, չի՛մ հեռացնի քի՛զ քու եարէմէն
բարէ բարէմէն:

Զի՛մ քաշուի էկած մահէմէն
Բաղխչի ալուած ահէմէն բրօյի-բրօյի,
Թէգուզ բաղամ դայ Շահէմէն,

Եա՛ր, չի՛մ տայ, չի՛մ հեռացնի քի՛զ քու եարէմէն
բարէ բարէմէն:

Թէգուզ քու քաշըն ալմաս տան բրօյի-բրօյի,
Թէգուզ քու քաշըն տան մարգարիտ բրօյի-բրօյի
Եա՛ր, չի՛մ տայ, չի՛մ հեռացնի քի՛զ քու եարէմէն
բարէ բարէմէն:

ԵՐԵՒԱՆ

Գուսան Աշոտ

Գեղաքանդակ քո չէնքերն են բարձրացել,
Սարիդ անդամ չունչ են առել, Երեւան,
Հայոց հողի ջահել սիրտն ես դու դարձել,
Լցուել հազար բերքով, երկով, Երեւան:
Քեզ հազար փառք, իմ նոր, իմ մայր Երեւան:

Զանգակներ են աղբիւրներդ սառնորակ,
Որ պալիս է մեր Սեւանից կապուտակ,
Քո քարերին բացուել են վարդ ու մեխակ,
Փառքդ եմ երգում իմ նոր, պայծառ, Երեւան:
Երբ որը էլ, մայր դարձար, Երեւան:

Մասիս սարը քեզ նայելիս ցնծում է,
Ետ նայելիս սգում եւ արտասուում է,
Հեռու ընկած պանդուխտի պէս թախծում է,
Լոյս է ուզում մեծ կարօտով, Երեւան,
Քեզ հազար փառք, իմ նոր, իմ մայր, Երեւան:

Գուսան Աշոտ, Երեւանը գարուն է,
Գիշերները աստղերի ծով, փայլում է,
Ով տեսնում է, հազար անգամ տարուում է,
Բուրաստան ես անուշ հոտով, Երեւան
Քեզ հազար փառք, իմ նոր, իմ մայր, Երեւան:

ՊԱՀՐԱ

Գուսան Աշոտ

Մեր մոլ սարերում ամրան առաւօտ
Մի պախրա տեսայ կաթնաղբիւրի մօտ.
Իջել էր ձորը, մթին անտառից
Ու ջուր էր խմում զուլալ աղբիւրից...

Իրեն տեսել էր ջրի հայելում,
Սարերի անույշ բոյրն էր վայելում,
Արդեօք խմո՞ւմ էր, թէ համբուրում էր:
Իր տեսքով տարուած գուցէ հարբում էր:

Ախ, Աշոան եմ, աղաչում եմ քեզ,
Իմ կորած եարից մի խաղար չունե՞ս.
Ոչ մի որսկանի զնդակ չի առնի,
Ոչ քո սիրածին, ոչ քո ձագերին...:

Իրեն տեսել էր ջրի հայելում,
Սարերի անույշ բոյրն էր վայելում,
Արդեօք խմո՞ւմ էր, թէ համբուրում էր
Իր տեսքով տարուած գուցէ հարբում էր:

Ո՞Ւ Ր Է

Գուսան Աշոտ

Ով դու գուսան, չես իմանում,
Էն քո սիրած եարը ո՞ւր է,
Զէ՞ որ քեզ հետ խնդում էր միշտ,
Հիմա էլ խնդալու օր է,

Հովի նման քնքուշ ու նուրբ,
Նրա համբոյր տալը ո՞ւր է,
Սիրուց խփուած, վիրաւոր ես,
Քո առաջուայ հալը ո՞ւր է,

Գուսան Աշո՛տ, սիրտըդ եարի,
Միշտ կանչում է օր ու գիշեր,
Նրա ման եկած տեղերը,
Կանչում են օր ու գիշեր,

Կանաչներից աղբիւր բխում,
Կարկաչում է օր ու գիշեր,
Ինքը հեռում, սէրը քեզ հետ,
Ա՛խ, նա դնաց, գալը ո՞ւր է:

ԱՍԱ, ԻՆՉՈՒ ԴՈՒ ԼՈՒՌ ԵՍ

Գուսան Աշոտ

Դու աննման իմ կեանքի լոյս իմ հոգեակ,
Ջահել հալող գարնանային արեւ ես,
Կարօտ առնող գով զեփիւռ ես դու խօնեակ,
Կեանքիս այգում դու կենարար անձրեւ ես:

Ասա՛, ինչո՞ւ դու լուռ ես, սիրո՛ւն ջան,
Ղարիբի պէս տխուր ես, սիրո՛ւն ջան,
Իմ սրտի սիրոյ հուր ես, սիրուն ջան,
մո՛տ արի:

Դու իմ աչքն ես, քո բուրմունքն է իմ սրտում,
Քո անունը, քո պատկերը իմ մտքում,
Դու փայլում ես, որպէս լուսին երկնքում,
Լոյս ես տալիս մութ դիշերին, լուսերե՛ս:

Ասա՛, ինչո՞ւ դու լուռ ես, սիրո՛ւն ջան,
Ղարիբի պէս տխուր ես, սիրո՛ւն ջան,
Իմ սրտի սիրոյ հուր ես, սիրուն ջան,
մո՛տ արի:

Ծարաւ առնող հազար ակնեայ աղբիւր ես,
Սիրող սրտիս կեանք պարգեւող համբոյր ես,
Հազար ծաղկով, հազար երգով գարուն ես,
Դու Աշոտիս յաւերժական նուէր ես:

Ասա՛, ինչո՞ւ դու լուռ ես, սիրո՛ւն ջան,
Ղարիբի պէս տխուր ես, սիրո՛ւն ջան,
Իմ սրտի սիրոյ հուր ես, սիրուն ջան,
մո՛տ արի:

ՍԻՒՆԵԱՑՑ ՍԱՐԵՐ

Գուսան Աշուղ

Հազար ու մի երգում գովուած սար եմ տեսել,
Բայց միշտ ձեր կարօտը քաշել, Սիւնեաց սարեր,
Ասես մեծ վարպետ Նազաչի ձեռքն է հասել,
Ծաղիկներդ գոյն-գոյն նաչխել, Սիւնեաց սարեր,
Ինձ մօր սրտով ձեր գիրկն առէք, Սիւնեաց սարեր:
Եայլաներիդ ծուխը սահող երամ դառած,
Իմ նազելին երամի մէջ երազ դառած:

Մարդուն քալի ուժ կտայ ձեր օդն ու ջուրը,
Սուրբ մօր օրօր կ'ասի գով զեփիւռը,
Աչխարհով մէկ տարածուել է ձեր անունը,
Ձեզ հայրաբան խաղ եմ կանչել, Սիւնեաց սարեր,
Ինձ մօր սրտով ձեր գիրկն առէք, Սիւնեաց սարեր:
Եայլաներիդ ծուխը սահող երամ դառած,
Իմ նազելին երամի մէջ երազ դառած:

Գուսան Աշուղ, Սիւնեանց հողը անարատ է,
Ձարի սերմը բուն չի դնի, անարմատ է.
Մարդն արծիւ է, լեռնածին է, հրահատ է,
Հազար հոգիներ ձեզ չեն մաշի, Սիւնեաց սարեր,
Ինձ մօր սրտով ձեր գիրկն առէք, Սիւնեաց սարեր:
Եայլաներիդ ծուխը սահող երամ դառած,
Իմ նազելին երամի մէջ երազ դառած:

ՍԱՐԻ ՍԻՐՈՒՆ ԵԱՐ

Գուսան Աշոտ

Հազար նազով, եար, հովերի հետ եկ,
Ծաղիկ փնջելով՝ սարսուրի հետ եկ,
Սեւ ձիուս վրայ ձեր պիւղն եմ եկել,
Դուռդ փակ տեսել, մոլոր մնացել:

Սարի սիրուն եար, սարի մեխակ բեր,
Ախ, չէ լինչ մեխակ, սիրոյ կրակ բեր:

Հազար մի ծաղկի մէջ ես մեծացել,
Ծաղկանց ցողերով մաղերդ թացել,
Մաղերիդ բոյրը հեռուից է գալիս,
Ջեվիւռը բերում սրտիս է տալիս:

Սարի սիրուն եար, սարի մեխակ բեր,
Ախ, չէ լինչ մեխակ, սիրոյ կրակ բեր:

Երբ քո հայեացքը երկնին ես յառում,
Վառ աստղերն ասես նոր լոյս են առնում,
Քո ձայնն են առնում հավք ու հովերը,
Ախ, ե՞րբ կ'առնեմ ես քո մատաղ սէրը:

Սարի սիրուն եար, սարի մեխակ բեր,
Ախ, չէ լինչ մեխակ, սիրոյ կրակ բեր:

Սարից է գալիս էս առուի ջուրը,
Բերում է, եար, քո բոյրն ու համբոյրը,
Աշոտ, թէ կարաս քո երդն ու հանդով
Եարիդ կախարդիր, թող տուն գայ հանդով:

Սարի սիրուն եար, սարի մեխակ բեր,
Ախ, չէ լինչ մեխակ, սիրոյ կրակ բեր:

ԱԼՄԱՍՏԸ ՇՈՂՈՒՄ Է

Գուսան Շահէնի

Ալմաստը շողում է գլխիդ չալի վրայ,
Թուխ մազերդ փռուել են երեսիդ խալի վրայ,
Երկու սիրուն աղաւնի քո կրծքի եալի վրայ,
Թառել են դրախտ ծոցդ, բաղ կրծքիդ չալի վրայ:

Աչխարհը եկել է, կ'ուզէ քեզ
Սէյր անի, սէյր անի.
Եար ջան սարի եղնիկ ես,
Ինչպէս հըպարտ ջէյրանի:

Իմ եարը նաւակով լողում է պէօլի մէջ,
Մէկ անթառամ ծաղիկ է բուսել սիրուն չօլի մէջ,
Քո նմանը չեմ տեսել աչխարհի պէօլի մէջ,
Շահէնի սըրտի պէօղէլ, իմ սըրտի խալի վրայ:

Աչխարհը եկել է...

ԽՈՒՎԱԾ ԷՐ

Գուսան Շահէն

Ձյաօր ես իմ եարին տեսայ, Թուխ մաղերը ոլորած էր,
Բարեւ առւի, բարեւս չառաւ, զուցէ ինձնից վրդոված էր,
Նայիր դէմքին կարմիր խնձոր, լուսնի նման բոլորած էր,
Սիրտը ելած, աչքերը Թաց,՝ անձրեւի պէս վարարած էր,
Կայծակ առած, խփեց անցաւ, զուցէ ինձնից վրդոված էր:

Ախ էղպէս սիրտդ տխուր, ո՞ւր ես դնում, բոյիդ մեռնեմ,
Կանգ առ սիրտդ Թեթեւանայ, զուր ես դնում, սոյիդ մեռնեմ
Ականջ արա, բան եմ ասում, ուր ես դնում, ջանիդ մեռնեմ,
Չէ՞ որ դու իմ աղիղ եարն ես, լուռ ես դնում բոյիդ մեռնեմ,
Ախ, նաւենք, ղրոյց աննենք, սիրտդ ինչո՞ւ տըխրըած է:

Հէյ ժողովուրդ անցաւ դնաց, աղաչեցի՝ ետ չդառաւ,
Ուր որ դնաց հետեւեցի, մինչեւ լուսոյ աստղը ելաւ,
Գնաց–դնաց ու ման եկաւ, սիրտս էլ հանեց, հետը տարաւ,
Ասաց Շահէն, էդ քո սիրտը սրտիս դեղ ու դարման չարաւ,
Նոր հասկացայ, որ իմ եարը իմ արուեստից խռոված էր:

ՍԱՍՆՈՅ ԾՈՒՌ

Գուսան Շահէն

Առաւօտեան արշալոյսին,
Եա՛ր, քեզ տեսայ երազով,
Երդում էի էշխիդ երկը
Քաղցր ձայնով, ոսկէ սազով,
Ման կու դայիր իմ պատուական
Անմահ դրախտում փարուսազով,
Ինձ որ տեսար, աննման եար,
Դէպի ինձ եկար վազով:

Ախ՝ արի՛,
կարօտս տուր,
Տօ, Սասնոյ Ծուռ,
Իմ անջիգեար եար:

Ախ՝ նազելիս, սիրելիս,
Ալ ես հագել ու զարդարուել,
Ասաւ՝ ազիզ ջան, իմ հոգիս,
Քեվանով եմ մխիթարուել,
Ախ՝ իմ թառլան էլինար,
Ո՞ւր ես գնում դու հազրուել
Աչուղ Շահէն, քեզ եմ դալիս,
Ես բինդեալիչ՝ մայր Արազով:

Ախ՝ արի՛,
կարօտս տուր,
Տօ, Սասնոյ Ծուռ,
Իմ անջիգեար եար:

ԱՆԾԱՆՕԹ ՍԷՐ

Գուսան Շահէն

Որտեղի՞ց եկար դու, անծանօթ սէր,
Սրտիս մէջ լցրիր անմար կրակները,
Դու ինձ երազով, քո սիրոյ թասով,
Ետր ինձ ջուր տուիր,
Ու էդ ջրի հետ սիրոյ հուր տուիր,
Սիրոյ հուր տուիր:

Քո սիրոյ հուրը ինձ քնար տուեց
Ու իմ քնարին ոսկէ լար տուեց,
Բերիր իմ մուսան, դարձայ ես գուսան,
Մտայ քո այդին
Ու քու այգու մէջ գտայ իմ վարդին,
Իմ սիրոյ վարդին:

Ու այդ օրուանից անցան տարիները,
Նորից դու վառ ես, իմ կեանքի ընկեր,
Բլբուլի նման,
Բլբուլի նման վրանս խփիր
Յաւերժ քո դրան:

ԵԱՐԸ ՄԱՐԴՈՒ ԵԱՐԱ ԿՈՒ ՏԱՅ

Խօսք՝ Հաւասիի
Երաժշտ. Լ. Գաթըրճեան

Եարը մարդու եարա կու տայ, շատ ուշ հասկացայ,
Ժայռից պոկուած սիրտը նրա քնքուշ հասկցայ,
Եարս ինձ չասաց դեղ տամ վէրքիդ առ դիր ով աշուղ
Մէր երգելուց սազը ձեռքիդ վար դիր, աշուղ:

Երանի չոլերն ընկնէի,
Անտուն ու անտէր մնայի,
Սարի պէս դարդ ունենայի,
Եար չունենայի:

Եարի սէրը շատ անուշ է, լաւին լաւ չի գա,
Եարի դարդը ծակող փուշ է՝ ցաւին ցաւ չի գա,
Քաղցր է նրա ջուր տուածը անմահական է,
Էլ չի հանդչի հուր տուածը, հոգի կը հանէ:

Երանի չոլերն ընկնէի...

Հազար տեսակ տանջանք կու տայ վարդը բլբուլին,
Ով եար ունի նա կ՚իմանայ դարդը բլբուլին,
Ես Հավասն եմ սոխակի պէս վշտերս եմ լալիս,
Սիրոյ հուրը ինձ սրտակէզ հանգիստ չի տալիս:

Երանի չոլերն ընկնէի...

ԻՆՉՈՒ ՍԻՐԵՑԻՐ

Խօսք՝ Գուսան Հաւասիի
Երաժշտ. Լ. Գաբրիելեան

Ինչու սիրեցիր քո սէրն եմ ասիր,
Անբնական հոգուդ ընկերն եմ ասիր.
Ասիր թէ յաւէրժ սէր պիտի տամ քեզ
Որ դու ինձ երբեմն քանի որ կամ ես.
Ախ անուշ լեզուով սիրտս գերեցիր.
Այ դու սեւասիրտ ինչու սիրեցիր:

Ինչու սիրեցիր այրող չանթի պէս
Իմ անսէր սիրտը արիր սիրակէզ
Տուիր իմ հոգւոյն հարուածծ մահաբեր,
Քո սէրն եմ երգում ցերեկ ու գիշեր.
Եար անուշ լեզուով սիրտս գերեցիր,
Ախ դու սեւասիրտ ինչո՞ւ սիրեցիր:

ԿՈԼԽՈԶԻ ՁՈՒԱՆ

Գուսան Հաւասի

Նոր լուսաբացին, արեւից առաջ,
Հօտըդ փըռուել է սարն ի վեր կանաչ,
Արօտիդ չորս դին բացուել է կակաչ,
Քեզ պէս դուրեկան, կոլխոզի չորան,
Արեւնամուտին տուն արի՛ եար ջան,
Կոլխոզի չորան, արեւիդ ղուրբան:

Ես ալ Մայիսին չեմ մոել պարտէզ,
Չեմ քաղել ծաղիկ, վարդեր հրակէզ,
Իմ անուշ հովիւ, կը սպասեմ ես քեզ
Իմ ծաղիկ դարնան, կոլխոզի չորան,
Արեւնամուտին տուն արի՛ եար ջան,
Կոլխոզի չորան, արեւիդ ղուրբան:

Իմ սէրն է անքուն հոգուդ ընկերը,
Հրսկում ես հօտիդ ողջ գիշերները,
Հաւատան էլ երգեց հերոսիդ սէրը,
Քաջ եւ պատուական, կոլխոզի չորան,
Արեւնամուտին տուն արի՛ եար ջան,
Կոլխոզի չորան, արեւիդ ղուրբան:

ԻՆՉ ԱՍԵՄ

Գուսան Հաւասի

Պարտէզում, լրիկնապահին,
Ընկերներով մանկու դային,
Բացուել էր ղէմքը երկնային:

Արեւ ասեմ, թէ
Լուսին ասեմ, թէ
Ի՞նչ, ինչ ասեմ
Գեղեցիկ եարիս:

Երգում էր սրտի սէրիցը,
Սաղն էլ չի պչում ձեռիցը,
Թափում է չրթունքներիցը:

Նաբաթ ասեմ, թէ
Շաքար ասեմ, թէ
Ի՞նչ, ինչ ասեմ
Անուշիկ եարիս:

Հաւասուս դարդերը ծով է,
Դարձեալ նաեւ է, եար կը դովէ.
Հետս էլ չի խօսի, խըռով է:

Համբերը ասեմ, թէ
Բլբուլ ասեմ, թէ
Ի՞նչ, ինչ ասեմ
Սիրունիկ եարիս:

Ը Ն Կ Ե Ր Ը

Աշուղ Ջիւանի

Բարի, դեղեցիկ, առաքինի ընկերը մարդուն,
Որ վայելեցնէ արեւի պէս պատկերը մարդուն:
Ինչ մարդ ունենայ իւր մօտը հաւատարիմ ընկեր,
Ցերեկի նման անցնում է մութ գիշերը մարդուն:

Ընկերը խմաստուն, աստուածավախ, ճշմարիտ
ընկերը,
Որ բարձրացնէ աստիճանը միշտ վերը մարդուն,
Կեանքդ նուիրես ընկերիդ լաւին, քիչ է դարձեալ.
Այնպէսն է հոգեկան լուսատու մարդուն:

Թշնամիները իր վրայ քալած ժամանակը,
Կարիճ, հարատատ ընկերն է՝ սուսերը մարդուն:
Ինչ մարդ ունենայ մտերիմ ընկեր, Աշուղ Ջիւանի՛,
Չի ըսպիտակիր ամենեւին մէկ հերը մարդուն:

ԿՈՒԳԱՆ ՈՒ Կ'ԵՐԹԱՆ

Աշուղ Ջիւանի

Ձախորդ օրերը ձըմբան նըման կու գան ու կ'երթան,
Վըհատեըլու չէ, վերջ կ'ունենան, կու գան ու կ'երթան.
Դառըն յաւերը մարդու վըրայ չեն մընայ երկար,
Որպէս յաճախորդ՝ չարուէ-չարան կու գան ու կ'երթան:

Փորձանք, հալածանք եւ նեղութիւն ազգերի դէմից,
Ինչպէս ճանապարհի կարաւան կու գան ու կ'երթան.
Աչխարհը բուրաստան է յաւուրկ, մարդիկը ծաղիկ,
Որքա՞ն մանուշակ, վարդ, բալասան կու գան ու կ'երթան:

Ո՛չ ուժեղը թող պարծենայ եւ ո՛չ տըկարը տըխրի,
Փոփոխակի անցքեր գանազան, կու գան ու կ'երթան.
Արեւը առանց վախեըլու ցայտում է լոյսը,
Ամպերը դէպի աղօթարան կու գան ու կ'երթան:

Երկիրը ուսեալ գաւակին է փայփայում մօր պէս,
Անկիրթ ցեղերը թափառական, կու գան ու կ'երթան,
Աչխարհը հիւրանոց է, Ջիւա՛ն, եւ մարդիկը հիւր,
Այսպէս է կանոնը բնական, կու գան ու կ'երթան:

Ն Ա Զ Ե Լ Ի Ս

Գուսան Սմբատ

Աա, քեզի ինչպէս գովեմ, գովքի արժան, իմ նազելիս,
Շատ հեռուից եմ ես քեզ տեսել, կաքաւի պէս մանն ես գալիս,
Շորորալով մատը պարտէզ, Ալ ու ալուան կարմիր վարդ ես,
Մազիանց մէջին ծաղկազարդ ես, դուն իմ գովական նազելիս:

Սիրուն դէմքդ սիրով լի է, աչքդ, ունքդ գովելի է,
Քաղցր ձայնդ լսելի է. երգիր, մէկ լսեմ նազելիս,
Երգերից աշուղ եմ դարձեր, քո սիրոյ կրակովն եմ այրուել.
Գովքդ աչխարհն է տարածուել, արեւից սիրուն, նազելիս:

Արեւից սիրուն ես, արի, արի դու, ինձ մի չարչարի,
Նման ես մեղր չաքարի, անուշահամ, իմ նազելիս:
Անուշահամ ես իսկական, տեսքով, դէմքով չատ գիւրական,
Գուսանի անգին սիրական, երկնային լոյս, իմ նազելի:

ՊԱՐՏԵԶՈՒՄ ՎԱՐԴԵՐ ԲԱՑՈՒԱԾ

Գուսան Շերամ

Պարտէզում վարդեր բացուած,
Կը սպասեն սոխակի,
Առանց սոխակ թառամած
Կարօտ եմ պսակի (կրկ.)

Արդեօք ո՞վ է դուռը թակում
Ախ սիրտս կը դողայ
Սիրուհիս ո՞ւր ես գնում (կրկ.)
Ախ սիրտս կը խաղայ:

Գետակի ալիքները
Գնում են խայտալով
Սիրահարի աչքերից (կրկ.)
Արտասուք թափելով:

Արդեօք ո՞վ է դուռը թակում
Ախ սիրտս կը դողայ
Սիրուհիս ո՞ւր ես գնում (կրկ.)
Ախ սիրտս կը խաղայ:

ՀԵՌԱՑԻՐ ՄՈՌԱՑԻՐ

Հեռացիր, մոռացիր, մի յիշիր,
Մի յիշիր որ սիրել ենք իրար
Ով եմ ես, ով ես դուն չգիտեմ
Օտար ենք մենք իրար անծանօթ։

Հեռացիր թող աշխարհն իմանայ
Որ ես էլ քեզ երբեք չեմ սիրել
Լաւ գիտեմ որ դու էլ չես սիրել
Դու երազ կըմնաս ինձ համար։

Հեռացիր, մոռացիր, մի յիշիր,
Մի յիշիր համբոյրդ առաջին
Ով եմ ես ով ես դու չգիտեմ
Հեռանանք, մոռանանք մենք իրար։

Մ Տ Ա Մ Ո Լ Ո Ր

խօսք՝ Լուբֆիկ Դուրեան
Երաժշտ. Ժողովրդական

Արեւօք կը դա՞ս դու նորից,
Թէ ինձ յաւէտ մոռացար,
Սրտիս մէջ հուր վառեցիր,
Թողեցիր ու հեռացար:

Կրկնեցէք
Մտամոլոր ձեր դռներով ես անցայ,
Դռներդ փակ տեսայ արցունքի ծով դարձայ
Թողի հեռացայ, Թողի հեռացայ:

Թէ որ ինձ չէիր սիրում
Ինչո՞ւ սիրոյ խօսք տուիր,
Ինչո՞ւ համար իմ սրտում,
Դու սիրոյ հուր վառեցիր:

Կրկնեցէք
Մտամոլոր...

Երբ արեւն է մայրմանում,
Երբ լուսինն է դուրս գալիս,
Քո պատկերը իմ սրտում,
Ես թախծում եմ ուլալիս:

Կրկնեցէք
Մտամոլոր...

ԳԻՇԵՐ

Խօսք՝ եւ երաժշտ. Յ. Մանուսէրեանի

Այն գիշեր ինձ խոստացար
Ծաղիկները աչխարհի,
Այն գիշեր դու յանկացար,
Որ մեր սէրը չմարի:

Գիշերն այն պայծառ էր,
Ո՛ւր թողեցիր հեռացար,
Այն գիշերը անծայր էր,
Որ թողեցիր մոռացար:

Թէ գնում ես, ա՛խ գնա,
Ձեմ կանչելու էլ քեզ ետ,
Թէ գնում ես, գէ՛ գնա,
Ի՞նչ ես նայում նորից ետ:

Դու գնում ես, բայց ինչո՞ւ
Ես տանջւում եմ քեզ համար,
Դու գնում ես, բայց ինչո՞ւ
Ետ ես նայում անդադար

Թէ դու ինձ էլ չսիրես
Ու հանդիպես ուրիշին,
Թէ դու մի օր ինձ յիշես,
Որ քո սէրն եմ առաջին,

Յիշիր գիշերը պայծառ,
Ծաղիկները աչխարհի,
Յիշիր գիշերը անծայր,
Որ մեր սէրը չմարի:

Ա՛խ, ԻՆՉՈՒ...

խօսք՝ Յովհաննէս Դուկասեանի
երաժշտ. Կ. Օրբելեանի

Ա՛խ, ինչո՞ւ ես տխուր եմ այսօր,
Սիրտս հուր, բայց լուռ եմ այսօր,
Անհանգիստ ես քայլում եմ մէկ դէս ու մէկ դէն,
Ի՞նչ է մխաքըս, ա՛խ, ես ի՛նչ դիտեմ:

Եւ ինչո՞ւ մէկ ժպտալ եմ ուզում,
Մէկ խնդալ ու մէկ լալ եմ ուզում
Ա՛խ, մի երգ է հնչում անվերջ իմ հոգում,
Եւ այդ երգն եմ ես երգում:

Կրկներգ.- Ա, ա, ա, ա, ա,
Ախ, մի երգ է հնչում անվերջ իմ հոգում,
Եւ այդ երգն եմ ես երգում:

Ախ, ինչո՞ւ ես երգում եմ անվերջ,
Վարդ ու սէր եւ աստղեր մլչտ անշէջ.
Գեղեցիկ մի հայեացք է չոզում աչքիս դէմ,
Մի՞թէ սէրն է, ա՛խ, ես ի՞նչ դիտեմ,

Ինչ որ ձայն ինձ իմ մօտ է կանչում,
Ո՞վ է այն, ինձ կարօտն է տանջում,
Ախ, մի երգ է հնչում անվերջ իմ հոգում,
Եւ այդ երգն եմ ես երգում:

Կրկներգ.- Ա, ա, ա, ա, ա,
Ախ, մի երգ է հնչում անվերջ իմ հոգում,
Եւ այդ երգն եմ ես երգում:

ԲԱՐՏԻՆԵՐԻ ՊՈՒՐԱԿՈՒՄ

Բարտինները խըշշային,
Աղբիւրները լայ եղան,
Տխուր լրտար նայեցին,
Ձահել աղջիկն ու տղան:

Ու կանդնեցին նրանք լուռ,
Անջատման վիշտն հոգում,
Եւ դէխահակ ու տխուր
Բարտինների պուրակում:

Տղան ասաց՝ հեռացիր,
Մեր մէջեւ էլ սէր չկայ,
Արցունքները հոսեցին,
Թուխ աչերից աղջկայ:

Իջաւ խաղաղ իրիկուն,
Ստուերները չքացան,
Եւ մի ուրիշ լուսնիկն,
Ու երկու սիրտ քարացան:

Տղան դառաւ ուրիշ սէր,
Մոռացաւ այն աղջկան,
Մի ուրիշն էր չիկահեր,
Որ համակել էր նրան:

Բարտինները խըշշային,
Աղբիւրները լայ եղան,
Բաժանուեցին պնակին,
Ձահել աղջիկն ու տղան:

ԾԱՂԻԿՆԵՐՍ Ո՞ՒՄ ՆՈՒԻՐԵՄ

Խօսք եւ երաժշտ. Յ. Մանասէրեանի

Բաժանումից ինձ յիշատակ,
Թողեցիր մի ծաղկեփունջ,
Ու լսում եմ սիրուս պէս թանկ
Մի տխրանուշ, մեղմ շշունչ։

Ծաղիկներս խօսում էին,
Մեր անցած սիրոյ մասին,
Արցունքները հոսում էին,
Եւ արտասւում միասին։

Ու շրջում ենք փողոցներով,
Ծաղիկներիս հետ անքուն,
Ծաղիկներիս անհուն սիրով,
Սպասում եմ քեզ թաքուն։

Ծաղիկներս ո՞ւմ նուիրեմ,
Ծաղիկները մեր սիրոյ,
Ծաղիկներս կարօտ են ջերմ,
Մի հայեացքի, մի սիրոյ։

Ու ծաղկանց հետ կարօտ սրտով,
Շատ փողոցներ շրջեցի,
Ծաղիկներիս թաց աչքերով
Ես քո սէրը փնտռեցի։

Ու չգտայ էլ փնտռելով,
Ծաղիկներս լռեցին,
Եւ յաւիտեան քեզ կորցնելով,
Նրանք սիրուց թոշնեցին։

ԽՆԶՈՅԻ ԵՐԳ

Գալենք, ընկեր, ուրախ սպով
Հայաստանի կարմիր դինին,
Խմենք, ընկեր, ոսկէ թասով
Հայաստանի կարմիր դինին:

Աղբիւրի պէս վարար լինի,
Հայաստանի կարմիր դինին,
Ով որ խմի անուշ լինի
Հայաստանի կարմիր դինին,

Սարեր, ձորեր մենք զարդարենք
Կանաչ-կարմիր այգիներով,
Կարասները լիքը լցնենք
Հայաստանի ալուսան դինով:

Աղբիւրի պէս...

Թող երգի պէս մի չտ կարկաչէ
Հայրենիքի ճոխ սեղանին,
Թող վառ չրթով ինձ հետ կանչէ
Հայաստանի կարմիր դինին:

Աղբիւրի պէս վարար լինի...

ԱՍԱ ԵԱՐ ՋԱՆ

Ասա եար ջան, քեզ ի՞նչ վատ բան արեմ
Սեւ աչերիս անուշ քունը կարեմիր
Զարն դարձած՝ ես քեզ համար այրում եմ
Խղճա՛ եար ջան, մի բաժանուիր ինձանից:

Երբ խօսեցար սրտիս մէջը սէր դրիր,
Երբ հեռացար՝ սրտիս թիւը կարեցիր,
Մէկն էլ չկայ, տարտամ պատմեմ իմանայ,
Ասա եար ջան, պա ես քեզ ո՞նց մոռանամ:

ԴՈՒ ՍՊԱՍԻՐ ԵՍ ԿԸԳԱՄ

Դու սպասիր ես կըգամ
Երազում քո սիրոյ
Դու սպասիր որ ես գամ
Ըսկեմ սէրը քո:

Դու սպասիր ես կըգամ,
Ուրիշ սէր թող չը լինի,
Դու սպասիր, երազիր,
Թող երազ լինի:

Ծաղիկները թող որ քեզ,
Սիրոյ խօսք չչնջան,
Եւ քամին մեղմ ու հեզ,
Քեզ ասի՝ կըգամ:

Դու սպասիր ես կըգամ, եւլն...

ՆՈՒՆԷ ՆՈՒՆԷ...

Ժողովրդական

Ես սիրել եմ մի աղջկայ,
Որի անունն էր Նունէ
Իմ Նունէին վախցրին տարան,
Ես մնացի առանց Նունէ:

Նունէ, Նունէ, Նունէ
Արի ինձի սիրէ:

Հանդիպել եմ շատ շատերին,
Բայց սիրել եմ իմ Նունէին,
Առանց Նունէ ես կեանք չունեմ,
Առանց Նունէ ես սէր չունեմ:

Նունէ, Նունէ, Նունէ
Արի ինձի սիրէ:

Եկէք տղերք մի ճար անենք
Իմ Նունէին վախցնենք բերենք,
Թէ չէ այս անբախտ աշխարհում,
Ես կը մնամ առանց Նունէ:

Նունէ, Նունէ, Նունէ

ԵՍ ՔԵԶԱՆԻՑ ՀԵՌԱՑԱՑ

Ես քեզանից հեռացայ,
Ջահել կիսան ծերացայ,
Ջուլալ սէրս դուն տարի՛ր
Ում համար ինձ տանջեցիր։

Հիմա եկայ ասել թէ
Էլ չեմ ապրիր առանց քեզ։

Առանց քեզ չեմ դիմանայ
Ինձ մի թողնի հեռանայ
Դու իմ սէրն ես կեանքն ես իմ
Որ օրերիս կեանք տուիր։

Հիմա եկայ ասել թէ
Էլ չեմ ապրիր առանց քեզ։

Սէրս ես տուր անաստուած
Ցիչիր օրերն մեր անցած
Առաջուայ պէս իրար հետ
Անհուն սիրով առ յաւէտ։

Հիմա եկայ ասել թէ
Էլ չեմ ապրիր առանց քեզ։

ՍԱԿԱՅՆ ԴԱՐՁԻՐ

խօսք՝ Վահան Տէրեանի
երաժշտ. Վաչէ Յովսէփեանի

Երբ կը յոդնիս կը պաղատես աչխարհից
Դարձիր ինձ մօտ, վերադարձիր դու նորից,
Յաւած սիրտս միայն քեզմով է չնչել,
Չի կամենայ նա վերստին քեզ տանջել:

Եթէ բախտն ու վայելքներ քեզ ժպտան,
Օտար մարդիկ քեզ սիրավառ ողջոյն տան,
Գուցէ ես լամ, բախտիս համար իմ անդին,
Սակայն դարձիր, վերադարձիր դու նորից:

Եթէ հեռուում ճակատագիրն անհոգի,
Սիրտդ մաոնէ անկարեկից տանջանքի
Ո՛ հ գիտցիր որ իմ հոգին էլ կը ցաւի,
Անմխիթար մորմոքից քո ցաւի:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԻՇԵՐՆԵՐԸ

Խօսք՝ Ա. Գրաշի

Երեւանի գիշերները կապուտակ
Սիրոյ հազար երգ են վառել կրծքիս տակ՝
Գարնան նման՝ Երեւանը մեղմ ժըպտուն՝
Քո սիրոյ հետ միշտ չոզում է իմ սրտում
Հայելում դու ինձ համար ասող ես անմար:

Երեւանի գիշերը հովասուն,
Ձեր պարտէզում պայծառ հեքեաթի են ասում,
Ամէն ծաղկում չքնաղ գիմքն եմ քո տեսնում
Ամէն բոյնէ քաղցրը ձայնդ եմ ես լսում:
Կրծքիդ հետքը, սրտիդ երգն եմ ես լսում:

Երեւանի գիշերները լուսավառ,
Ինձ զարձրել են սեւ աչերիդ սիրահար,
Երբ կարօտով քեզ գրկում եմ, համբուրում.
Ինձ տեսնում եմ սեւ աչերիդ հայելում:
Դու ինձ համար ասող ես անմար...:

ԵՕԹԸ ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻ

Ժողովրդական

Եօթը երկար տարի, սէրդ արտիս մէջ,
Կանչում եմ եար արի, արի հովի հետ,
Վարդերի մէջ բացուել, բերի ես դարձել,
Ամէն աղնիւ քօղը, դէմքիդ ես քաշել,

Արի, արի սիրելիս, ծաւից թեւ առ չուտ արի,
Ամէն քեզ յիշելիս, սիրտս է լալիս:

Եկան տարին վեր կաց, պարնանամուտ է,
Հենց խմացայ եար ջան, կողքինս դուն ես,
Ելայ տարը եար ջան, նամակդ բացի,
Նամակդ կարդացի, ու մենակ լացի,

Նամակ դրէ սիրելիս, ծաւից թեւ առ չուտ արի,
Ամէն քեզ յիշելիս, սիրտս է լալիս:

ԷԼ ՔԵԶ ՉԵՄ ՍԻՐՈՒՄ

Խօսք եւ երաժշտ. Յ. Մանուսէրեանի

Էլ քեզ չեմ սիրում,
Մի ժպտա այդպէս,
Դու չես հաւատում
Չեմ սիրում էլ քեզ:

Չեմ ուզում լսել
Շշուկդ դերող,
Չեմ ուզում լինել,
Նորից քեզ նեղող:

Էլ քեզ չեմ սիրում,
Մի՛ նայիր այդպէս,
Աչքերս են մատնում,
Որ սիրում եմ քեզ:

Որ նրանք անքուն
գիշերներ անցան,
Որ նրանք թաքուն
Քեզ չմոռացան:

Էլ քեզ չեմ սիրում,
Մի՛ լուիր այդպէս,
Միթէ՞ չես տեսնում
Չեմ սիրում էլ քեզ:

Չեմ սիրում էլ քեզ,
Մի՛ լուիր այդպէս.
Մի՛ նայիր այդպէս,
Մի՛ ժպտա այդպէս...

ԻՄ ՀԱՅ ԱՂՋԻԿ

Խօսք եւ երաժշտ. Ն. Աբանեանի

Իմ հայ աղջիկ, ուր որ գնաս
Դէյրէտ հագել ես կերպաս,
Չի լինի որ մէկ անգամ,
Որ ուզենաս, մօտս գաս:
Լա, լա, լա...

Ամէն գիշեր քեզ համար
Չունեմ հանգիստ, քուն, դադար,
Ինչո՞ւ դու ինձ չես նայում
Սիրտս քեզ երազում
Իմ հայ աղջիկ, չէկ աղջիկ
Սիրտս քեզ կարօտ է,
Միայն քեզ կարօտ է:
Լա, լա, լա...

Իմ հայ աղջիկ սիրաւոր
Ոսկէ մազեր բիւրաւոր
Ես քեզ այնքան սիրեցի
Դու ինձ թողիր վիրաւոր:
Լա, լա, լա...

Արեւիդ մատաղ, սիրուն,
Բարեւիդ մատաղ, սիրուն,
Դու հագել ես ալրուան անգլին
Գեղեցիկ մարալ ես անգլին,

Իմ հայ աղջիկ, չէկ աղջիկ
Սիրտս քեզ կարօտ է,
Միայն քեզ կարօտ է:
Լա, լա, լա...

2750 ՏԱՐԵԿԱՆ

Խօսք՝ Գ. Էմինի
Երաժշտ. Ա. Բաբաջանեանի

Իմ վարդագոյն գեղեցկուհի,
Ջահել ես այնքան,
2750 *տարեկան:*

Կրկներգ

Ուր էլ գնամ լոյսերը քո,
Ինձ միշտ կ'երեւան,
Իմ դարաւոր Էրեբունի,
Իմ Նոր Երեւան:

Ախ կ'ուզէի ա՜յնքան ապրել,
Իմ քաղաք անգին,
Եւ տեսնել քո 3000
Լուսաւոր տարին:

ՊԱՏՈՒՀԱՆԴ ԲԱՑ ԱՐԱ

Ժողովրդական

Լուսնակ գիշեր, զով գիշեր,
Ձեր դռնով եմ անցնում ես,
Այս իմ պանդուխտ աչքերով,
Պատուհանիդ եմ նայում:

Պատուհանդ բաց արա,
Կամար ունքերդ տեսնեմ,
Արտասուքով լի լցուած,
Սեւ-սեւ աչերիդ մեռնեմ:

Հրեշտակ ես թեկուզ դու,
Գեղեցկութեամբ սիրտդ լուռ,
Աստղերի մէջ միշտ փայլուն,
Ասա եար ջան, ո՞ւմն ես դուն:

Պատուհանդ բաց արա...

Էն ինչ մայր է քեզ բերել,
Օրօրոցում փայփայել,
Հայաստանի դուն զաւակ,
Պարտէզում բացուած ալ վարդ:

Պատուհանդ բաց արա...

ԾԱՂԻԿՆԵՐ, ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Ծփում է Սևանը,
Շողում է Սևանը,
Ծով ալիքների մէջ,
Լողում է Սևանը:

Ծաղիկներ, ծաղիկներ,
Անթառամ ծաղիկներ,
Դուք սիրոյ կարօտին,
Անմոռաց վկաներ:

Մեր սէրը երազ էր,
Աղբնացայ՝ էլ չկայ,
Ես չատ արտասուեցայ
Բայց իմ սէրը չկայ:

Ծաղիկներ, ծաղիկներ,

Ես դեռ տենչում եմ քեզ,
Տենչում, փնտռում եմ քեզ,
Ներիր ինձ սիրելիս
Որ դեռ սիրում եմ քեզ:

Ծաղիկներ, ծաղիկներ,

ՔԱՐԱՒԱՆ

Խօսք՝ Վ. Յարութիւնեանի
Երաժշ. Ա. Այվազեանի

Անապատով անապ, անձիր,
Իմ քարաւան, քայլիր, անցիր,
Դէպի երկիրն յաւէտ պարնան՝
Դու տար, ինձ տար, իմ քարաւան:

Բացուիր իմ դէմ,
Հայրենիք իմ լուսէ,
Թող խնդութեան
Արտասուքըս հոսէ:
Քայլիր թեթեւ,
Իմ քարաւան,
Դէպի արեւ՝
Դէպ Հայաստան:

Այնտեղ հնչում են երգ ու պար,
Ծաղկում են ճոխ արօտ ու արտ,
Եւ հայուհի մի արեւուտ
Մնում է իմ դարձին կարօտ:

Բացուիր իմ դէմ...

Այնտեղ Հրաղդանն է կարկաչում
Եւ տուն է ինձ կարծես կանչում,
Ահա, դալիս եմ կարօտած,
Իմ հայրենիք, քո գիրկը բաց:

Բացուիր իմ դէմ...

ԿԱՐԻՆԷ

Խօսք՝ Վ. Յարութիւնեան
Երաժշ. Ա. Այվազեանի

Մեր երկրում ապատ, ուրախ,
Ուր գարունն է միշտ բուրում,
Դու ծաղկել ես չողչողուն,
կարինէ,

Իմ երկրի քնքուշ ծաղիկ:
Քո հայեացքը պեղատես,
Քո հասակը բարդու պէս,
Եւ խօսքերդ արտակէդ,
կարինէ,

Արեւուտ, պայծառ աղջիկ:
կարինէ, կարինէ,
Քեզ համար եմ յօրինել,
Իմ այս երգը սիրավառ,
Դու իմ կարինէ:

Թէ գործի մէջ թէ կեանքում,
Դու կրակ ես փոթորկուն,
Եւ չունես դադար ու քուն,
կարինէ,

Ով որ քեզ մի պահ տեսնի,
Սիրտը մեծ է, սէրըդ խոր,
Եւ ուղին քո լուսաւոր,
Ողջ աշխարհը ամէն օր,
Թող ինձ հետ քեզ գովք տան:
Կարինէ,
Կարինէ, Կարինէ...

Մ Ա Ն Ի Շ Ա Կ

Խօսք՝ Վարդուհի Յովսէփեանցի

Մանիշակ էիր պարտէզում բացուած
Դու երազ էիր ինձ համար զարձած,
Դու ծնուել էիր մութ ամպերի տակ,
Բայց ինձ ես, իմը, Մանիշակ իմ եար:

Մանիշակ էիր պարտէզում բացուած,
Կապոյտ շորերով նորահարս զարձած,
Բայց անգութ քամին քեզ թափից պոկեց,
Ու սիրտդ արտին խոր վէրքեր թողեց:

Մանիշակ էիր պարտէզում բացուած,
Ժամանակից շուտ դու ծաղիկ զարձած,
Ժամանակից շուտ կեանքից հեռացած,
Բայց ինձ ես, իմը, Մանիշակ իմ միակ:

Մի գնա

խօսք եւ երժ. Յ. Մանուէլեանի

Մի գնա, մի գնա սիրելիս
Մի նայիր, մի տանջիր ինձ այդպէս
Տես սիրոյ արցունքներն աչքերիս
Ծնկաչոք աղաչում եմ ես քեզ։

Աչխարհում սիրեցի քեզ միայն
Սիրեցի, պաշտեցի կոյրի պէս
Ու հիմա լալիս եմ ես անձայն
Ու անխօս հայացքով նայում քեզ։

Անցածը միթէ՞ էլ չի պայ ետ
Միթէ երազ էիր որ անցար,
Ժպտացիր, խաղացիր կեանքիս հետ
Ու յետոյ յաւերժող յուշ դարձար։

Աչխարհում սիրեցի քեզ միայն
Սիրեցի, պաշտեցի կորի պէս
Ու հիմա լալիս եմ ես անձայն
Ու անխօս հայեացքով նայում քեզ։

Մի գնա, մի գնա սիրելիս
Մի նայիր, մի տանջիր ինձ այդպէս։
Տես սիրոյ արցունքներն աչքերիս
Ծնկաչոք աղաչում եմ ես քեզ։

ՋԷՅՐԱՆԻ ՊԷՍ

Խօսք՝ Գուսան Ջաֆարեան

Նորից գարուն եկաւ գարուն աննման,
Նորից ես քեզ տեսայ ով իմ սիրուն եար,
Կարմիր էիր հագել, վարդի պէս վառման,

Ջէյրանի պէս սարերով եկար ու անցար,
Մէկ բարեւ էիր տալիս, այն էլ մոռացար:

Թուխ մազերդ էիր վռել եար քո թիկունքին,
Ալ ժպիտն էր շողում եար քո շուրթերին,
Երբեմն դուր տեղ փչում, սէրը շուրթերին,

Ջէյրանի պէս սարերով եկար ու անցար,
Մէկ բարեւ էիր տալիս, այն էլ մոռացար:

Աչխարհի մէջ դուն սիրուն, ո՞վ է քեզ ժպտում,
Ինձ արել ես դառարկուն, վարմունքով հազար,
Ես լալիս եմ դու խնդում, ու չես նայում եար,

Ջէյրանի պէս սարերով եկար ու անցար,
Մէկ բարեւ էիր տալիս, այն էլ մոռացար:

ՑԱՆԿ

	էջ
ԱԳՈՒԼԻՍՑԻ ՓԱՋ ՊԱՏԱՆԻ	29
ԱԶԱՏՆ ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՅՆ ՕՐԻՑ	96
ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՅՆ ՎԱՌ ՍԷՐԸ	97
ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՍԻՐՈՑՆ ՀԱՄԱՐ	98
ԱԶԻԶ ՄԷ՛ՐԻԿ, ՓԵԶԻ ԹՈՂԻ	86
ԱԼՄԱՍՏԸ ՇՈՂՈՒՄ Է ԳԼԽԻԴ ՇԱԼԻ ՎՐԱՅ	237
Ա՞Խ, ԻՆՉՈ՞Ւ ԵՍ ՏԽՈՒՐ ԵՄ ԱՅՍՕՐ	252
Ա՛Խ, ԻՆՉՓԱ՛Ն, ԻՆՉՓԱ՛Ն ԿԱՐՕՏԵԼ ԵՄ ՁԵԶ	100
Ա՛Խ, ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ, ՏԽՈՒՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ	99
Ա՛ՀԱ՛ Կ՛ԵՐԹԱՄ, ՍԻՐԵԼԻ ՄՄԱՅՐ	101
ԱՂՋԻ՛, ԱՆԱՍՏՈՒԱԾ	209
ԱՂՋԻ ԲԱԽՏԱՒՈՐ	212
ԱՄԷՆ ՀԱՅԻ ՍՐՏԻ ՀԱՄԱՐ	102
ԱՄԷՆ ՍԱՋԻ ՄԷՋԸՆ ԳՈՎԱԾ	222
ԱՄՊԻ ՏԱԿԻՑ ՋՈՒՐ Է ԳԱԼԻՍ	211
ԱՄՊԻՑ ԿՈՐԱԻ ԼՈՒՍԸՆԿԱՆ	137
Ա՛Յ ՎԱՐԴ, ԼՍԻՐ ԱՂԱՋԱՆՔԻՍ	138
ԱՅՆ ԳԻՇԵՐ ԻՆՁ ԽՈՍՏԱՑԱՐ	251
ԱՅՆՊԷՍ ԱՆՓՈ՛Խ, ԱՅՆՊԷՍ ՀԱՆԳԻՍՏ	139
ԱՅՍ ԴՈՒՒԸ ԴԵՌ ԱՆԱՒԻԿ Է	9
ԱՅՍՕՐ ԵՍ ԻՄ ԵԱՐԻՆ ՏԵՍԱՅ	238
ԱՅՍՕՐ ՄԵՐ ՏՕՆՆ Է, ՄԱՅԻՍ ՔՍԱՆՈՒԹ	13
ԱՆԱՊԱՏՈՎ ԱՆԱՓ, ԱՆԾԻՐ	267
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՓԱՇԱՆ ԲԻՒՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՎ	10
ԱՆՏՈՓ, ԾՈՎԱՍԱՐ, ԳԵԲԻՆՆ ԷՐ ՈՒՍԻՆ	23
ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ ՍԻՐԵԼ ԵՄ ՓԵԶ	140
ԱՇԽԱՐՀՈՒՄՍ ԱԽ ՁԻՄ ՓԱՇԻ	221

ԱՒԱՆՑ ՓԻՋ ԻՆՁ ԿՈՆԻՄ 220
ԱՒԱԻՕՏԵԱՆ ԱՐՇԱԼՈՑՍԻՆ 239
ԱՍԱ ԵԱՐ ՋԱՆ, ՓԵՋ ԻՆՁ ՎԱՏ ԲԱՆ ԱՐԵՑԻ 256
ԱՍԱ, ՓԵՋԻ ԻՆՁՊԷՍ ԳՈՎԵՄ 247
ԱՍՈՒՄ ԵՆ՝ ՈՒՒԻՆ 210
ԱՐԱԶ, ԱՐԱԶ, ՀԷՑ ՋԱՆ ԱՐԱԶ 141
ԱՐԱԶԻ ԱՓԻՆ ԾՆԱԾ ԳՈՒ ԸՆԿԵՐ 11
ԱՐԴԵՕՓ ԿԸ ԳԱ՞Ս ԳՈՒ ՆՈՐԻՑ 250
ԱՐԵՒ ԲԱՑԻՆՑ ԹՈՒԽ ԱՄՊԵՐԷՆ 142
ԱՐԵՒԻ ՇՈՂԻ ՏԱԿ ՏԵՍԱՑ 143
ԱՐԻՒՆՈՏ ԴՐՕՇ ՎԵՀ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 12

ԲԱԺԱՆՈՒՄԻՑ ԻՆՁ ՅԻՇԱՏԱԿ 254
ԲԱ՛ՄԲ, ՈՐՈՏԱՆ ԲԱՐՁՈՒՍՏ ԲԱՄԲԻՒՆՓ 103
ԲԱՆՏԻՍ ԴՌՆԵՐՆ ԷԻՆ ԵՕԹԸ ԵԼՓԵՐՈՎ 15
ԲԱԲԻ, ԳԵՂԵՑԻԿ· ԱՌԱՓԻՆԻ ԸՆԿԵՐԸ 245
ԲԱՐԿ ՄԻ ԱՐԵՒ ՓՈ ՇՈՒՐԹԵՐԻՆ 202
ԲԱՐՁՐ ՍԱՐԵՐ, Ա՛Ց ՍԱՐԵՐ 213
ԲԱՐՁՐԷՆ ԵԼԱԻ ՀՐԱՄԱՆ 14
ԲԱՐՈՎ, ԵԿԱՐ ՍԻՐՈՒՆ ԿՌՈՒՆԿ 106
ԲԱՐՏԻՆԵՐԸ ԽԸՇՇԱՑԻՆ 253
ԲԼԲՈՒԼԻ ՀԻՓ ԼԱՑ ԻՍ ԷԼԻ 218

ԳԱՆՁԵՐ ՈՒՆԵՄ ԱՆՏԱԿ ԱՆԾԷՐ 144
ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ ԼԵՐԱՆ ԿՐԾՓԻՆ 17
ԳԵՂԱՓԱՆԴԱԿ ՓՈ ՇԷՆՓԵՐՆ ԵՆ 231
ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՍ ԹՈՂ ԱՐՁԱՆԻՆ ՎՐԱՑ 18
ԳԸԼԳԸԼԱԼՈՎ ՋՈՒՐ Է ԻՋՆՈՒՄ 81
ԳԻՇԵՐ ՈՒ ՁՕՐ ԴՈՒ ՀՆՁՈՒՄ ԵՍ 145
ԳԻՇԵՐՆ ԱՆՈՒՇ Է, ԳԻՇԵՐՆ ՀԵՇՏԱԳԻՆ 146
ԳԻՏԵՄ ՍԻՐՈՒՄ ԵՍ ԻՆՁ ՈՒ ԼԱԼԻՍ ԵՍ 201
ԳՆԱ՛ ԲԼԲՈՒԼ, ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԻՑ 147
ԳՆԴԱԿ ՈՐՈՏԱՑ ՆՈՑԵՄԲԵՐ ԱՄՍՈՒՆ 20

ԳՈՌԱՑ ՌՈՒՄԲԸ, ԳՈՌԱՑ ՀԱՑԸ ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ 16
ԳՈՎԵՆՔ, ԸՆԿԵՐ, ՈՒՐԱԽ ՍԱԶՈՎ 255
ԳՐՈՂ ՏԱՆԻ ՔԻՒՐԴ ԱԲՈՑԻՆ 104

ԴԱ ՇԱՊԻԿՆ ԷՐ ԱՅՆ ՔԱԶ ՄԱՐԴՈՒՆ 21
ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲ ԳՆԱՆՔ ՄԵՆՔ ՍԱՍՈՒՆ 22
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱԶ ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐ 25
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱԶ ԽՈՒՄԲԵՐԸ ՊԵՐՆԱ ԳԻՒՂՈՒՄ 24
ԴԱՐՁԵԱԼ ՓԱՅԼԵՑ ՍԱՍՆՈՑ ԳԼԽԻՆ 6
ԴԵՌ ՎԱՐԴ ԹՕՇՄԱԾ 204
ԴՈՒ ԱՆՆՄԱՆ Ի՛Մ ԿԵԱՆՔԻ ԼՈՑՍ 234
ԴՈՒ ԵԼԵՐ ԵՍ ՍԱՐԸ ՍԻՑՐԱՆ 149
ԴՈՒ ԽԵԼՕՔ ՀԱՇՒՈՎ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԵՍ 150
ԴՈՒ ՆՈՐԻՑ ԵԿԵԼ ԵՍ ԻՆՁ ԱՆԵՄ 148
ԴՈՒ ՍՊԱՍԻՐ ԵՍ ԿԸԳԱՄ 256
ԴՈՒՆ ԷՆ ԳԼԽԷՆ ԻՄԱՍՏՈՒՆԻՍ 224

ԵԱՐԸ ՄԱՐԴՈՒ ԵԱՐԱ ԿՈՒՏԱՑ 241
ԵՂՍՕՆ ՆՍՏԵՐ, ԿՈՎ ԿԸ ԿՓԷ 152
ԵՍ ԵՄ ԱԶԱՏ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ 27
ԵՍ ԻՄ ԱՆՈՒՇ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 107
ԵՍ ԾԱՐԱԻ ԷԻ, ԱՂԲԻՒՐ, ՋՈՒՐ ՏՈՒԻՐ 151
ԵՍ ՁԳԻՏԵՄ ՈՒՐ ԵՆ ՏԱՆՈՒՄ ՀԵՌԱՒՈՐ 154
ԵՍ ՍԻՐԵԼ ԵՄ ՄԻ ԱՂՋԿԱՑ 257
ԵՍ ՓԵՋԱՆԻՑ ՀԵՌԱՑԱՑ 258
ԵՐԱՆԻ ԹԷ ԻՄ ՍԻՐՈՒՆ 208
ԵՐԲ ԱԼԵԿՈ՛Ծ ԾՈՎՈՒ ՎՐԱՑ 26
ԵՐԲ ԲԱՑ ԵՂԱՆ ԳԱՐՆԱՆ ԿԱՆԱՉ ԴՌՆԵՐԸ 155
ԵՐԲ ԵՍ ՄԵԾԱՑԱՑ, ՏՂԱՄԱՐԴ ԴԱՐՁԱՑ 82
ԵՐԲ ԿԸ ՅՈԳՆԻՍ, ԿԸ ԳԱԶԱԶԻՍ ԱՇԽԱՀԻՑ 259
ԵՐԲ ՈՐ ԲԱՑՈՒՒՆ ԴՌՆԵՐՆ ՅՈՒՇՈՑ 108
ԵՐԲ ՉԻ ՄՆՈՒՄ ԵԼՔ ՈՒ ՃԱՐ 135
ԵՐԳԻՐ, ԱՆԳԻՆ, ԵՐԳԻՐ 156
ԵՐԵՒԱՆ ԴԱՐՁԱԾ ԻՄ ԷՐԵՒՈՒՆԻ 134

ԵՐԵԽԱՆԻ ԳԻՇԵՐՆԵՐԸ ԿԱՊՈՒՏԱԿ 260
ԵՐԵԽԱՆԻ ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ 205
ԵՐԹԱՆՔ ԿԱԼԸ, ԲՈՆԵՆՔ ՊԱՐԸ 157
ԵՕԹԸ ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻ 261

ՋԱՐԹԻ՛Ր, ՈՐԴԵԱԿ, ՅՈՒՇ ԲԵՐ, ՎԵՐ ԿԱՑ 30
ՋԷՅԹՈՒՆՅԻ ԵՆՔ ՄԵՆՔ ՓԱՋԱՋՈՒՆՔ 109
ՋԷՆՔԵՐՍ ՏՈՒՐ, ՄԱՅՐԻԿ 31

ԷԼ ՓԵՋ ՉԵՄ ՍԻՐՈՒՄ 262
Է՛Յ, ՋԱ՛Ն ՀԱՅՐԵՆԻՔ, Ի՞ՆՉՔԱՆ ՍԻՐՈՒՆ ԵՍ 91
ԷՆ ԱՐՇԻՒՆ ԷՐ ԹՈՒՀ՛Ի, ԳՆԱՑ 88
ԷՍ ԻՆՁ ՕՐՆ ԵՄ ԸՆԿԵԼ 158

ԹԷ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ ՊՍԱԿԱԴԻՐ 110
ԹԷԿՈՒՋ ՔՈՒ ՔԱՇԸՆ ՏԱՆ 230
ԹԻԿՈՒՆՔԴ ԼԱՑՆ, ԹԵՒԵՐԴ ՈՒԺԳԻՆ 7
ԹԻՓԻ ԲՈՐԱՆ ՄՈՒԹ ԳԻՇԵՐԻՆ 8
ԹՈՂ ԿՈՐՆՁԻՆ ՏԱՃԻԿՆԵՐԸ 32
ԹՈՒՐՔԸ ԼՍԵՑ ԱՆՈՒՆԴ ՁԱՎՈ՛ՒՇ 36
ԹՈՒՁԻ ՄՏՔՈՎ ՏՈՒՆ 111

Ի ԲԻՒՐ ՁԱՑՆԻՑ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՇՔԵՂ 112
Ի ՁԷ՛Ն, ՀԱՑԵՐ, Ի ՍՈՒՐ ԵՒ Ի ՀՐԱՑԱՆ 37
ԻԲՐԵՒ ԱՐՇԻՒ ՍԱՒԱՌՆՈՒՄ ԵՍ ԼԵՌ ՈՒ ԺԱՅՌ 38
ԻՄ ԱՅՐՈՂ ՎՇՏԻՑ ՍԻՐՏՍ Է ՄԱՇԵԼ 146
ԻՄ ԱՆՈՒՇ ՄԱՅՐԻԿՍ 39
ԻՄ ԵՐԿՐԻ ՎՐԱՑ ՇՈՂՈՒՄ Է 161
ԻՄ ՀԱՑ ԱՂՋԻԿ, ՈՒՐ ՈՐ ԳՆԱՍ 263
ԻՄ ՄԱՅՐԻԿ, ԻՄ ԱՆԳԻՆ 207
ԻՄ ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀԻ 264
ԻՆՁ ՏԵՂ ՏՈՒԷՔ ՍԻՓԱՆ ՍԱՐԵ՛Ր 93
ԻՆՁՈ՞Ւ ԻՄ ԱՅԳԻՆ ԸՆԿԱՐ 160
ԻՆՁՈՒ ՍԻՐԵՑԻՐ ՓՈ ՍԷՐՆ ԵՄ ԱՍԻՐ 242

ԼՈՒՍԻՆ ՉԿԱՐ, ՄՈՒԹ ԳԻՇԵՐ ԷՐ 41
ԼՈՒՍՆԱԿ ԳԻՇԵՐ, ԶՈՎ ԳԻՇԵՐ 265
ԼՈՒՍՆԱԿՆ ԻՋԱՒ ՍԱՐԻ ՏԱԿ 162
ԼՌեՑ: ԱՄՊԵՐԸ ԵԿԱՆ ԾԱԾԿեՑԻՆ 175
ԼՕ, ԼՕ, ԼՕ, ՍԷՓ ՍԻՓԱՆԱՑ ՍԱՐԻ ՎՐԱՑ 42

ԽԱՂԱՂ ԴԱՇՏԻ ՈՐԴԻՔ, ԼԵՌՆԵՐԸ ԵԼԼԵՆՔ 44
ԽԱԹԻ ԳԱԻԱՌ 45
ԽՄԵՆՔ, ՀԱՑՐԵՆԻ՛Ք 164
ԽՆՈՒՍԻՑ ԳԱԼՈՎ ՀԱՑ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՓԱԶ 43
ԽՈՒԺԱՆ ԱՍԿԵՐ ԶՕՐՔ Է ԺՈՂՈՒԵՐ 105

ԾԱԳեՑ ԱՐեՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ 50
ԾԱԳԷ՛ ԱՐՇԱԼՈՑՍ, ԾԱԳԷ ԱՐՈՒՍԵԱԿ 49
ԾԱՂԿԻՐ ԱԶԱՏ ԻՄ ՀԱՑՐԵՆԻՔ 113
ԾԻԾԵՌՆԱ՛Կ, ԾԻԾԵՌՆԱ՛Կ 165
ԾՄԱԿՆԵՐՈՒՄ ՓԱՂՑԱԾ ԳԷԼԵՐ 89
ԾՓՈՒՄ Է ՍԵՒԱՆԸ 266

ԿԱՄԱՒՈՐ ՀԱՑ ԶԻՆՈՒՈՐ ԵՆՔ 53
ԿԱՐԿՈՒՏ ՏԵՂԱՑ ԽԱՂՆԱՍՈՐԱՑ ԴԱՇՏՈՒՄԸ 51
ԿԵԴՐՈՆԻՑ ԱՌՆԵՆՔ ՀՐԱՄԱՆ 52
ԿեՑԵԼ Է ԼեՌԻՆ, ՍԱՐԻՈՐԸ ԹԱՐԼԱՆ 167
ԿՈՎԿԱՍԻ ՓԱԶԵ՛Ր, ԽՄԲԵՐ ԿԱԶՄեՑԷՔ 54
ԿՈՏՈՐԱԾՆ ԱՆԳՈՒԹ, ՀԱՑԵՐԸ ԹՈՂ ԼԱՆ 114
Կ՛ՈՒԶԷԻ ՈՐ ՍԻՐՏՍ ԸՂՂԱՐ 206
ԿՌՈՒԵՑԷՔ ՏՂԵՐՔ, ԿՌՈՒԵՑԷՔ ՓԱԶ ՓԱԶ 55
ԿՌՈՒՆԿ, Ո՛ՒՍՏԻ ԿՈՒ ԳԱՍ 166

ՀԱԶԱՐ ԲԱՐՈՎ, ՀՊԱՐՏ ՍԱՐԵ՛Ր 85
ՀԱԶԱՐ ԻՆՆ ՀԱՐԻՒՐ ԵՕԹ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ 59
ՀԱԶԱՐ ՆԱԶՈՎ, ԵԱՐ, ՀՈՎԵՐԻ ՀեՏ ԵԿ 236
ՀԱԶԱՐ ՈՒ ՄԻ ԵՐԳՈՒՄ ԳՈՎՈՒԱԾ 235
ՀԱԶԻՒ ԼՐԱՑԱՒ ՓՍԱՆ ՄԷԿ ՏԱՐԻՍ 64

ՀԱԼԱԾՈՒԱԾ ԵՆՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐԷՆ 119
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԵԿԱԽ, ԾԱՂԿՈՒՆՔԸ ԱԼԻԱՆ 214
ՀԱՅԱՍՏԱՀՆ, ԵՐԿԻՐ ԴՐԱԽՏԱՎԱՅՐ 118
ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԵԿԱԾ ՋԻՆՈՒՈՐ 56
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԾՈՎ ԳԻՆԻՆ 171
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՌՔՆ ՈՒ ՊԱՐԾԱՆՔ 60
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ ԵԿԱԾ ՋԻՆՈՒՈՐ 63
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ ՄԵՋ ՀԱՆՈՒՄ ԵՆ 116
ՀԱՑ ԱՋԳՈՒԹԵԱՆ ԱՋԱՏՈՒԹԻՒՆ 115
ՀԱՑ ԱՊՐԻՆՔ, ԵՂԲԱՐՔ, ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋԸ 117
ՀԱՑ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ, ԴԷ՛Հ, ԳՈՒՆԴ Ի ԳՈՒՆԴ 62
ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ, ՇՈՒՏ ՇՏԱՊԵՑԷՔ 57
ՀԱՑԴՈՒԿ, ՄԻ՛ ՎԱԽՆԱՐ ՔՐԴԻ ԳՆԴԱԿԻՑ 65
ՀԱՑՐԵՆՆԱՑ ՍԻՐՈՑ ՀԱՄԱՐ 61
ՀԱՑՐԵՆԻՔԷՍ ՀԵՌԱՑԵԼ ԵՄ 168
ՀԱՑՐԻ՛Կ, ՀԱՑՐԻ՛Կ, ՔՈ ՀԱՅՐԵՆԻՔ 120
ՀԱՐՍ ԵՄ ԳՆՈՒՄ ՏԱՆԻՑ ՀԵՌԱՆՈՒՄ 171
ՀԵՌԱՑԻՐ, ՄՈՌԱՑԻՐ, ՄԻ ՑԻՇԻՐ 249
ՀԵՐԻ՛Ք ՈՐԴԵԱՔ, ԱՅՍՔԱՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՏԱՌԱՊԱՆՔ 121
ՀԵՐՈՍ ՄՈՆՉԵՑ ՍՈՒԼԹԱՆ ԴՈՂԴՈՂԱՑ 58
ՀԻՄԻ Է՛Լ ԼՌԵՆՔ, ԵՂԲԱՐՔ, ՀԻՄԻ Է՛Լ 122
ՀՈՎԵՐ ԻՆՉՆԻՑ ԲԱՐԵԻ ՏԱՐԷՔ 169
ՀՈՎԵՐՆ ԱՌԱՆ ՍԱՐ ՈՒ ԳԱՐԵՐ 170

ՉԱԽՈՐԴ ՕՐԵՐԸ ՉՄՐԱՆ ՆՄԱՆ 246
ՉԱՅՆ ՄԸ ՀՆՉԵՑ ԷՐԶՈՒՐՈՒՄԻ ՀԱՅՈՑ 71
ՉԱՅՆ ՏՈՒՐ, Ո՛Վ ՖԻՏԱ 70
ՉՄԵՌՆ ԱՆՑԱԻ, ԵԿԱԽ ԳԱՐՈՒՆ 172
ՉՄԵՌՆ ԱՆՑԿԱՑԱԻ ԳԱՐՈՒ Է ԱՐԴԷՆ 72

ՊԱՐԻՊ ԱՂԲԷՐ, ԱՐԻ՛ ՄԵՐ ՏՈՒՆ 74

ՃԱՄԲԷՍ ԱՐՈՒՆԻ ՀԵՏՔ ԹՈՂԵՐ Կ՛ԵՐԹԱՑ 83
ՃԱՄԲԻ ՄԻՋԻՆ ԿԱՆԳՆԵԼ ԵՍ 173
ՃԱՄԲԻՔ ՓՌԵՄ ՎԱՐԴԻ ԹԵՔ 174

ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԵՐՈՎ 163
ՄԱՅՐ ԾՆՈՂԻՆ ՊԻՍ ԵՍ ՆԱՅՈՒՄ 105
ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՆ Է ԿՈՒԼԱՑ ՍՓԱԻՈՐ 76
ՄԱՆԻՇԱԿ ԷԻՐ, ՊԱՐՏԷԶՈՒՄ ԲԱՑՈՒԱԾ 269
ՄԵՐ ԵՐԿՐՈՒՄ ԱԶԱՏ, ՈՒՐԱԽ 268
ՄԵՐ ՄՈՎ ՍԱՐԵՐՈՒՄ 232
ՄԵՆՔ ԱՆԿԵՂԾ ՋԻՆՈՒՈՐ ԵՆՔ 75
ՄԵՆՔ ՊԻՏՔ Է ԿՈՒՒԵՆՔ 77
ՄԵՆՔ ՔԱԶ ՎԱՐԴԱՆԻ ՏՈՀՄԵՆ ԵՆՔ 176
ՄԻ ԳՆԱ, ՄԻ ԳՆԱ ՍԻՐԵԼԻՍ 270
ՄԻ ՃՕՍՔ ՈՒՆԻՄ ԻԼԹԻՄԱԶՈՎ 225
ՄԻ ՍԻՐՏ ՈՒՆԵՄ ՔՆՔՈՒՇ, ԲԱՐԻ 177
ՄԻ ՓՈՔՐԻԿ ՀՈՂ ԱՅՈՒԻ ԱՓԻՆ 178
ՄԻԶԱԼՈՒՄԻ ՊԻՍ ԿՈՐԱԻ ԵԱՐՍ 226
ՄՇԱԿ, ԲԱՆՈՒՈՐ, ՐԷՆԶՊԻՐ ԱՂԲԻՐ 5
ՄՆԱՅԵՐ ԵՄ ՋՐԻ ԵԶՐԻՆ 180
ՄՆԱՔ ԲԱՐԵԱԻ ՍՈՒՐ ՀՐԱՅԱՆ 78
ՄՆԱՔ ԲԱՐՈՎ ԻՄ ՀԱՅՐ ՍԻՓԱՆ 181
ՄՈՌԱՆԱՀԼ, ՄՈՌԱՆԱՀԼ, ԱՄԷՆ ԻՆՁ 179

ՅԱՂԹՈՂ ՔԱԶ ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿՈՒԳԱՆ 79
ՅԱՌԱԶ ԸՆԹԱՆԱՆՔ, ԵՂԲԱՅՐՆԵ՛Ր 123
ՅԱՌԱ՛Զ, ՆԱՀԱՏԱԿ ՅԵՂԻ ԱՆՄԱՀՆԵՐ 95
ՅԻՍ ՔՈՒ ՂԻՄԼԻԹԸՆ ՋԻՄ ԳԻՏԻ 217
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ Մ՛Է ԺԱՅՌԸ ՅՅՈՒՆ 28
ՅՈՒՍԱՀԱՏԻԼ ՄԵՂՔ Է, ԸՆԿԵՐ 123

ՆԱՆԻ՛, ԲԱՐՈ՛, ԿԱՐԳԱ՛ ՋԻՍ 182
ՆՈՐ ԼՈՒՍԱԲԱՑԻՆ, ԱՐԵՒԻՑ ԱՌԱՋ 243
ՆՈՐԻՑ ԳԱՐՈՒՆ ԵԿԱՒ ԳԱՐՈՒՆ ԱՆՆՄԱՆ 271
ՆՈՒՊԱՐԻ ՊՈՅԸ ՋԻՆԱՐ Է 185
ՆՊԱՏԱԿԻՍ ԳԷԹ ՄԻ ՄԱՍԸ ԿԱՏԱՐՈՒԷՐ 125
ՆՊԱՏԱԿԻՄ ՀԱՄՆԻՄ ՄԻԱՅՆ 124

Ո՛չ, ինձ անուշ եւ ի՛նձպէս ձով 126
Ո՛չ հացրենիթ. երբ կը տեսնեմ քեզի լաւ 127
Ոսկէ գագաթը բարձր նէմրութաց 84
Ո՛վ դու բարեկամ աչրանդ մրտերու 183
Ով դու գեղեցիկ, ինձո՛ւ մօտեցար 187
Ով դու գուսան 233
Ով մեծասքանչ դու լեզուս 186
Ով որ քաջ է ինձ կը սպասէ 19
Ով սիրուն, սիրուն, երբ որ ես կրկին 190
Որսկան ահպէ՛ր, սարէն կուգաս 189
Որտեղի՞ց եկար դու, անծանօթ սէր 240
Որքան լաւ օրերս գնացին 188
Որքան ցանկացած ես ալ վարդ քաղեմ 187
Ուշ գիշերին ծովն է խաղաղ 80
Ուստի գուս գաս, ղարիբ բլբուլ 223

Չիս ասուիմ թէ լաց իս էլի 229
Չորրորդ գունդի հրամանատար 69

Պանք օթոման գրաւած է 68
Պաշարեցին խանասորը 67
Պատկերքդ ղալամով քաշած 228
Պարզի՛ր, ազիւր, քըրտի տղին չուր տանեմ 191
Պարտէզումի, իրիկնապահին 244
Պարտէզումի վարդեր բացուած 248

Չաղացս պատիկ պատիկ 192

Սալնոց չորերումի, կուխի չորերումի 87
Սասուն գաւառ 47
Սասուն գաւառ, հին հացատան 128
Սասուն ելած ապստամբեց 129

ՍԱՐԵՐԴ ԾԱՂԿԵԼ, ՁՈՐԵՐԴ ԾԱՂԿԵԼ 130
ՍԱՐԵՐՈՒ ԾՆՈՒՆԴ ԱՐԾԻՒ ՅԱՂԹԱՊԱՆԻ 34
ՍԵՂԱՆՆ Է ԱՌԱՏ 193
ՍԵՐԱԲ ԵԼԱՒ ՍՈՒԼՈՒՒ ԳԻՒՂԷՆ 66
ՍԵՒ ԱՁԵՐԷՆ ՇԱՏ ՎԱՒԵՑԻՐ 200
ՍԵՒ ՀԱՒԱՐԸ ԻՄ ԸՆԿԵՐՍ Է ԱՆԲԱԺԱՆ 131
ՍԵՒ ՄՈՒԹ ԱՄՊԵՐ ՃԱԿՏԻԴ ԴԻՋՈՒԱՆ 194
ՍԻՐԵԼԻ ԴԱՇՈՑՆ, Ա՛Հ ԱՏՐՃԱՆԱԿ 40
ՍԻՐԵՑԻ, ԵԱՐՍ ՏԱՐԱՆ 195
ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ, ԻՆՁ ԵՍ ԼԱԼԻՍ 216
ՍԻՐՈՒՆ, ԱՂՋԻԿ ՍԱՐԵՐՈՎ, ԷՏ ԿԱՓԱՒԻ 190
ՍԻՐՏԸՍ ՆՄԱՆ Է ԷՆ ՓԼԱՏ ՏՆԵՐ 197
ՍՈՒՐԲ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՑԵԱՆ 48
ՍՕՆԱ ԵԱ՛Ր, ՍՕՆԱ ԵԱ՛Ր 196

ՎԱ՛Յ, ՎԱ՛Յ, ՄՈՍԻՆ ՋԱՆ, 215
ՎԱՌ ՊԱՏԿԵՐԴ ՍՐՏԻՍ ՄԷՋՆ Է 203
ՎԱՐԴ ԿՕՇԻԿՍ, 198
ՎԵՀ ԱՋԱՏՈՒԹԵԱՆ ՍԷՐԸ ՁԷ ՄԵՆԱԿ 92
ՎԵՐՔԵՐՈՎ ԼԻ ՋԱՆ ՖԻՏԱՑ ԵՄ 73

ՏԱԼԻՈՐԻԿԻ ՋԱՒԱԿ ԵՄ ՀՈՐԴ 35
ՏԸԼԷ ԵԱՄԱՆ, 206

ՅՆԾԱ՛, ԵՐԿԻՐ, ԱՐԵՒ ԱՆՄԱՐ 132

ՓԱՀՐԱՓԸՆ ՄԵՌԱԾ· ՇԻՐԻՆ ԱՍԱՑ 219

ՔԱՆԻ ԹՄՐԻՆՔ, ԲԱՒ Է ԵՂԲԱՐՔ 133
ՔԱՆԻ ՎՈՒՐ ՋԱՆ ԻՄ 227

ՕՄՄԱՆԱԿԱՆ ԳՈՌ ՎԱՇՏԵՐԸ ԿԱՏԱՂԻ 33
ՕՏԱՐ ԱՄԱՑԻ ՃԱՄԲՔՔԻ ՎՐԱՑ 200

«ՄՇԱԿ»Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

	Լ. Դ.
ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ, Լ. Թոլսթոյ 2 հատոր, լաթակազմ	12·00
թղթակազմ	8·00
ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱԶԳԵՐՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ Փրոֆ. Գ. Ա. Սարաֆեան	3·00
ՓՈՐՁԵՐ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՆԿԱ–ՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ, Փրոֆ. Սարաֆեան	5·00
ԱՐԱԲԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ	10·00
ՓԱՌԱՆՁԵՄ, լաթակազմ	8·00
թղթակազմ	5·00
ՀԻՎԷԱԿԱՆ ՈՒԺԸ,	50
ԹՈՒՐՔ ՄԸ ՁԵՍ ԴՈՒՆ, Մեհրուժաւն,	50
ԵՓՐԱՏԻ ԿԱՄՈՒՐՋԻՆ, Հ. Քոչար	75
ՀԱՅ ԵՐԳ, ձայնագրուած տետր	2·50
ՀԱՅ ԱՐԱԲ. առձեռն Բառարան	3·00
ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ, վազգէն կաթ.	3·00
ՀԱՏԸՆՏԻՐ, Գ. Շահինեան	3·50
ԾԱՂԿԱՓԱՂ ԸՆՏԻՐ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐՈՒ	2·00
ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ, Գ. Շահինեան	3·00
ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ, Հրայր Մուրադեան	1·25
ՊԱՆԴՈԿ, Արամ Հայկազ	5·00
ԲԱՌԱՐԱՆ **New Method Reader's**	2·00
ԿԱՐՕՏ, Արամ Հայկազ	5·00
ՀԱՅԵՐԷՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ Մ. Յովհաննիսեան	20·00
ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂ. ԵՐԳԱՐԱՆ	3·00

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱՏՈՒՆ

Մ Շ Ա Կ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ 3166 – ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 231487 ՄՈՆՕ ՓՈՂՈՑ

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

ՄԻՀՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԷ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

(Բ· Տպագրութիւն)

Պէյրութ, 1971

Գին՝ 20 Լ· Ա· (1070 Է՛)

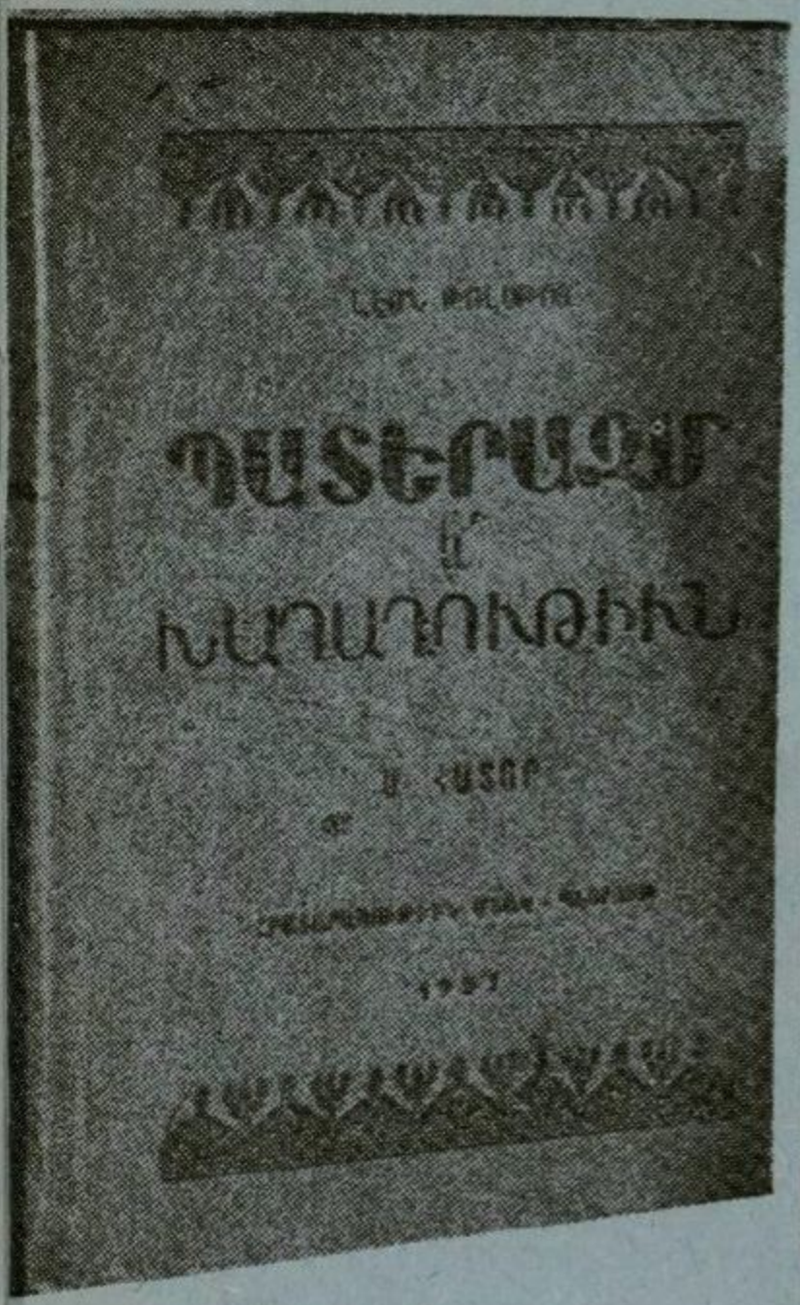

ՄՈՒՐԱՑԻ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Գոհարներ
Ազգերու
Գրականութենէն
Սպանական
Ֆրանսական
Ամերիկեան
Ռուսական
Անգլիական
Գերմանական

ՍԱՅԵԱԹ-ՆՈՎԱ

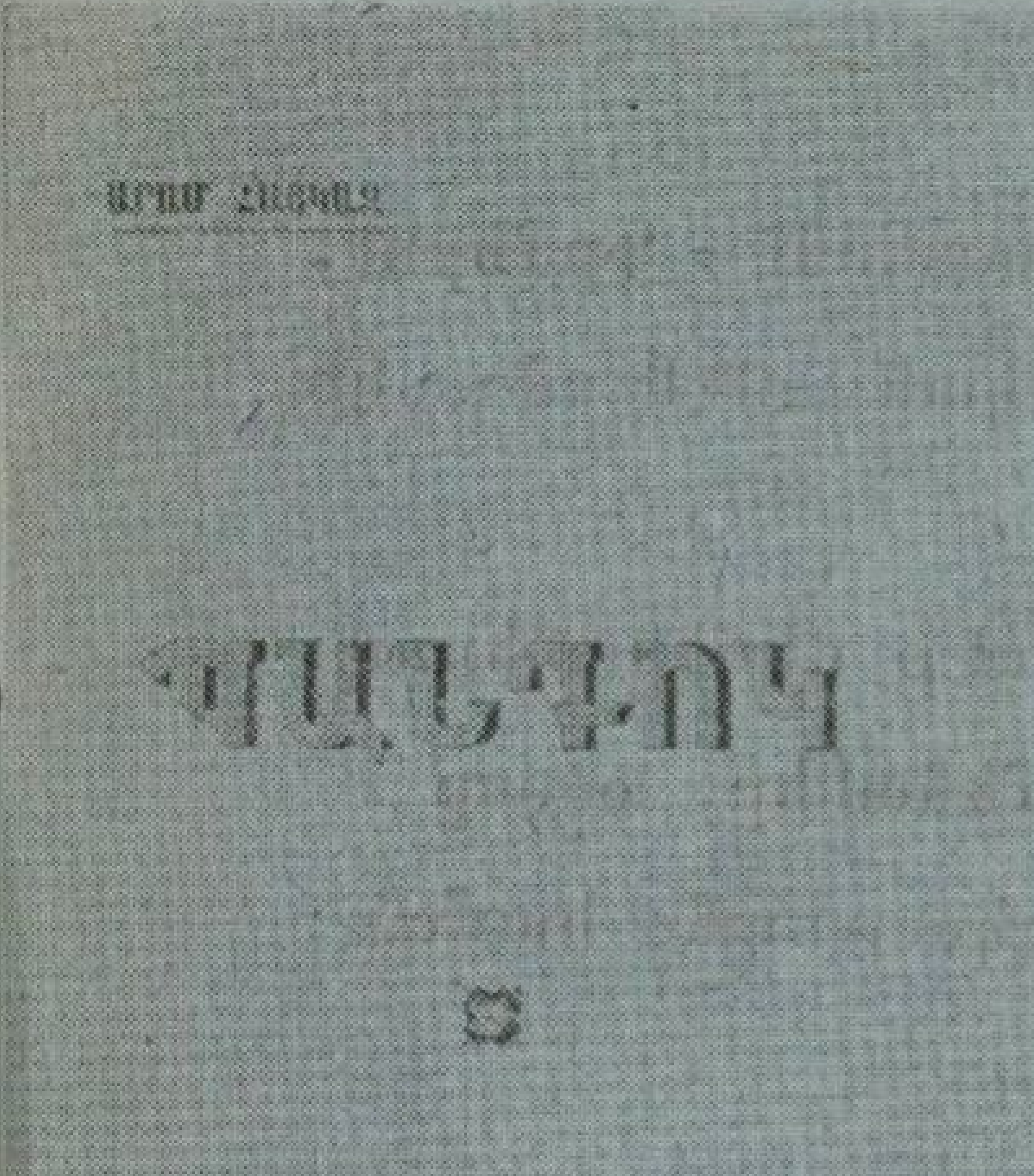
ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ
ՊԱՆԴՈԿ

ԿԱՐՕՏ
ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՄՇԱԿ Տպարանը կը ստանձնէ Գրքերու, Թերթերու, առեւտրական ամէն տեսակի տպագրութիւններ՝
Օժտուած Թիփօ եւ Օֆսէթ մեքենաներով:

Ունի տողաշար մեքենաներ, օտար լեզուներով հրատարակութեանց համար:

ՄԱՔՈՒՐ

ՃԱՇԱԿԱՒՈՐ

ԵՒ ԱՐԱԳ

ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Նամակագրութեան համար՝
Imprimerie MECHAG, B. P. 3166. Beyrouth

ՄԻՀՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

HAGOPIAN J.
7 Bd GUIZEL - LA VISTE
13015 MARSEILLE
Tél. 60.07.61

ԲԱՌԱՐԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԷ - ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

(Բ· Տպագրութիւն)

ՊԷՅՐՈՒԹ, 1971